

^a si penum. dic quid sit penus, vt. s. de penu lega. l. iij. in prin.
^b Interpellatus. congruo loco & tempore: vt supra de vsur. l. mora. vel per lit. contesta. vt. s. eod. l. cum sine. & facit. j. de verbor. obliga. l. si ita stipulatus fuero. §. fin. sed quo modo lis super eo cuius nomine non est actio, potuit contestari? & super quo fuit interpellatio? Respond. vt not. C. de contrahen. stipula. l. nuda.

^c Publicius. heres me^o.

^d Cœperint. quod est post interpellationem. & sic videntur duo legata. Sed contra. s. eo. l. cum sine. Solu. ibi.

^e Durauerit. vt solutum non repetatur, non tamen potest peti: vt. s. ad leg. Falcid. l. j. §. item. secundum quosdam. vel illud viuente legatario: secus eo mortuo, vt hic dicitur.

^f Legatum. quia incipit à cōdi. sed superiori casu à præambulo legato: vt no. s. eo. l. cum sine.

^g Vm illud. CASVS.

Ponamus q̄ Titius instituit sibi heredem Seium, & legauit Gaio hoc modo: Lego Gaio fundum meū Titianū, vel fundū meum Scianum. & decessit idē Titius. certe dicta enumeratio pluriū fundorum disiunctiuo modo cōprehensa in legato, non facit plura legata, sed est vnum legatum quantū ad solutionem. nam heres non tenetur soluere legatario nisi vnum de dictis fundis. nec aliud à prædicto casu poterit

probare si dictus testator legauerit pure Gaio alterum fundum de prædictis, vel alterum de eisdem fundis sub cōditione enumerando eos fundos in legando disiunctiuo modo. nam & in hoc casu vnum legatum est, & non plura. nam pendente prædicta conditione sub qua alter de dictis fundis fuit legatus, non competet electio heredi quin fundum soluat legatario, vtrum legatum pure, an legatum sub conditione. nec etiam legatario competet electio quē fundum petat ab herede, etiam si testator legatario dedit electionem. nam tunc esset propriè electio, siue esset electioni locus, quando de duobus vel pluribus potest quis eligere quod vult. in hoc autem casu non est ita: quia conditionale legatum non potest eligi, nec etiam purum propter conditionale. vnde in hoc casu magis etiam apparet quòd sit vnum legatum, quam in superiori. Item & propter aliud apparet: quia si pendente dicta conditione moriatur legatarius, non videtur transisse ad heredem legatarij legatū prædictum alternatiuo modo relictum. nam heres legatarij non poterit petere ab herede testatoris dictum fundum sub conditione relictum: & etiam occasione dicti conditionalis legati nō poterit petere fundū pure legatum. [HERES MEVS TITIO.] Ponamus quod ita dixit testator in testamēto suo: Heres meus Titio dato quod mihi Seius debet. & decessit. & reperitur postea quòd dictus Seius pupillus existens sine tutoris auctoritate nummos acceperat mutuo à dicto testatore ante testamentum, nec locupletior factus erat idem Seius ex dictis nummis. nunquid valet dictum legatum Titio relictum? & distinguitur: Aut testator qui petiit prædicto modo ab herede suo, retulit verba ad præsens debitum: aut verbo debiti cogitauit naturalem obligationem, futuramque solutionē per dictum Seium faciendam. Primo casu nullius momenti erit legatum: quia nihil ei testatori debet dictus Seius pupillus, scilicet ciuilitè, vt possit ab eo petere: licet naturaliter ei teneretur: quia pono quòd erat proximus pubertati. Secundo autē casu nihil petet Titius legatarius interim antequā Seius pupillus soluat dictum naturale debitum heredi testatoris, quasi in legato Titij tacita inserta sit conditio si soluerit dictus pupillus dictum naturale debitum: sicut interim non peteret si ita dixisset testator, Titio dato,

scilicet tu heres meus quod pupillus prædictus soluerit. vel si legasset quod ex Arefusa natum erit: vel legasset fructus qui in illo fundo nascerentur. nam in his tribus casibus sine dubio inest tacita cōditio. s. si pupillus soluerit, & Arefusa pepererit, & si fructus in dicto fundo nascentur. Sed pone q̄ legatarius moriatur medio tempore. i. antequā pupill^o soluat, vel antequā Arefusa pariat, vel antequā fruct^o in dicto fundo nascantur. nunquid trāsmitteret ad heredē suū petitionē prædictorum: vt scilicet heres legatarij habeat petitionē si pupill^o postea soluat, vel partus postea edat per Arefusam, vel fruct^o ex dicto fundo postea proueniāt? Et videtur q̄ nō: quia in his legatis cōditio inest, vt dictū est, & petitio legatorū conditionalium non solet trāsire ad heredes legatariorū pendēte cōditione defunctorū: vt. s. eo. l. si post diē. §. sed si sub cōditione. Respon. tamē hic q̄ heres legatarij bene habet petitionē: nec est contrariū qd̄ dixi petitionē conditionalium legatorū nō trāsire ad heredes legatariorū pendēte cōditione defunctorū: quia illud habet locū cum legatis apponitur conditio expresse. hic autē subintel ligitur cōditio tacite. nā dies legati cui conditio nō adscribitur, s. expresse, cedit. s. quantum ad transmissionē: quamuis extrinsecus sit expectā-

C Vm illud ^g aut illud legatur, enumeratio plurium rerum disiunctiuo ^h modo comprehensa, plura legata non facit. ⁱ Nec ^k aliud ^l probari poterit, si purè fundum alterum, vel alterum sub cōditione legauerit. nam pendente conditione nō erit electio: ^m nec si moriatur, ⁿ ad heredem transisse legatum ^o videbitur.

Conditio tacita quæ inest ex natura rei legatæ, transmissionem legati non impedit. Barto.

Heres meus Titio dato quod mihi Seius debet. Si Seius pupillus sine tutoris auctoritate nummos accepisset, nec locupletior factus esset, & petitor ^p ad præsens debitum verba retulit: quia nihil eius ^q debet, nullius momenti legatum erit. Quòd si verbo debiti naturalem obligationem, & futuram solutionem cogitauit, interim nihil Titius ^r petet, quasi tacite conditio inserta sit: non secus ac si ita dixisset, Titio dato quod pupillus soluerit. vel si legasset quod ex Arefusa natum erit, vel fructus qui in illo fundo ^s nascentur.

da conditio: vt est in nostris casibus prædictis. Viuianus.

^g Cum illud. est disiunctio testatoris, non legis.

^h Disiunctiuo. secus si copulatiuo: vt. s. de leg. ij. l. ij.

ⁱ Non facit. sed vnum est: vt. s. de lega. ij. l. i. illud. quod est verum quantum ad vnam solutionem. sed plura possunt dici, quia plures res numerantur: vt. s. de leg. ij. l. si quis seruum. §. j. quæ est cōtra secundum R. vel dic vt ibi. Item no. in alternatiuis vtrumque deberi: vt no. s. de constit. pecu. l. illud. & j. de verbor. obli. l. si duo rei.

^k Nec. scilicet vt sint plura: nam nec hic sunt plura.

^l Aliud. à prædicto casu, quia & hic vnum est: vt supra de leg. ij. l. illud. ij. respon.

^m Electio. tunc esset propriè electio, quando de duobus vel pluribus potest quis eligere quod vult: quod hic non est: quia conditionale non potest eligi, siue testator dederit electionem legatario, siue ex natura alternatiui debiti heres debet eligere: vt. s. de vsufruct. lega. l. si Titio.

ⁿ Nec si moriatur. scilicet legatarius pendente conditione.

^o Legatum. sub conditione relictum. nam purum sic: vt. s. eod. l. si vsufr. in prin. secundum quosdam. & arg. s. eo. l. si penum. Sed tu dic neutrum trāsire ad heredem: vt. s. eo. l. cum ita. in prin. & l. huiusmodi. nec ob. l. illa, si vsufr. quia ibi ante mortem legatarij certum fuit conditionem defecisse sub qua legatum erat relictum: ergo solum aliud remansit in legato: arg. s. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. pe. & j. de solu. l. Stichum. in princ. & eodem modo respon. s. eo. l. si penum. sed hic viuo legatario non fuit certum cōditionem non debere existere quæ erat in legato apposta: & ideo secus quam ibi dicitur A.

^p Petitor. aliàs creditor: aliàs petitor. i. creditor, idēmq; testator.

^q Nihil eius debet. scilicet ciuilitè, sed naturaliter, vt subiicit: & sic erat proximus pubertati. aliàs nec naturaliter: vt. j. de ac. & obliga. l. pupillus. & dic vt no. s. titu. j. l. Seius. §. si eius. Item facit. s. ad leg. Falcid. l. si pupillus.

^r Titius. legatarius.

^s In illo fundo. in his inest tacita conditio: vt infra de verbo. obliga. l. interdum.

a Non est. scilicet prædictis, vbi dicit quòd conditio inest: quia hic est tacita, vt subiicit, quæ non facit legatum conditionale quo ad transmissionem: vt. s. de condi. & demon. l. j. §. j. & l. conditiones.

b Adscribitur. expressè.

c Cedit. à morte testatoris. & facit supra eo. l. quod purè. §. j. & l. heredis.

Firmio. } **CASVS.** Po-
ne quòd Titius ha-
bebat fratrem qui voca-
batur Firmius Heliodo-
rus. fecit dictus Titius
testamentum, & instituit
sibi heredem filium suum
ponamus: & ita dixit in
testamento, Firmio He-
liodoro fratri meo dari
volo. l. ex redivo prædiorum
meorum futuri anni.
& decessit dictus Ti-
tius testator. nunquid
per illa verba, ex redivo
prædiorum meorum fu-
turi anni &c. postea siue
ultimo posita videtur
conditio addita legato
de. l. prædicto? Et respò-
dit, scilicet iuriconsul-
tus, postea nõ videri cõ-
ditionem additã dicto
legato siue per verba præ-
dicta postea siue ultimo
posita in legato: sed vi-
deri prolatum tempus
soluendæ pecuniæ. vnde
si Firmius Heliodorus

tur. contrarium non est, **a** quòd
si medio tempore legatarius mo-
riatur, & postea partus edatur,
fructus perueniant, pecuniã pu-
pillus exoluat: heres legatarij pe-
titionem habet. Namq; dies le-
gati cui conditio non adscribitur,
b quamuis extrinsecus expe-
ctanda sit, cedit. **c**

XXVI. IDEM libro nono
Responsorum.

Firmio Heliodoro fratri meo dari
volo quinquaginta ex redivo præ-
diorum meorum futuri anni. **d** post-
ea **c** non videri conditionem addi-
tam, sed tempus soluendæ pecu-
niæ prolatum videri respondi:
fructibus **f** fini * relicta pecuniæ
nõ perceptis, vbertatem esse ne-
cessariam anni secundi.

**Tempus certæ ætatis adiectum
causa legatarij, diem non condi-
tionem inducit. Item cõtra me-**

decedat intra tempus, bene transmittit ad heredem suum petiti-
onem legati: vt. s. l. proximi in fin. Vel dic quòd verbum postea deter-
minet verbum respondit, id est post prædicta respondit iuriconsul-
tus interrogatus, non videri conditionem &c. Sed quid si in
futuro anno de quo dixit testator, quod intelligo de proximo, non
percipiantur ex fructibus fundi siue fundorum tot reditus qui suf-
ficient pecuniæ relicta præstandæ dicto Firmio Heliodoro? certè
erit necessaria vbertas secundi anni. [CVM AB HEREDIBVS.]
Ponamus quòd Titius fecit testamentum & instituit sibi heredes
Petrum & Seium, & ponamus quòd ita scripsit siue scribi fecit
inter alia verba in testamento suo, Ab heredibus meis alumno
meo centum dari volo, quæ. c. volo deponi apud Gaium vt in
annum. xxv. trientes vsuras eius summæ percipiat alumnus à di-
cto Gaiio, eamque alumno meo post ætatem supra scriptam cura-
bis reddere, scilicet tu Gaius depositarius. & decessit dictus Titius
testator: & postea decessit dictus alumnus intra. xxv. ann. nun-
quid fideicommissum trãsmissum est ad heredem pueri siue alum-
ni? Et dicitur quòd sic. & est ratio: quia videtur certa ætas præ-
stituta forti soluendæ, non autem videtur inserta conditio fidei-
commissi. relicto purè. si enim videtur inserta conditio per verba
testatoris, non diceretur ad heredem pueri siue alumni transmis-
sum esse fideicommissum: cum fideicommissa conditionalia non
transcant ad heredem fideicommissarij decedentis conditione pẽ-
dente. quamuis autem dictum fideicommissum sit transmissum ad
heredem pueri siue alumni, tamen ante illud tempus quo com-
pleuisset alumnus. xxv. ann. si viueret, non peti posset idem fidei-
commissum. ab eo Gaiio penes quem voluit testator pecuniam siue di-
cta. c. collocari. non potest peti dico per heredem alumni, vel he-
redes testatoris. & hoc euenit propter dicta verba testatoris, eam-
que alumno meo post ætatem supra scriptam curabis reddere &c.
quasi dicat non ante. & quamuis antè dictum tempus fideicom-
missum non possit peti à dicto Gaiio depositario, tamen completo dicto
tempore poterit heres alumni petere ab heredibus testatoris idem
fideicommissum: qui heredes testatoris debuerunt stipulari à Ga-
io depositario eo tempore quo deposuerunt apud eum dictam pec-
uniam, dari sibi heredibus testatoris etiam alumno vel heredibus
eius dictam pecuniam adueniente. xxv. ann. quamuis fidei iussores
ab eo depositario super hoc non potuerunt petere, cuius fidem de-
functus testator voluit sequi: & heredes testatoris potuerunt pe-
tere à depositario prædicto. heres ergo alumni petet ab heredibus
testatoris, & heredes testatoris petent à depositario. [PATER
ANNUA TOT.] Ponamus quòd Titius fecit testamentum, &
instituit sibi heredem Seium suum filium, & quædã de bonis suis
legauit Bertæ vxori suæ: & voluit in eodem testamento vxorem
prætare tot annua, puta. x. ex fructu bonorum quæ vxori legauit
ff. Infort.

accessura filij patrimonio ad annum ætatis eius scilicet filij. xxv.
præter exhibitionem siue alimétationem, scilicet filij eiusdem quã
æquè siue eodem modo matri mandauit. & decessit dictus Titius.
quæro, nunquid fideicommissum de dictis. x. annis sit vnum vel
plura? Et dicitur quòd non sunt plura: sed vnum diuisum certis

**rum executores legatariis non
datur actio. Bartolus.**

Cum ab heredibus alũno cen-
tum dari voluisset testator, eam-
[que] pecuniam ad alium tranf-
ferri, **b** vt in annum vicensimum-
quintum trientes **†** vsuras eius
summæ perciperet alumnus, ac
post eam ætatem sortem ipsam:
b intra vicensimum quintum annũ
eo defuncto, transmissum ad he-
redem pueri fideicommissum re-
spõdi. nam certam **h** ætatem for-
ti soluendæ præstitutam videri,
non purè fideicommissio relicto
conditionem insertam. Cum au-
tem fideicommissum ab eo **i** peti
non posset, penes quem voluit
pecuniam collocari: **k** propter
hæc verba, *Eamque alumno meo
post ætatem supra scriptam curabis* **l**
**reddere: fideicommissum ab he-
redibus **m** petendum, qui pecu-**

ta enim cum vita alimentarij finiuntur: vt & s. de transact. cum
hi. §. constat. Viuianus.

d *Futuri anni.* intelligitur proximi: vt infra de verbo. obliga. l. eum
qui kalendis.

e *Postea.* hic accipe respondi, quod est. j. scilicet iuriconsultus, nõ
videri &c. & sic transmittitur interim: vt. s. l. proximi in fin. & infra
proxi. §. & C. eo. l. ex his.

f *Fructibus.* aliàs est, ex fructibus &c. & dic vbertatem necessa-
riam esse secundi anni, non perceptis ex fructibus fundi, sub. tot
reditibus qui sufficient pecuniæ præstandæ. aliàs deest cx. & dic
fructibus fundi non perceptis, sub. tot qui sufficient ad relicta pe-
cuniæ præstandæ necessariam vbertatem &c. & facit infra de ver-
bo. obliga. l. inter stipulantem. §. sacram. & supra de ann. leg. le.
legatum. §. vini. & leg. liberti. §. j. & supra loca. & conduc. l. si vno.
D Sed contra supra de vino. lega. l. v. Sed ibi aliud apparet ex mente
testatoris. Item argu. contra supra de contrahen. emp. leg. si de-
bitor. §. j.

g *Transferr.* repete, voluisset, scilicet hoc modo, vt in annum &c.
ad quod. s. de an. lega. l. iij. §. fina.

h *Nam certam.* sic. s. ea. l. in princ. & infra proxi. §. & s. de ann. leg.
lex codicillis. in princ. & C. eo. l. ex his. & C. de fideicommissi. lib. l.
fideicommissaria. Sed contra est. s. eod. l. si Titio. in princ. & j.
de fideicom. liberti. l. fideicommissaria. §. pe. & de ma. testa. l. si ira.
& C. eo. l. si Pontionilla. & s. de leg. j. l. si cui. Sed solu. vt. s. tit. j. l.
Seius. & l. qui filium. §. si. H.

i *Ab eo.* depositario per alũnum, vel per heredes defuncti. Rom.
quia nondum compleuerat ætatem.

k *Collocari.* id est deponi. & dic voluit, scilicet etiam defunctus
per heredes.

l *Curabis.* tu depositarius reddere. Accursius.

m *Ab heredibus.* id est alumnus petet ab herede, non à deposita-
rio, & hoc completa ætate. Vel si decessit antè tẽpus completum,
petet heres eius: vt. C. eo. l. ex his. & heres petet à depositario actio-
ne in rem, si extat pecunia, vel per actionem depositi, vel ex stipu-
latu, si intercessit stipulatio quæ per heredes potuit peti: non sa-
tisdatio, vt subiicit, & arg. C. de episc. au. l. de creationibus. & se-
cundum hoc videtur quòd executor testamenti non tenetur, vt
hic: sicut nec agit: vt. s. tit. j. l. Lucius. §. j. Vel dic, alumnus vel eius
heres petet ab heredibus testatoris actione ex testamento. Vel dic
ab heredibus, scilicet alumni petendum à depositario. sed tũc qua
actione? Respon. ex stipulatu, si alumnus fuit stipulatus à deposita-
rio: vel vtili rei vindica. si extat pecunia: vel vtili depositi, si ea le-
ge fuit deposita, vt alumno detur: vt. C. ad exhi. l. si res. & semper
dic, completa ætate. nam sic testator voluit. sic. s. man. l. diligenter.
& depositi. l. j. §. si conuenit. Sed contra infra ead. l. §. pe. vbi de-

pensionibus: & ideo filio
defuncto intra ætatem
suprascriptam. xxv. an.
transmittitur ad here-
dem filij eiusdem fidei-
commissum residui tem-
poris. xxv. an. Sed nun-
quid prædicta annua pe-
cunia in initio: cuiusque
anni poterit peti per he-
redem filij, vel per filiũ
si viuat? Et dicitur quòd
non: quia pater voluit
præberi filio dictam pe-
cuniam ex fructibus dat-
is vxori, id est ex fructi-
bus bonorum vxori le-
gatorũ. & ideo videtur
distulisse præstationem
dictæ annuæ pecuniæ
donec vxor fructus per-
cipiet in quolibet anno
de bonis sibi legatis. si
autem pater destinasset
dictã annuam pecuniã
alimētis filij, non dubiè
persona filij deficiente
videbitur extincta cau-
sa præstandi dictam pec-
uniam annuam. alimē-
ta enim cum vita alimentarij finiuntur: vt & s. de transact. cum
hi. §. constat. Viuianus.

† Trientes
vsuræ dicũ-
tur, quibus
quatuor in
centenariũ
singulis an-
nis vsuræ no-
mine pendũ-
tur: sic dictæ
quod vsuræ
centesimæ
pars tertia
sunt.

ponens potest pœnitere, ^a & rēpetere ante diem. sed hic non erat simplex depositarius. nam & commodum medij temporis poterat habere.

a Dari. ab illo depositario.
b Petendos. ab heredibus.

c Annua tot. puta decē.

d vnum esse fideicommissum.

imò plura: vt. s. eo.

l. cū in annos. & de an.

l. l. iij. Solu. quia hic dixit ex fructibus, videtur differre gratia heredis, & diuidere petitionem, aliās secus, vt ibi, vt infra statim. Accursius.

e Non initio. sed eo tempore quo fructus ex bonis percipiuntur. arg. s. cod. l. nec semel. s. si in habitatione. Idem potest dici cum lego vxori victum & vestitū. & secundum hoc non ob. s. eo. l. nec semel. ij. respō. & C. eo. l. j.

f Deficiente. nam cōstat alimēta cum vita finiti: vt. s. de transac. le. cum hi. s. constat. & idem in legato etiam simplici in singulos annos: vt not. s. eo. l. cum in annos. & facit. C. qui non pos. ad lib. perue. l. fi.

g Filiumfamilias.] **CASVS.** Titius instituit sibi heredes ponamus Gaium & Seium, & etiam Lucium Titium filium Martini purē in testamento suo, eidemq; Lucio Titio filiofamil. dedit siue reliquit fideicommissum ponamus decētum: & eodem testamento ita cauit, quod ego Lucium Titium heredem institui, ita eum adire hereditatem volo, si is patria potestate liberatus fuerit. & decessit dictus Titius. & postea coheredes dicti Lucij Titij filiofamil. eo Lucio Titio potestate patria non liberato adiuerunt hereditatem. nunquid dies legati siue fideicommissi dicto Lucio Titio dati cessit ita vt peti possit? Et dicitur quod si purē fuit datum siue relictum datum legatū siue fideicommissum à coherede siue à coheredibus dicti Lucij Titij filiofamil. pro hereditaria parte peti potest per patrem eiusdem Lucij Titij: cui patri per eundem Lucium Titium est acquisitum, adhuc ab eo non emancipatum. nunquid autem dictum legatum vel fideicommissum possit peti pro ea parte hereditatis qua institutus fuit dictus Lucius Titius? [M E N S T R V O S.] Titius ponamus instituit sibi heredes Seium & Sempronium, & rogauit eos quod prestarent libertatem Stichō & Pamphilo seruis eiusdem Titij. & legauit dictis manumissis siue manumittendis ad alimenta siue cibaria eorum denos denarios, id est decem & decē, siue viginti menstros, siue singulis mensibus. & decessit dictus Titius. postea heredes vocati à prætorē adesse noluerunt, & causa cognita prætor pronuntiauit libertatem his debere. & ex senatusconsulto facto temporibus diui Hadriani sub Rubrio Gallo & Cælio primo cōsulibus, libertatem sunt consecuti: vt. s. de fideicommiss. lib. cum vero. s. subuentum. quæritur, ex quo tempore debeantur eis cibaria siue menstri denarij de meis relictis ad alimenta siue cibaria? & dicitur ex eo tempore eis debere, quo liberi esse cœperunt. subaudi, & etiam ex eo tempore quo heredes fuerunt in mora libertatis præstandæ: vt arg. s. de leg. ij. l. si quis seruo. & ita videtur intelligenda hæc lex, saluo meliori intellectu, si per aliquem melior dicatur vel inueniatur intellectus. Viuianus.

h Instituit. aliquis.

i Titium. eundemque filiumfamilias.

k Fuerit. No. q̄ in hereditate tantū fuit hæc cōditio appositā. H.

l Peti posse. à patre cui est quæsitum per filium adhuc non eman-

cipatum. Sed videtur cōditio appositā in hereditate rēpeti in legato: vt. s. de condit. & demon. l. duos. & de condi. insti. l. si seruus. quæ sunt contra. Sol. hic expressit se purē legare. Vel hic primo legauit, & postea instituit sub cōditione. secus si primo adiecisset cōditionem, & post simpliciter legasset, vt ibi. Item quod dicit, peti pro hereditaria parte, id est pro parte coheredis. sed si pro sua, est in pendentī: quia si erit heres, non valet sua portio: quia à seipso nō potest sibi legari. alioquin etiam suam habebit iure legati: vt. s. de lega. j. l. qui filibus. s. fin. & l. seq. & de leg. ij. l. miles. s. pro parte. & est ibi argu. pro Io. & Azo. qui dicunt quod institutus purē pro parte, interim pro parte heres est, non in totum: licet coheres deliberet, vel nondum extiterit cōditio suæ institutionis. ad quod est s. de conditio. & demon. l. hæc scriptura. s. j. & si pars hered. per. l. ij. Sed arg. cōtra supra de vsufu. ac. l. idem. s. fi.

m Menstros. legauit ad alimenta: vt. j. dicit.

n Manumissis. i. quos in testamento iusserat manumitti per fideicommissum.

o Ex senatusconsulto. Rubriano: vt. j. de fideicommiss. lib. l. cū vero. s. subuentum.

p Cibaria. id est menstros relictā.

q Cœperint. videbatur à tempore adire hereditatis: vt infra. eo. l. heredis. s. fin. & l. seq. Sed ibi directā, hic per fideicommissum. sed etiam hic si fuit heres in mora dandæ libertatis, non erit in mora impunita etiam in legato, & in hereditate: vt supra de leg. ij. l. si quis seruo. vnde dic hic maximè ex quo cœperunt esse liberi. Item not. etiam seruis sine libertate potest relinqui nomine alimentorum: vt. s. de alimen. & ciba. leg. l. seruos ad custodiam. & de iis qui. vt indig. l. iij. Hug.

r Si fundus.] **CASVS.** Titius fecit codicillos, & in eis legauit Seio fundum instructum, ponamus, Titianum: & decessit idem Titius. quæro quemadmodum dari debeat dictus fundus Seio, vtum sicut instructus fuit tempore mortis, scilicet dicti Titij qui fecit codicillos prædictos, an ita instructus sicut fuit eo tempore quo facti sunt codicilli: an ita instructus sicut fuit eo tempore quo peti cœperit dictus fundus per Seium legatarium ab heredibus dicti Titij? Et respondetur ea debere scilicet dicto Seio cum dicto fundo, quibus instructus fuit idem fundus cum dies legati cedat, id est ea quibus instructus fuit dictus fundus eo tempore quo decessit dictus Titius. Viuianus.

s Si fundus instructus. hoc exponit vt Cod. de verbo. significa. l. j. & ij. Accursius.

t Codicilli. in quibus fuerit relictus. & pro hoc erat. s. de lega. iij. l. vxorem. s. testamento. & de auro & arg. lega. l. medico. in princ. sed alij casus ibi sunt.

u Legati. id est tempore mortis, si purum est: vt. s. eod. l. si post. & facit. s. de pigno. l. cum tabernam.

v Rogo.] **CASVS.** Seius ponamus fecit testamentum, & instituit sibi heredem Gaium, & ita postea dixit in eodem testamento: Rogo quandoque vt heres meus. x. Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

x Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

y Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

z Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

aa Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ab Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ac Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ad Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ae Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

af Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ag Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ah Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ai Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

aj Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ak Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

al Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

am Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

an Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ao Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ap Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

aq Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ar Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

as Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

at Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

au Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

av Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

aw Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ax Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ay Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

az Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

ba Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bb Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bc Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bd Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

be Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bf Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bg Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bh Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bi Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bj Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bk Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bl Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bm Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bn Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū poterit scilicet dare, & nō ante. an verò etiam ante. & certè dies cedit, & ab ipso petitur siue peti potest, scilicet cum primū potuerit heres dare, scilicet commodè, & non ante. & ita punctua secundum meam literam, vtique. x. heres

bo Titio det. & decessit dictus Seius. quæro, vtum heres debeat. x. Titio, & quando debeat. & certè. x. heres debeat Titio. sed quando debeat, dubitari potest, vtum debeat cum primū

heres debet. sed quando, dubitari potest, utrum cum primum poterit, & subaudi. postea respon. & dic, respondeo, dies cedit, & ab ipso petitur, scilicet heredi per legatarium, scilicet cum primum poterit commode heres dare. sed intellexi, quod est utique cum primum, &c. vbi ego habeo, utrum cum primum, &c. & tunc est planior litera, & punctua tunc post dictione, potest, & responsio incipit ibi, Vtique eum primū &c. Viuianus.

Quod dubitanter & modeste scribitur, loco responsi accipi debet.

Quandoque. id est ali quando.

Potuerit. commode: vt j. de condi. & demonst. l. hęc conditio si in Capitolium. & j. de verbo signi. l. nepos. sed an est conditionale? quidam sic. Tu dic quod hęc conditio gratia heredis apponitur: vt. s. eo. l. quod pure. & facit. s. de verb. oblig. l. si decem cū petiero. Accursius.

Multa præclare in hęc sententiam Arist. li. 7. ca. 16. Politico.

Quod pupillæ.] CASVS. Ponamus quod Titius legauit centum Seix pupillæ quando siue quocumque nupserit, & decessit dictus Titius. certe si ea pupilla minor quam viripotens nupserit, non debetur ei ante legatum quam ipsa cœperit esse viripotens. & est ratio, quia non potest videri nupta, quæ virum non potest pati. Viuia.

Viripotens esse cœperit. id est maior. xij. an. vt. j. de adul. l. si vxor. §. pe. & instit. qui mod. test. infir. circa. prin. Alij dicunt eam viripotem, cum potest cognosci, & esse matrimonium statim, arg. j. de verbo. oblig. l. continuus. §. cum ita. & de hoc est. s. de ritu nupt. l. iij. & facit ad hanc l. s. de condit. & demon. l. hęc conditio. & de libe. & posthu. l. filius à patre. §. si quis eo tempore. & j. de priuile. cred. l. ij. §. fina. & s. de iure do. l. si sponsa. Item nota quod non videtur factū quod non legitime fit. sic. s. qui satisda. cogan. l. quories. cum suis cō cordan. Accursius.

Illegitime factum fieri non videtur

Vxori.] CASVS. Ponamus quod Titius instituit sibi heredem vxorem suam Seiam in duabus vncis hereditatis suæ, & Gaiū instituit in aliis x. vncis eiusdem suæ hereditatis: & dictum Gaium substituit dictæ suæ vxori, & eiusdem Gaij heredis fidei commissit, vt si vxor non esset heres, restitueret ei vxori dotem suam, & etiam alia quædam. & postea decessit dictus maritus, idemque testator. & postea decessit vxor ante conditionem. i. antequam hereditatem mariti adiret. nunquid dies fideicommissi prædicti de dote & de aliis quibusdam videatur cessisse cum moritur ipsa vxor, & ideo heredibus eius vxoris debeatur dictum fideicommissum? Et dicitur, si vxor prius decesserit quam hereditatem adiret, videri diem fideicommissi cessisse: & ita heredibus eius debetur fideicommissum. nam impletur ipsa conditio in ipsa exhalatione spiritus. iam enim adire non poterit. & sic cum existat conditio ea vxore viua, cedit dies legati siue fideicom. & transmittit ad heredem suum vxor: vt & arg. s. eo. l. si vfructus ij. & iij. respon. Viuianus.

d sextante. id est duabus vncis: vt insti. de hered. insti. §. hereditas. Accursius.

e substituit. scilicet maritus.

f Heredum. scilicet substitutorum,

g Dotem. quod valet: vt. C. de fal. cau. adiec. leg. l. iij.

h Alia. à coherede.

i Conditionem. sub qua erat legatum, scilicet si vxor heres non erit, quæ impletur si ipsa repudiasset: quia post non posset esse heres: vt C. de rep. here. l. iij. Item impletur in ipsa exhalatione spiritus. iam enim adire non potest: & sic cum extat conditio ea viua, cedit dies legati, & transmittit. nec ob. s. de condi. insti. l. fin. quia vltimo momento vitæ videretur posse impleri si heres erit vel non erit: quia nuda voluntate hoc fit: vt insti. de here. quali. & disse. §. si. sed certè imò non potest adesse voluntas vel voluntas dum moritur. & secū dum hoc dic, & pro id est priusquam, &c. hoc autem indubitanter esset verum si conditio esset talis quæ non posset impleri nisi dudū ante, vt si non ascenderis Capitolium. hęc enim extitit ante mortem: vt d. l. de condit. insti. & sic transmittit cum iam dies cessisset. Infort.

set. potest enim plus dici quod hęc conditio, si heres non erit: similis est ei, si substitutus erit heres, quæ non facit legatum conditionale: vt supra eodem l. si Titio. §. quædam. potest & aliter poni casus, quod fuit iustituta sub aliqua conditione, & ante conditionem illam, & antequam adeat decessit: & hoc non nocet legatis à substituto relictis: vt. s. eo. l. he redis. sed hoc non videtur bene stare per literā istam, si vxor, &c.

VT LEGATORUM seu fideicommissorum seruandorum causa caueatur.

Hęc rubrica. in. C. cum mulatur cum illa, vt in possessionem legatorū.

Restat etiam prætoriam stipulatio legatorum seruando rum causa quæ vulgaris & communis cautio dicitur. l. filius. §. hidem principes De leg. j. l. creditoribus. De separ. & instar actionis obtinet. Hanc de herede stipulatur legatarij vel etiam dispendiosos legatorum l. quidam §. pen. de leg. j. si in diem legata relicta sint vel in conditionem casualem, non, vt opinor, si in potestatiuam, nisi si velit heres litigare, quara tione etiam de puro legato hæc cautio interponitur l. v. hoc cautio. §. vlt. de leg. 3. l. 14. 15. j. Edictum prætoris fuit delegatis, sed quia de functo

Eisdem vt detur.

heres non erit, dotem & ei, & alia quædam dari. post mortem mariti vxor ante conditionem, & priusquam adeat hereditatem, decessit. Quæsitum est, an dies fideicommissi, cum moritur, cessisse videatur, ideoque heredibus eius debeatur. Respondi, si vxor prius decessit, quam hereditatem adiret, videri diem fideicommissi cessisse.

VT LEGATORVM seu fideicommissorum seruandorum causa caueatur.

TITVLVS III.

I. VLP IANVS libro septuagesimo nono ad Edictum.

Legatorum nomine satisfidari oportere prætor putauit: vt quibus testator dari fieri voluit his diebus detur vel fiat: do lūmque malum abfuturum stipu

rum conseruat voluntates, facile produciuntur ad omnia fideicommissa interpretatione prudentum. d. l. 14. & 15. §. vlt. sicut edictum de legatis præstandis, eadem ratione. Lex Falcidia quia erat contra voluntatem, contra libertatem testamentorum, contra 12. tab. non potuit produci ad fideicommissa sine speciali lege. sed neque lex Iulia & Papia, quæ odiosa etiam est. & quod est in l. 87. De legat. 3. ex s. C. est l. senatus. De donat. cau. mort. Cuius.

Legatorum.] CASVS. Ponamus quod Titius instituit sibi heredem Seium: & pluribus legata reliquit, & decessit. petuit legatarij ab herede, vt ipse satisfidaret de legatis eis soluendis. certe bene tenetur satisfidare. nam prætor putauit oportere satisfidari nomine legatorum, vt detur vel fiat eisdem quibus testator voluit dari fieri, & stipulenter legatarij ab herede dolum malum abfuturum. & semper cogitur heres satisfidare legatariis cuiuscūque sit dignitatis ipse heres, vel quorumcūque facultatum. nec sine ratione prætori visum est quod heres debeat legatariis satisfidare, imò bene cum ratione: quia sicuti heres incumbit possessioni bonorum ita legatariis non debere carere bonis defuncti: sed aut satisfidabitur eis per heredem: aut si non satisfidatur, voluit prætor eos venire in possessionem. bonorum defuncti: & etiam successoribus legatorum, scilicet quibus legatum fuit pure vel in diem certam, debet heres satisfidare: quamuis isti successores legatariorum non admittantur ex iudicio defuncti: quia defunctus nil eis reliquit, sed admittuntur necessitate successionis: eo quod succedunt legatariis. admittuntur dico quasi ad æs alienum scilicet heredis. nam legata sunt quasi æs alienum heredis: quia heres ea debet. & etiam debet satisfidare heres procuratoribus legatariorum. Quid si legatarius est in potestate alterius: certe debet cauere heres per satisfidationem ei cuius iuri subiectus est legatarius. non solum autem cauere cum satisfidatione heredis: sed etiam successores heredum debent satisfidare legatariis, & etiam ad cautionem compellitur fideicommissarius, vniuersalis cui est per heredem restituta hereditas ex senatuscōsul. l. Trebelliano. Item compelluntur ad satisfidationem etiam illi qui existunt heredes testatori qui legauit per alios à testatore institutos, puta per seruos eorum vel filios: & etiam successores honorarij compelluntur. i. qui succedunt de iure prætorio. Quid si legatarius est item cōtestatus de legato contra heredem omnia stipulatione de legato sibi soluendo per heredem, & non petita satisfidatione de qua dictum est ab herede: certe non debet cessare stipulatio, imò debet heres nihilominus promittere & satisfidare legatario de legato. & idem probandum est in fideicom. quod dictum est in legatis. & hęc videtur esse intentio huius l. vsque ad. §. si cui.

k Putauit. in edicto, cuius verba non habemus.

l Voluit. sed & postea locus est cautioni: vt infra eodem l. si legatarij.

a *Stipulentur.* scilicet legatarij, sic. s. si cui plus quam per l. fal. l. in prin. & potest fieri dolus in traditione, quia seruum venenatum, vel fundum factum seruum: vt. s. de dolo. l. & eleganter. §. j. vel quia dolo impedit conditionem existere.

b *Semper.* fallit in casibus. primo in fisco: vt. j. ea. l. §. si ad fiscum. Item in legato repetito:

vt. j. ea. l. §. rescripto. Itē si testator vetuit: vt. s. e. licet. Item quādo auferatur cognitio: vt. j. ti. j. l. si is à quo. in prin. Item quando calumniose petitur: quia constat fideicom. non deberi: vt. j. e. l. stipulatio. §. diuus. & j. tit. j. l. si is à quo. ij. resp. & j. e. l. postquam. §. si dies. vel constat repudiarum fideicom. vel hereditatem non aditam: vt. j. tit. j. l. in fi. & l. ij. item alius. j. tit. j. l. §. si debitori. Item cum fideiusor debet satisfacere, cū prætoria sit: vt hic in princ. huius. l. & j. de præco. stipu. l. prætoria. & j. e. l. si quando nisi in casibus vbi sufficit nuda promissio: vt. j. eodē. l. si quando. §. j. & l. filio vel seruo. Item liberi testatoris non satisfant nisi testator præcepit: vt. C. ad Treb. Liubemus. §. j. secundum quosdam. sed certe ibi est speciale quādo rogatus est filius restituere suo filio.

c *Defuncti.* quia defunctus nil eis reliquit. Ac.

d *voluit.* sed & postea locus est cautioni: vt. j. e. l. si legatarij.

e *successoribus.* quia pure vel in diem certū relictum: pro quibus cauetur: vt. j. e. l. etiam secus si sub conditione: vt. j. e. l. si quis sub conditione Accursius.

f *Necessitate.* quia ex q̄ heres est legatario, necessario hereditaria iura ei & in eum transeūt: vt. j. de reg. iur. l. hereditas. & quod dicit alienum, quo ad heredem: sed suum, quo ad legatarium: vt. j. de verb. signifi. l. cedere. §. as. Item quasi ideo dicit, quia improprie legatum maxime conditionale dicitur as alienum

a vt infra de actio. & oblig. l. is cui. sed abusuue creditor dicitur: vt. infra de verbo. signific. creditores.

g *Procuratoribus.* hoc est in omni prætoria: vt. j. de præto. stipula. l. generaliter.

h *Caueatur ei.* sub conditione tamen si die legati cedere erit in potestate. sed & ipsi filio erit cauendum, vt. j. ea. l. §. fina. & l. sequen.

i *Compellitur.* nam in eum datur actio legatorum: vt. C. ad Treb. l. ij. & l. fi. & facit. j. eo. l. etiam. §. j.

k *Existunt.* puta pater per filium, dominus per seruum. Vel successit Titio qui successit Sempronio: vt. s. de peti. here. l. ij. & l. ij. H.

l *Honorarij.* id est qui succedunt de iure prætorio: vt institui. de iure na. §. prætorum. Accursius.

m *Probandum.* i. approb. nam pro puro cauetur. vt. j. e. l. etiā in prin.

n *In fideicommissis.* sunt enim similia: vt. s. de lega. j. l. §. j.

Si cui ita.] **CASVS** Ponamus quod Titius instituit sibi heredē Sempronium, & legauit Sempronio. siue per fideicom. ei dicta. x. reliquit. & si id legatum vel fideicom. perderet Sempronius, rursus reliquit ei: & decessit. quæro, an Sempronius legatarius possit petere à Scio herede satisfactionem nomine sequentis legati siue fideicom. rursus eidem Sempronio: & certe antequam sumamus hanc quæstionem, videndū est an debeat Sempronio hoc sequens fideicom. siue legatum, & etiam quoties debeat: & an ipse Sempronius legatarius cauere debeat heredem se non perditurum primum legatum siue fideicommissum. de de-

cem: & ita tria sunt prius videnda. & quidem de his omnibus tribus extat rescriptum diui Pij ad Iunium Marium missū: qui Iunius Marius consuluit diuum Pium per suam epistolam in qua est. legatorum siue fideicom. quæ reliquerat Clodius Felix Clodio Fructulo, & rogauerat heredem suum vt si Clodius Fructulus legatarius perdidisset quod ei in testamento relictum erat ab eo, rursus ei heres id restitueret: quod rescriptū est tale: Clodio Fructulo secundum ea quæ epistola continentur, &c. vsque illuc, rescripto ergo ostēsum, &c. in quo soluitur dicta tria dubia: & primo quod legatarius non debet cauere heredem se non perditurum primum legatum siue legatum, ibi, præstari debet citra necessitatem, &c. & postea soluitur primum & secundum dubiū de dictis tribus, scilicet an fideicommissum vel legatum sequens debeat & quoties debeat: ibi, sed vt per fideicommissum posterius, &c. vsque illuc rescripto ergo ostēsum &c. scilicet vt sequens legatum siue fideicommissum debeat, & debeat semel tantum, vt colligitur ex litera, ostensum ergo rescripto. scilicet prædicti diui Pij: Sempronius legatarius non debet cauere Scio heredem se non perditurum primum legatum de decē. versa autem vice quæritur de principali quæstione huius. §. scilicet an Scius heres debeat cauere Sempronio legatario de sequenti legato siue fideicom. Et videtur quod sic: quia sequens legatum siue fideicom. relictū est sub conditione. fuit enī relictum sub hac conditione si legatarius perderet primum legatum pro conditionalibus autem legatis & fideicommissis solet satisfari. Et tamen dicitur hic quod non debet satisfari pro sequenti legato vel fideicommissis, cum Sempronius legatarius habeat in suo arbitrio ne perdat id quod sibi relictum est primo.

cauetur. Bartolus.

Si cui ita sit legatum vel fideicommissum relictum, & si id perdidisset, rursus relictum: videamus an satis sequentis legati siue fideicommissi petere possit. Mouet quæstionem, an fideicommissum hoc siue legatum debeat, & quoties debeat, & an ipse legatarius cauere debeat se non perditurum. De his omnibus extat rescriptū diui Pij ad Iunium Mauricū, tale: Clodio Fructulo secundum ea quæ epistola continentur, legata siue fideicommissa ex testamento Clodij Felicis præstari debent citra necessitatem cauendi, nihil ex his deminuturum se. Nam quod fidei heredis ab eodem testatore commissum est, vt si Fructulus perdidisset quod ei in testamento relictum est, rursus heres ei id restitueret: non eo pertinet, vt aut Fructulo priorum legatorum nomine satisfactio iniungenda, aut onerandus sit heres in infinito, vt quotiens is perdidit, restituere ei tantum debeat: sed vt per fideicommissum posterius duplicata legata eius videantur: nec amplius ad periculum heredis pertineat, si quid postea is consumpserit ex soluto ei posteriore fideicommissis. Rescripto ergo ostensum, legatarium heredi non debere cauere se non perditurum. Versa vice an heres de sequenti legato siue fideicommissis cauere debeat, quæritur. Et

ret primum legatum pro conditionalibus autem legatis & fideicommissis solet satisfari. Et tamen dicitur hic quod non debet satisfari pro sequenti legato vel fideicommissis, cum Sempronius legatarius habeat in suo arbitrio ne perdat id quod sibi relictum est primo.

[CERTESIVE.] Heres debet cauere eum satisfactione legatario siue debeat ei legatum ex asse, siue ex parte: & siue sit institutus heres, siue substitutus. [BELLISSIMÆ.] Ponamus quod heres promisit mihi legatario de legato mihi soluendo: & dedit mihi fideiussores simpliciter, & fuit in mora soluendi mihi legatum. nunquid tenebitur mihi ipse & fideiussores ad fructus vel vsuras legati? Et dicitur quod sic, vt id quod oportebit, scilicet fieri actione ex testamento, comprehendat, scilicet hæc stipulatio. hoc dicit vsque ad §. si quis sub conditione. Viuianus.

o *An satis.* Hæc prima quæstio soluitur in §. rescripto. infra proximo.

p *De his omnibus.* scilicet tribus quæstionibus vltimis. Accursius.

q *Epistula.* qua continentur vltimæ voluntates vel dic consultationis qua recitatur testamentum. & Clodius est nomen legatarii.

r *Cauendi.* à legatario eo modo qui sequitur. & sic sequitur tertia quæstio.

s *Priorum.* legatorum non perdendorum.

t *In infinito.* No. de infinitate vitanda. sic. C. de sacro. san. eccl. l. fi. argu. contra. s. de ser. vrb. præ. l. eum qui. & j. de fideiuss. l. si ita sti. §. à Titio. & facit. s. de lega. ij. l. fideicommissa. §. si quis decem & infra de bo. authen. iu. pol. l. fin. Accursius.

u *Duplicata.* hic soluitur prima & secunda de tribus. Accursius.

* Sicuti enim. Heres an cauere pro relictis teneatur.

* Vul. edi. perperam habet, nec cessare, &c. Aug. l. i. c. 3. a] Adde ad gloss. hic as alienum, legata arealio no absorberi: quia non debentur nisi prius soluto are alieno: l. si §. licet. C. de iure delibe. gloss. & Bal. in l. C. si cer. pet. vbi idem dicit in prælegatis.

* Intelligi cauēsa vel no mine.

a Et putē. aliās in lib. domini Accur. est, & putem non oportere caueri ei cum in suo, &c. Accursius.

b Quamuis. aduersatiue, non correctiue. sic supra de eo per quem factum est. l. j. §. aliās inuitaretur legatarius ad perdendum: quod nō debet esse. arg. §. de pac. do. l. conuenire.

c substitutus. directe vel etiam per fideicom. vt. j. eo. l. hęc stipulatio. & §. ea. l. §. non solum. Acc.

d Ex mora. etiam ante litem contest. vt. no. C. de usufruct. leg. l. j. licet quidam dicant à die cō test. litis tantum.

si quis sub conditione.]

CASVS. Institui mihi heredem Titium pona m^o, & legauit Seio. x. sub condit. & decessi. postea Seius fuit stipulatus à di cto Titio de soluēdo sibi dicto legato adueniēte re conditione. & pendēte condit. decessit idem Seius. certe stipulatio prædicta euanescit, scilicet vt non trāseat ad heredem Seij: quia nec legatum, scilicet conditio nale prædictum transmittitur ad heredem di cti legatarij qui pendente condit. decessit condi

tionalia enim legata nō transmittuntur ad heredes legatariorū. & huic stipulationi de qua dictum est, insunt eadem causæ, id est modi, & eadem cōditiones quæ inerant legato quod stipular^o est legatarius ab herede. vnde si aliqua sit exceptio quæ solet opponi petenti legatū actione ex testamento, placet eandem esse opponendam etiam legatario ex stipulatu agenti. Viuianus.

e Transmittitur. vt. §. tit. j. l. si post.

f Causas. i. modos. sub eadem conditione ergo & modo stipulari videtur, vt hic subiicit, & §. de usufr. l. si quis stipulatus. & §. de cōst. pec. l. id quod. & §. si quis cau. l. si eum. §. ij. arg. contra §. de peti. here litem veniunt. §. cum prædixi. & §. tit. j. l. cum sine. §. fina.

g Exceptio. vt. j. ea. l. §. fina. & facit. j. rem pupil. fal. fo. l. non quasi. §. generaliter arg. contra. §. ad exhi. l. iij. §. ibidem.

h Procuratori. §. eo. §. procuratoribus.

i Viuat. quo cedat dies legati de facto. sub hac ergo exceptione cauetur sic. j. de dam. infect. l. prætor. in prin. vel ideo h. d. hic §. quia mandatum morte domini reuocatur: vt insti. man. §. recte.

k Res. si extant, aliās pretium si culpa heredis perierunt. sic enim est in actione ex testamento: vt. §. de leg. j. l. cum res. §. penul.

si decem.] Primo loquitur quando proprietatis & usufructus legati sunt pure. Secundo quando sub conditione. Item prima diuiditur in tres: quia primo dicit quid potest petere quilibet ipso iure. Secundo in quantum obstat exceptio de æquitate. Tertio quid iuris quando proprietatem legatarius possidet. Secunda ibi, sed cum decem. Tertia ibi, plane si decem. Item secunda pars principalis diuiditur in duas. Primo quid iuris sit pendente conditione. Secundo quid iuris sit existente conditione. Secunda ibi, sed si omiserit. Bar.

CASVS. Titius instituit sibi heredem Seium: & legauit mihi pure decem quæ in arca habebat: & sic in specie. & tibi Sempronio ponamus legauit usufruct. prædictorum decem. certe is cui proprie-

tas de decem relicta est, ipso iure decem vindicabit ab herede: verū tamen obstabit ei exceptio quo ad quinque, si fructuarius agat cōtra heredem ex senatusc. scilicet de quo fit mentio. §. de usufr. leg. e. tit. l. j. & petat usufr. de quinque de dictis decem, & caueat heredi de restituendis quinque, scilicet finito usufr. morte vel capi. deminutione: quod quidem bene potest facere fructuarius. Sed quid si legatarius proprietatis habeat possessionē omnium dictorum. x. certe utilis actio datur secundum Marcellum in dictū legat. proprietatis vel heredi vel fruct. scilicet pro quinque de dictis decem vt ea habere debeat fructuarius si modo caueatur ei legatario proprietatis scilicet, per fructu. de reddēdis eis quinque finito usufr. Sed quid si dicta. x. sint legata sub condit. ei, scilicet legatario proprietatis, & usufr. fructus eorundem decem sit legatus pure dicto fructuario: certe fructuarius habebit decem inter-

im siue pendente cōditione oblata per eum fructuariū cautione heredi scilicet de reddēdis quinque in euentū dictæ conditionis, & de restituendis aliis quinque finito usufr. & interim siue pendente conditione dicta est præstanda per heredem legatario proprietatis stipulatio, id est promissio legatorum, siue quæ solet interponi pro legatis, de qua tractatur in hoc titulo: & si idem legatarius proprietatis omisit cautionem de legato sibi per heredem soluendo adueniente conditione eiusdem legati, poterit agere idem legatarius existente conditione legati sui actione ad exhibendum contra heredem, qui scilicet heres sciens soluit dicta. x. fructuario omissa stipulatione de reddendo finito usufr. sed si heres ignorans legatum de dictis decem relicto esse proprietario, dederit fructuario decem, non tenetur ad exhibendum, quia non possidet, nec dolo fecit quo minus possideret: tamē Marcellus probat succurrendum esse legatario scilicet proprietatis aduersus fructuarium. s. extra casum per actionem in factum: vt. §. ad exhib. l. Iulianus. §. si tibi decem numismata. in fi. §. & forte vt existente condi. legati proprietatis, & finito usufr. illius cui soluta sunt integra decem, repetat à fructuario integra. x. si autem non est finitus usufr. sola quinque de decem: cum quinque debeant esse apud fructuarium donec erit finitus usufr. arg. §. de usufr. ca. re. si tibi. Viuianus.

Si vna actio en alterius locum succedit, eius naturā assumit Bar.

Si quis sub cōditione legatum stipulatus, pendente conditione decesserit, stipulatio euanescit: quia nec legatū (non) trāsmittitur. **c** Huic * stipulationi eadē causas **f** & cōditiones inesse sciēdum est. Proinde si qua sit exceptio **g** quæ petenti legatum opponi solet, eandem ex stipulatu quoque agēti opponendam esse placet. Procuratori **h** eius qui absēs

esse dicitur, si stipulanti legati nomine, spondeat heres: Ofilius ait ita cauere debere, si is cuius nomine caueat, viuat: **i** videlicet ne teneatur illo ante defuncto. Item quæritur, in hanc stipulationē vtrū ipsæ res **k** veniant quæ legatæ sunt, an verò pretia earū. Et est verius, in hanc stipulationē res **B** vel pretia deduci. Si decem quæ in arca **l** erant, mihi legata sint, tibi eorum usufructus legatus sit si purē vtrique legatum sit relicto, is cui proprietatis legata est, ipso iure decem vindicabit. fructuarium autem ex senatusconsulto **m** acturum, & quinque **n** usufructū petiturum constat. Sed cum decem vindicat proprietarius, per exceptionem doli repelli, ***** qua fructuarius de restituendis quinque heredi cauit. **o** Planē si decem aureorum possessionem **p** legatarius habeat, Marcellus ait dandā vel heredi vel fructuario **q** vtilem actionem **r** in legatariū: si modo ei caueatur. **s** Sed si sub cōditione ei **c** decem legata sint, fruct. **u** interim decem oblata cautione **x** habiturū.

rum, siue quæ solet interponi pro legatis, de qua tractatur in hoc titulo: & si idem legatarius proprietatis omisit cautionem de legato sibi per heredem soluendo adueniente conditione eiusdem legati, poterit agere idem legatarius existente conditione legati sui actione ad exhibendum contra heredem, qui scilicet heres sciens soluit dicta. x. fructuario omissa stipulatione de reddendo finito usufr. sed si heres ignorans legatum de dictis decem relicto esse proprietario, dederit fructuario decem, non tenetur ad exhibendum, quia non possidet, nec dolo fecit quo minus possideret: tamē Marcellus probat succurrendum esse legatario scilicet proprietatis aduersus fructuarium. s. extra casum per actionem in factum: vt. §. ad exhib. l. Iulianus. §. si tibi decem numismata. in fi. §. & forte vt existente condi. legati proprietatis, & finito usufr. illius cui soluta sunt integra decem, repetat à fructuario integra. x. si autem non est finitus usufr. sola quinque de decem: cum quinque debeant esse apud fructuarium donec erit finitus usufr. arg. §. de usufr. ca. re. si tibi. Viuianus.

l In arca. & sic in specie: vt. §. de leg. j. l. sed si certos. Accursius.

m Ex senatusconsulto. de quo habetur mentio supra de usufr. earum re. l. j. Accursius.

n Et quinque. nō omnium. x. vt. §. de usufr. leg. l. si alij. & de usufr. ac. l. inde. §. non solum.

o Cauit. de resti. finito usufr. vt. f. morte, vel ca. de. vt. §. de usufr. ea. re l. in stipul. hac ergo cautio. præsti. habet ius in quinque: & proprietar. repellit. sed si nō est cautū, tota decem vind. propriet. vt hic dicit.

p Possessionem. i. si possideat decem aureos is cui legati sunt.

q vel fructuario. quod magis videtur.

r Actionem. ex testamento. quod est mirum eam dari in aliū quàm grauetur: imò, quod plus est, datur heredi in legatarium: vtrūc. Vel dic heredi dari conditionem indebiti. Sed hoc quo modo, cum dicit legatarium tota decem posse vindicare?

s Caueatur. legat. à fruct. de reddēdis quinque finito usufr. vt. §. de usufr. earum rerū. l. si tibi. & facit. §. ad Trebel. l. cū hereditas. in fine.

t Ei decem. iure proprietatis.

u Fructuarium. cui pure est relicto usufr. eorundem decem.

x Oblata cautione. de reddēdis quinque in euentum conditionis proprietarij: & alia. v. finito usufr. sic & supra de usufr. ac. l. idem. §. si mihi. Sed argu. contra supra de conditione. & demon-

stratione: quod quidem bene potest facere fructuarius. Sed quid si legatarius proprietatis habeat possessionē omnium dictorum. x. certe utilis actio datur secundum Marcellum in dictū legat. proprietatis vel heredi vel fruct. scilicet pro quinque de dictis decem vt ea habere debeat fructuarius si modo caueatur ei legatario proprietatis scilicet, per fructu. de reddēdis eis quinque finito usufr. Sed quid si dicta. x. sint legata sub condit. ei, scilicet legatario proprietatis, & usufr. fructus eorundem decem sit legatus pure dicto fructuario: certe fructuarius habebit decem inter-

im siue pendente cōditione oblata per eum fructuariū cautione heredi scilicet de reddēdis quinque in euentū dictæ conditionis, & de restituendis aliis quinque finito usufr. & interim siue pendente conditione dicta est præstanda per heredem legatario proprietatis stipulatio, id est promissio legatorum, siue quæ solet interponi pro legatis, de qua tractatur in hoc titulo: & si idem legatarius proprietatis omisit cautionem de legato sibi per heredem soluendo adueniente conditione eiusdem legati, poterit agere idem legatarius existente conditione legati sui actione ad exhibendum contra heredem, qui scilicet heres sciens soluit dicta. x. fructuario omissa stipulatione de reddendo finito usufr. sed si heres ignorans legatum de dictis decem relicto esse proprietario, dederit fructuario decem, non tenetur ad exhibendum, quia non possidet, nec dolo fecit quo minus possideret: tamē Marcellus probat succurrendum esse legatario scilicet proprietatis aduersus fructuarium. s. extra casum per actionem in factum: vt. §. ad exhib. l. Iulianus. §. si tibi decem numismata. in fi. §. & forte vt existente condi. legati proprietatis, & finito usufr. illius cui soluta sunt integra decem, repetat à fructuario integra. x. si autem non est finitus usufr. sola quinque de decem: cum quinque debeant esse apud fructuarium donec erit finitus usufr. arg. §. de usufr. ca. re. si tibi. Viuianus.

l In arca. & sic in specie: vt. §. de leg. j. l. sed si certos. Accursius.

m Ex senatusconsulto. de quo habetur mentio supra de usufr. earum re. l. j. Accursius.

n Et quinque. nō omnium. x. vt. §. de usufr. leg. l. si alij. & de usufr. ac. l. inde. §. non solum.

o Cauit. de resti. finito usufr. vt. f. morte, vel ca. de. vt. §. de usufr. ea. re l. in stipul. hac ergo cautio. præsti. habet ius in quinque: & proprietar. repellit. sed si nō est cautū, tota decem vind. propriet. vt hic dicit.

p Possessionem. i. si possideat decem aureos is cui legati sunt.

q vel fructuario. quod magis videtur.

r Actionem. ex testamento. quod est mirum eam dari in aliū quàm grauetur: imò, quod plus est, datur heredi in legatarium: vtrūc. Vel dic heredi dari conditionem indebiti. Sed hoc quo modo, cum dicit legatarium tota decem posse vindicare?

s Caueatur. legat. à fruct. de reddēdis quinque finito usufr. vt. §. de usufr. earum rerū. l. si tibi. & facit. §. ad Trebel. l. cū hereditas. in fine.

t Ei decem. iure proprietatis.

u Fructuarium. cui pure est relicto usufr. eorundem decem.

x Oblata cautione. de reddēdis quinque in euentum conditionis proprietarij: & alia. v. finito usufr. sic & supra de usufr. ac. l. idem. §. si mihi. Sed argu. contra supra de conditione. & demon-

stratione: quod quidem bene potest facere fructuarius. Sed quid si legatarius proprietatis habeat possessionē omnium dictorum. x. certe utilis actio datur secundum Marcellum in dictū legat. proprietatis vel heredi vel fruct. scilicet pro quinque de dictis decem vt ea habere debeat fructuarius si modo caueatur ei legatario proprietatis scilicet, per fructu. de reddēdis eis quinque finito usufr. Sed quid si dicta. x. sint legata sub condit. ei, scilicet legatario proprietatis, & usufr. fructus eorundem decem sit legatus pure dicto fructuario: certe fructuarius habebit decem inter-

im siue pendente cōditione oblata per eum fructuariū cautione heredi scilicet de reddēdis quinque in euentū dictæ conditionis, & de restituendis aliis quinque finito usufr. & interim siue pendente conditione dicta est præstanda per heredem legatario proprietatis stipulatio, id est promissio legatorum, siue quæ solet interponi pro legatis, de qua tractatur in hoc titulo: & si idem legatarius proprietatis omisit cautionem de legato sibi per heredem soluendo adueniente conditione eiusdem legati, poterit agere idem legatarius existente conditione legati sui actione ad exhibendum contra heredem, qui scilicet heres sciens soluit dicta. x. fructuario omissa stipulatione de reddendo finito usufr. sed si heres ignorans legatum de dictis decem relicto esse proprietario, dederit fructuario decem, non tenetur ad exhibendum, quia non possidet, nec dolo fecit quo minus possideret: tamē Marcellus probat succurrendum esse legatario scilicet proprietatis aduersus fructuarium. s. extra casum per actionem in factum: vt. §. ad exhib. l. Iulianus. §. si tibi decem numismata. in fi. §. & forte vt existente condi. legati proprietatis, & finito usufr. illius cui soluta sunt integra decem, repetat à fructuario integra. x. si autem non est finitus usufr. sola quinque de decem: cum quinque debeant esse apud fructuarium donec erit finitus usufr. arg. §. de usufr. ca. re. si tibi. Viuianus.

l In arca. & sic in specie: vt. §. de leg. j. l. sed si certos. Accursius.

m Ex senatusconsulto. de quo habetur mentio supra de usufr. earum re. l. j. Accursius.

n Et quinque. nō omnium. x. vt. §. de usufr. leg. l. si alij. & de usufr. ac. l. inde. §. non solum.

o Cauit. de resti. finito usufr. vt. f. morte, vel ca. de. vt. §. de usufr. ea. re l. in stipul. hac ergo cautio. præsti. habet ius in quinque: & proprietar. repellit. sed si nō est cautū, tota decem vind. propriet. vt hic dicit.

p Possessionem. i. si possideat decem aureos is cui legati sunt.

q vel fructuario. quod magis videtur.

r Actionem. ex testamento. quod est mirum eam dari in aliū quàm grauetur: imò, quod plus est, datur heredi in legatarium: vtrūc. Vel dic heredi dari conditionem indebiti. Sed hoc quo modo, cum dicit legatarium tota decem posse vindicare?

s Caueatur. legat. à fruct. de reddēdis quinque finito usufr. vt. §. de usufr. earum rerū. l. si tibi. & facit. §. ad Trebel. l. cū hereditas. in fine.

t Ei decem. iure proprietatis.

u Fructuarium. cui pure est relicto usufr. eorundem decem.

x Oblata cautione. de reddēdis quinque in euentum conditionis proprietarij: & alia. v. finito usufr. sic & supra de usufr. ac. l. idem. §. si mihi. Sed argu. contra supra de conditione. & demon-

stratione: quod quidem bene potest facere fructuarius. Sed quid si legatarius proprietatis habeat possessionē omnium dictorum. x. certe utilis actio datur secundum Marcellum in dictū legat. proprietatis vel heredi vel fruct. scilicet pro quinque de dictis decem vt ea habere debeat fructuarius si modo caueatur ei legatario proprietatis scilicet, per fructu. de reddēdis eis quinque finito usufr. Sed quid si dicta. x. sint legata sub condit. ei, scilicet legatario proprietatis, & usufr. fructus eorundem decem sit legatus pure dicto fructuario: certe fructuarius habebit decem inter-

im siue pendente cōditione oblata per eum fructuariū cautione heredi scilicet de reddēdis quinque in euentū dictæ conditionis, & de restituendis aliis quinque finito usufr. & interim siue pendente conditione dicta est præstanda per heredem legatario proprietatis stipulatio, id est promissio legatorum, siue quæ solet interponi pro legatis, de qua tractatur in hoc titulo: & si idem legatarius proprietatis omisit cautionem de legato sibi per heredem soluendo adueniente conditione eiusdem legati, poterit agere idem legatarius existente conditione legati sui actione ad exhibendum contra heredem, qui scilicet heres sciens soluit dicta. x. fructuario omissa stipulatione de reddendo finito usufr. sed si heres ignorans legatum de dictis decem relicto esse proprietario, dederit fructuario decem, non tenetur ad exhibendum, quia non possidet, nec dolo fecit quo minus possideret: tamē Marcellus probat succurrendum esse legatario scilicet proprietatis aduersus fructuarium. s. extra casum per actionem in factum: vt. §. ad exhib. l. Iulianus. §. si tibi decem numismata. in fi. §. & forte vt existente condi. legati proprietatis, & finito usufr. illius cui soluta sunt integra decem, repetat à fructuario integra. x. si autem non est finitus usufr. sola quinque de decem: cum quinque debeant esse apud fructuarium donec erit finitus usufr. arg. §. de usufr. ca. re. si tibi. Viuianus.

l In arca. & sic in specie: vt. §. de leg. j. l. sed si certos. Accursius.

m Ex senatusconsulto. de quo habetur mentio supra de usufr. earum re. l. j. Accursius.

n Et quinque. nō omnium. x. vt. §. de usufr. leg. l. si alij. & de usufr. ac. l. inde. §. non solum.

o Cauit. de resti. finito usufr. vt. f. morte, vel ca. de. vt. §. de usufr. ea. re l. in stipul. hac ergo cautio. præsti. habet ius in quinque: & proprietar. repellit. sed si nō est cautū, tota decem vind. propriet. vt hic dicit.

p Possessionem. i. si possideat decem aureos is cui legati sunt.

q vel fructuario. quod magis videtur.

r Actionem. ex testamento. quod est mirum eam dari in aliū quàm grauetur: imò, quod plus est, datur heredi in legatarium: vtrūc. Vel dic heredi dari conditionem indebiti. Sed hoc quo modo, cum dicit legatarium tota decem posse vindicare?

s Caueatur. legat. à fruct. de reddēdis quinque finito usufr. vt. §. de usufr. earum rerū. l. si tibi. & facit. §. ad Trebel. l. cū hereditas. in fine.

t Ei decem. iure proprietatis.

u Fructuarium. cui pure est relicto usufr. eorundem decem.

x Oblata cautione. de reddēdis quinque in euentum conditionis proprietarij: & alia. v. finito usufr. sic & supra de usufr. ac. l. idem. §. si mihi. Sed argu. contra supra de conditione. & demon-

* Et huic videtur posse retine ri posterior hęc negatio, hoc sensu. quasi dixerit, quia cum nec legatum esse intelligatur, cum persona ante conditionem deficit, non etiam transmittitur quod nullū est.

* Repellitur

l. hęc scriptura. §. j. sed dic vt not. §. titu. j. l. filiumfamil. in princ.

a Interim legatorum. præstandorum adueniente conditione de qua tractat hic titu. & supra ad exhib. l. Iulianus scribit. §. si quis decem ibi, potuisti tamen &c. & dic stipulatio, id est promissio. sic supra de condit. indeb. l. si non fortem. §. fina.

b si omiserit. duobus modis dic hunc versic. vel quod omiserit legatarij proprietatis cautionem de legato sol. adueniente conditione: agit postea hic legatarius ad exhibendum contra heredem qui sciens soluit fructuario omissa stipulatione de lega. reddendo finito usufructu. Vel dic omiserit heres cautionem de reddendo finito usufructu. & dic eum scilicet legatarij proprietatis agere ad exhibendum: quia sciens non soluit exacta cautione. Accursius.

c Non teneri. quia nec possidet: nec dolo fecit quo minus possideret.

d succurrendum. per act. in factu: vt supra ad exhiben. l. Iulianus. §. si tibi. in fin. & de præscript. verb. l. partis. Sed contra supra de usufru. ea. re. l. hoc senatus. §. j. vbi dicit cōdici ipsam pecuniam. sed illa est cōdicio certi generalis, hic specialis. vel ibi idem qui soluit, scilicet heres, condicit: hic soluit heres, & repetit legatarius. Item ibi fuit pecunia condicentis, hic alterius, scilicet heredis, & condicit legatarius proprietatis.

e si ad fiscum.] **CASVS.** Ponamus q̄ Titius instituit sibi heredem fiscum pro dimidia, & Seium pro alia dimidia, & plura legata pluribus reliquit: & ita fiscus tenetur ad legata pro parte quam habet de hereditate. certè quantū ad fiscum cessat stipulatio legatorū de qua tractatur in hoc titu. quæ quidē stipulatio fit cum fideiussore dato ab here de legatario: vt. §. ea. l. in princ. & §. hęc stipulatio. quia nec solet fiscus satisfidare. Viuianus.

e si ad fiscū. institutū, vel auferentē ab indigno: vt. §. de iur. fisc. l. j. in prin. nam semper tenetur ad legata: vt. §. de iur. fisc. l. dicitur.

f satisfidare. nam semper idoneus est, & soluendo: vt. §. de fun. do. l. ij. sic. §. si cui plus quam per. l. Falc. l. iij. §. item sciendum. sunt & alij casus speciales vbi non satisfidatur: vt no. §. ea. l. in princ.

g qui minorem.] **CASVS.** Ponamus quod Titius habens vnum filium in sua potestate, & alterum emancipatum, fecit testamentū, & instituit sibi heredem in. ix. vnciis filium in potestate constitutum, & emancipatū præterit, & Seium extraneum instituit in tribus vnciis, & plura legata pluribus aliis reliquit, & decessit Titius. filius institutus in. ix. vnciis satisfidedit legatariis de soluendis eis legatis eorum pro ea parte qua erat institutus. i. pro dodrante. commisso edicto de contra tabulas per filium emancipatū præteritum, accepit filius institutus in dodrante semissem bonorum possessionis: & ita ipso iure minuta est ei portio hereditatis ex qua fuit institutus: vt. §. de leg. iij. l. si. in fi. certè non tenetur dictus filius institutus ex stipulatu legatariis quibus p̄miserat ex maiore parte quam ex qua heres est. nunc autem heres ex semisse est, siue ex sex vnciis: sed fuit institutus ex dodrante, siue ex. ix. vnciis, vt dictum est. si vero non esset ei minuta portio ipso iure, vel aliis heredibus institutis (nam de singulari transit ad plurale litera huius. §.) sed nomen heredis apud eos heredes integrum maneat, habeat tamen hereditas minus effectum siue quantum ad effectum, & cauerint heredes legatorum nomine: certè videntur onerari dicti heredes, quia ipso iure pro ea parte legata debent, pro qua sunt heredes scripti: de æquitate tamen non maiorem partem legatariis soluet, quam cuius habent emolumentum. & de hoc planè ponit exemplum. Viuianus.

g Heres sit. sub. & satisfidedit legatariis.

h Minuatur. puta per coheredē aduentem qui deliberabat. quod non placet: vt. §. si pars here. pe. l. ij. sed dic per querelam inoffic. testa. vt. §. de inoffi. testa. l. circa. & C. de inoffi. test. l. cum duobus. vel bono. pos. contra tabu. vt. §. de leg. iij. l. si. & de vulg. sub. l. & si cō-

tra. vel per agnationem postumi: vt supra de codicil. l. penul. pro parte ergo qua remanet heres, tenetur ex satisfida. ad legata, & non ultra nisi in libertate: vt. §. de codicil. l. qui graui. & l. seq.

i Est. id est remanet vel existit. sic supra de lega. j. l. cum res. in princip. & facit infra de præto. stipu. l. ij. in fin.

k Apud eos. s. heredes. & caue: quia transit de singulari ad plurale

l Heredes sint. scilicet scripti de rigore iuris. & statim ponet exemplum.

m Restituitur. remanet enim heres nomine, qui erat: vt instit. de fidei. commis. here. §. restituta. aliud autē si de facto tantum defineret habere bona: vt. C. de iure de lib. l. si de bonis.

n Exonerandi. vt & supra ad Trebellia. l. j. §. j. & §. quanquā. & §. si is qui quadringenta. & §. pc. Sed contra videtur. §. ad Trebel. l. cū hereditas. in fi. vbi non exoneratur qui restituit. sed dic qd̄ ibi suo nomine p̄misit creditoribus: hic autē vt heres hereditario nomine: & ideo habet exceptiones easdem quas habet contra actionem ex testamento: vt. §. eo. §. si quis sub cōditione. & §. j. eo. §. fina.

o Ita accipitur instit. tit. de le. Aq. §. i. in prin.

Ponamus quod Titius instituit sibi heredem Seium, & filio Sempronij vel seruo legauit centum cū heres morietur ponamus, & ita sub die certa quo ad quid: quia certū est eam extitutam: est tamē incerta, quia incertū est quando existat, vtrū post mortem legatarij, an eo viuo. & sic cum sit incerta dies, habetur loco conditionis. & decessit idē Titius. cui debet cauere cū satisfidatione heres Seius? & certè debet cauere Sempronio qui habet legatarium in potestate: & non præcisè debet ei cauere, sed sub hac condit. si legatarius sit in potestate Sempronij cum cedit dies eius legati relicti filio vel seruo Sempronij. nam si sui iuris inueniatur legatarius eo tempore quo cedit dies dicti legati, visum est sapientibus iniquum esse patri cautum esse, vel etiam domino subaudi: cum legatum debeat alij scilicet filio vel seruo qui nunc sunt sui iuris, id est tempore cedentis legati, quanquam & si caueretur patri vel domino legatarij sine hac additione siue conditione, si legatarius sit in potestate eius cum cedit dies legati: veruntamen nihilo minus summoeretur pater vel dominus exceptione, si non haberent in potestate eos quibus legatum est, tempore existentis conditionis legati, quam supra appellauimus diem incertam. & secundum hoc euenit vt in casu non sit de legato cautum, quamuis sit cautum patri vel domino legatarij, scilicet si tempore existentis conditionis legati sui iuris sunt filius vel seruus quibus legatum est. Nam licet sit cautum patri vel domino, repellitur exceptione: vt dictum est. filio autem vel seruo legatariis non fuit aliquo modo cautum: & isto casu quando tempore existentis conditionis legati est filius Sempronij legatarius sui iuris, non erit compellendus heres Titij exoluere legatum quod iam filius petere potest, alij quam cui debetur. debetur autem filio Sempronij legatario etiam si fortè velit cauere heredi Sempronius pater legatarij neminem amplius petiturum legatum ab herede. non solum autem patri vel domino qui habet legatarium in potestate eius, cauendum est per heredē, vt dictum est: sed etiam est cauendum ipsis legatariis qui sunt in potestate. & intelligo eis cauendum sub hac conditione, si sui iuris essent tempore quo cedit dies legati, sicut sub condit. dictum est patri cauendum vel domino: & ita cauetur patri vel domino legatarij, & etiam ipsi legatario pro eodem legato, sicut solet cauere per satisfidationem duobus si eadem res duobus relicta sit sub diuersis vel contrariis conditionibus: sed in vtroque casu. §. quādo est legatum duobus sub contrariis conditionibus, & quando legatum est existentem in aliena potestate: illi qui fideiubent apud vnū, fideiubebunt & apud alterum. & hæc videtur esse intentio huius. §. cum duabus. ll. seq. Viuianus.

o Incerta. habeas incerta: vt. §. patet.

† Non tenetur fiscus satisfidare etiā nuda cautione: ciuitas autē sic. Bar. hic ad longum: & quo modo differant fiscus & respub. vide plene p̄ Bal. in l. i. in fin. C. de iudic. qui malè iud. & Bar. in rub. C. de iur. re fisc.

Ita accipitur instit. tit. de le. Aq. §. i. in prin.

rescriptum & istud edictum vnde nascitur hic titu. Item quia hic per rescriptum cauet ille in quem transfertur possessio, vel singularibus secundum primū, vel ipsi heredi secundum alium casum: quod non fit in simplici fideicom. singulari: quia si mittitur herede non cauente, ipse nulli cauet. secunda est, quia per hoc edictum mittitur in possessionem omnium rerū hereditatis: vt hic subiicit: & infra qui. ex cau. in pos. ca. l. j. sed per rescriptū nō: nisi in res de quib⁹ erat lata sentētia. fortē enim tantum dimidia hereditatis petebatur.

a Non enim. verē alia. non enim &c.

b Vicaria. id est possessio quę vicem cautionis obtinet.

c Obtinuit. s. legatarius vel fideicommissarius: qui obtinuit in eo quod preceptum est ei caueri: & tamen non cauetur.

d Inducitur. non tamen heredem expellet: vt. j. titu. l. i. s. cui. in princip. & dic prator Romæ: præsēs in prouinciis.

e sed prator. secunda differentia.

f Iudicatum. fortē non tota hereditas petebatur per fideicommissum secundum primum, & secundum alium vnū singulare. & sic est quantitas pro mensura debiti declarati: quod est hodie ius commune: vt. C. de bo. aucto. iudic. pos. authen. qui iurat.

g sicuti. adducit simile ad rescriptum edictū de col. quia ibi debet caueri emancipatus iis qui sunt in potestate, de conferendis iis quę non cōparent. aliās denegatur ei actiones hereditariæ, & trāsferitur possessio in fratres, si modo ipsi cauerunt de reddēdo quādo cauebit. sed si neuter cauet, sequestratio fit, vt

subiicit. caue tamen quia aut propter inopiam non cauet, & tunc modico tempore elapso fit dicta translatio. si vero per contumaciam, tunc inconrinenti: vt infra de col. bo. l. cum emancipati. §. fi. & l. j. §. si frater.

h Possessione. bonorum vnde liberi: vt. C. de col. postumo. Accur.

i Actiones. vt & d. l. postumo. & l. filia. & l. filiam.

k Iurisdictionis. s. edicti de col. vt. j. de col. bo. l. cū emancipati. §. fi.

l Cæperit. frater emancipatus. Et no. quod licet assimilet rescriptum hoc & edictū de col. differunt tamen, quia pro rescripto cauetur etiam ei qui caueri noluisset: vt. j. prox. §. possessio & c. at per edictum de col. ei dēum cauetur, qui propter inopiam non potest caueri, vt hic vbi dicit, non potest & c.

m sed si nec. i. nec emancipati suis, nec econtra caueri possunt.

n Deponantur. speciale: sed regulariter est prohibita sequestratio: vt. C. de prohi. seque. pe. l. j. & ibi not.

o Aduersarius. id est heres.

p Noluisset. in hoc differt ab edicto de col. vt modo notauimus. Accur.

q Qui vicit. fideicommissi. vniuersalis non potest caueri herede etiam nō cauente legatariis vel deponitur: vel est restituenda iurisdictionis, id est debet fieri ius vt mittatur legatarius in possessionem secundum primum: sed secundum alium remanet apud heredem, nisi sit suspectus: quia tunc deponitur, & hoc dicit.

si dies.] **CASVS.** Titius ponamus instituit sibi heredem Seium, & decessit. venit postea Gaius, & dicit quod dictus Titius legauit ei vel per fideicommissum reliquit. c. vsque ad Pascha. vel dicit quod

reliquit ei sub condit. si navis ex Asia venerit: & sic dicit quod dies aut conditio differt petitionē actionēve legati vel fideicommissi: & ideo idem Gaius desiderat sibi ab herede satisfdari de legato vel fideicommissio sibi per heredē dando adueniēte die vel cōditiōe. heres autē contendit postulari satisfdationē per calumniam, & negat relictum legatū vel fideicommissum. certē nō aliter audiendus erit dictus Gaius qui caueri postulat, quā si exhibuerit scripturam: quā scripturā affirmet relictā à dicto Titio continētem dictum legatū vel fideicommissum. Viuianus.

Legatario non debet caueri nisi scripturam testamenti ostendat. Bartolus.

Si dies aut conditio legati, fideicommissi, petitionem actionēve differre dicatur, & ideo satisfdatio desideretur, heres autem per calumniā postulari contendat, & relictum neget: non aliter audiendus erit qui caueri postulat, quā si scripturam qua relictum adfirmet, exhibuerit.

Cum quærebatur, vbi fideicommissi seruandi causa caueri oporteat, imperator Titus Antoninus rescripsit, si domicilium Romæ non haberet heres, & omnis hereditas in prouincia esset, ad satisfdationem fideicommissi nomine in prouincia fideicommissarium remittendum esse.

Quare si heres in eum locum cauedi gratia remitti desideret, vbi domiciliū habet, legatarius autem ibi caueri postulet, vbi est hereditas: non erit heres remittendus. idēq; imperator Titus Antoninus rescripsit. quibus literis adiectum, & si bona iam distracta sunt vel testatoris permisso, vel concedente legatario, pretium eorum fideicommissi seruandi causa in deposito habendum.

VI. VLP IANVS libro sexto Fideicommissorum.

SI quando incerta summa est fideicommissi: [eius] qui cognoscit, taxatione quoque

heredem permisso testatoris, vel etiam concedente legatario siue fideicommissario prædicto, & non cauet heres eidem legatario vel fideicom. de legato vel fideicommissio præstando? certē pretium eorum bonorum est habendum in deposito siue sequestro causa seruandi fideicommissi, cum bona hereditaria non sunt apud heredem. Viuianus.

f Non haberet. speciale. at cōmune quilibet ibi habet: vt. j. ad municipi. l. Roma. sed certē & si speciale haberet, posset petere mitti in municipium: vt. s. qui satisfda. cog. l. de die. §. heres.

t Hereditas. vel maior pars hereditatis, vel etiam ipsa res legata nomine cuius petitur satisfdari: vt supra de iudiciis. l. de eo. & l. sed & si susceperit. §. fina. Hug.

u Remittendus. etiā si heres præterdat ibi satisfdare non posse, cum nullū sit damnū passurus: cum si non caueat, mittitur legatarius in possessionē: vt. s. de iudi. l. de eo. & l. sed & si susceperit. §. fi. H.

x Permissu. quia testator permisit: vt. s. de re. eo. l. j. §. si defunctus.

y Habendum. No. de sequestratione: vt dixi supra cod. l. j. §. imperator. in fi. §.

SI quando. Fideicommissi. s. relictī. Et dic casum quod testator legauit annum: quod quia heres soluere noluit, iudex taxauit. i. præfinit vt certam summā daret: quod facere debuit: aliās legatum esset nullum: vt. s. de an. leg. si cui. & arg. C. de act. empr. & vend. l. si traditio. & si quis al. vel sibi. l. cum propria. nunc autem legatarius postulat sibi caueri ab herede pro ea summa danda siue coram eodem iudice, siue coram alio. certē petuntur fideiussores subaudi

* Flo. viuit. sed in omnibus manus. reperi vicit. quod videtur rectius etiā Taurello. An. Cont.

Casum ponit Accur.

subaudi taxatione eiusdem iudicis qui cognoscit super petitione satisfactionis. hoc autem ideo dicit, quia non solum prius facta fuit taxatio cum fuit petita fieri: sed etiam nunc fit alia taxatio, id est parificatio fideiussorum ad summam taxatam. Vel dic, annum certum fuit legatum, & fiet taxatio secundum quod potest viuere legatarius. tales sunt fideiussores: vt arg. supra ad leg. Falcid. l. hereditariū. nam cum vita finitur: vt supra de annu. lega. l. iij. sed vbi esset simplex legatum, non exigitur tanta inquisitio in taxando. & facit supra in ius vo. vt eant. l. j. & s. qui satisf. cog. l. arbitro. & l. si ab arbitro. & j. de verb. signifi. l. quos §. locuples.

* Sic emendandum putat Aug. lib. 2. c. 2. quamuis in arch. scriptum sit statuti.

Admonendi.] CASVS. Ponamus quod Titius instituit sibi heredem re publicam ciuitatis Bononiæ, & fideicommissi nomine reliquit. c. Seio, & decessit dictus Titius. nūquid Seio potest exigere satisfactionem à dicta republica pro dicto fideicommissio: & dicq non, quia reb⁹ publicis scilicet ciuitatum solent remitti satisfactiones fideicommissorum: & si aliquando intercedat necessitas dādi satisfactionem, puta si sit suspecta

fideiussores petuntur. Admonēdi autem sumus, rebus publicis remitti solere satisfactionē fideicommissorum, etiam si quando necessitas dādi intercedat. **b** Repromissio **c** planē exigenda est, voluntati defuncti statu iri. *

Filius non potest petere satisfactionem à patre, vel seruus à domino à quo ei legatū est sub conditione. si tamen pater emancipet filium, vel dominus seruū: tunc possunt petere sibi caueri simplici cautione sine fideiussoribus.

VII. PAVLVVS libro secundo Manualium.

Ello **d** vel seruo sub conditione à patre dominove herede instituto legatum est. huius legati satis petere non possunt: sed pendente conditione emancipatus vel manumissus si satis petant quæritur an audiendi sint, ne beneficium **c** patris dominive ipsis **f** onerosum sit: an sibi **g** imputare

ciuitas instituta fideiue commissio grauata, plane exigenda est, siue exigi potest à dictis rebus publicis ciuitatum repromissio siue nuda cautio sine fideiussore, statum iri per eas respublicas voluntati defuncti qui eas vel aliquam earum instituit: qui scilicet defunctus voluit solui fideicommissario fideicommissum per rempublicam ab eo institutam heredem. Viuianus.

a Rebus publicis. singularum ciuitatum. sic infra de pub. l. sed & hi. §. præterea. arg. contra. j. de verb. signi. l. eum qui.

b Intercedat. quia ciuitas instituta & fideicommissio grauata est suspecta. Accursius.

c Repromissio. fiscus nil: vt supra eo. l. j. §. si ad fiscum, priuatus satisf. dat. vt in princip. l. ciuitas repromittit, vt hic. & facit. j. titu. j. l. municipio.

Filio vel seruo.] **CASVS.** Seius ponamus instituit sibi heredem Titium, & rogauit eundem Titium quod daret legatum puta centum seruo vel filio sui ipsius Titij sub conditione puta si nauis ex Asia venerit: & decessit dictus Seius. certe dictus seruus vel filius Titij non possunt petere satis siue satisfactionem ab eodem Titio herede huius legati scilicet nomine. Sed quid si pendente dicta conditione legati dictus Titius emancipet dictum suum filium vel manumittat dictum suum seruum, & ipsi filius vel seruus quōdam petant satisfactionem à dicto Titio nomine dicti conditionalis legati, & pendente adhuc conditione? nunquid sunt audiendi? Et videtur quod sic: quia pater emancipando filium, vel manumittendo seruum, dat eis facultatem postulandi aduersus se patrem vel dominum, cum ante emancipationem vel manumissionem non possent aduersus eos in iudicio postulare vel petere. unde videtur quod possint petere satisfactionem. e contra videtur q non, nec pater vel dominus deberent sibi ipsis imputare qui dederunt eis filio vel seruo facultatem postulandi aduersus se, scilicet patrem vel dominum, scilicet emancipando filium, vel manumittendo seruum. deberent imputare sibi dico si patris dominive beneficium, id est emancipatio vel manumissio sit onerosum ipsis patri & domino, quia bene est eis onerosum generaliter alijs. sed certe quicquid dixerim, melius est dirimere causam per mediocritatem siue per quandam mediam viam, scilicet vt pater & dominus prædicti committantur tantum cautioni nudæ sine fideiussoribus cum hypotheca rerum suarum, vt sic, scilicet non satisf. detur filio emancipato vel seruo quondam nunc manumisso nomine legati, nec etiam dictis filio vel seruo non sit cautum à patre vel domino. cauebunt ergo non cum fideiussore, sed cum hypotheca tantum. Viuianus.

d Filio. Titius institutus fuit rogatus dare legatum suo seruo vel

filio scilicet Titio sub conditione. nam si pure, nō valeret: vt instr. de leg. §. an seruo. Sic ergo verbum, sub conditione, refertur ad legatum. non autem dicas pure, sed sub conditione institutum: quia interim non satisf. daret: vt not. j. eo. tit. l. si à te.

e si beneficium. videtur quod non, si, id est quia. sic supra de offic. eius cui māda. est iurif. di. l. j. §. j.

deberent, qui dederunt eis postulandi aduersus se facultatem. Sed melius est per mediocritatē causam dirimere, vt cautioni tantum cum hypotheca suarum rerum committantur.

VIII. PAVLVVS libro quadragensimo octavo ad sabinum.

Cum legatorum nomine satisf. datum est: simul * dies legatorum cessit, protinus isdem diebus etiam ex stipulatione debentur: **k**

IX. PAVLVVS libro duodecimo ad sabinum.

Non tamen vt statim peti possint. **l** deberi enim dicimus & quod die certa præstari oportet, licet dies nondum venerit.

X. POMPONIVS libro vicesimo sexto ad sabinum.

Si à te herede legatum mihi sit sub conditione, tūque postquam adieris hereditatem, **m**

vbi lex remittit satisfactionem, tamen cauetur. non ergo vbi testator remittit: vt. j. eo. l. si. quia mitius est præceptum legis quam testatoris. sic. s. de arbi. l. Celsus.

Cum legatorum.] **CASVS.** Ponamus quod Titius instituit sibi heredem Seium, & legauit Gaio centum, & Sempronio alia centum vsque ad Pascha, & decessit. postea Seius heres satisf. dedit nomine legatorum dictis legatariis. certè postquam dies cessit nomine legatorum scilicet, & venit, scilicet quia venit Pascha, & ita cessit & venit dies, taliter quod habet locum actio ex testamento contra heredem pro legatis, protinus eisdem diebus debentur dicta legata etiam ex stipulatione qua promisit heres legatariis legata, non tamen vt statim peti possint ab herede dicta legata, sed cum aliquo temperamento temporis: vt arg. j. de sol. l. quod dicimus. & non mireris si statim non possint peti legata, quamuis cum effectu debeantur: quia & id quod die certa præstari oportet, dicimus deberi, licet dies nondum venerit, sicq; cum effectu peti non possit. h. d. cum. l. seq. Viuianus.

i Cessit. vt habeat locum actio ex testamento.

k Debentur. non tamen & c. vt. j. l. proximi. & facit. s. eod. l. j. §. si quis sub conditione.

Non tamen. Peti possint. scilicet cum effectu: vere tamen cessit & venit dies: sed. j. prox. casu ibi, deberi & c. cessit, sed nō venit: vt. s. titu. j. l. si dies. & j. de verb. signi. l. cedere. quantum autem hic differat peti, dic vt. j. de sol. l. quod dicimus.

Si à te.] **CASVS.** Ponamus quod Titius instituit te Seium heredem, & mihi legauit centum sub conditione, si nauis ex Asia venerit: & quibusdam alijs legauit. & decessit dictus Titius. & tu heres adiuiti eius hereditatem: & postea satisf. dedisti nomine legatorum: & postea decessisti: & ante aditam hereditatem tuam extitit conditio mei legati, quia venit nauis: & postea heres tuus adiuit hereditatem tuam. certe fideiussores quos mihi dedisti pro legato meo, tenentur mihi: quia omnimodo dari oportet legatū scilicet mihi ab herede tuo: & quia in rem esset concepta stipulatio, scilicet qua promissisti mihi soluere legatum à Titio mihi relictum, & super qua dedisti mihi fideiussores. non ergo fuit dicta stipulatio concepta in personam tuam tantum, sed etiam in rem: & ideo tenetur mihi ad legatum heres tuus, non solus tu. & per consequens fideiussores mihi à te dati. Viuianus.

m Hereditatem. alioquin secus: quia non adita hereditate nihil in testamento relictum valet: vt. s. de testa. tut. l. si nemo. & j. de contra tabu. l. filium. §. sed cum. & j. tit. j. l. j. §. fina. & l. seq. & hereditatē non aditam regulariter nemo transmittit: vt. C. de cadu. tol. §. in nouissimo.

f ipsis. patri & domino. **g** sibi. id est patri & domino. ad quod. C. de liber. & eorū libe. l. si manumissus.

h Cautioni. scilicet nudæ sine fideiussore. sic. s. l. proximi. in fi. hic tamē est hypotheca: ibi non. sed hoc quo modo: vt. j. de præto. stipu. l. prætorix. vbi non exigitur pign⁹: sed hic speciale: quia releuatur à fideiuss. argu. s. de iureiu. l. eum qui. Itē not. quod eligitur via media. quod dic not. in argu. contra. s. de neg. gelt. l. Nefennius. in fin. Item videtur contra. C. ad Trebel. l. iubemus. §. j. vbi pater filio non satisf. dat, sed tantum hic cauet. vel hic in singulari fideicommissio. item & ibi rogatus erat filius rogantis: hic non. Item ibi fideicommissarius erat in potestate rogati: hic non. Item nota quod

* simul, pro simul ac. sic Horatius: Sed tu simul obligasti Perfidum votis caput, enitefcis & c. & Cic. lib. 8 ad Attic. Simul aliquid audiero, scribam & c.

Legis præceptu mitius est quam testatoris.

a *Et si in rem.* non in personam tantum: & ideo tenetur heres tuus, non solum tu. sic. de pac. l. si tibi. §. pactum. & l. heredi. §. si. & l. idē in duobus. §. personale. & facit. j. tit. j. l. j. §. non exegit.

S *I legatarij.] CASVS.* Ponamus quod Titius instituit me heredem, & quibusdam legata reliquit, & decessit. postea cum ego nollem satisfacere legatariis de legatis eis soluendis, ipsi aduersus me heredem sunt missi in possessionem causa legatorum seruandorum: & postea procurator meus cauit siue satisfecit eisdem legatariis nomine meo pro dictis legatis, vel etiam aliquis alius cuius habeoratum cautionem siue satisfactionem ponam. certe perinde mihi prætor accommodat interdictionem quo iubeantur legatarij discedere de possessione in qua erant legatorum seruandorum causa, ac si egomet cauissem siue satisfecissem eisdem legatariis. Viuianus.

b *Interdictum.* ut ipse. ut j. quib. ex cau. in pos. ca. l. hoc autē. §. si. in fin.

c *Discedere.* quod est verum si erant tantum missi, secus si iam habebant quasi in solutum ex secundo decreto, nisi per in integrum resti. ut. j. de dam. infec. l. si finita. §. item videamus. & §. postea autem. & §. si forte H. & fa. j. titu. j. l. si pecunia. §. j.

L *icet.] CASVS.* Ponamus quod Gaius instituit sibi heredem Seium, & legauit Titio. x. ita dicendo, lego Titio. x. ut non petat cautionem de legato sibi præstando ab herede meo. decessit dictus Gaius: & postea dictus Titius desiderauit sibi caueri à Seio herede nomine dicti legati, puta petendo cautionem ab eo extra ius vel in iure etiam litem contestando. nunquid videtur conditione defectus, ita scilicet quod non possit amodo habere legatum? Et dicitur quod non: nam licet modus pro conditione habeatur: ut & C. de his quæ sub mo. l. j. tamen in nostro casu non habetur pro conditione fictione huius. nec etiam videretur conditio etiam si conditionaliter dixisset testator hoc modo, lego Titio. x. si non petierit cautionem ab herede: quia postquam placuit iuri publico remitti posse per testatorem heredi talem conditionem cauendi legatariis. i. non ipse heres teneatur legatariis caueri: nec sequitur heredem onus cautionis. i. non teneatur heres caueri siue satisfacere pro tali legato etiam si legatarius ab eo petat cautionem vel satisfactionem: nec quidem conditio intelligitur. si in dicto legato, id est ex quo legatarius non potest de iure & cum effectu exigere cautionem vel satisfactionem ab herede, eo quod testator voluit hoc remittere heredi: non intelligitur esse in dicto legato conditio non accipiendi cautionem vel satisfactionem per legatarium ab herede: imò purum remanet, quasi testator duo pure dixerit, scilicet lego Titio. x. item vero eundem Titium petere cautionem siue satisfactionem ab herede. si ergo non intelligitur conditio in dicto legato, imò remanet purum, non videtur legatarius defectus conditione ut amittat legatum etiam si petat cautionem vel satisfactionem ab herede. Viuianus.

d *Licet.* Construe. Licet conditio fuerit scripta in testamento ut non petatur, & c. ut lego Titio. x. ut non petat cautionem de legato præstando ab herede. nam modus pro conditione habetur licet quandoque fallat: ut not. C. de his quæ sub modo si. l. j. Idem si dixit, lego Titio. x. si non petierit cautionem: ut hac. l. patet.

e *Non videtur.* fictione huius legis.

f *Desiderauerit.* puta petiit cautionem ab herede extra ius vel in iure etiam litem contestando: quo casu videtur petere: ut infra rem. ra. hab. l. amplius. Idem etiam si exegit. hoc tamen casu conditio facta ab ignorante factum vel ius. aliis non: ut infra tit. j. l. j. in prin. Accursius.

g *Conditione defectus.* quia non legitime tunc factum pro non facto est: ut. C. si manci. ita fue. ali. l. ea quidem. & §. tit. j. l. quod pupillæ.

h *Cautionem.* scilicet de præstando legata. aliis conditionem, id est quod in conditione continetur, id est cautione ipsa. & quod dicit, iure publico, scilicet legum: ut. C. eod. l. ij. aliud in cautione fructuaria, & est ratio, ut not. C. eod. l. penult. Vel dic remitti conditionem, scilicet appositam remanente: voluntate non cauedi. qui enim dicit. ut vel si non caueat, vult non caueri: ut & C. de conditio. infer. l. ij. remanet ergo voluntas non cauedi. sic supra ad Trebel. l. mulier. in princip. sic & aliis conditio tollitur, & legatum remanet purum: ut supra de condit. insti. tu. l. quæ sub conditione. in princip. Accursius.

co placuit, nec onus cautionis sequitur, ne quidem conditio intellegitur. **k**

Qui potest conueniri ex edicto si quis omisa causa testamenti: ad hanc cautionem tenetur. Barr.

XIII. NERATIUS libro septimo Membranarum.

E *I quoque.] CASVS.* I quoque, cui legatorum actio datur in eum qui prætermissa institutione ab intestato possidet hereditatem, legatorum satisfacitur: & nisi satisfacitur, in possessionem legatorum seruandorum causa mittitur. nam hæc quoque prætor perinde salua esse vult, atque ea quæ iure ciuili debentur. idem Aristoni placet.

XIII. VLPIANUS libro septuagesimo ad Edictum.

H *æc stipulatio & in fideicommissis locum habet, si pure fideicommissum sit relictum: siue ex die certa, vel sub conditione: siue res aliqua, siue hereditas, siue ius aliquod relictum est.*

missa institutione, cœpit possidere hereditatem ab intestato in fraudem Gaij legatarij. certe ei quoque Gaio legatario datur actio legatorum in eum Seium institutum. & hoc adeo verum est, ut satisfacatur eidem Gaio per Seium legatorum seruandorum causa. & si non satisfacitur ei, mittetur idem Gaius in possessionem bonorum causa legatorum seruandorum. nam prætor perinde vult esse salua hæc quoque legata quæ possunt peti ab eo qui prætermissa institutione ab intestato possidet hereditatem, sicut vult esse salua ea quæ debentur iure ciuili, adita. scilicet hereditate ex testamento. Viuianus.

l *Ei quoque.* cui ab instituto est relictum.

m *Institutione.* per fraudem, cum possit adire ex testamento. secus si adire non possit: ut. C. si quis omis. cau. testa. l. ij.

n *Mittitur.* legatarius.

o *Vult.* per edictum. §. si quis omis. causa. testa. l. j. in prin.

p *Ciuili.* quia hereditas ex testamento adiretur.

H *æc stipulatio.] CASVS.* Dicitur hic quod hæc stipulatio. scilicet legatorum seruandorum causa, in qua dat heres legatarius fideiufores, habet locum & in fideicommissis. scilicet ab herede relictis, siue sit relictum fideicommissum pure, siue ex die certa, puta post Pascha: vel sub conditione, puta si nauis ex Asia venerit: si res aliqua scilicet relictæ est ab herede per fideicommissum, siue hereditas. scilicet relictæ est ab herede per fideicommissum: siue est relictum ius aliquod si per fideicommissum, puta nomen vel seruitus. in omnibus enim istis habet locum hæc stipulatio. Sed quid si certum est non esse locum fideicommissum ab herede relictum? Certe perquam siue valde iniquum est onerari heredem superuacua cautione siue satisfactione. & ita non satisfacitur fideicommissario pro fideicommissum quod est euident non deberi. Viuianus.

q *Pure.* ut infra l. proximi.

r *Certa.* vel incerta. & postea subiicit de conditione: licet Io. illud habeat cancellatum. Accursius.

f *Hereditas.* contra §. de vulgari substitu. l. ij. §. plane. & §. ad Trebel. l. ita. §. à patre. & j. titu. j. l. is cui. §. si ab impuberis. Sed hic non de hereditate viuientis, sed de cautione est sollicitus: ut. C. e. l. cum Archimedorum. & C. ad Trebel. authen. contra qui rogatus. est tamen argu. contra etiam ad cautionem infra de col. bon. l. j. si impuberi. Accursius.

t *Ius.* ut nomen, vel seruitus: ut insti. de leg. §. cum autem.

a *superuacua*. quia sit evidens non deberi, vt dixi. & sic not. supra de procurato. l. non cogendum. §. fi. & .j. tit. j. l. si is à quo. §. j. & supra de arbi. l. non distinguemus. §. penul. Sed arg. contra supra de neg. gest. h. si pupilli. §. j. item facit. j. de Carbo. edic. l. Carbonianū. §. cau. fa. & s. ad exhiben. l. in hac actione. §. ibidem.

E *Tiam.*] **CASVS.** Hęc satisfactio legatorū seruandorum causa nō solum habet locum in legatis relictis sub conditione & in diem, sed etiam habet locum de presenti siue pure legato, scilicet vt heres satisfactio legatario si hoc vult legatarius, de soluendo ei legato pure relicto. sed hoc quo modo potest esse, cum possit legatarius petere ab herede legatum non suspensum die vel conditione? respon. Susceptio iudicij, si pro legato petendo habet nonnullas siue aliquas moras: & ideo nō est mirum si heres tenetur satisfacere legatario. [**SI ET AB HEREDE.**] Ponamus quod Titius instituit sibi heredem Seium, & per fideicommissum rogauit eum q̄ restitueret hereditatem Gaio: & legauit Sempronio sub conditione. c. & decessit. postea Sempronius legatarius accepit

à Seio herede satisfactionem quæ interponi solet legatorum seruandorum causa: & postea dictus Seius heres restituit hereditatem Gaio fideicommissario Trebelliano. id est cum debebat restitui per Trebellianum. & hoc fecit detracta vel non detracta quarta: nō facio vim. & postea dictus Sempronius legatarius accepit similiter satisfactionem à dicto Gaio cui restituta est hereditas. certe si postea extitit conditio legati eidem Sempronio relicti, committetur vtraque stipulatio id est vna contra heredem Seium, & alia contra Gaium fideicommissarium: sed heres tuebitur se exceptione contra legatarium quamuis commissā sit aduersus eum stipulatio: quia cauere siue satisfacere non debuit legatario, vt ex facto apparet. nam post satisfactionem restituit hereditatem fideicommissario. vt dictū est. vnde fideicommissum tenetur ad solida legata: vt. C. ad Trebel. l. fi. & no. §. ad Trebel. l. j. in fin. secus si restituta sit pars hereditatis per heredem fideicommissario. scilicet quia testator rogauit eum de parte tantum restituenda. nam tunc cauendum est per satisfactionem legatario ab vtroque id est ab herede, & fideicommissario: & si caueant committetur postea stipulatio adueniente conditione legati, & non habebit aliquis eorum exceptionem. vltimo scias quia hęc stipulatio legatorum vel fideicommissum seruandorum causa locum habet etiam si fideicommissum debeatur ab intestato, puta in codicillis. hoc dicit. Viuianus.

b *De presenti.* id est pure: vt. §. l. prox. in princ. Sed contra §. eo. l. j. §. si cui in fin. sed ibi speciale ne inuiterur aliquis ad malignandum. præterea etiam conditionale est ibi.

c *Exceptio.* id est susceptio iudicij: vt & s. de pecu. l. quod debetur. item ad hoc: C. ad Turpil. l. fi. argu. contra §. de iud. l. si debitori.

ADDITIONE. Dic quod dicta. l. si debitori. loquitur quando debitū est purum & liquidum iudici per confessionem partis. hic autem licet legatum sit purum, tamen heres diffitebatur, nec dicebat, hodie constat, hodie agatur, secundum l. is à quo. infra tit. ij. sed petebat libellum. vnde cum ordinariè procedat, debet habere longum tractatum: ideo præstat cautio: vt l. postquam. §. imperator. §. eo. tit. secundum Bart. hic.

d *si ab herede.* ante restitutionem.

e *Fideicommissario.* post restitutionem, quod fieri debuit: vt supra eodem l. j. non solum.

f *Non debuerit.* vt ex post facto apparet: & hoc si totam restituit. Idem si quartam solum retinuit: vt. C. ad Trebel. l. fi. si autē vltra quartam, tunc tenetur pro rata: vt. C. & ad Trebel. l. ij. & cū effectu remanet obligatus. sequitur enim ex hoc stipulatio naturam actionis ex testamento, vt. & s. eo. l. j. §. si quis sub conditione. & §. qui minorē.

g *Vtroque.* scilicet herede & fideicommissario pro parte quæ penes vtrumque est, vt dixi.

h *Ab intestato.* puta codicillis. Sed quid in donatione causa mortis? Respon. idem si non fuit tradita à defuncto: cum æquiparetur legatis: vt instituit. de donat. §. j.

XVI. **GAIUS** libro vicensimo septimo ad Edictum Provinciale.

S I duo eiusdem nominis i [de] legato contendant, vtrisque satisfactio: nec onerari heredem, cū possit eosdem fideiussores ad vtrāque stipulationem adhibere: qui & ipsi non onerantur, cum futurum sit vt vni tenerentur. **l. ***

XVII. **PAVLVS** libro quadragesimo octavo ad Edictum.

S I ab vno ex heredibus legatorum satis accipimus, cum ab omnibus heredibus nobis legatū esset, si pars coheredis ad crescat promissori, in totum fideiussores tenentur, si solidum legatum is cœperit debere.

Satisfactio remissa nō potest peti etiam si heres dilapidet. Item qui petit quod restitutus est, ex interuallo exceptione dolo facit, non repellitur. Bartolus.

XVIII. **SCÆVO LA** libro vicensimo nono Digestorum.

lega. l. pro legato: & s. si cer. peta. l. si eum. Accursius.

k *Et ipsi.* fideiussores. & facit. j. de præto. stipula. l. Paulus. §. j. & s. e. l. sed & ipsis. cum suis concor. Accursius.

l *Tenerentur.* cum effectu: sed an debeantur legata, dic vt. §. de lega. ij. l. si quis seruum. §. si inter. Accursius.

S I ab vno.] **CASVS.** Ponamus quod Titius instituit sibi heredem Seium & Gaium, & legauit mihi & tibi Sempronio centum sub conditione, si na uis ex Asia venerit: ab omnibus heredibus. i. mihi quinquaginta, & tibi alia quinquaginta: & decessit. postea ego & tu legatarij accepimus satisfactionem siue satisfactionem legatorū nomine ab vno de heredibus, puta à Seio prædicto, ita scilicet q̄ fideiussores ab eo nobis dati simpliciter se obligauerunt nobis: non autem pro parte legatorum nostrorum tantum quæ cōtinebat dictum Seium heredem qui eos fideiussores nobis dedit. postea ita accidit quod pars Gaij coheredis accreuit promissori. i. Seio qui promisit nobis legatariis, & fideiussores dedit. certe fideiussores prædicti tenentur nobis legatariis in totum, si, id est quia solidum legatum cœperit deberi his id est nobis legatariis à dicto Seio cui accreuit pars coheredis. & hęc videtur esse intentio huius. l. si autē habeas in litera, is cœperit debere: tunc videtur mihi esse planior l. itera. Viuianus.

m *Acceperimus.* scilicet simpliciter.

n *Is.* vel habeas his cum aspiratione. & dic. f. legatariis: & habeas deberi. vel habeas, is sine h. & habeas, debere cœperit. f. promissor. & facit. j. de fideiussori. l. si quis pro eo. §. si nummos. & l. amissi. §. fideiussores. & j. rem pupil. fal. fo. si postea. Sed argu. contra. j. ad municipa. l. Lucius. §. Paulus. sic & deminuta parte deminuitur & onus vt. §. eo. l. j. §. qui minorem.

Q *Uæ filium.*] **CASVS.** Ponamus quod Titia habebat patrē nomine Seium à quo erat emancipata: qui quidem eius pater erat eiusdē Titia collibertus, puta quia ambo fuerunt manumissi à domino eorū: vt. §. de leg. ij. l. cū pater. §. nolo dari. & habebat hęc Titia filiū legitimū ponamus nomine Gaiū ex marito suo Sépron. qui maritus viuus erat & habuerat pro ea in dotem. capud quæ maritum deposuerat ipsa quasdā res non exacta ab eo cautione depositionis. hęc Titia ponamus fecit testamentū, & dictū suū patrē scripsit heredē ex assē, & fidei eius cōmisit vt quicquid ad eū ex herede eius peruenisset, cū moreretur ipse pater testatricis, restitueret filio eiusdē testatricis: qui filius testatricis erat nepos eiusdem patris testatricis. nam dictus pater testatricis erat eius auus maternus: & hęc verba adiecit dicta Titia testatrix, satisfactionem à Seio patre meo exigi veto. Item ponamus quod ipsa præcepit quod dicta dos re-

S I duo.] **CASVS.** Ponamus quod Titius instituit heredem Seium, & ita dixit, Gaius lego centum sub conditione si na uis ex Asia venerit. & decessit: nunc duo quorū quilibet vocatur Gaius, cōtēdūt de dicto legato, & quilibet dicit de se testatorem sensisse in legato: vnde quilibet eorum petit satisfactio. ab herede de legato sibi soluendo existente conditione. certē heres debet vtrique satisfacere: nec oneratur heres propter hoc, cum possit adhibere eosdem fideiussores ad vtramque stipulationem: quia & ipsi scilicet fideiussores non onerantur: cum futurum sit vt vni de dictis legatariis teneatur scilicet cum effectu, id est illi cui debetur legatum. cui enim debeatur, dic vt no. §. de leg. ij. l. si quis seruum. §. si inter duos. Viuianus.

Tenerentur

Not. de su perfluis referendis, vt extra de maio. & obe. in c. 3. cum glof. super verb. aduentus.

maneret apud dictum suum maritum: & decessit dicta Titia. Nunc quaero, an pater Gaij fideicommissarij. id est dictus Sēpronius maritus Titiae qui erat legitimus administrator dicti Gaij fideicommissi. filij etiam testatrix, possit compellere Seium patrem defunctae testatrix ab ea institutum ut dictum est, ad satisfactionem nomine fideicommissi per eum Seium praestandi dicto Gaio filio testatrix eiusdem Sēpronij: Et videtur quod sic, cum Seius pater testatrix dissipat substantiam suam, & cum veretur dictus pater fideicommissi. ne constituatur inane dictum fideicommissum propter dictam dissipationem Seij. Respondent tamen non compellendum cauere, scilicet dictum Seium. Item nunquid dictus Sēpronius maritus debet restituere patri eiusdem Titiae heredi ab ea instituto dictas res apud eum maritum per eum depositas: an vero debeat remanere apud maritum tanquam apud legitimum administratorem filij sui qui erat fideicommissi. apud quem maritum dicto dos testatrix remansit scilicet sicut praecipit testatrix? & videtur quod apud maritum debeat remanere nomine filij: quoniam emolumentum totius hereditatis testatrix defunctae ad filium eiusdem defunctae & mariti sui reuerti debet, cum scilicet patris eius defunctae ab ea instituti fideicommissi defuncta, ut quicquid ad eum ex hereditate eius peruenisset, cum moreretur restitueret filio testatrix nepoti suo, ut dictum est. quamuis autem ita videatur: tamen dicendum est restituendum esse per dictum maritum dicto patri testatrix heredi illud quod mulieri remansit, & quod in dotem praedictam non fuisset: & ita per consequens debent ei restitui res depositae apud maritum. [TUTOR.] Hunc §. habemus quasi de verbo ad verbum supra quando ex facto tutoris. l. si. vnde dicas casum ut ibi. Viuianus.

a Patrem. suum testatrix nomine Seium: & hic filius erat ex marito viuente: ut infra pater. & no. quod potest habere patrem collibertum, quia ambo fuerunt manumissi: ut institui. qui manumit. no. pos. §. ea demum.

b Suo. scilicet aui materni.

c Patrem. qui est eius legitimus administrator: ut. C. de bo. ma. l. j.

d Non compellendum. quia testatoris vetuit, quod potuit: ut supra e. l. licet sed dicam compelli statim restituere. ut argu. §. ad Trebell. l. imperator. vel fiet sequestratio: argu. §. qui satisfada. cog. l. si fideiussor. §. si. vel praestanda est nuda cautio argu. supra eo. l. filio licet ibi de patre rogato filio restituere. hic de aui materno loquatur.

e Cauere. alias compelli eum cauere.

f Testatrix. sub pone. & retine priorem casum. H.

g Patri. Testatrix.

h Reuerti. ex causa fideicommissi.

i Maritum. nomine filij ut apud legitimum administratorem.

k Remansisset. gaudet M. quod hic extantibus filiis remanet dos viro: sed Ioan. dicit quod sic fuerat pactum: vel hic testatrix sic praecipit: erat enim emancipata: alias non poterat testari: ut. j. de do. cau. mor. l. tam is. §. filius. & secundum hoc non ob. C. so. ma. l. dos.

l Heredi. acti. deposti. vel rei vind. ut. §. tit. j. l. Firmio. §. j. not. vel etiam peti. here. quia debitor est hereditarius, & possidet id ius pro herede vel pro possessore: ut supra de peti. here. l. nec vllam. §. fina. & l. quod si in diem. §. non solum.

m Cauti. nomine suo, & tutorio nomine pro pupillo, & facit. §. si quis cau. l. si. & C. de admi. tu. l. cum quaedam.

VT IN POSSESSIONEM LEGA. &c.

Sub. cauetur edicto praetoris,

Heres qui non paret superiori edicto id est qui legatorum nomine non satisfada ex hoc edicto coercetur misso legat. aut fideicommissi. in possess. legatorum seruandorum causa. In possessione omnium bonorum quae ex ea hereditate sunt. non in bona heredis propriae, nisi certis modis ex Constitutione Antonini quo genere pignus praetorium constituitur. Cuius.

[I quis cum.] CASVS. Ponamus quod Titius fecit testamentum, & instituit sibi heredem Seium, & legauit Gaio centum sub conditione. vel ex die: & vetuit Gaio eidem accipere satisfactionem de legato ab herede praestando, & decessit dictus Titius: & postea dictus legatarius accepit satisfactionem ab herede. nunquid potest remitti satisfactio ista, & heres condicere liberationem? & distinguendum est utrum heres sciens sibi esse remissam satisfactionem, & ea posse remitti, cauit indebitum, id est indebite legatum: an vero ignorauit sibi esse remissam, aut sciuit sibi esse remissam, & credidit in iure errando, eam non posse remitti? Primo casu non potest repetere: secundo & tertio sic. Sed quid si stipulatio sit commissa ex eo quod venit dies vel conditio legati relicti dicto Gaio antequam heres repeteret ab eo satisfactionem, vel condiceret liberationem in dicto primo vel secundo casu: nunquid d fideiussorum tantum, quibus etiam exceptio competit. Bart.

Et reuerti^b deberet, apud maritumⁱ remaneret, apud quem dos remansisset. ^k Respondit, quod mulieris mansisset, nec in dote fuisset restituendum esse heredi. ^l

Tutor, qui & coheres pupilli erat, absente pupillo, cum adnuenerunt^{*} eum legatarij, fideicommissi nomine in solidum ipse cauit. ^m quaesitum est, an in pupillum adultum factum danda sit utilis actio. Respondit, dandam.

VT IN POSSESSIONEM legatorum vel fideicommissorum seruandorum causa esse liceat.

TITVLVS III.

Cautio quae non debet praestari praestita scienter non condicatur: sed per ignorantiam facti condicatur quo ad plenam liberationem, & per ignorantiam iuris condicatur quo ad liberationem fideiussorum tantum, quibus etiam exceptio competit. Bart.

dictum legatarium? & dicendum est quod sic: quia ex ea causa intercesserit satisfactio, ex qua non debuit intercedere. [NON EXIGIT.] Si alicui legatum vel fideicommissum relictum est, heres debet ei satisfadere de eo soluendo: & si non satisfadere, debet legatarius vel fideicommissarius venire, & mitti in possessionem bonorum illius relicti legatum siue hereditatem: ut datur intelligi supra titu. j. l. j. iij. respond. & infra eodem l. is cui. §. qui in possessionem. Vult ergo hic dicere siue monstrare quod ad hoc ut legatarius mittatur in possessionem non exigit praetor illud tantum, ut stet per heredem quominus ei caueat cum est heres qui interpellatur a legatario vel fideicommissario cautionis nomine. quo casu non debet offerri legatario per heredem satisfactio ad hoc scilicet ut in possessionem mittatur legatarius: sed sufficit ad hoc ut legatarius mittatur in possessionem si legatarius desiderauerit sibi cauere, & heres non cauet ei: & contentus fuit praetor non stare per legatarium siue fideicommissarium quo minus ei caueretur cum non est heres qui interpellatur cautionis nomine: quo casu sufficit ad hoc ut legatarius siue fideicommissarius mittatur in possessionem si non habet a quo satisfactionem desideret, quasi scilicet ipsa hereditas debeat satisfadere: & sic sufficit ad domum nutiari. Et quod dictum est in herede, idem intelligitur in cuiuslibet alterius nominis successore, ut dat intelligere litera ibi, hoc est, is a quo, &c. & infra eodem is cui. §. si heres non sit, &c. & circa hoc videtur intelligere hic. §.

[SI DEBITORI.] Ponamus quod Titius instituit sibi heredem Seium: & Gaio debitori suo Titius legauit siue reliquit liberationem, & decessit. certe non est exigenda cautio per dictum legatarium ab herede quae solet exigi per alios legatarios, ut dixi supra proximo. §. quia hic legatarius habet penes se legatum. nam si conueniatur ab herede pro eo quod debuerat testatori, potest uti exceptione doli mali. [ET CURI.] Heres soluit legatum legatario eidem debitum: vult forte legatarius ut idem heres satisfadere eidem de non reuocando vel non petendo ab eo legatum. certe non tenetur satisfadere, cum constet legatum non deberi a modo legatario ex quo est ei solutum, vel die quo soluit heres legatario legatum quod non erat ei relictum, vel erat sic ei relictum ut nullo modo valeret: & ita constabat non deberi: & sic heres repetit dictum legatum condictione indebiti, & legatarius petit satisfadere sibi ab herede. certe non auditur, quia etiam si non esset solutum legatario per heredem, & constaret non deberi, non satisfadere: ut supra titu. j. l. haec stipulatio in fine.

[TVNC ANTE.] Quamuis regulariter debeat satisfadere legatariis ab adita hereditate, vel agnita bonorum possessione: tamen quandoque ante aditam hereditatem satisfadendum est per heredem de legatis legatariis: puta cum dubium adhuc est an hereditas

Dos viro filiis extantibus quandoque remanet.

* Admouerent.

ditas adeatur per heredem, est tamen spes quod adeatur, quia heres deliberat: sed conditio institutionis nondum exiit. si autem certum sit hereditatem nondum aditam fuisse, subaudi nec adeunda esse creditur, quia nemo de ea deliberat, & tamen nemo repudiavit vel abstinuit: non habet locum satisfactio, nec missio in possessionem si non satisfactur. Si autem sit certum repudiatam vel omisam esse hereditatem ab extraneis heredibus institutis, vel sit certum necessarios heredes esse abstantes ab hereditate, frustra imploratur per legatarios hoc edictum, quod loquitur de satisfactio per heredem legatariis praestanda: & si non praestetur ut mittantur in possessionem ex quo repudiata est vel omisa hereditas, vel abstanti sunt ab ea necessarii heredes: certum est non deberi legatum vel fideicommissum. & haec videtur esse intentio huius. §. cu. l. sequen. Viuianus.

a si quis cum vetitus. a testatore: quod fieri potuit: vt. §. titu. j. l. fina. & l. licet.

b Accepit. satisfactio nem de legato praestando ab herede.

c Indebitum. id est indubitatum. erat enim debitum.

d Non potest. sic supra de condic. indebiti. l. j. Accursius.

e Remissam. a hic fuit error facti alieni. Acc.

f Conditio. conditio sine causa. vt. §. de condic. sine causa. l. j. vel incerti, quae idem est: vt. e. titu. l. qui sine.

g Crediderit. heres: & si ignorauit ius. est enim ignorantia alia iuris, alia facti: vt. §. de iuris & facti. igno. l. j.

h Conditio posse. imò videtur teneri cum effectu, licet interponi non oportuit: vt. §. familiae eriscun. l. qui erat heres. sed certe ibi tenetur ex stipulatu ad id ad quod tenetur actione empti, siue ex stipulatione, scilicet ad interesse, non ad duplum: hic sine hac promissione fideiusor in nullo tenetur, nec heres ad eum dandum. vel refert remittitur cautio à lege, vt ibi: aut à testatore, vt hic. sic. §. titu. j. l. filio. & l. fina. Vel ibi naturaliter venditor tenetur de euictione: vnde cauendo non repetit cautionem: vt. C. de iuris & facti ignoran. l. cum quis. hic nec ciuilitate nec naturaliter debebat cauere ex quo testator remisit. vnde etiam error iuris non nocet: vt hic, & not. d. l. cum quis.

i Exceptio. imò videtur ipso iure non teneri: vt infra de fideiuf. l. si quis post. Sed ibi pro eo quod non debeatur, fideiubeat: hic debeatur legatum. & facit supra si quis cau. l. sed & si quis. §. fin.

k Ei. legatario. Accursius.

l Legatario. ad hoc vt in possessionem non mittatur. sic nec heres legatario agenti interdico quorum legato. vt. §. quorum lega. l. si §. j. sic nec libertus operas incertas praestare tenetur nisi indicantur vt. §. de ope. lib. l. cum patronus. in princi. Sed arg. contra. C. de cotrahen. stipu. l. magnam. & C. de iure emphy. l. ij. §. penul. & §. de noui ope. nun. l. stipulatio. §. j.

m Sufficit. ad hoc vt fiat missio.

n Non habeat. quasi ipsa hereditas debeat satisfactio: & sic sufficit ad domum nuntiari. b sic. §. de noui ope. nun. l. de pupillo §. ij. & §. de dam. infec. l. iij. §. abesse. & C. de an. excep. l. pe. Accur.

o Cautio. non ergo sit missio si non cauet, vt faciat ad titn. sic dicam in aliis qui non tenentur cauere: quos not. supra titu. j. l. j. in princip.

ff. Infort.

I. VLPPIANVS libro quinquagesimo secundo ad Edictum.

I quis cum vetitus a esset satis accipere, acceperit: b an repeti satisfactio ista possit, vt heres condicat liberationem? Et quidem si sciens heres indebitum c cauit, repetere non potest. d Quid deinde si ignorauit remissam e sibi satisfactio nem? Potest condicere. f Si verò hoc non potuisse remitti crediderit, g nunquid condicere possit qui ius ignorauit? Adhuc tamen benignè quis dixerit satisfactio nem condici posse. h Quid deinde si commissam sit stipulatio? fideiussores putamus exceptione i vti posse, an non? Et magis est vt vtantur exceptione: quia ex ea causa intercessit satisfactio, ex qua non debuit. Non exigit praetor vt per heredem stet quo minus caueat: sed contentus fuit per legatariu vel fideicommissarium non stare quo minus ei k caueatur. Quare si non fuerit qui interpelletur cautionis nomine, hoc est, is à quo legatum fideiue commissum relictum est, omnimodo poterit legatarius vel fideicommissarius in possessionem ex hoc edicto mitti: quia verum est, per eum cui cauere oportet

p Vti possit. sic supra de eo per quem fac. er. l. j. §. si reus. Item & habet act. ex testamento, vt acceptilatione liberetur: vt. §. titu. ij. l. cum sine. §. fin.

q Non deberi. vt pote solutum: sed de quo nunc petit satisfactio: Respon. forte vt non reuocet heres. vel dic non deberi, vt pote non relictum: vel sic relictum est, vt nullo modo valeat, & sic repetit conditio. indebiti: & legatarius qui petit satisfactio, non auditur: quia si non esset solutum, & constat non deberi, non satisfactio: vt. §. titu. j. l. haec stipulatio. in fine.

r Satisfactio nem. i. satisfactio nis postulatione.

s Dubium. per deliberationem factam ab herede.

t An adeatur. id est adita sit: secus si certum est non aditam: vt infra. l. prox. secundum Azo. sed. H. dicit si est dubiu sit adeunda vel non, est tamen spes quod heres deliberat: vel conditio institutionis nondum exiit, & tunc satisfactio: vt hic. Si autem non est spes, nec tamen est repudiata, tunc obtinet quod. j. l. prox. dicitur. & facit. §. e. l. si à te.

u Non deberi. vt. §. de test. tu. l. si nemo.

x Si autem. Hanc exponere vt. §. l. prox. in fin. not.

y Fuisse. nec spes est eadem adhi. Accur.

z Iis à quo. CASVS. Ponamus quod Titius instituit sibi heredem Seium, & fideicommissum de. c. reliquit Gaius, & decessit. nunc Gaius petit à Seio herede satisfactio nem de fideicommissum sibi soluendo. is autem heres à quo petitur satisfactio, offert cognitionem de fideicommissum, dicendo coram iudice coram quo petebatur satisfactio per fideicommissum: hodie constat de fideicommissum, id est tibi fideicommissum non deberi: hodie agamus. certe dicendum est cessare satisfactio nem, scilicet interim donec per iudicem cognoscatur vtrum fideicommissum debeat, vel non: cum possit & debeat ante constare de fideicommissum valeat, vel non, quam de satisfactio nem quam petit fideicommissum. scilicet qui sunt fideiussores idonei. & qui non. nam & id exigit causa cognitionem, & aliquam dilationem. Sed nunquid heres poterit implorare à iudice vt cognoscat vtrum fideicommissum petat satisfactio nem ab eo per calumniam: si forte dicatur per heredem peti per calumniam satisfactio nem? & certe sic: & de hoc debet iudex cognoscere summam: & ita sufficit iurare legatarium vel fideicommissum non petere satisfactio nem animo calumniadi. hoc enim est commune omnium satisfactio num, scilicet vt iudex apud quem petitur satisfactio, debeat explorare an petatur satisfactio per calumniadi. diuus Pius rescripsit eum apud quem satisfactio petitur, debeat explorare si satisfactio per cal. petatur: de qua re summam debet cognoscere. duas ergo cognitiones implorare potest heres à quo fideicommissum petit fideicommissum satisfactio nem, antequam satisfactio nem ei praestet, vel fiat missio in possessio. an per calumniam petat satisfactio nem fideicommissum, vt quia sciat vel credat fideicommissum sibi non deberi. vel non petat per calumniam: & vt iudex cognoscat an sit fideicommissum, vel non. [SI PROCURATOR.] Ponamus quod Titius instituit sibi Seium: & legauit Sempronio centum, & decessit. venit quidam nomine Gaius, nomine Sempronij legatarij desiderans ab herede satisfactio nem legatorum, siue quae solet interponi nomine legatorum. certe si ei mandatum est à legatario vt satisfactio nem ab

KKK

a] In hac gl. & sequenti erras, ignorans, & dubitans quomodo differant, vide Bald. in l. falsus C. de fur. glo. in l. de statu. §. de testa.

b] Quid incitato coram non compe tente iudice & non coparente? dic missionem valere. Egrege per Barto in l. neque infantes. §. ergo j. de fideicommiss. liber.

* Sequestri.

E

D

herede petat, non habebit necesse cauere heredi quod legatarius habeat ratum: sed erit ei procuratori satisfidandum per heredem sine aliqua cautione de rato. si verò dubitetur an legatarius mandauerit de accipienda satisfidatione ab herede, vel non mandauerit: cautio de rato erit exigenda per heredem ab illo Gaio qui satisfidationem legati ab eo petebat. [S I S E M E L.] Ponamus quod heres satisfidedit legatario de legato ei soluendo, & fuerit ei dati per heredem fideiussores: & legatarius accepit eos ex certa scientia. nunquid debet cauere rursus legatario? & certe magis est vt cauere non debeat. hoc enim diuus Pius rescripsit sic Pacuuiæ Licinianæ, quæ acceperat forte ex certa scientia fideiussores egenos, scilicet vt non debeat ei rursus cauere. ipsa enim Pacuuiæ Liciniana debet ferre expensum facilitati suæ, quæ accepit fideiussores minus idoneos: non enim oportet onerari eum à quo satisfactio siue satisfidatio petitur, per singula momenta. Plane si noua causa allegetur per legatarium quod accepit fideiussores, veluti quod fideiussores decesserint, aut etiam quia amiserint omnem rem familiarem impetu inopinatæ fortunæ, æquum erit præstari cautionem rursus dicto legatario. nam quæ de nouo emergunt, auxilio indigent. & hæc videtur esse intentio huius. §. cum l. seq. Viuianus.

a Offerat cognitionem. hoc statim exponit, & dicat, &c.

b Hodie. legatarius implorat officium iudicis pro satisfidatione. heres enim excipiendo dicit, hodie, &c. & sic totum fit officio iudicis. Idem dicas si incontinenti posset hoc constare: & ita tempus formabo arbitrio iudicis: vt supra de iure delibe. l. j. nam hodie dicit ad euidentiore iniquitatem ostendendam si non audiatur heres hoc postulans.

c Possit. id est debeat.

d De satisfidatione. scilicet qui fideiussores sunt idonei, & qui non. nam & illud exigit causæ cognitionem, & aliquam dilationem: vt. §. qui satisfida. cog. l. arbitro. & l. si ab arbitro. H. & puto hanc cognitionem fieri vt plene constet de viribus legati. nam si est legatum purum, & appareat deberi, statim soluet coactus officio iudicis, & hoc offerre videtur heres. Si vero appareat non deberi, non soluetur: nec aliquo casu satisfidatur. aliàs si non offerretur hæc cognitio, etiam pro pura satisfidaretur: vt supra titu. j. l. etiam. Si autem est conditionale, vel in diem, & appareat non deberi: etiam si conditio vel dies veniat, nec satisfidabitur: alioquin sic: vt supra titu. j. l. hæc stipulatio. §. fina. & secundum hoc hæc cognitio est plena secundum quid, & summaria secundum quid: quia cito expeditur: & est extraordinaria, scilicet per officium iudicis. Item quod dicit hic, hodie &c. facit ad id quod not. C. de edic. diui Hadria. tol. l. ij. & C. loca. l. si quis conductionis. Item contra videtur. C. eo. l. j. vbi non cognoscit debeat, vel non: sed ibi non offert heres cognitionem, vt hic: & ideo non plene, sed summarim quæritur, vt ibi dicitur.

e Necnon illa cognitio. hæc est summaria.

f Per calumniam. exemplum. §. eo. l. j. §. penul. & §. tit. j. l. hæc stipulatio. §. j. Accursius.

g Summatim. sufficit ergo iurare legatarium non petere animo calumniæ. & not. casus in quibus summarim cognoscitur: vt dixi supra ad exhib. l. iij. §. sciendum. & facit supra de peti. heredi. l. postquam. in fine.

h Desideret. quod potest: vt supra titul. j. l. j. §. sed & procuratoribus.

III. IDEM libro quinquagesimo secundo ad Edictum.

Sis à quo satis petitur, offerat cognitionem, & dicat, *Hodie constat de fideicommissio: hodie agamus*: dicendum est cessare satisfidationem: cum possit antè de fideicommissio quàm de satisfidatione constare. Necnon illa cognitio imploranda erit ab herede, si forte dicatur per calumniam satis peti. Hoc enim commune est omnium satisfidationum. Diuus enim Pius rescripsit, eum apud quem satis petitur, debere explorare nunc per calumniam satis petatur. de qua re summarim debet cognoscere. Si procurator satis legatorum desideret: si quidem mandatum ei sit, non habebit necesse de rato cauere: sed erit ei satisfidandum. Si verò dubitetur an mandatum sit, vel non sit: de rato cautio erit exigenda. Si semel fuerit satisfidatum, quæsitum est, an etiam rursus cauendum sit, si forte dicatur egenos fideiussores esse datos. Et magis est vt cauere non debeat. Hoc enim diuus Pius rescripsit Pacuuiæ Licinianæ. Ip-

i Non habebit. vt & C. de satisfida. l. j. nisi forte in duobus casibus: vt infra de noui ope. nun. l. de pupillo. §. qui procuratorio. & §. ad Trebel. l. qui ita. §. j.

k Exigenda. vt. C. de procurato. l. j. & infra rem ra. ha. l. non solum. sed quo modo committitur? Respond. vt supra de procuratoribus. l. Pomponius. §. j. Accursius.

fam enim facilitati suæ expensum ferre debere, quæ minus fideiussores idoneos accepit. Neque enim oportet per singula momenta onerari eum à quo satis petitur.

III. PAPINIANVS libro vicesimo octauo Questionum.

Planè si noua causa allegetur veluti quod fideiussor decesserit, aut etiam rem familiarem inopinato fortunæ impetu amiserit, æquum erit præstari cautionem.

V. VLPIANVS libro quinquagesimo secundo ad Edictum.

Is cui legatorum fideicommissorum nomine non cauetur, missus in possessionem nunquam pro domino esse incipit: nec tam possessio rerum ei quàm custodia datur. Neque enim expellendi heredem ius habet, sed simul cum eo possidere iubetur, vt saltem tædio perpetuæ custodiæ extorqueat heredi cautionem. Si alius damni infecti nomine missus sit in

hic inopinatè: ibi non. Alij quod ibi in venditione tantum, & sic pretium remanet loco rei: vt supra de peti. heredi. l. si rem. & hic nihil remanet loco fideiussorum. & facit ad legem istam infra de dam. infec. l. qui bona. §. de illo. & supra de petitione heredi. l. si quo. §. j. & C. de epif. audi. l. si legibus. & §. de condi. indebi. l. iij. Accursius.

Is cui. CASVS. Ponamus quod Titius instituit sibi heredem Seium, & Gaio legata reliquit vel fideicommissa, & decessit. legatarius petit sibi cauere cum satisfidatione per heredem de legatis vel fideicommissis sibi soluendis, & heres ei non cauet. vnde legatarius missus est in possessionem rerum hereditariarum. nunquid stando in dicta possessione incipiet esse pro domino illarum rerum in quarum est missus possessus? & certe non. quamuis sit missus in possess. non tamen est danda ei possessio. i. custodia. neque enim habet ius expellendi heredem si iubetur possidere simul cum eo, vel saltem tædio perpetuæ custodiæ extorqueat heredi siue ab herede cautionem legatorum vel fideicommissorum nomine. intelligas tamen semper quod diuersa est possessio heredis à possessione legatarij vel fideicommissarij: quia heres vere possidet, & legatarius tantum custodit. Viuianus.

o Nunquam. nisi detur ei in solutum, quod dicitur esse secundum decretum. tunc enim fit dominus: vt arg. §. si ex noxa. cau. aga. l. ij. in fin. antea autem est vt custos: vt hic, & §. ex quibus cau. in pos. ea. l. tum legati. & de acquiren. poss. l. iij. §. fin. & ius pignoris habet: vt. C. eo. l. qui legati. & §. pro empt. l. misso. & supra de pign. acti. l. non est mirum. Accursius.

p Nec tam. id est non possessio, sed custodia, vt dictum est.

q Iubetur. sic in creditoribus cæteris, & in causa damni infecti: vt infra de dam. infec. l. si finita. §. si quis autem. alia est tamen possessio heredis & legatarij. heres enim vere possidet, & vsucapit: sed legatarius est in possessione iure pignoris: vt infra pro herede. l. ij. in prin. sed quis percipiet fructus? Respon. vt infra ea. l. §. qui legatorum.

r Heredi. id est ab herede, sed ex Carboniano missus possidet: vt. §. de Carbo. edic. l. iij. §. missum.

si alius. CASVS. Ponamus quod legatarius Titius fuit missus in possessionem rerum hereditariarum ex eo quod heres noluit ei satisfidare.

† Concor. ca. cæterum. cum glos. t. circa finem extra de iura. cal.

† Concor. cu prin. huius. l. c. veritatis. in. gl. i. ante med. ibi, in personali vero actione. extra de do. & contuma. † Vide quæ in hanc sententiam eleganter dixerit M. Cic. in Orat. pro Quintio.

fatidare de legatis: inter quas res erat vna domus ruinosa, de qua timebat damnus Gaius: & quia heres noluit ei Gaius cauere de danno infecto, missus est in poss. ex primo decreto certe potest Titius qui missus est in poss. causa legatorum seruandorum, etiam damni infecti fatidare, scilicet illi Gaius qui erat missus in posses. nomine damni infecti si Titius fatidaret Gaius. & non aliter debet decedere de posses. in quam fuit missus gratia legatorum seruandorum, quam si eidem Titio cautum fuerit per heredem etiam eo nomine quo se damni infecti obligauit Gaius, nedum nomine legatorum. duas ergo cautiones facit eidem Titio heres antequam ipse Titius decedat de pos. Viuia.

a *Satidare*. hic vterque erat missus: multo magis si ex causa damni infecti erat mittendus: vt j. de damn. infec. l. prator. §. eius rei. & l. si finita. §. si plures. Accursius.

b *De possessione*. alias de cedere a possessione.

c *Debetur*. sic. j. ea. l. §. in posses. & infra de damn. infec. l. si finita. §. item videamus & §. si iam. Ac.

si plures.] **CASVS.** Cum esset legatum Titio, & etiam Gaius & Sempronius, ponamus petierunt sibi fatidari ab herede nomine legatorum: & cum nollet fatidare eis, desiderauit mitti in posses. rerum hereditariarum. certe omnes debent venire in posses. si

enim vnus eorum mitteretur in posses. & non alij: ipse possideret sibi & non alij legatario. i. esset in posses. pro se, & non pro alio, vel aliis legatariis. scilicet quantum ad hoc vt si alij legatarij velint sua auctoritate intrare posses. non possint nisi prius postulent. Sed aliud est cum creditores mittuntur in posses. causa rei seruandae. nam is creditor qui possidet, siue missus est in posses. non possidet sibi tantum, sed omnibus aliis creditoribus. i. ad commodum omnium. Quid si vnus legatarius missus est primus in posses. & postmodum missus est alius legatarius: certe ille qui primo missus est, non praefertur ei qui postea mittitur. nam sunt eiusdem tituli, & ex eadem causa missi sunt in posses. secus si non essent eiusdem tituli, puta creditores & legatarij. nam si creditores prius missi sunt in posses. gratia rei seruandae & postea legatarius mittitur in posses. gratia legatorum seruandorum, non habetur hic legatarius potior creditoribus subaudi, imo creditores habentur potiores, eo quod non sunt eiusdem tituli, vt dixi: Praeualt iure, qui praenit tempore: vt. C. eo. si postquam, &c. hec videtur esse intentio huius. vsque ad §. qui in possessione. Viuia.

d *Omnes venire*. quibus petentibus non fatidatur.

e *Non alij possider*. quantum ad hoc. scilicet vt alij legatarij si velint sua auctoritate intrare in possessionem, non possint nisi prius postulent.

f *Creditores*. scilicet conuentionales.

g *Non sibi*. subaudi tantum, sed omnibus. i. ad commodum omnium si veniant intra biennium praesentes, intra quadriennium absentes vt. C. de bo. au. iudi. pos. l. fin. & infra de bo. aucto. iudi. pos. l. cum vnus in princi.

h *Ordinem*. quia eiusdem sunt tituli. alias secus: vt. C. e. l. si postquam. & qui po. in pign. habe. l. ij. Item no. de ordine non seruando. sic in authen. de mona. §. fin. arg. contra C. de offi. pra. vt. l. si.

i *Creditores*. conuentio. & dic possidere. i. in posses. esse.

k *Non habebitur*. scilicet posterior: quia non sunt eiusdem tituli. vt no. §. prox. §. sed tum hodie legatarij habeant tacitam hypothecam: vt. C. communia de leg. l. j. praefertur chirographariis: vt. C. qui po. in pign. ha. l. eos.

Qui in possessionem.] **CASVS.** Si heres non fatidat legatario, & propter hoc legatarius mittatur in possessionem. gratia legatorum seruandorum. Infort.

uandorum, veniet omnino legatarius in posses. quidem rerum hereditariarum. hoc est earum quae manent in causa hereditaria: earum autem rerum quae non erunt in causa hereditaria, non aliter mittitur legatarius in posses. quam si deserint esse in ea causa, scilicet hereditaria dolo malo heredis: nec semper mittitur legatarius in posses. earum rerum quae deserunt esse in causa hereditaria dolo malo heredis, sed causa cognita: puta si sit commissus dolus per heredem in causa legatariorum, & non si alias sit missus: vt j. eo. l. §. dolum. & §. sed non omnem. & ita intel liguntur in causa cognitiones quae dicuntur in fra eod. l. si. bonorum autem possessi. videbuntur comprehensae haeres, quarum proprietates pertinet ad heredem. si ex causa hereditaria. & postea plana est litera vsque ad §. si ex duobus. Viuius.

rerum hereditariarum **1** omnimodo veniet: hoc est, earum quae in causa hereditaria manent: earum autem quae in causa hereditaria non erunt, non alias mittitur, quam si dolo malo in ea causa esse deserit: nec semper, sed causa cognita. **m** Bonorum autem appellatione haeres res comprehensae videbuntur, quarum proprietates **n** ad heredem pertinet. Sed & si vectigales **o** agri sint, & si qua pignora testatori data, **p** in eorum quoque mittetur possessio. Sed & in partus ancillarum, & foetus pecorum, item fructus, & quae omnimodo legatarius & fideicommissarius mittentur. Sed & si rem alienam defunctus bona fide emerit, in possessionem eius mittendum legatarium constat. **q** nam & haec res in causa hereditaria est. Si deposita res apud defunctum fuerit vel commodata, locum missio non habet: **r** quia non sunt istae res hereditariae.

Quando est facta missio in parte rei communis, alius in cuius partem non est facta missio, potest fatidare, & administratio

ueritatem vel hereditatem significat: vt. j. tit. j. l. ij. in princ.

o *Vectigales*. id est emphyteutici: vt. §. qui fatidat. cog. l. sciendum. §. ij. & facit infra de verbo. signi. l. bonorum. §. j. & §. fami. ercisc. l. item praedia.

p *Data*. facit. d. l. bono. & §. de peti. here. l. & non tantum. Acc.

q *Constat*. facit. §. de re. eo. l. magistratus. §. j.

r *Non habet*. secus in peti. here. vt. d. l. & non tantum.

Si ex duobus.] **CASVS.** Ponamus quod Titius instituit sibi heredes Seium, Gaium, & Sempronium: & legauit Martino & Petro cuiuslibet centum, & decessit. Petunt Martinus & Petrus ab heredibus satisfactionem de legatis ab eis soluendis: & alter de heredibus paratus est fatidare de legatis eis soluendis, puta Gaius: & alter puta Sempronius, non est paratus fatidare. certe in partem eius Sempronij qui non fatidat, debet habere locum missio in posses. missio inquam in posses. partis eius qui non fatidat, quare suadendum erit, siue consilium dandum heredi qui fatidat pro sua parte, vel paratus est fatidare, vt fatidat in assem vel in totum. scilicet legatarius ne administratio impediatur per legatarios. Ponamus quod Titius instituit sibi filium suum impuberem, & ei pupillariter substituit Seium. id est si impubes heres ei non esset, & in pupillari aetate decederet: & a dicto substituto impuberis plura legata quibusdam reliquit, & decessit dictus Titius, & pupillus extitit ei heres, & etiam plura acquisiuit ei impubes aliunde: puta quia fuit institutus ab aliis, vel ei fuerunt legata ab aliis relicta, & postea decessit dictus impubes in pupillari aetate: & sic vindicauit sibi locum substitutio pupillaris ei per patrem facta de Seio, & debet soluere Seius substitutus legata a se relicta per patrem impuberis: vt argu. supra ad leg. Falcid. qui fundum. §. qui filios. legatarij igitur petunt ponamus a dicto substituto vt fatidat eis nomine legatorum eis per eum soluendorum, & ipse non vult eis fatidare. vn de debent legatarij mitti in possessionem. vt supra titu. j. l. ij. respond. certe habebit locum missio in posses. non solum in ea bona quae testatoris fuerunt: verum etiam in ea quoque scilicet bona quae impubes acquisiuit, scilicet aliunde quam a patre testatore. nam haec quoque scilicet bona quae impubes aliunde acquisiuit, sunt hereditaria. id est videntur esse in hereditate testatoris patris impuberis, cum ad ea etiam substitutio

missio non habet: quia non sunt istae res hereditariae.

1 *Hereditariarum*. etiam omnium: vt. j. qui ex causa in posses. ea. l. j. secus cum sit missio ex rescripto principis, quia in eis tantum de quibus erat iudicatum: vt supra tit. j. l. postquam. §. j.

m *Cognita*. vt. j. e. l. si. & j. ea. l. §. sed non omnem: afficit ergo rem quocumque vadat: & sic facit pro eo quod not. C. de pign. l. ij. item facit. j. e. l. si legatorum.

n *Proprietates*. & alia plura, vt subiicit. quandoque dictio, bonotum, vni

porrigatur: vt supra de vulga. substit. l. sed si plures. §. ad substitutos. constat autem quod in possess. rerum hereditariarum mitti debent legatarij quibus non satisfatur: vt supra ea. l. §. qui in possess. viuo autem impubere, subaudi: & sic non habente adhuc locum substitutione, siue substituto, nec legato à substituto relicto habente locum nec satisfatio, scilicet pro legatis à substituto relicto, locum habet: nec missio scilicet in possess. locum habet, subaudi: & ita non est necesse querere in qua bona fieri debeat missio, Viuianus.

a In partem eius. scilicet qui non satisfedit.

b Missi. scilicet in partem eius qui non satisfedit. & hic est duplex litera. nam aliàs est, & redderent ei qui satisfedit administratione rei, scilicet suae partis, & nõ alterius. sic & in causa damni infecti si plures sint domini domus ruinosa: vt. j. de damn. infect. l. in stipulatione. & §. communi. di. l. si quis putat. §. si damni. & sup.

de negociis. l. si communes. alia est, missi legatarij impedient etiã ei qui satisfedit. rei administratione. & hæc est planior, vt subiicit.

c suadendum. consilium, non præceptum. sic. §. de rei vindi. l. is qui & facit. §. ad Trebel. l. ita tamen. §. quod si duo. Sed arg. contra. j. de noui ope. nuntia. l. antepe. §. quæ situm. Accursius. **ADDITIONE**. Dic secundum Barto. quod hoc est ideo, quia in stipulatione deducitur operis destructio: quæ est indiuidua. hic deducitur legati solutio, quæ est diuidua eadem ratione cautionis præstatione quæ eius naturam sequitur: vt. §. tit. j. l. §. si quis.

d Hereditaria. ad ea enim porrigitur substitutio: vt instit. de pupil. substit. §. non solum. Accursius.

e viuo. quia non debet quis esse sollicitus de hereditate viuentis: vt §. de pupil. substit. l. ij. §. prius. nec dicitur vlla esse hereditas viuentis: vt supra de heredi. ven. l. j. & not. supra tit. j. l. hæc stipulatio. & facit supra ad Trebel. l. ita. §. à patre. arg. contra supra de heredi. ven. l. ij. §. illud potest queri.

f si heres. **CASVS**. Si ille à quo fideicommissum relicto est alicui per defunctum, non sit heres scilicet de iure civili, sed successor alterius nominis, puta bon. possess. de iure prætorio: vel non est heres institutus, sed est fideicommissarius vniuersalis: dicendum est vt sit locus edicto. scilicet vt fiat missio in possess. si non satisfidet fideicommissario singulari: & est dicendum vt dolus eius, scilicet successoris sit a stimandus, per quem. scilicet dolum desinat res aliqua esse hereditaria: vt scilicet nihilo minus fideicommissarius singularis mittatur in eius rei possess. scilicet vt si sit heres heredis qui dolo fecit, scilicet quo minus res aliqua sit hereditaria, & qui non vult satisfidare fideicommissario singulari, æque siue eodem modo nocere habebit, scilicet dolus eius: vt nihilo minus legatarius mittatur in possessione rei quam heres heredis fecit dolo desinere esse hereditaria: & dolum accipere debemus etiam latam culpam: sed non debemus accipere omnem dolum, sed illum qui factus est, scilicet per aliquem de dictis successoribus, in necem aliorum legatariorum vel fideicommissariorum. Viuianus.

f si heres non sit. scilicet de iure civili.

g successor. vt bonorum possess. ad quod. §. tit. j. l. §. non solum vel fideicommissarius: vt. §. tit. j. l. si ex causa.

h Dolus eius. scilicet talis successoris per quem desinit res hereditaria esse: vt. §. ea. l. §. qui in possessione. & j. eo. l. si legatorum.

i Dolus. quia lata culpa dolo comparatur: vt supra depo. l. quid Nerua.

k In necem. exigitur ergo respectu certæ personæ. sic & j. quibus ex cau. in poss. ea. l. Fulcinus. §. quod si aduersus. & §. illud. & §. sol. mat. l. etiam. §. licet. & j. vi bo. rap. l. ij. §. homines.

Imperator. CASVS. Si heres non satisfidet legatorum vel fideicommissorum nomine, mittitur statim legatarius vel fideicommissarius in possessio. rerum hereditariarum: vt supra ea. l. §. qui in possess. & §. tit. j. l. ij. respon. quo missio adhuc vsque ad sex menses satisfidare volens heres audietur, & cogetur discedere de possessione legatarij vel fideicommissarij: vt supra tit. j. l. si legatarius. si vero per totum semestre tempus prætermiserit heres satisfidare, ita quod

non satisfedit de legato vel fideicommissio soluendo, nec soluit, punitur ex rescripto imperatoris Antonini. §. vt etiam in propria bona heredis mittantur legatarij vel fideicommissarij quibus non est satisfidatum nec satisfactum: & exinde iidem ex rebus heredis percipient fructus donec satisfiat voluntati defunctorum qui reliquerunt legata vel fideicommissa. quod remedium rescripti imperatoris Antonini. §. vt etiam in propria bona heredis mittantur legatarij vel fideic. quibus non est satisfidatum nec satisfactum, seruetur etiam aduersus eos non heredes qui ex causa fideicommissi ab eis relicti faciunt moram. Sed qualiter debet satisfieri voluntati defuncti vel defunctorum postquam facta est missio in bonis heredis? certe per solutionem legati vel fideic. & non per satisfidationem: licet aliàs verbu satisfidationis latius pateat. proinde si remissa sit satisfidatio. scilicet à testatore, habebit nihilominus locum rescriptum imperatoris Antonini, quia fit mora solutioni legati vel fideicommissi. tempus autem dictorum sex mensium debet computari continuum ex die quo petiit legatarius vel fideicommissarius sibi solui legatum, vel pro eo satisfidari coram illis quorum de ea re notio est, vt transactis continue illis sex mensibus fiat missio in bonis heredis, & statim percipiat ex eis fructus legatarius vel fideicommissarius donec satisfiat. nõ autem est computandum dictum tempus possessorium, id est non expectatur perceptio fructuum per sex menses ex quo legatarius vel fideicommiss. est missus in poss. bono. heredis cessantis satisfidare voluntati defuncti. Quid si heres institutus qui debebat soluere legata vel fideicommissa, erat pupillus, & non habebat tutorem, vel erat furiosus vel adolescens, & non habebat curatorem vel curatores, & legatarius vel fideicommissarius est missus in possessio. rerum hereditariarum cum peteret sibi satisfidari ex parte pupilli vel adolescentis vel furiosi, & non satisfidatum sit ei? nunquid post sex menses mittitur legatarius in possessione bonorum ipsius heredis, & recipiet fructus ex eis? & dicas quod non. non enim videntur cessasse in soluendo legato. nam huiusmodi personis quæ sunt indefensæ, non debet nocere frustratio siue cessatio, vel mora in soluendo legato vel fideicommissio, & idem est si hereditas iacuerit aliquo tempore dictis sex mensibus. nam illud tempus quo iacuit hereditas, est detrahendum de medio siue de dictis sex mensibus, ita quod in eis non computetur. Sed quid faciet heres de fructibus quos percepit ex rebus hereditatis (de quo herede dictum est in principio) in quas missus est dictis sex mensibus? nunquid cedent ij fructus in vicem vsurarum quæ debentur ex fideicommissis? & certe debent dicti fructus primùm imputari in vsuras quæ debentur ex fideicommissis: & postea si quid superfluum est in fructibus, debet computari in sortem legati vel fideicommissi. nam in hoc pignore prætorio sequimur exemplum pignorum conuenientium. nam sic est in fructibus pignorum conuenientium: & si ex dictis rebus heredis cessantis percepit legatarius amplius quam sibi deberetur, debet dari heredi etiam utilis actio, scilicet pignoratitia contra legatarium ad id superfluum sibi heredi reddendum: & hoc exemplo pignoratitiæ actionis quam habet debitor contra creditorem conuenientem, si creditor conuenientis percepit ex fructibus pignoris quod sibi debetur. nam illud superfluum petit debitor ab eo per pign. ac. quamuis autem in duobus assimilatum est hoc pignus prætorium pignori conuenientali, tamen in tertio differunt: quia pignora scilicet conuenientalia potest creditor etiam distrahere, nedum fructus percipere: ex isto autem pignore prætorio potest legatarius tantummodo fructus recipere: & ideo permittit constitutio imperatoris Antonini hunc legatarium percipere fructus, vt festinetur ad sententiam siue mentem constitutionis eiusdem, quæ voluit satisfieri legatario secundum voluntatem defuncti: non autem potest legatarius talis pignus prætorium vendere. hoc dicit vsque ad. §. qui legatorum. Viuianus.

datio locum habet.

Etiã successor iure honorario tenetur hoc edicto, sicut successor de iure ciuili.

Si heres non sit à quo fideicommissum relicto est, sed alterius nominis successor: dicendum est, vt edicto locus sit, & dolo eius sit æstimandus. Sed & si heredis heres sit qui dolo fecit, æquè nocere debet. Dolum accipere debemus & culpam latam, sed non omnem dolum, sed qui in necem legatariorum & fideicommissariorum factus est. Imperator Antoninus Augustus rescripsit, certis

rescriptum imperatoris Antonini, quia fit mora solutioni legati vel fideicommissi. tempus autem dictorum sex mensium debet computari continuum ex die quo petiit legatarius vel fideicommissarius sibi solui legatum, vel pro eo satisfidari coram illis quorum de ea re notio est, vt transactis continue illis sex mensibus fiat missio in bonis heredis, & statim percipiat ex eis fructus legatarius vel fideicommissarius donec satisfiat. nõ autem est computandum dictum tempus possessorium, id est non expectatur perceptio fructuum per sex menses ex quo legatarius vel fideicommiss. est missus in poss. bono. heredis cessantis satisfidare voluntati defuncti. Quid si heres institutus qui debebat soluere legata vel fideicommissa, erat pupillus, & non habebat tutorem, vel erat furiosus vel adolescens, & non habebat curatorem vel curatores, & legatarius vel fideicommissarius est missus in possessio. rerum hereditariarum cum peteret sibi satisfidari ex parte pupilli vel adolescentis vel furiosi, & non satisfidatum sit ei? nunquid post sex menses mittitur legatarius in possessione bonorum ipsius heredis, & recipiet fructus ex eis? & dicas quod non. non enim videntur cessasse in soluendo legato. nam huiusmodi personis quæ sunt indefensæ, non debet nocere frustratio siue cessatio, vel mora in soluendo legato vel fideicommissio, & idem est si hereditas iacuerit aliquo tempore dictis sex mensibus. nam illud tempus quo iacuit hereditas, est detrahendum de medio siue de dictis sex mensibus, ita quod in eis non computetur. Sed quid faciet heres de fructibus quos percepit ex rebus hereditatis (de quo herede dictum est in principio) in quas missus est dictis sex mensibus? nunquid cedent ij fructus in vicem vsurarum quæ debentur ex fideicommissis? & certe debent dicti fructus primùm imputari in vsuras quæ debentur ex fideicommissis: & postea si quid superfluum est in fructibus, debet computari in sortem legati vel fideicommissi. nam in hoc pignore prætorio sequimur exemplum pignorum conuenientium. nam sic est in fructibus pignorum conuenientium: & si ex dictis rebus heredis cessantis percepit legatarius amplius quam sibi deberetur, debet dari heredi etiam utilis actio, scilicet pignoratitia contra legatarium ad id superfluum sibi heredi reddendum: & hoc exemplo pignoratitiæ actionis quam habet debitor contra creditorem conuenientem, si creditor conuenientis percepit ex fructibus pignoris quod sibi debetur. nam illud superfluum petit debitor ab eo per pign. ac. quamuis autem in duobus assimilatum est hoc pignus prætorium pignori conuenientali, tamen in tertio differunt: quia pignora scilicet conuenientalia potest creditor etiam distrahere, nedum fructus percipere: ex isto autem pignore prætorio potest legatarius tantummodo fructus recipere: & ideo permittit constitutio imperatoris Antonini hunc legatarium percipere fructus, vt festinetur ad sententiam siue mentem constitutionis eiusdem, quæ voluit satisfieri legatario secundum voluntatem defuncti: non autem potest legatarius talis pignus prætorium vendere. hoc dicit vsque ad. §. qui legatorum. Viuianus.

l Certis. hic incipit constitutio seu rescriptum principis vsque illuc,

a] Limita dolum in delictis, & latam culpam æquiparari, nisi esset impennda pena corpor. lis: quia dolum requiritur. in l. i. ad l. Cor. de fca. Alex. in l. 2. in prin. §.

quod quis que iur. & quando dolum & lata culpa æquiparentur, vi de per Aug. in l. si mora. §. solu. mat.

Dolus.

luc, satisfactionis &c. vbi incipit exponere.

a Si post. sub. scilicet si post &c. ad quod. C. eod. l. circa. &c. j. ne vis fiat ei. l. si quis. §. constitutum.

b Inde. id est ex rebus heredis.

c Percepturos. scilicet legatarios. & quid de eis fiat, dicitur. j. eo. §. quæri.

d Quoad. i. donec.

e Satisfiat. per solutionem, nõ per satisfationem: vt. j. proxi. dices.

f Aduersus eos. puta legatarios vel fideicommissarios singulares rogatos restituere id quod eis est relictum, per partem, vel pro eo aliud: vt j. eo. §. missio autem.

g Satisfactionis. hic incipit exponere rescriptum.

h Patet. vt. s. de pign. actio. l. si rem. §. omnis. hic tamen strictè ponitur pro solutione: vt & j. de solut. l. satisfactio. & hoc si dies cesserit: vt subiicit, quia mora &c.

i Remissa. à testatore: vt. s. eo. l. j. in prin. vel à lege, quod fit in casibus not. s. titu. j. l. j. in prin.

k Non possessionum. habeas possessionum: & est sensus, quod tēpus quo fuit in possessione rerū heredis ex hoc rescripto, non computatur in spatio sex mēsiū. Alij

quod tempus quo fuit in possessione rerum hereditariarū ex hoc edicto, non computatur in sex mensibus. hoc non placet. Vel verius si petat satisfari & non satisfidatur, statim fit missio in hereditariis rebus, & post sex menses ex die dictæ petitionis fit missio in bonis heredis, & statim post sex menses capit fructuum de bonis heredis: non autem expectatur perceptio fructuum per sex menses post missionem. & hoc dicit. & secundum hoc dic non possessionum, id est ex die datæ possessionis computandum. Alij dicunt possessionem, id est non bonorū possessio: quod est vtile: vt. j. quis or. in bo. pos. ser. l. ij. §. dies. Accursius.

l Hereditas. iacens. & nõ. quod iacendo dicitur currere tempus: quia tempus labitur vsque dum heres adibit. & est hoc in rescripto: secus in edicto huius titu. vt. s. l. j. §. non exigit. & §. fin. & facit cum eo quod est hic. C. de vsur. l. si parte. & s. de vsur. l. pecuniæ. & l. cum quidam. §. si pupillo. Sed argu. contra. j. de no. ope. nun. l. operis. & s. de nau. fœn. l. fina. **ADDITIO.** Dic quod in l. operis, loquitur in nuntiatione quæ requirit moram, quæ mora in casib⁹ huius. §. legitime contrahi non potest: vt. l. si ex legati causa. j. de verb. oblig. Ad. l. fin. s. allegatam respõde & dic quod ibi loquitur in pœna quæ ex contractu defuncti descendit, & ideo iacente hereditate committitur: vt. j. de verb. oblig. l. diem. hic autem ex rescripto non fit missio in bonis hereditariis nisi ex modo ipsius non soluendo, quæ non potest committi iacente hereditate, cum per additionem incipiat deberi: vt. s. eo. l. j. §. fin. & l. si nemo. de re iudi. secundum Barto. & Oldra.

m Hi fructus. qui percipiuntur ex rebus heredis.

n Quæ. scilicet vsuræ.

o Debentur. post moram: vt. s. de leg. ij. l. si quis seruo.

p Pignorum. conuentionalium. nam & hic est pignus prætorium. Accursius.

q Imputari. sic enim fit in conuentionali: vt. C. de pign. actio. l. j. & ij. & hoc si dies cesserit: aliàs seruatur ex edicto: vt. j. eo. §. qui legatorum. Accursius.

r Actio. scilicet pigneratitia. sic enim est in conuentionali: vt supra de pign. act. l. quamuis. & l. seq.

s sed pignora. scilicet conuentionalia.

t Tantum ei. vt. s. de leg. j. l. filiusfamilias. §. iidem principes.

u Festinetur. aliàs festinet. heres, vel dic legatarius.

x Ad sententiam. scilicet dandam de soluendo legato. Vel dic sententiam constitutionis quæ est vt satisfiat: vt. j. eo. §. satisfieri.

Qui legatorum. **CASVS.** Nunc reuertitur ad edictum prætoris, nam supra proxi. §. dixit cum fit missio ex constitutione principis ff. Infort.

post sex menses in bonis heredis. dicas ergo hic quod ille qui mittitur in possess. rerum hereditariarū, ex eo quod heres non satisfiat ei, debet custodire fructus &c. scilicet qui sunt in hereditate, & in quibus est missus. & ratio quidem est heredem colere agros, & posse redigere fructus, scilicet heredem ex illis agris, sed

oportebit legatariū custodire fructus ne ab herede consumatur. quod si heres nolit fructus colligere, certè permitendum erit legatario missio in possessionem colligere fructus, & collectos seruare: veluti si tales sint fructus quos expediat vendi etiam primo tēpore quo sint collecti: puta quia non possunt seruari. erit etiam hoc officium legatarij in possess. missi etiam in cæteris rebus hereditariis. nedum in fructibus, scilicet vt colligat vniuersas res hereditarias, & custodiat ibi vbi defunctus habuit domicilium: & si nulla domus sit sua, scilicet legatarij vel testatoris ibi vbi defunctus testator habuit domicilium, conducat habitationem vel horreum in quo custodiatur res hereditariæ collectæ: & ita debet idem legatarius custodire res hereditarias, scilicet in quibus missus est, vt heredi non auferantur neque pereant, deteriorésve fiant. si autem mittatur quis, scilicet legatarius in possess. rerum hereditariarum ex constitutione scilicet imperatoris Antonini post sex menses, de qua dictum est supra ea. l. §. imperator Antoninus. cauendum siue curandum ne fiat vis eidem legatario videnti & fruendi subaudi: & si heres vellet colere legatario inuito, non audiretur: quia secus est si esset missus in poss. ex edicto prætoris: vt supra videre potuisti, & hoc casu cum mittitur in bonis hereditariis ex constitutione. vnde siue ex bonis heredis, siue donec voluntati defuncti satisfiat: vt dicto. §. imperator Antoninus. ij. respon. satisfiat voluntati defuncti, quod

Pignoratitia habet locum pro pignore prætorio sicut pro conuentionali. Bartolus.

Quæri poterit, an in vicem vsurarum hi fructus cedant, quæ in fideicommissis debentur. Et cum exemplum pignorum sequimur: id quod ex fructibus percipitur, primum in vsuras, mox si quid superfluum est in sortem debet imputari.

Quinimmo & si amplius quàm sibi debetur, perceperit legatarius: exemplo pigneratitiæ actionis etiã utilis actio ad id refundendum dari debet. Sed pignora quidē quis & distrahere potest: hic autē frui tantū ei constitutio permisit, vt festinetur ad sententiam. Qui legatorū

reditarias, scilicet in quibus missus est, vt heredi non auferantur neque pereant, deteriorésve fiant. si autem mittatur quis, scilicet legatarius in possess. rerum hereditariarum ex constitutione scilicet imperatoris Antonini post sex menses, de qua dictum est supra ea. l. §. imperator Antoninus. cauendum siue curandum ne fiat vis eidem legatario videnti & fruendi subaudi: & si heres vellet colere legatario inuito, non audiretur: quia secus est si esset missus in poss. ex edicto prætoris: vt supra videre potuisti, & hoc casu cum mittitur in bonis hereditariis ex constitutione. vnde siue ex bonis heredis, siue donec voluntati defuncti satisfiat: vt dicto. §. imperator Antoninus. ij. respon. satisfiat voluntati defuncti, quod sic accipitur, quod ad voluntatem defuncti vel ex fructibus rerum heredis vel aliunde satisfiat: & pertinet dicta constitutio diui Antonini ad omnes illos à quibus vtiliter fideicommissam relictum est: quamuis non sint heredes illi à quibus fideicommissum vtiliter est relictum. par enim vtilitas est in heredibus à quibus relictum est fideicommissum ex vna parte, & in eis non heredibus à quibus vtiliter fideicommissum relictum est ex alia parte: vnde non est mirum si dicta constitutio habet ita locum in eis sicut in heredibus. [IN POSSESSIONEM MISSVS.]

Si legatarius est missus in possess. causa legatorum seruandorum, & litem eo nomine contestatus sit cum aliquo qui conuenit eum super aliqua re de illis in quibus est in possess. missus: non debet ante decedere de possess. quàm ei per heredem fuerit cautum pro lite prædicta. [MISSVS IN POSSESSIONEM.] Si legatarius est iussus mitti in possess. rerum hereditariarum ex eo quod heres ei non satisfiat de legato soluendo, de quo dictum est supra titu. j. leg. j. ij. respon. & supra ea. leg. §. qui in possess. vel est missus in possessionem rerum heredis ex constitutione Antonini ex eo quod heres non satisfecit ei intra sex menses, de quo habuisti supra ead. leg. §. imperator. & heres non admittit eum volentem intrare possess. habet idem legatarius edictum ne vis fiat, propositum. si autem non vult proponere interdictum, sed magis vult introduci in possess. ipso facto, introducendus est in possess. aut per viatorem, aut per officialem præfecti, aut per magistratus. Missio autem locum habet, scilicet ex dicta constitutione imperatoris Antonini, non tantum si quis legatarius sit rogatus restituere alij totum id quod legatum est sibi: verumetiam si rogatus fuerit restituere alij: vel quasi: id est aliquid ex eo quod sibi legatum est: id est dicere, siue rogatus sit restituere alij totum id quod est legatum sibi, siue partem ex eo, siue aliud pro eo. Viuanus.

† Cōcor. cū hoc. §. c. quoniam frequenter §. in aliis vero cū glo. super verbo affectus. ante fin. extra vt lit. non contest. & glof. i. in c. veritatis. in me. ibi, & ita vterque extra de dolo & cōtumacia.

a *Mittitur*. ex edicto prætoris, sed superiori. §. loquitur cum sit missio ex constitutione sine rescripto principis secundum H. idem tamen dicam fieri de his fructibus quod de illis dictum est.

b *Nolit cogere*. aliàs est in textu, colere, aliàs, cogere. & tunc dic, id est nolit colere agros, & sic nec fructus coget. i. congregabit.

c *Cogere fructus*. i. colere, & sic cogere.

d *Primo quoque tempore*. statim quod sunt collecti: quia non possunt feruari. ad quod est infra de ven. in poss. mitten. l. j. §. item si periculum. & de Carbo. edict. l. sed si is. §. quoties. & supra de mino. l. & si sine. §. j. & C. de admitt. l. lex quæ. in fi. & l. seq. in fin.

e *Domicilium*. quod est ubi maiorem partem fortunarum habuit: vt. C. de incolis. l. ciues.

f *Nulla domus*. sua vel testatoris.

g *Ex constitutione*. posita. §. ea. l. §. imperator. quæ est de rebus heredis post sex menses.

h *Ne vis*. vt infra ne vis fiat ei. l. si quis. §. constitutum. & sic si heres vellet colere, non auditur isto inuito: quod est secus in superiori causa. Item in alio differt constitutio ab edicto: vt not. §. cessatum. in fin. §.

i *Fructibus*. vt & supra §. quæri.

k *Satisfiat*. hic exponitur verbum positum in constitutione. §. cod. §. imperator. H.

l *Constitutio*. quæ est in §. imperator.

m *Vtilitas est*. ergo idem ius: vt. j. de verb. oblig. l. à Titio.

n *si*. id est quamuis.

o *Eo nomine*. id est pro legato petendo ab herede. H.

p *Pro lite*. id est pro expensis litis, vel pro aliis factis occasione rerum in quas missus est: vt. §. ead. l. §. si alius. & §. qui legatorum. vel pro lite, id est pro eo quod est in lite, scilicet pro legato. & dices cautum, id est satisfidatum: vt. j. eo. l. si pecuniæ. §. j.

q *Missus*. id est mitti iussus.

r *Propositum*. ne vis fiat ei, aut &c. scilicet si magis voluerit. & hoc habet locum siue ex hoc edicto, siue per constitutionem imperatoris fiat missio. & est hoc interdictum prohibitorium & restitutorium vt. j. ne vis fiat ei. l. si quis missum. in prin. & §. j. & §. ij. & facit. j. de dam. infect. l. si finita. §. pen. & l. damni. §. non solum. & de no. oper. nun. l. prætor. §. deinde. Hug.

f *Missio*. ex constitutione, sub. nam aliud est per edictum prætoris: vt. j. ea. l. §. si Titio. & dixi. §. e. §. qui legatorum. Accur.

t *Legatum*. sibi.

u *Fuerit rogatus*. scilicet restituere.

Si Titio.] C A S V S. Ponamus quod Martinus instituit sibi heredem Petrum, & Titio pure legauit. x. & eius Titij fidei commisit sub conditione vt Sempronio restitueret dicta decem, & decessit dictus Martinus. nunc Sempronius fideicommissarius conditionalis decem petit à Titio, cum dicta decem legata sunt pure: & antequam dictum legatum de decem consequatur, vt satisfidat idem Titius eidem Sempronio nomine dicti fideicommissi conditionalis, & Titius non satisfidat ei, certe non iniquè statuet prætor vt magis det ipse emptor persecutionem dicti legati Sempronio fideicommissario conditionali, scilicet contra heredem: magis dico quàm contrarium, vel quàm Titio legato cui erant legata pure dicta decem: ita scilicet vt hic Sempronius fideicommissarius reddat dicto Titio legato reddi ei Titio. x. deficiente condi-

tionem fideicommissi ipsi Sempronio relictæ. Sed quid si Titius legatarius acceperit iam ab herede dicta decem sibi pure legata: certe æquum est cogi eum Titium inuicem satisfidare Sempronio fideicommissi. scilicet quod dabit eidem Sempronio fideicommissum adueniente conditione fideicommissi: vel si nolit hoc casu

Titius satisfidare Sempronio, debet dicta decem dare eidem Sempronio, & tunc Sempronius debet cauere siue satisfidare Titio de restituendis ei decem si defecerit conditio fideicommissi ipsius Sempronij. Habuimus ergo supra quando legatum Titij fuit purum, & fideicommissum Sempronij relictum sibi à Titio fuit conditionale. Sed quid si legatum de decem prædictis sit relictum Titio sub conditione si naus ex Asia venerit: & fuit per fideicommissum rogatus Titius de restituendis dictis decem Sempronio sub conditione si Titius consul factus fuerit: neque nomine fideicommissi satisfidetur, scilicet Sempronio per Titium legatarium: certe si ei Sempronio Titius legatarius non caueat per satisfidationem, æquissimum erit Sempronium fideicommissum accipere siue satisfidationem ab herede nomine legati, scilicet vt & ipse legatarius Titius caueat fideicommissario hoc. §. quod cauit heres. nam licet cauerit heres fideicommissario, nihil minus eidem fideicommissario debet cauere legatarius. & hoc est in litera, vt & ipse legatarius hoc caueat. dicam forte vt & ipse fideicommissarius caueat legatario hoc, scilicet quod reddet legatario dicta decem si peruenerit aliquo modo ad fideicommissarium, & postea deficiat conditio fideicommissi, & existat conditio legati. Sed quid si Titius cui legata fuerunt decem sub conditione si naus ex Asia venerit, acceperit iam ab herede satis siue satisfidationem de legato sibi soluendo si naus ex Asia venerit. subaudi, nec vult idem legatarius cauere siue satisfidare Sempronio fideicommissario cui per testatorem fuit relictum ab eodem legatario fideicommissum sub conditione si Titius consul factus fuerit: certe decernendum erit magis dandam actionem, scilicet ex stipulatu contra heredem Sempronio fideicommissario, quàm Titio legato ex ea satisfidatione quam accepit idem Titius legatarius ab herede, in eo scilicet casu ex quo extitit conditio fideicommissi eius Sempronij. & hoc eodem casu, scilicet cum non est solum Titio per heredem legatum, sed tantum ei est satisfidatum, & ipse Titius legatarius non vult satisfidare Sempronio fideicommissario: danda erit fideicommissario persecutio, scilicet per actionem utilem ex testamento etiam ipsius legati Titio sub conditione relictæ, si conditio eius legati extitit, scilicet si fideicommissarius fuerit paratus cauere legatario deficiente scilicet conditione fideicommissi reddi legatario per fideicommissum decem legata sub conditione eidem legatario cuius conditio legati iam extitit, vt dixi. Viuianus.

Si legatarius à quo relictum est fideicommissum, non cauet fideicommissario suo. fit missio in ea re vel iure quod habet pro legato, vel eius occasione. Bartolus.

Si Titio pure legatum fuerit, & eius fidei commissum sub conditione, vt Sempronio restitueret: non iniquè prætor statuturum Iulianus scripsit, si antequam legatum consequatur legatarius, fideicommissi conditionalis satis non det, vt magis Sempronio det legati persecutionem, vt is legatario satisfidat

x *Fuerit*. puta decem.
y *Legatarius*. Titius.
z *Non det*. scilicet Sempronio.
a *Vt magis*. scilicet quàm contrarium.
b *Persecutionem*. contra heredem.
c *Vt is*. scilicet Sempronius satisfidat Titio &c.

a Titius. legatarius.

b Eum. Titium.

c Inuicem satisfidare. id est Sempronio: vel tradere decem, & recipere satisfactionem à Sempronio de reddendo si sua conditio deficiat: vt in superiori. §. & facit supra titu. j. l. postquam. §. j. Sed arg. contra infra de dam. in fe. l. qui bona. §. si quis quia. & supra de edendo. l. si quis ex argentariis. §. prohibet.

d Neque fideicommissi. scilicet nomine.

e Satisfidetur. à fideicommissario.

f Vt ipse. fideicommissi. legatario caueat, scilicet quòd reddet in defectum suę conditionis, scilicet si existeret conditio legatarij. & sic est in litera, vt & ipse hoc caueat. sed quo modo reddet quòd nō habet? habeas ergo in litera, vt etiam ipse legatarius. nam licet cauerit heres, nihilominus & legatarius.

g Dandam actionem. ex stipulatu.

h Persecutio. per actionem vtilem ex testamento. Accursius.

i Solutum. scilicet legatario.

k Eius. scilicet legati, non fideicommissi.

l Legatario. de reddendo, cum legatarius non caueat, & facit. s. titu. j. l. j. §. si decem. cum seq. & s. ad exhi. l. Iulianus. §. si tibi decem.

S I pecunia.] CASVS.

Ponamus quòd Titius instituit sibi heredem Seium, & legauit Sempronio vsumfructum pecunię numeratę, puta centum libras, & in eodem testamento cauit idem Titius vt nemini satisfidaretur, indefinite loquendo, & non exprimendo super quo volebat imponi satisfidationem. duobus enim modis potuisset interuenire satisfidatio si testator non dixisset vt nemini satisfidaretur. vno modo de legato præstando ab herede legatario, quam præstaret heres legatario. alio modo de restituenda tanta pecunia heredi per legatarium finito dicto quasi vsumfructu pecunię numeratę, quam præstaret legatarius heredi. nunquid dicta satisfidatio quam debet legatarius facere heredi, videtur ei taliter remissa quòd non teneatur satisfidare heredi, & sic sit ei proprietās pecunię legata? nam cautio consuevit esse apud heredem loco proprietatis: vt supra de vsumfructu. ea. re. quę vsu con. leg. ij. in fine. & dic quòd non est remittendum legatario satisfidare prædicto modo heredi, & vsumfruct. pecunię habere: & propterea in hanc propositionem nullę erunt partes prætoris, scilicet ad cogendum heredem dare pecuniam legatario antequam ipse legatarius heredi satisfidat: quia nisi satisfidetur heredi per legatarium, agi cum herede non poterit. & secundum hoc nihil responderetur hic de satisfidatione quam solet præstare heres legatario de soluendo ei legato: de quo dic vt not. titu. j. l. ij. & leg. fina. [VI FIDEICOMMISSI.] Si fideicommissarius est missus in possess. causa seruandi fideicommissum, ex eo quòd heres non satisfidabat ei de fideicommissio ei soluendo, non debet prius decedere de possess. quàm fuerit ei solutum fideicommissum, aut eo nomine per heredem satisfidatum. bene autem tenetur decedere de possessione si ei solutum est fideicommissum, & eo nomine per heredem satisfidatum: & est ratio ad hoc, quia cum offertur scilicet nunc post missionem in possess. per heredem fideicommissario id quod si integra re, id est ante missionem fieret, non mitteretur in possess. fideicommissarius, id est cum offertur fideicommissario solutio vel satisfidatio, & etiam fiet ei solutio vel satisfidatio, discedere à possess. debet, scilicet fideicommissi. & secundum hoc est talis litera. nam quod si integra ff. Infort.

deficiente conditione reddi decem. Sed & si acceperit Titius ab herede decem, æquum esse Iulianus ait, cogi eum inuicem satisfidare, aut ipsa decem tradere, & Sempronium Titio cauere. & hoc iure vtimur. id enim & Marcellus ait. Quid ergo si & legatum sub conditione sit relictum, & fideicommissum, neque fideicommissi satisfidetur? Æquissimum erit fideicommissarium nomine legati satis accipere ab herede, si ei legatarius non caueat, scilicet vt & ipse legatario caueat. Quòd si iam accepit legatarius ab herede satis, decernendum erit ex ea satisfidatione magis fideicommissario quàm legatario dandam actionem, in eum scilicet casum quo fideicommissi eius conditio extitit. Ipsi etiam legati persecutio danda erit fideicommissario, si nondum solutum est, & conditio eius extitit, scilicet si fuerit fideicommissarius paratus cauere legatario. !

Legato vsumfructu pecunię numeratę, legatarius tenetur satisfidare heredi, licet testator satisfidatione exigi prohibuerit. h. dicit.

re fieret, in possess. non mitteretur: id cum offertur, discedere debet à possessione, &c. Viuianus.

m vsumfructus. id est quasi: vt institui. de vsumfruct. §. constituitur. Accursius.

n Satisfidaretur. à legatario: per quod videbatur proprietās legata.

VI. IULIANVS libro trigesimo octauo Digestorum.

S I pecunię numeratę vsumfructus legatus esset, & in testamento cautum, ne eo nomine satisfidaretur: proprietās non est legata, sed legatario permittendum satisfidare, & vsumfructum pecunię habere: & pro modo in hac propositione nullę prætoris erunt partes, quia nisi satisfidetur, agi cum herede non poterit. Qui fideicommissi seruandi causa in possessionem missus est, non prius de possessione decedere debet, quàm ei fideicommissum solutum, aut eo nomine satisfidatum fuerit. Nam quod si integra re fieret, in possessionem non mitteretur: id cum offerretur, discedere à possessione debet.

VII. MODESTINVS libro tertio Regularum.

D Vm venter in possessione est, nullus legatorum seruandorum causa in possessionem esse potest. f

VIII. PAPINIANVS libro sexto Questionum.

S I legatorum satis non datur: restituta hereditate, concordantiis. Accursius.

D Vm venter.] CASVS. Mortuo testatore qui legata quibusdam reliquit, & qui reliquit vxorem prænantem, missio ventre in possessionem, id est vxore nomine ventris: nullus potest esse in possess. causa legatorum seruandorum. Viuianus.

r Dum venter. id est mulier nomine ventris.

f Esse potest. & est ratio, quia nato posthumo rumpitur testamentum: & sic legatum nullum. hoc non valet: quia & herede deliberante sit missio, & tamen poterit esse nullum: vt supra eodem. l. j. §. fin. vel est ratio fauor ventris, cui fauetur & aliàs: vt supra de sta. ho. l. qui in vtero. Vel tertio, quia missio ventre in possess. curator datur bonis: & sic est consultum legatariis & creditoribus: vt infra de ventre in possess. mit. l. j. §. quoties. & §. mulier. & §. eligere. secundum Hug. sed hoc nil valet: quia & per heredem est consultum, & tamen satisfidat. Item quid dices si est facta missio ex Carboniano edicto? Respon. idem quod hic: maximè quia speratur controuersia de hereditate vniuersali: cui non debet fieri præiudicium: quę ratio tamen hodie cessat: vt. C. de peti. here. l. fin. in princip. & §. j.

S I legatorum.] CASVS. Ponamus quòd Titius instituit sibi heredem Seium, & legauit Gaio centum, & vnum equum, & rogauit Seium heredem quòd restitueret hereditatem Sempronio, & decessit dictus testator: & Seius heres restituit hereditatem Sempronio. petit nunc Gaius legatarius à Sempronio cui est restituta hereditas, vt satisfidat nomine legatorum, & Sempronius non satisfidat ei. Certè Gaius legatarius mittendus est in possessionem etiam earum rerum quę deserunt esse in causa hereditaria dolo malo eius Sempronij cui restituta est hereditas: subaudi nedum earum quę sunt in hereditate. Viuianus.

r si legatorum. scilicet nomine.

u Non detur. à Trebel. successore. & facit. s. eod. l. is cui. §. qui in possessionem. & §. si heres. & s. tit. j. l. etiam. §. j. & l. si ex causa.

x Hereditate. per Trebellia.

Nam cautio consuevit esse apud heredem loco proprietatis: vt supra de vsumfruct. ea. re. l. ij. in fin. Alij dicunt quòd prohibuit vtrūque, scilicet cautionem de legato præstando ab herede: & de restituendo: vt primum valeat, secundum non.

o Satisfidare. de restituenda tanta pecunia si moriatur, aut capite sit minutus: vt supra de vsumfruct. ea. re. l. in stipulatione. Accursius.

p Nisi satisfidetur. scilicet heredi. Et sic not. quòd non potest remitti hæc cautio: sed illa quę heres præstare debet, sic: vt. C. eod. l. scire. & ibi est ratio, vt supra titu. j. l. licet. Accursius.

q Non mitteretur. id est non fieret missio &c. & facit supra tit. j. l. si legatarij. & l. postquam. §. imperator. sed in casibus differt: quia prius postulat mitti in municipium: non post, nisi possessio fuerit data sine culpa heredis: vt supra qui satisfidat. cogatur. l. de die. §. heres. & §. seq. Item postea potest fecisse expensas quas recuperat antequam discedat: vt supra eodem. l. is cui. §. si alius. cum suis

† In archetypo & veter. corrupte, propterea, vel vt in alijs protendendum. Vide Taurel, in adnotat.

* Marcianus.

Etiam.] **CASVS** Si legatarius petit legatum ab herede, puta. c. ei legata, & heres condemnatus est ei in ea pecunia, & post condemnationem non soluat heres legatario dictam pecuniam, nec ei satisfacit, de ea soluenda subaudi: potest legatarius desiderare mitti in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto. nam & pro pre-

fenti legato satisfatur: vt supra titu. j. in princ.

[CVM SVB CON-

DITIONIBVS.]

Legavit Titius Seio do-

num Titianam ponamus sub conditione, si

navis ex Asia venerit vs

que ad mensem: & eadem domum legavit

Gaio sub conditione si

navis ex Asia non venerit vsque ad mensem.

certe si non caueatur eis per heredem, vterque

mittitur in possess. scilicet ex edicto hoc. & hoc potest dici extra casum,

q̄ si caueat eis, sit eis cauendum sub conditione: vt si teneatur vni,

non teneatur alteri: vt no. supra titu. j. l. sed & ipsi. ij. respon. Viuia.

a Etiam. facit supra titu. j. l. j. §. plane. & l. etiam.

b sub conditionibus. & facit supra titu. j. l. sed & ipsi. cum concor.

SI inutiles.] **CASVS**.

Si heres non satisfacit legatariis vel fideicommissariis, & propter hoc debet mitti in possessionem rerum hereditariarum: vt supra eodē. l. is cui. §. qui in possess. & res hereditarie sunt inutiles in quas legatarij vel fideicommissarij mittantur, siue mitti debeant, ita scilicet sint inutiles vt legatarij vel fideicommissarij in earum poss. venire non possint, vt quia sunt incorporales, quæ non possidentur: vt infra de acquiren. re. domi. seruus. §. incorporales. puta quia sunt in hereditate nomina siue actiones tantum, in rem siue in res quidem heredis mitti non possunt ante sex menses: sed per prætorem denegatur heredi hereditarie actiones, & legatarij eas possunt persequi: dicas tamen extra casum, quod post sex menses bene possunt legatarij mitti in possessionem rerum hereditariarum: vt. s. eo. l. is cui. §. imperator. alij habent principium huius legis, si nullæ sint res &c. & tunc dic nullæ, scilicet corporales: sed incorporales sic: & erit similiter plana. Viuianus.

c si nullæ. aliàs, si nullæ. aliàs, si inutiles, quod tantundem valet: vt. s. quod cuiusque vniuersi. no. l. j. §. pe. cum concor.

d Res corporales.

e Heredis. nisi post sex menses ex constitutione Autonini: vt. s. eo. l. is cui. §. imperator.

f Ipsi. legatarij. & est sic. j. de re iudica. l. à diuo Pio. §. j. & §. sic quo que & s. quod cuiusque vniuersi. l. ciuitates.

SI fideicommissum.] **CASVS**. Titius (ponamus) instituit sibi heredem Seium, & tibi Gaio reliquit legata vel fideicommissa, & mihi reliquit equum suum per fideicommissum, & decessit dictus Titius: & tu Gaius petisti à Seio herede vt satisfaret tibi de legatis vel fideicommissis relictis: & cum tibi non satisfaret, fuisti missus in possessionem rerum hereditariarum causa seruandorum legatorum, vel fideicommissorum: inter quas res hereditarias tenes eam rem quæ erat mihi relicta per fideicommissum, id est, dictum equum. certe verius est me cui ea ipsa, scilicet res relicta est, eam habere scilicet debere potius quàm te qui esses ingressus

in earum quoque rerum possessionem legatarius mittendus erit, quæ dolo malo eius cui restituta est hereditas, in hereditaria causa defierunt.

IX. IDEM libro nonodecimo *Questionum.*

Etiam **a** si condemnatus heres fuerit, nec pecuniam soluat: legatarius potest desiderare mitti in possessionem. Cum sub conditionibus **b** contrariis eadē res duobus legatur: si non caueatur, vterque mittitur in possessionem.

X. PAVLVS libro tertio *Sententiarum.*

SI nullæ **c** sunt res **d** hereditariæ in quas legatarij vel fideicommissarij mittantur, in re quidem heredis **e** mitti non possunt, sed per prætorem denegatas heredi actiones ipsi **f** persequuntur.

XI. HERMOGENIANVS libro quarto *Iuris Epitomarum.*

SI fideicommissorum vel legatorum seruandorum causa missus in possessionem, eam rem teneas quæ mihi per fideicommissum relicta esset: æquius est **b** me eam habere, cui ea ipsa relicta est, quàm te, qui alterius fideicommissi nomine ingressus in eam esses. Nam & si mihi sub conditione legatum sit, & tu medio tempore in possessionem eius factus ***** fueris legatorum

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

o si non caueatur. à municipio instituto herede vel successore per Trebellia. alicui singulari legatario.

p Municipes. si ipsi debeant legatum.

q Ipsos. cum eis est legatum, vel ipsi municipio.

r Affectuosos. scilicet possessionem: quia vniuersitas facile cōsentire non potest: vt. j. de lib. vniuersi. l. j. cum concor.

f Actor. vel seruus: vt. j. de acquir. poss. l. ij. & s. quod cuiusque vniuersi. no. l. fi. & ad Trebel. l. ita tamen. in princip.

Quamuis.] **CASVS**. Si heres non soluat legatum vel fideicommissum legatario vel fideicommissario, vel eo nomine non caueat cum satisfactione legatario vel fideicommissario, cum scilicet caueri oportet: prætor mittit legatarium siue fideicommissarium in possess. omnium bonorū quæ sunt ex ea hereditate

in eam nomine alterius fideicommissi. & probat hoc per duo familia quæ sunt satis plana vsque ad. §. si rei seruandæ &c. ibi autem dicas quod si proprius creditor heredis missus esset in possessionem omnium bonorum causa rei seruandæ, siue debiti sui seruandi, & fuisset adeptus possessionem rei per fideicommissum mihi per testatorem relicta, puta dicti equi, ea occasione quia missus erat in possessionem causa rei seruandæ, conuenit me nihil lædi oportere peride siue ex hoc quod fuit adeptus poss. dicti equi, non magis quàm si idem creditor heredis accepisset pignori eam rem mihi per fideicommissum relicta. accepisset pignori dico ab ipso herede: quo casu sine dubio non deberet lædi: vt. C. cōmunia de le. l. fi. §. sed quia nostra maiestas. Viuianus.

g Equius est. sic. C. de pigno. l. fi. & authen. ibi posita. & s. de pecu. l. ex facto. §. plane si ex re public. & de tribu. l. procuratoris. §. sed & si dedi. Hugo.

h Persecutio. i. actio in rem quæ contra quēlibet tenentem datur: vt. s. de rei vindi. l. officiu. sed an actio ex testamento datur: & videtur q̄ sic: vt. C. cōmunia de lega. l. j. & ij. & s. tit. j. l. j. §. plane. & l. is cui. §. fin. Hug.

i Ex eadem causa. scilicet legatorum.

k Non potes. aliàs, non potest, scilicet talis missio: vt. C. cōmunia de lega. l. fina. §. fin autem. & authen. ibi posita.

l Missus. in omnia bona: vt. j. eo. l. quamuis.

m Heredis. secus in hereditario: quia præferatur mihi: vt. C. de iure

in eam nomine alterius fideicommissi. & probat hoc per duo familia quæ sunt satis plana vsque ad. §. si rei seruandæ &c. ibi autem dicas quod si proprius creditor heredis missus esset in possessionem omnium bonorum causa rei seruandæ, siue debiti sui seruandi, & fuisset adeptus possessionem rei per fideicommissum mihi per testatorem relicta, puta dicti equi, ea occasione quia missus erat in possessionem causa rei seruandæ, conuenit me nihil lædi oportere peride siue ex hoc quod fuit adeptus poss. dicti equi, non magis quàm si idem creditor heredis accepisset pignori eam rem mihi per fideicommissum relicta. accepisset pignori dico ab ipso herede: quo casu sine dubio non deberet lædi: vt. C. cōmunia de le. l. fi. §. sed quia nostra maiestas. Viuianus.

seruandorum causa, deinde conditio impleta sit: non denegabitur mihi eius rei integra persecutio. **h** Sic enim & si statuliberum ex eadem causa **i** possidere cœpisset, impleta conditio iustam libertatem eius impedire non potest. **k** Si rei seruandæ causa in possessionem missus **l** esset proprius creditor heredis, **m** & rei per fideicommissum mihi relicta adeptus fuerit, ***** nihil me per eum lædi oportere conuenit: non magis quàm si ab ipso herede eam rem pignori accepisset.

XII. MARCIANVS libro duodecimo *Fideicommissorum.*

Municipio fideicommissum **n** relinqui posse, dubium non est. Sed si non caueatur, **o** aduersus municipes **p** quidem non dubitabimus ex hoc edicto iri in possessionem posse. ipsos **q** vero municipes, si his non caueatur, non idem adsecuturos: **r** sed extraordinario remedio opus erit, videlicet vt decreto prætoris actor **r** eorum in possessionem mittatur.

XIII. CALLISTRATVS libro tertio *Edicti Monitorij.*

Quamuis minima res legata sit, vel per fideicommissum relicta: tamen

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

o si non caueatur. à municipio instituto herede vel successore per Trebellia. alicui singulari legatario.

p Municipes. si ipsi debeant legatum.

q Ipsos. cum eis est legatum, vel ipsi municipio.

r Affectuosos. scilicet possessionem: quia vniuersitas facile cōsentire non potest: vt. j. de lib. vniuersi. l. j. cum concor.

f Actor. vel seruus: vt. j. de acquir. poss. l. ij. & s. quod cuiusque vniuersi. no. l. fi. & ad Trebel. l. ita tamen. in princip.

Quamuis.] **CASVS**. Si heres non soluat legatum vel fideicommissum legatario vel fideicommissario, vel eo nomine non caueat cum satisfactione legatario vel fideicommissario, cum scilicet caueri oportet: prætor mittit legatarium siue fideicommissarium in possess. omnium bonorū quæ sunt ex ea hereditate

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

o si non caueatur. à municipio instituto herede vel successore per Trebellia. alicui singulari legatario.

p Municipes. si ipsi debeant legatum.

q Ipsos. cum eis est legatum, vel ipsi municipio.

r Affectuosos. scilicet possessionem: quia vniuersitas facile cōsentire non potest: vt. j. de lib. vniuersi. l. j. cum concor.

f Actor. vel seruus: vt. j. de acquir. poss. l. ij. & s. quod cuiusque vniuersi. no. l. fi. & ad Trebel. l. ita tamen. in princip.

Quamuis.] **CASVS**. Si heres non soluat legatum vel fideicommissum legatario vel fideicommissario, vel eo nomine non caueat cum satisfactione legatario vel fideicommissario, cum scilicet caueri oportet: prætor mittit legatarium siue fideicommissarium in possess. omnium bonorū quæ sunt ex ea hereditate

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

o si non caueatur. à municipio instituto herede vel successore per Trebellia. alicui singulari legatario.

p Municipes. si ipsi debeant legatum.

q Ipsos. cum eis est legatum, vel ipsi municipio.

r Affectuosos. scilicet possessionem: quia vniuersitas facile cōsentire non potest: vt. j. de lib. vniuersi. l. j. cum concor.

f Actor. vel seruus: vt. j. de acquir. poss. l. ij. & s. quod cuiusque vniuersi. no. l. fi. & ad Trebel. l. ita tamen. in princip.

Quamuis.] **CASVS**. Si heres non soluat legatum vel fideicommissum legatario vel fideicommissario, vel eo nomine non caueat cum satisfactione legatario vel fideicommissario, cum scilicet caueri oportet: prætor mittit legatarium siue fideicommissarium in possess. omnium bonorū quæ sunt ex ea hereditate

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

o si non caueatur. à municipio instituto herede vel successore per Trebellia. alicui singulari legatario.

p Municipes. si ipsi debeant legatum.

q Ipsos. cum eis est legatum, vel ipsi municipio.

r Affectuosos. scilicet possessionem: quia vniuersitas facile cōsentire non potest: vt. j. de lib. vniuersi. l. j. cum concor.

f Actor. vel seruus: vt. j. de acquir. poss. l. ij. & s. quod cuiusque vniuersi. no. l. fi. & ad Trebel. l. ita tamen. in princip.

Quamuis.] **CASVS**. Si heres non soluat legatum vel fideicommissum legatario vel fideicommissario, vel eo nomine non caueat cum satisfactione legatario vel fideicommissario, cum scilicet caueri oportet: prætor mittit legatarium siue fideicommissarium in possess. omnium bonorū quæ sunt ex ea hereditate

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

o si non caueatur. à municipio instituto herede vel successore per Trebellia. alicui singulari legatario.

p Municipes. si ipsi debeant legatum.

q Ipsos. cum eis est legatum, vel ipsi municipio.

r Affectuosos. scilicet possessionem: quia vniuersitas facile cōsentire non potest: vt. j. de lib. vniuersi. l. j. cum concor.

f Actor. vel seruus: vt. j. de acquir. poss. l. ij. & s. quod cuiusque vniuersi. no. l. fi. & ad Trebel. l. ita tamen. in princip.

Quamuis.] **CASVS**. Si heres non soluat legatum vel fideicommissum legatario vel fideicommissario, vel eo nomine non caueat cum satisfactione legatario vel fideicommissario, cum scilicet caueri oportet: prætor mittit legatarium siue fideicommissarium in possess. omnium bonorū quæ sunt ex ea hereditate

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

o si non caueatur. à municipio instituto herede vel successore per Trebellia. alicui singulari legatario.

p Municipes. si ipsi debeant legatum.

q Ipsos. cum eis est legatum, vel ipsi municipio.

r Affectuosos. scilicet possessionem: quia vniuersitas facile cōsentire non potest: vt. j. de lib. vniuersi. l. j. cum concor.

f Actor. vel seruus: vt. j. de acquir. poss. l. ij. & s. quod cuiusque vniuersi. no. l. fi. & ad Trebel. l. ita tamen. in princip.

Quamuis.] **CASVS**. Si heres non soluat legatum vel fideicommissum legatario vel fideicommissario, vel eo nomine non caueat cum satisfactione legatario vel fideicommissario, cum scilicet caueri oportet: prætor mittit legatarium siue fideicommissarium in possess. omnium bonorū quæ sunt ex ea hereditate

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

o si non caueatur. à municipio instituto herede vel successore per Trebellia. alicui singulari legatario.

p Municipes. si ipsi debeant legatum.

q Ipsos. cum eis est legatum, vel ipsi municipio.

r Affectuosos. scilicet possessionem: quia vniuersitas facile cōsentire non potest: vt. j. de lib. vniuersi. l. j. cum concor.

f Actor. vel seruus: vt. j. de acquir. poss. l. ij. & s. quod cuiusque vniuersi. no. l. fi. & ad Trebel. l. ita tamen. in princip.

Quamuis.] **CASVS**. Si heres non soluat legatum vel fideicommissum legatario vel fideicommissario, vel eo nomine non caueat cum satisfactione legatario vel fideicommissario, cum scilicet caueri oportet: prætor mittit legatarium siue fideicommissarium in possess. omnium bonorū quæ sunt ex ea hereditate

delibe. l. fi. §. sed & si legatarij. & facit ad. §. principium huius legis. Accursius.

Municipio.] **CASVS**. Municipio bene potest relinqui fideicommissum. & si municipibus non caueatur per heredem nomine fideicommissi, non assequuntur municipes vt mittantur in possessionem rerum hereditariarum ex hoc edicto: sed erit opus extraordinario auxilio, videlicet vt decreto prætoris actor eorum in possessio. mittatur. sed si municipium sit institutum heres, & ab eo legata vel fideicommissa relicta, & non caueatur à municipio legatariis vel fideicommissariis: aduersus municipes quidem non dubitamus posse iri in possessionem ex hoc edicto. Viuianus.

En fideicommissum. vniuersale: vt. s. ad Trebel. l. omnibus. & singulare: vt. s. de leg. j. l. si heres. §. j. & l. ciuitatibus. Accur.

o si non caueatur. à municipio instituto herede vel successore per Trebellia. alicui singulari legatario.

p Municipes. si ipsi debeant legatum.

elle. §. de ori-
gi. iur. & ali-
bi opus est
quod sint
duæ partes
ad minus an
requã faciãt
actum. vide
per gl. in. l.
nulli. quod
cuiusque v-
niu. no alle-
ga. in l. suã.
§. hodie. de
pac.

a *Omnium bonorũ. vt in-
fra qui. ex cau. in pos-
fess. ea. l. j. & facit supra si
quis omis. cau. test. l. & si
non totam. & l. sequen.
& seq. Sed argu. contra.
supra de dolo. l. si oleũ.
in fine. & l. seq. Et nota
quod de alia missione
in rem loquitur. C. com-
mu. de lega. l. j. scilicet in
ipsam rem legatã, quã
hic dicitur.*

• Paulo.

Q *Uæ legatorum.] CA-
SVS. Ponamus
quod Titius legauit fi-
liã suã non nuptã cen-
tum: & cum non caue-
retur, missa est in posses-
sionem hereditario-
rum. numquid potest
deminuere de bonis in
causa vscendi? & dicas
quod sic: si non habet
quicquam, siue vnde a-
li possit. & idem dico in
nepte eiusdem Titij, &
pronepte, & vxore. Viuianus.*

b *si filia. scilicet defuncti legatarij esset missa: & sic de alijs sequẽ-
tibus. Accursius.*

c *Neptis. ex filio vel filia. idem in pronepte. siue sit ex nepte, siue
ex nepote.*

d *Vxor ve. scilicet defuncti: sed quidam dicunt de filia heredis,
dum dicit, filia, neptis, & cætera. & sic de alijs: quod non placet:
quia dicit nec nupta sit: quod ad vxorem heredis non potest refer-
ri. Sed quid dices de maribus descenditibus? Respon. non idem,
quia non sunt vitæ sequioris vel debilis, vt fœminæ. argu. supra de
transact. l. cum hi. §. sed & personarum. & patet: qui in multis sunt
alterius conditionis quã mares: vt supra de sta. homi. l. in multis.
Item quid dices si sit alia fœmina de liberis: videtur idem, cum ea-
dem sit ratio: ergo idem ius: vt supra eo. l. is cui. §. constitutio &
argu. infra de Carbo. edic. l. sed & is. in princip. & §. an autem. &
de ven. in posses. mitem. l. vbicumque. §. j. vel forte aliud in remo-
tioribus. argu. C. de quæstionibus. l. diuo. extranei autem omnia
debent seruare ex edicto: & nihil deminuere etiam causa vscendi
vt supra eo. l. is cui. §. qui legatorum. vel in legatis & vfuris compu-
tare ex constitutione: vt supra eodem. l. is cui. §. quæri. & ad hoc in-
fra de Carbo. edic. l. de bonis. §. qui pupillis. & §. non solum. Item
est hic argu. quod vxor intra annum à tempore mortis viri sit a-
lenda: quod dic vt not. C. de rei vxo. ac. l. cum autem. hic autem
alio casu loquitur, quando scilicet est vxor in posses. causa legati.
Item facit ad. l. supra de inoffic. test. l. si instituta. §. de inofficio. &
C. de or. cogn. l. si. Accursius.*

I *nterdum.] CASVS. Si legatario non satisfat heres de legato sol-
uendo, debet mitti legatarius in possessionem rerum heredita-
riarum: hoc est earum rerum quæ in causa hereditaria manent.
earum autem rerum quæ in causa hereditaria non erunt, non aliã*

A *mittitur in posses. quã si dolo malo, scilicet heredis vel alterius
qui debet, in ea causa scilicet hereditaria esse desierint: vt supra eo-
dem. l. is cui. §. qui in posses. & ita debet mitti legatarius in posses-
sionem rerum hereditariarum quæ desierunt esse in hereditate dolo her-
edis. hoc tamen fallit in tribus casibus. Primus est si heres fecerit*

XV. VALENS libro septimo
Actionum.

I *nterdum licet dolo malo
fecerit heres quod minus res in
causa hereditaria maneat, non
poterit in possessionem earum
legatarius mitti: veluti si locum
religiosum fecerit, aut quid pu-
blice consecrauerit, permissu
scilicet Imperatoris, aut aliquem
non in fraudem creditoris ma-
numiserit.*

*Finit quinta pars Digestorum seu
Pandectarum de testamen-
tis, deq; his quæ ex causa
testamentorũ pendet.*

SEQUITVR SEXTA
pars de bonorum possessio-
nibus &c.

C *in fraudem creditorum manumiserit. & tunc subaudi: sed manu-
miserit in fraudem legatarij vel legatariorum. nam si in fraudem
creditorum hereditariorum vel creditorum hereditarij manumi-
sisset seruum hereditarium, nulla esset manumissio: vt institu. qui
ma. non possunt. in princip. & §. in fraudem. & ita non desisset
esse in causa hereditaria. Viuianus.*

e *Interdum. regulariter enim est contra: vt. §. eo. l. is cui. §. qui in
possessionem. & §. sed non omnem.*

f *Locum religiosum. inferendo in suum locum, fit nullius: vt insti-
tu. de re. diui. §. nullius. & definit possideri: vt. j. de acqui. posses. qui
vniuersas. §. j. & sic definit esse in causa hereditaria.*

g *Permissu. exponit publice: sed certè imò videtur per pontifices
etiam sine principe: vt institu. de rerum di. §. sacræ. nisi sit locus pu-
blicus: vt. §. de rerum di. l. sacræ. in principio. sed dices hic speciale,
cum alij præiudicet: vel illas intellige secundum istam.*

h *Non in fraudem. si autem in fraudem, ipso iure non valet: vt in-
stitu. qui ma. non possunt. in princi. fuit ergo dolus quo ad lega-
tarios, prout in principio. l. patet. non ergo quo ad creditores: &
est speciale his casibus. Alij dicunt factam manumissionem in
fraudem vnius legatarij, alterius non: vt ille mittatur in posses-
sionem in cuius fraudem fit, alter non: vt argu. infra ex qui. cau.
in poss. ea. leg. Fulcinius. §. si aduersus. quod non placet: quia li-
bertas tenet, vt hæc lex dicit. Item no. hic argum. quod legata-
rius non est creditor: vt infra de act. & obli. l. is cuius. & supra
eod. l. is cui. §. si plures. Item ad totum titulum est contra infra
quæ in frau. cre. leg. pe. §. j. vbi conditionalis creditor non mitti-
tur in possessionem. Sed illud in conuentionalis: & est ratio, quia
iste qui de lucro certat, plus timet heredem ne resistat quã ve-
rus creditor. Accursius.*

Finit liber XXXVI. Digestorum.

locum hereditarium re-
ligiosum, puta in eum
mortuum inferendo: &
ita fit nullius, & sic de-
finit esse in causa here-
ditaria: vt argu. institu.
de re. di. §. nullius. & §.
religiosum. Secundus
est si heres consecrauit
quid, id est aliquid he-
reditarium publicè, per
missu scilicet Imperato-
ris. nam & illud definit
esse in causa heredita-
ria. Tertius est si manu-
miserit heres aliquem
seruum hereditariũ in
fraudẽ creditorũ, id est
legatariorum qui debet
mitti in possessionẽ re-
rũ hereditariarũ. nam &
ille seruus definit esse in
causa hereditaria: & hoc
si habes in litera, aut si
aliquẽ in fraudẽ credi-
torum manumiserit. vel
habeas, aut si aliquẽ nõ

a] Habet ta-
men tacitã
hypothecã
pro legato
etiã in re di-
gestorum. l.
creditorib.
j. de separa-
tio. Bart. in
l. is cui. §.
postquã. §.
vt in pos. le.
& in. l. i. §.
de leg. i.

DE BONORVM POSSESSIONIBVS.

Dictum est de successione ex testamento de iure civili vniuersalibus & singularibus: sequitur de his qui iure pratorio succedunt. sic supra, de bonorum possess. hered. per. l. i. & quia hoc fit per bonorum possess. ideo de his primo dicit in genere: postea per species.

Ab hereditatibus transit ad bonorum possessiones, quæ nec minus obligat nos quasi ex contractu quàm hereditates, nec minus etiã actiones nascimur ex eis quàm ex hereditatibus. quia hereditatis bonorum ve possessio, prætoria successio est quæ perinde prætor tuetur atq; civilem. Non potuit herede facere vel dominu, bonoru tamen possessione veluti herede fecit tã eum quẽ ius civile heredem facit quã etiam eum quẽ ius civile nõ nouit, veluti postumum alienu herede institutu vel filiu emancipatu ab intestato. & recte definitur bonoru possessio, ius successione prætoria in vniuersa defuncti bona, vel ius persequendoru retinendorumque bonoru defuncti, vel hereditas possessione retenta. Dominiu tribuere dicitur. l. j. sed intelligo dominiu possessionis. nõ dominiu proprietatis. nec enim proprietate tribuit sed possessionem tantu & retentione. Et hoc generali titulo explicata definitione bonorum & bonoru possessionis explicantur etiã genera bonorum possessionis & alia pleraq; cõmunia sequentibus. titulis, veluti de his qui admitti ad bon. possessionem possunt, qua de re erat proprie tit. 3. & de diebus petendæ bon. possessionis de qua lib. sequentis tit. 16. Cuiacius.

Bonorum.] Ad euidentiã not. quod ius bonoru possessio nis. i. bonoru possess. quæ est ius. f. persequendi retinendiq; patrimonij, siue rei quæ cuiusque cù is moritur, fuerit: vt. j. eo. l. iij. §. bonoru ergo & c. introductu est à prætorẽ emendãdi gratia veteris. i. civilis iuris, id est supplendi, quia minus plenẽ dixerat ius civile nõ cognoscẽs emancipatos: vt insti. de hered. quæ ab intesta. §. emãcipati. vel dic emẽdandi proprie, vt in agnatis fœmininis, vbi ius prætoriu contra civile dixit: vt insti. de leg. agna. suc. §. sed quia. neq; solũ in intestatoru hereditatibus vetus ius eo modo prætor emẽdauit sicut. §. dictu est: sed in eoru quoque qui testamento facto decefferunt. nã si alienus postumus heres fuerit institutus, quãuis hereditate iure civili adire nõ poterat, cù institutio nõ valebat, honorario tamẽ iure bonoru possessor efficiebatur, videlicet cù à prætorẽ adiuuabatur: vt insti. eo. in prin. Est autẽ postumus alienus, qui natu inter suos heres testatori futurus non est: ideoq; ex emãcipato filio conceptus nepos extraneus erat postumus auo: vt insti. de leg. §. postumo. aliquãdo tamen neq; emendandi, neq; impugnãdi veteris iuris, sed magis cõfirmãdi gratia pollicetur bono. pos. nã illis quoque qui recte facto testamento heredes instituti sunt, dat secundu tab. bono. posses. Item ab intestato suos heredes & agnatos ad bono. pos. vocat: sed & remota quoq; bono. pos. ad eos hereditas pertinet iure civili: vt insti. eo. §. aliquãdo. Itẽ nota q; bono. pos. habet similitudinẽ cù hereditate: quia vt hereditas cõmoda & incõmoda habet: vt. j. de verb. sign. l. hereditatis appellatio. ita & bo. pos. vt hic imò & si nõ sint soluẽdo bona, dicitur hereditas vel bo. pos. & vtriusq; idẽ est effectus. solũ differũt in eo q; hereditas auctoritate iuris civilis nititur: vt dicto. §. aliquãdo. ibi, sed & remota & c. nec desiderat aditio hereditatis, auctoritate iudicis viuẽtis. nã extraneus heres testamento institutus, aut ab intestato ad legitimã hereditate aliquis aduocatus potest aut pro herede gerẽdo, vel etiã nuda voluntate suscipiẽdæ hereditatis heres fieri: vt insti. de here. quali. & dif. §. fi. & dic vt ibi. at bono. poss. nititur auctoritate iuris prætorij: vt arg. in dicto. §. aliquãdo & exigit agnitio eius presentia iudicis. prætor enim nõ potest facere herede: quia hoc fit lege & senatuscõ. sed bonoru possessorẽ loco heredis constituit: vt insti. eo. §. quos autẽ. Est ergo possessio alia edictalis: vt quæ ex edicto prætoris mortui decernitur. alia decretalis, quæ à viuo prætorẽ decernitur. vel hodie, quia nõ est necessariu eã decerni vel dari, dicitur iudicialis à iudicis presentia, quæ in eius agnitione exigitur: vt. j. eo. l. iij. §. à municipib. & si tabulæ testamẽti nullæ extra. l. j. §. j. & c. eo. l. fi. & insti. eo. §. fi. & c. de cu. fu. l. fina. §. j. Itẽ no. q; plures sunt bono. posses. vt no. hic super litera. Ponamus ergo hic quod Titio delata est bono. posses. & ipse admisit eã. certẽ hæc bono. posses. per eum admissa tribuit ei cõmoda & incõmo-

Hæc ex insti. e. tit. repetit & incluat hic Viuianus.

Differentia inter hereditate & bonorum possessionem.

Casum incipit.

Digestorum

seu Pandectarum Liber trigessimus septimus.

DE BONORVM POSSESSIONIBVS.

TITVLVS I.

In hac lege cum sequenti iurif. consul. ponit effectum bonorum possessionis agnitæ: quẽ effectũ probat duabus rationibus. Bar.

I. VLP IANVS libro trigessimono ad Edictum.

Bonorum possessio admissa, a commoda & incõmoda b hereditaria, itemq; dominiu c

da hereditaria. f. quæ sunt iuris. Itẽ tribuit ei dominiu rerum quæ in his bonis sunt, in quibus scilicet bonis est delata ei bono. posses. & per eũ admissa. nã hæc omnia sunt cõiuncta bonis. & bene dico quod bono. pos. admissa tribuit prædicta. nã bonorum possessores habentur in omnib. vice herede. f. fere. heredi autẽ bene tribuuntur prædicta. Bona autẽ hic accipiẽda sunt sicut plerũq; solemus dicere successione vniuersitatis cuiuscũque quia siue p quam succeditur in ius mortui. & suscipitur eius rei cõmodum & incõmodum. nã siue bonafunt soluẽdo, siue nõ: siue dãnũ habent bona, siue lucrũ: siue sunt in corporibus bona, siue in actionibus: ppriẽ appellabũtur bona in hoc loco. subaudi quãuis aliã bona quæ debeãtur, dicãtur ea quæ nullum incõmodum habet, sed solum cõmodum: vt. j. de verbo. sign. l. bonoru appellatio. j. & l. proprie. & l. subsignatum. §. bona. Scias autẽ quod

rerum quæ in his bonis sunt, tribuit. nam hæc omnia bonis sunt coniuncta. d

IDE M libro 14. ad Edictum.

IN omnibus e enim vice f heredum bonorum possessores habentur.

III. IDE M libro trigessimono ad Edictum.

Bona autem g hic vt plerumque h solemus dicere (ita accipiẽda sunt) vniuersitatis cuiusque successione, qua succeditur in ius de mortui, suscipiturque eius rei commodum & incommodum. Nam siue soluendo sunt bona, siue non sunt,

hereditas bonorumve possessio nõ utiq; est accipiẽda. f. taliter q fit siue dicatur possessio reru quæ sunt in hereditate mortui. bonorum enim possessio est magis possessio iuris q corporis, id est iuris, & nõ corporis deniq; & si nihil corporale sit in hereditate, attamẽ

C Labeo ait recte agnitã bono. posses. eius. f. mortui. Quomodo ergo definiemus bono. posses. certẽ sic: Bonorum possessio est ius persequedi retinendiq; patrimonij, siue rei quæ cuiusque cù is moritur fuerit, & dicas quod est ius. f. prætoriu, & non civile: & est ius propter quod persequimur: non autem quo persequimur: vt super literam not. nemini autem inuito acquiritur bono. posses. hoc dicit cum duabus. ll. seq. vsque ad. §. à municipibus. Viuianus.

a Admissa. quæ olim etiã cum solẽnitate: & dicebatur decretalis. quod dic vt. j. l. iij. §. sed & si nemo. hodie non: vt. C. eo. l. penul. & ult. **ADDITIONO.** Imò & hodie aliæ sunt decretales, aliæ edictales bo. possessiones. illæ quia cù causæ cognitione, hæc quia de planẽ dantur sic dictæ. Contius.

b Incommoda. quæ iuris sunt: vt actiones: vt & C. de iure deliberã. l. si forori. & nõ facti: vt. j. de acqui. posses. l. cù heredes. sic. §. ad Trebellia. l. facta. & C. vnde legi. l. nõ hoc. Itẽ hæc sunt vera in bonoru posses. quæ tribuunt ius: quæ sunt. vij. duæ ex testamẽto, scilicet secundũ tabul. & cõtra tabul. quatuor. f. ab intestato, vnde liberi, vnde legitimi vel agnati, vnde cognati, vnde vir & vxor. Item. vij. extraordinariæ: vt insti. eo. §. sunt autẽ. & §. septima. at tres sunt quæ non tribuunt ius: vt Carboniana. Itẽ ventris. Item quæ datur filio emancipato gratia agnoscendẽ litis: de quibus hic nõ dicit. Nam primæ cù causæ cognitione dantur, istæ non, vt dices. j. eo. l. iij. §. si causa. **ADDITIONO.** Tota hæc posterior distinctio glossæ falsa est. quia nulla est bonoru possessio quæ ius nõ tribuat siue illa edictalis sit, siue decretalis. Contius.

c Itemq; dominiu. vile. nam directum solus heres habet: vt. §. de mi. l. & si sine. §. sed quod Papinianus. ibi, & quod ait & c. hic autẽ non heres, sed loco heredis est: vt insti. e. §. quos autẽ. & j. l. prox. quæ huic cõtinuatur. & j. de reg. iur. l. prætor. Accursius.

d Coniuncta. vt infra. l. iij. in prin. Arg. cõtra supra de iure do. l. mulier H. sed ibi in contractu.

e **I**N omnibus. ferẽ, sub. vt. j. l. iij. §. inuito. & §. acquirere. Azo. **f** **I**N vice heredum. non autem verẽ sunt heredes: vnde non habent peti. heredi. directam, sed vtilem: vel bono. possessoria. Itẽ viles actiones hereditarias: civiles tamen remanent: vt no. §. de bono. pos. here. pe. l. j. & ij. **ADDITIONO** Dynus ait tũc directas eos habere quãdo nemo est apud quẽ esse possunt. cui & Bartholus quadã tenus astipulatur. quadã tenus verò repugnat: opponens ei. l. pen. C. ad Trebellianũ. Nos potius existimamus nullo casu directas eũ habere, nisi duplici iure civili scilicet & Prætorio succedat. Cõtius.

g **B**ona autem. Iurif. consul. volẽs definire quid sit bonoru possessio, ante omnia vult ostẽdere significationẽ huius verbi, bonoru, & huius verbi, possessio, quæ sunt simul composita. Primo ponit expositionẽ vsq; ad. §. inuito. & sic habet tres partes: vt in eo patet. Secunda ibi, Hereditas autem. Tertia ibi, Bonoru. Barto.

h **B**ona autem. quæ dictio includitur in verbo bonoru possessionis. **g** **P**lerumque. sic. §. ad Treb. l. nã quod. in fi. & l. si legatũ. §. si quis. & infra

l. §. hereditatis. Bonorum possessio quid est.

Bono. poss. quæ ius tribuunt, sunt septem.

quorum bo. l. j. §. j. & j. de verb. sign. l. bonorū. ij. & s. de pe. here. l. itē veniūt. §. ait senatus. his enim legibus bona & hereditas idē est quantum ad effectū. Accursius.

a In hoc loco. aliā nō: sed ea tantū quā sunt sine incōmodo: vt. j. de verb. signi. l. bonorum. j. & l. propriet. & l. subsignatum. §. bona.

b Bonorumve possessio.

pro vna dictione ponitur bon. poss. nec enim idē est possessio bonorum, & bo. poss. Accur.

ADDITIO. id falsum est. Nam quē hic bonorū possessio dicitur possessio bonorū appellat in l. iij. §. de offic. e. cui mand. est iuris. & cōtra quā aliā possessio bonorū frequētius dicitur interdū bonorū possessio appellatur: vt in l. Si §. minor. §. de adq. here. Contius.

c Magis. electiue, nō cōparatiue. sic. §. cōmuni diui. l. si conuenerit. Idē in aliis quē in iure cōstitūt: vt instit. de re. cor. vel incor. §. j.

d Labeo ait. vt. §. de peti. here. l. hereditas.

e Ius persequendi. Dic pratorium nō ciuile, vt differat ab hereditate. & sic nō ob. j. de verb. signi. l. nihil aliud. Item dic ius propter quod persequimur, nō quo persequimur, ad differentia bonorū possessoriae peti. heredi. sic enim nō est instrumentū agendi (nec enim dicit ago bono. possess. vnde liberi vel alia) sed ago petitio. hered. vtili, vel alia actione hereditaria propter bonorum possess. vnde liberi quam agnoui. & hoc etiā patet: quia cōpetit possidēti: vt subiicit, retinēdi & c. §. j. de cōtra tabu. l. si prateritus. j. de secun. tabu. l. j. §. si sub. & arg. §. de inoffic. test. l. Papinianus. §. si filius. quod nō esset si esset instrumentum agēdi: quia nulla actio datur possidēti: vt. j. vt possid. l. j. §. interdictū. Sed si agnoui bonorū possess. vnde liberi probādo me filiū, & alius veniat vt agnoscat, & probet me nō filiū, an auditur: Et videtur q̄ non, postquā habui decretalē. vt. j. de acquirē. poss. l. iuste. & s. de relig. l. at si quis. §. j. in princ. Sed dic cōtra: quia sub hac cōditione videtur prator dedisse, si filius est. arg. C. de diuer. re. l. vniuersa. & de instit. & sub. l. generaliter. §. j. Itē quia res inter alios acta nō praeiudicat: & facit ad hoc quod no. C. quorum bono. l. j. item expressum est. j. de leg. prael. l. filium. §. si quis. Item an sit aliquis vocandus, dic vt. j. eo. l. j. §. penul.

f Rei. i. patrimonij. pro eodem autem ponitur. nam rei appellatio etiam hereditatem continet: vt instit. de re. cor. vel incor. §. j. Vel dic rei etiā singularis. nā & pet. here. pro re minima tota datur: quia in totū heres est: vt. §. de peti. here. l. regulariter. & l. licet. & idē in interdicto quorū bono. vt. j. de fur. l. hoc amplius. & l. seq. nec ob. j. quorū bono. l. j. §. j. quia subau. ibi tantum. vel dic rei, quādo vna sola res est in hereditate: vt. §. de hered. instit. l. ex facto. §. dicebam. Accur.

g Inuito. secus in hereditate quādoque: vt insti. de here. quā. & dif. in princi. & §. sui. Item hoc verū nisi sit rogatus restituere alij: vt. §. ad Trebel. l. j. §. bonorū. Itē hoc verū de decretali. Sed quid de edictali: secus, vt. j. proxi. §. sed & si nemo, & c. sed Ioā. cōtra. dicit enim edictalē non acquiri ignorantī, sed veluti pomū offerri. Azo. ^a Item hoc verum directo vel per obliquum, vt per filium vel seruum: vt

e §. ad Trebel. l. si legatum. §. si filio. & l. seruo. in principio. & §. j. sed alia lucra per obliquum inuito acquiruntur, non directo: vt. §. de nego. gest. l. soluendo. & facit. C. de iure deli. l. nec emere. & C. vnde leg. l. fi. & j. de reg. iur. l. inuito. Accursius.

A municipibus.] **CASVS.** Ponamus quōd Titius instituit sibi heredem aliquod municipium, & decessit. nunquid bonorum possessio potest adgnosci a municipib⁹? Et certe sic: proinde siue actor municipum admittit bonorum poss. nomine eorū, siue quis alius puta syndicus eorum, vel cui ex lege permittitur, siue administrator municipij: rectē competit bonorum possess. sed & si nemo petat vel adgnouerit bono. poss. nomine municipij: habebit municipium bonorū poss. edicto siue per edictum pratoris, scilicet mortui, id est habet edictalē bono. poss. & quod dixi in municipio, idē dicendum est in societatibus & curijs & corporibus. Viuian.

h Municipibus & corporibus. decurionum. & est differentia: quia so-

siue damnū habēt, siue lucrū, siue in corporibus sunt, siue in actionibus: **†** in hoc loco ^a propriet. bona appellabuntur. Hereditatis autē bonorumve possessio, ^b vt Labeo scribit, non vt rerū possessio accipienda est. est enim iuris magis ^c q̄ corporis possessio. Deniq; etsi nihil corporale est in hereditate: attamē rectē eius bonorum possessionē adgnitā Labeo ait. ^d Bonorū igitur possessionē ita rectē definiemus, ius persequēdi ^e retinēdiq; patrimonij, siue rei ^f quē cuiusq; cū moritur fuit. **†** Inuito ^g autē nemini bonorū possessio adquiritur. A municipibus & societatib⁹ & decuriis & ^h corporibus bonorū possessio adgnosci potest. Proinde siue actor eorū nomine admittat, siue quis alius: ⁱ rectē cōpetet bonorū possessio. Sed & si nemo petat vel ad-

cietas est quādo non simul cohabitant. collegium quando sic. corpus est genus.

† Quis alius. vt syndicus, vel is cui ex lege permittitur, siue administrator municipij: vt. §. quod cuiusq; vniuer. l. j. §. quibus. & l. nulli. & l. ciuitates. vel etiā in defectū extraneus, idoneus tamen: vt. §. q̄ cuiusq; vniuer. l. j. §. penul. & infra de no. ope. nun. in prouiciali. §. fin. & l. seq. & dic q̄ municipio & ciuitati tantū secundū tabu. potest quē ri: silco autē & societatibus & corporibus & curijs etiā ab intestato: vt. §. ad Trebel. l. recufare. §. si silco. & §. itē. & l. omnibus. & C. de here. decu. per totum.

gnouerit bonorū possessionē nomine municipij, habebit municipiū bonorū possessionē pratoris ^k edicto. Dari autē bonorū possessio potest tam patrisfamilias q̄ filiifamilias: si modō ^l ius testādi habuit de peculio castrensi, vel quasi ^m castrensi. Sed & eius qui apud hostes decessit, bonorū possessionē admitti posse, quāuis in seruitute decedat, nulla dubitatio est. ⁿ Acquirere ^o quis bonorū possessionē potest vel per semetipsum, vel per aliū. ^p Quōd si me nō mādāte bonorū possessio mihi petita sit: tunc cōpetet, cū ratū habuero id quod actū est. Deniq; si ante decessero q̄ ratū habeam, nulla dubitatio est quin nō cōpetet ^q mihi bonorū possessio: quia neq; ego ratum habui, neq; heres meus ratū habere potest, cum ad eum nō transeat ^r ius bonorum

postremū falsum est. l. nam & hodie manet vtriusq; differentia. Cō. Dari autem.] **CASVS.** Titius filiusfamilias ponamus instituit me heredē de peculio suo castrensi, vel quasi castrensi. certē dabitur mihi bono. poss. in dictis suis bonis. nā dari bono. poss. potest tam patrisfamilias q̄ filii. si modō filiusfa. habuit ius testādi de peculio castrensi vel quasi castrensi. sed & si aliq; apud hostes decedat, nulla dubitatio est posse admitti eius bono. poss. quāuis decedat in seruitute. ^l si modo. restringit in filio ad testamētariā tantū: quia si intestat⁹ decederet, pater iure peculij occupat etiā castrensē: vt. j. de castren. pecu. l. ij. **ADDITIO.** sed hodie etiā ab intestato habere potest heredē & vt possessorum bonorum maternorum & aduentitiorum. vt notant. Bartholus & Dynus Contius.

m Vel quasi. de vtroque potest testari: vt. C. de inoffi. testan. l. fi.

n Dubitatio est. quia fingitur mortuus ante captiuitatē: vt. §. de vulga. substi. l. lex Cornelia.

o Acquirere.] **CASVS.** Per semetipsum & per aliū potest quis acquirere bono. possess. Quid si me nō mādāte sit mihi petita bono. poss. per aliū: certe tūc mihi cōpetit cū habuero ratū id quod actū est per eū. l. qui mihi petiit bono. poss. Quid si ante decedā q̄ ratum habeā: certe neq; mihi cōpetit, neq; heredi meo potest cōpetere si velit habere ratū tanquā meus heres, cū ad eum nō trāseat bono. poss. Et ad euidentiā. §. si causa. nota q̄ quandoq; datur bono. poss. causa cognita, vt in illis bono. poss. quē tribuūt ius: & quandoque sine causā cognitione, vt in his quā nō tribuūt ius: vt. j. quis ordo in bo. poss. seruetur. l. ij. §. dies. & §. in bonorū. & de Carb. edi. l. ij. §. cau. sa. De quibus tribuētibus & nō tribuētibus ius notandū est. §. eo. l. j. Dicit ergo hic. §. q̄ si bono. possess. detur causa cognita, nō dabitur alibi quā pro tribunali scilicet iudice sedēte. & est ratio: quia neque de plano & sine causā cognitione potest interponi decretū iudicis qui decernit & dat alicui bono. possess. imō debet interponi cum causā cognitione, neque potest dari vel decerni bono. poss. cognita alibi quā pro tribunali. Viuian.

p Acquirere quis. liber homo patrisfamilias & maior. xxv. annis, vt dices. j. eo. l. seruus.

q Per alium. s. procuratorē qui habebat etiā generale mandatū: vt. j. de solu. l. vero. & arg. §. de admin. tut. l. si duo. sed hic exigitur speciale, arg. §. de acquirē. here. l. si quis mihi bona. §. iussum. sed illud in hereditate ciuilitate acquirēda: vbi etiā iussum debet praeceedere, vt ibi: quod hic non est necesse: vt. §. ad Trebel. l. seruo. in prin. Item contra. §. de acquirē. heredi. l. Paulus. Sed ibi in hereditate quā nuda voluntate acquiritur. & sic statim ex quo constituo procuratorem, sum heres, & ita nil habet facere: sed hic opus est eam peti.

r Quin non competet. i. non cōpetet: vt probat statim, & §. de acquirē. here. l. si quis alicui. & j. rem ra. ha. l. si is. & l. bonorum.

† Non transeat. no. non adgnitā non trāsmitti: vt. C. eo. l. emancipata.

Bo. pos. alia edictalis, alia decretalis.

[†] siue in actionibus. vt. §. de peti. here. l. hereditas.

[†] Hanc bonorum possessionis definitionem elegatur explicat & tuc tur Alc lib. para. 4. ca. t. Cōtius imō fedat poti⁹ absurda sua interpretatione.

^a opinio Ioannis ab omnibus probatur. Contius.

Societas, collegium, & corpus differunt.

Sed cōtra. j. de cōtra tab. l. illud. §. si quis. & §. quod maximè. cum. l. seq. sed ibi duo sunt speciales casus. & patet ibi ratio, & eadē ratione est speciale. j. de Car. edic. l. scriptus. & §. de acqui. here. l. ventre. quæ est cōtra. Itē nō ob. §. de acqui. here. l. Pātonius. Sed ibi iure in integr. resti. petit heres, nō cōmuni iure: vt & ibi dicit. Item cōtra. j. de succed. l. j. §. quib⁹.

Sed ibi defertur sequenti gradui, nō heredi primi gradus. Itē sic est in hereditate de iure civili, vt nō adita nō transmittatur, nisi in casibus: vt. C. de cadu. tol. §. in nouissimo.

a Dabitur. quæ ius tribuit.

b Pro tribunali. f. iudice sedēte, nō de plano. vnde cum causa cognita & per officium iudicis datur, nō potest delegari: vt. §. de offi. proconsul. l. nec quicquam. §. j. secus in his quæ nō tribuunt ius: vt Car. & ventris: quoniam de plano dari possunt si semiplena causæ cognitio interuenit: vt. j. quis ord. in bonor. poss. l. i. §. dies. & §. in bonorū. & j. de Carbo. edic. l. iij. §. duæ. Itē secus in manumissione, quæ de plano similiter fieri potest: vt instit. de libertinis. §. in multis.

hodie autē sufficit agnitio corā iudice sine petitione & datione bonorum possel. vt. C. eo. l. penul. & fina. & C. de cur. furio. l. fin. §. ij. Sed nunquid vel petitio olim vel agnitio hodie fieri debet altera parte præsentē & cōtradicente in forma iudicij? quod videtur: vt. §. de mino. l. in causæ. §. causa. Item cum dies viles computantur: vt. d. §. dies. id est in quib⁹ est copia aduersarij & iudicis: vt. j. de diuer. præscrip. l. j. igitur aduersarius est vocandus. Sed certe lex illa loquitur quando exigitur vocari aduersarius. dicas ergo non in forma iudicij, cum seruus possit quandoque petere: vt. j. eo. l. seruus & pupillus. & C. eo. l. bonorum. Item si appareat eum non potuisse possidere, non ob. vt no. §. bonorum. Item quia peti potest ab aliquo non existente herede: vt. j. de contra tabu. l. illud. in prin. quis ergo vocaretur ex diuersa parte?

In bonorum.] **CASVS.** Ponamus q̄ Titio & Seio & Gaio cōpetit bono. poss. in bonis Sempronij mortui, & Titius admittit bon. poss. Seius autē & Gaius nō admiserūt, velui quia spreuerūt ius suum: aut sunt exclusi finito tēpore bon. poss. aut sunt mortui antequam petierūt bon. poss. nunquid in hac bon. poss. erit ius adcrecēdi, vt. f. Titio qui admittit bon. poss. adcrecāt hæc portiones quæ dictis Seio & Gaio cōpetent si ipsi petissent bon. poss. Et certe sic. Sciēdum est enim in bon. poss. ius esse adcrecēdi. & hæc vera sunt quando omnes vocātur eodē iure ad bon. poss. secus autē si nō eodem iure vocantur. vnde pone talem casum: Stichus ponamus libertus Titij fecit testamentū, & instituit sibi heredes Seiu & Gaium, & Titium patronū præterit, & decessit dictus libertus Stichus: & postea vn⁹ de his quos instituit, puta Seius adiuit hereditatē, & ita patronus petiit bon. poss. cōtra tab. in bonis liberti, & cōsecutus fuit debitam sibi portionē in bonis liberti: puta dimidiā: vt. j. de bon. lib. l. j. & ij. §. j. vel hodie tertiā: vt insti. de suc. liber. §. sed nostra. nisi enim ad minus vnus de institutis adisset, nō potuisset patronus petere contra tab. vt. j. de bo. lib. l. etiā §. vt patronus. & postea dictus Gaius qui fuit alter de institutis à liberto, repudiavit: etiā postea Seius qui adiuit, omisit, quod facere potuit: vt. §. de acquir. here. l. cum hereditat. nūquid ac crescet patrono pars vtriusq; scilicet Seij & Graij prædictorū, quæ est altera pars hereditatis liberti à parte patroni, quam suā patroni partē iam ipse patronus habet per cōtra tabu? & certe dictæ alterius partis à parte patroni cōuenit non esse ius adcrecēdi patrono. & hoc ideo, vt dixi, quia patronus nō vocabatur eodē iure ad bon. poss. in bonis liberti cū institutis à liberto: imò patronus vocabatur per cōtra tab. & scriptus siue scripti per secūdū tab. igitur in dicto casu pollicetur prætor patrono nominatim bono. poss. vnde legitimi in dicta altera parte à parte patroni. i. in parte vtriusq; f. Seij & Gaij prædictorū: & ita inuenitur patronū petiisse bis bon. poss. in bonis liberti: vna vice bono. poss. cōtra tab. & alia

possessionis. Si causa cognita bonorū possessio detur, nō alibi dabitur, a quàm pro tribunali: b quia neque decretum de plano interponi, neque causa cognita bonorum possessio alibi quàm pro tribunali dari potest.

In bonorū possessionibus locū habet ius adcrecēdi. Itē portio deficiēs adcrecēdit ei qui suā agnouit, sine noua agnitione, si eodē iure succedebāt: secus si diuerso. hoc dicit vsque ad. l. sed cum patrono. §. bonorum. Bart.

In bonorum possessione sciendum est ius esse adcrecēdi. c Proinde si plures sint quibus bonorum possessio competit, quorum vnus admittit bonorū possessionem, ceteri non admiserunt:

III. GAIUS libro octauo ad legem Iuliam & Papiam.

Veluti quod spreuerunt ius suum, aut tempore bono-

vice bon. poss. vnde legitimi: cum ceteri, quibus scilicet est ius accrescēdi, debeant semel agnoscere bon. poss. & nō plus. & hæc videtur esse intētio vsque ad. l. sed quum patrono. §. j. Posses etiā alio modo intelligere, scilicet q̄ vnus de institutis à liberto, puta Seius, adiuit pro sua parte, & nunquā postea omisit: & dictus Gaius suā

partem repudiavit. certē portio Gaij defecta obuēnit Seio coheredi iure accrescēdi: patrono autem quia nō vocatur eodē iure, obuēnit per bono. possel. vnde agnati, siue vnde legitimi, quam nominatim oportet eū petere pro defecta parte, id est pro parte Gaij qui repudiavit. & hunc vltimū intellectū elicio ex summa quādo nō perētium partes petētib⁹ accrescunt. Viuianus.

V. VLPPIANVS libro trigentesimo ad Edictum.

EI qui admittit, adcrecēdit etiā hæc portiones quæ ceteris cōpetent si petissent bonorū possessionem, d

VI. PAULVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

Sed quum patrono quidem contra tabulas certæ partis e bonorum possessionem f prætor polliceatur, scripto autem heredi secundum tabulas alterius partis: conuenit non esse ius adcrecēdi. Igitur non petente scripto secundum tabulas: alterius quoque partis nominatim patrono possessionem pollicetur, h cum ceteri h quibus adcrecēdi ius est, semel debent ad-

crecēdi, debeant semel agnoscere bon. poss. & nō plus. & hæc videtur esse intētio vsque ad. l. sed quum patrono. §. j. Posses etiā alio modo intelligere, scilicet q̄ vnus de institutis à liberto, puta Seius, adiuit pro sua parte, & nunquā postea omisit: & dictus Gaius suā partem repudiavit. certē portio Gaij defecta obuēnit Seio coheredi iure accrescēdi: patrono autem quia nō vocatur eodē iure, obuēnit per bono. possel. vnde agnati, siue vnde legitimi, quam nominatim oportet eū petere pro defecta parte, id est pro parte Gaij qui repudiavit. & hunc vltimū intellectū elicio ex summa quādo nō perētium partes petētib⁹ accrescunt. Viuianus.

c Adcrecēdi. vt infra sequentibus duabus legibus, & Cod. quando non pe. par. l. j. & infra de coniungen. cum eman. lib. l. j. §. si quis ex nepotibus. & instit. eo. §. fina. sic est & in succedentibus de iure ciuili: vt. C. de cadu. tol. §. his ita. & j. de su. & legi. l. si ex pluribus. & supra de mili. testa. l. si ex duobus.

d E I qui. Bonorum possessionem. scilicet suæ partis: vt infra. l. proxim.

e Sed quum patrono. Partis. tertiæ: vt inst. de succel. lib. §. sed nostra.

f Possessionem. id est bonorum possessionem.

g Polliceatur. quam ergo petet pro ista parte: contra tab. non: quia non competit ei nisi ad debitam partem quam iam habet. secundum tab. nō: quia non est scriptus. Respon. vnde legitimi: vt. j. vnde leg. l. ij. §. fi. & l. seq. & instit. de suc. li. §. multis. Vel secundum quosdam secundum tab. quæ competit repudiati in cuius locum succedit. vel dic septimam extraordi. vt. j. vnde legi. l. iij. in fi. & j. vt ex leg. senatusve consul. & instit. eo. §. septima a sed cū institutus adierat (aliās enim patrono non daretur contra tab. vt. j. de bono. poss. contra tab. l. illud. in princ. & j. de bonis lib. l. etiam. §. vt possessio) quo modo definit esse heres scriptus: vt. C. de repu. hered. l. sicut. & supra de mino. l. & si sine. §. sed quod Papinianus? Respon. per integram restitutionem: vel quia filius erat liberti b qui abstinuit: vt. j. de bo. lib. l. etiam si ex modica. §. si filius. vel forte duo fuerant scripti: vnus adiuit, & ita patronus petiit contra tabu. potuit enim: vt. d. §. vt possessio. alter repudiat: & ille qui adiuit repudiat, quod potest: vt. §. de acqui. here. l. cum hereditate. & ita patronus petet portiones vtriusque.

h Ceteri. siue sint bonorū possessores, siue heredes de iure ciuili: vt §. de acqui. here. l. si solus. in fi. j. respō. & §. eo. l. iij. cū sequen. & C. quādo non pe. par. l. j. & facit. j. de bo. lib. l. si libertus. in princ. & j. de iure pa. l. siue. §. ex duobus. c Patet ergo ex præmissis q̄ refert sit delata bon. poss. pluribus eodem iure, vt tunc ipso iure accrescat: an diuerso: & tunc non, nisi per nouam petitionem bonorum.

E Bonorum possessionis.] **CASVS.** Beneficiū bonorū possessionis est multiplex. nam quædā bonorū possessiones cōpetunt cōtra voluntatem defunctorū, vt cōtra tab. quæ dā cōpetunt secundū voluntatem defunctorū, sicut est secundū tab. necnō competunt quædā bonorū possessiones ab intestato habētib⁹ ius legitimū, vel nō habētib⁹. l. ius legitimū propter capitis deminutionē. quamuis enim liberi qui desierunt esse sui heredes propter capitis deminutionē. id est emācipationē, deficiāt iure ciuili, tamē prætor propter æquitatē rescindit eorum capitis deminutionē, subaudi & dat eis bon. poss. dat etiā prætor bon. poss. causa tuēdarum legum: vt ecce mater aliis in testamēto institutis filiis, postea in puerperio decessit, & filium quē gestabat in vtero, præterit. præsumitur enim hic filius institutus: vt. C. de inoffi. testa. si mater. & poterat admitti ad bon. poss. secundū tab. causa illius legis tuēdæ: vel ad bon. poss. vnde legitimi poterit admitti dictus filius. nā vbiq; per aliquā. l. quis vocatur ad hereditatem, causa illius legis tuēdæ prætor dabit ei bono. poss. vnde legitimi: vt. j. vnde lib. l. iij. §. fi. & l. seq. idē vbi est insti-

a] optima questio.

b] falsissimum.

c] hæc theoria seu distinctio falsa est vt recte Barro Duaren⁹, & ceteri nostræ scholæ dudum demonstrarūt. nam si patronus non petierit cōtra tabulas eius portio adcrecēdit scriptis qui tamē diuerso iure succedunt. item cum coniunguntur cum emancipato liberi eius. Continus.

institutus vere, quandoque dicitur dari bono. pos. causa confirmandi iuris civilis & tuendi: vt insti. eo. §. aliquando. Sed quid si aliquis est institutus in tabulis scriptis per notas quæ non sunt literæ, id est per abbreviaturas inultratas & confusas: nunquid istæ tabulæ continebuntur edicto. scilicet vt ex his detur bo. pos. Et dicitur quod non. Viuianus.

a Contra voluntatem. vt contra tabulas.

b secundum voluntatem. expressam.

c Habentibus. hi habent voluntatem tacitam: vt supra de codicil. l. conficiuntur. in princip. sed his videtur nil proficere si decernatur bono. pos. quia hoc ipso quod eam petunt vel agnoscunt videntur gerere pro herede: vt. C. de iure delibe. l. puberem, Quid ergo facit data postea bono. pos. Respon. videtur gerere pro herede iure prætorio, non civili: & licet gerat, non tamen gerit plene nisi decernatur: quod tamen hodie non est opus: vt C. e. l. pe.

d Ius legitimum. scilicet l. xij. tabularum.

e Propter capitis deminutionem. etiam minimam tollitur enim ius legitimum, id est l. xij. tabularum: vt insti. de legi. agna. tu. §. fina.

f Desciant. id est non succedant.

g Rescindit. dando bono. poss. vnde lib. vt. §. vnde lib. l. liberi. & quandoque contra tabu. vt insti. de here. ab intest. §. eadem. & quandoque vnde cognati datur liberis: vt & eo. tit. §. admonendi.

h Tuendarum. Pone casum vt. C. de inoffi. test. l. si mater. nam cum habeatur pro instituto filius ille, habet secundum tab. causa tuende Lillius, vel vnde legitimi, & vbiunque per aliquam legem vocatur ad hereditatem, causa tuende legis illius datur bo. pos. vnde leg. vt. §. vnde leg. l. ij. in fi. & l. seq. & insti. e. §. septima. item & vbi quis vocatur per l. xij. tab. vt insti. & liberi & adgnari: datur bono. pos. causa tuende. l. xij. tabu. vt insti. de bo. pos. §. aliquando.

i Notis. i. signis numerorum, vt algorismus: vt in authen. de testa. imperfe. §. j. & C. de vete. iure. enuc. l. ij. §. penul. vel sicut faciunt notarij Romani qui nomen suum instrumentis per vnam literam habentem multos ramos denotant.

k Edicto. vt eis detur secundum tab. nisi sit militis testamentum: vt §. de testa. mili. l. Lucius Titius. nec obft. C. de testa. l. hac consultissima. in fi. quia Græca litera possunt intelligi & legi.

Seruus. **CASVS.** Ponamus quod delata erat Titio domino Stichus bo. poss. in bonis Sempronij. nunquid dictus Stichus potest recte admittere bo. pos. petendo domino bo. poss. Et dicitur quod sic, si prætor coram quo petiit Stichus bo. pos. pro dicto suo domino, certus sit de eius. f. Stichi conditione, id est certus sit quod Stichus sit seruus. & bene dictum est prætorum certum esse debere de conditione serui petentis nomine domini sui. nam & absenti & non petenti datur bo. pos. si prætor non ignoraret hoc ipsum. f. q. deferatur bo. pos. absenti & non petenti. poterit ergo & femina petere & alij bo. pos. f. si prætor euidenter voluit dari bo. pos. illi pro quo femina petiit eam: licet aliàs femina nomine alterius non admittitur ad agendum nisi in quibusdam casibus: vt. §. de procu. l. feminas. [IMPUBES.] Impubes patrem non habens, nec potest admittere bo. pos. sibi delatam, sine auctoritate tutoris: nec potest accipere iudicium sine auctoritate tutoris. & est ratio quare bo. pos. non potest admittere impubes sine auctoritate tutoris, quia tutor potest petere bo. pos. pupillo siue impuberi. f. sine impubere siue pupillo. q. d. non impubes sine tutore vel sine auctoritate tutoris & occasione tutoris valentis petere bono. pos. pup. ponit de patre, qui pater potest petere bo. pos. filio suo infanti eidem filio delatam. Et scias quod dies quibus tutor sit, pupillo, & dies quibus pater sit, filio cedunt, f. quo ad pup. vel filiofam. commodum, i. quantum ad hoc vt petere possit bono. pos. pater pro filio, & tutor pro pupillo, non quo ad hoc vt excludatur si non petierit. & hoc secundum il-

lam literam quæ habet, sit. si autem est in litera, scit, dico quod hoc modo dies quibus tutor sit, subaudi delatam esse bo. pos. pupill. cedere placet, f. quo ad pupilli commodum, vt dixi: & dies quibus pater sit, subaudi delatam esse bo. pos. filio suo, cedere placet, f. quo ad filij commodum, vt dixi. nam circa tempora bo. poss. patris scientia ignorati filio non nocet: vt. §. eo. quis ordo in bo. pos. feruetur. l. circa. & argu. j. tit. ij. l. ij. respon. quamuis autem tutor possit petere pupillo bo. pos. ei competentem, tamen eam repudiare non potest. & hoc vsq; ad l. si plures.

I seruus bonorum possessionem. domino delatam, & sic nomine domini. vel ipsi seruo qui fuit ab alio institutus, & sic nomine suo. vtroq; tamen casu oportet dominum habere ratum: vt. §. ad Trebel. l. seruo. Quid autem si extraneo delatam seruus petat nomine extraneo: quidam dicunt idem arg. huius l. & ar. j. de acqui. pos. l. si me in vacuum. in fi. sed H. contra ad similitud. hered. Accur.

m Admittere potest. id est ei decerni potest.

n De conditione. i. eum esse seruum, & cuius nomine petat, & de hoc sit certus vt iudex: vt. §. de offi. præsi. l. illicitas. §. veritas. e. contra quod non: quia seruus non potest esse in iudicio, sed hic potest: quia non in forma iudicij sit: vt not. §. e. l. ij. §. si causa.

o Et non petenti. bona illatio, quia ipse est nullus: vt. §. de reg. iur. l. q. attinet. & hæc datur nulli petenti, cui tamen prætor sciat delatam: & dic sic seruus petat pro eo domino absente, siue nullus. Imò oportet aliquem petere, itaque falleret hic glossograp. & qui eum sequitur.

p Ergo. quia seruus potest petere, & femina pro alio b. petet: licet in iudicio alius pro alio esse non potest nisi in casibus: vt. §. de procur. l. feminis. & l. neque. & facit. C. de preci. impe. offe. l. vniuersis. & infra eo. l. penul.

q Accipere potest. nisi prætor, & c. vt. C. eod. l. bonorum. & facit. C. qui leg. per. l. j. & ij. & de auct. præ. l. clarum. Accursius.

r Pupillo. vt. §. l. proximi. & C. de iur. delib. l. potuit.

s Infanti. id est minori. vij. an. vt. C. de iur. delib. l. si infanti. & j. tit. ij. l. ij. respon. sic ergo non seruus non admitti nisi vt in princ. l. dicitur. Item nec impubes, vt hic: de adulto dic idem si habeat curatorem: aliàs potest: vt. C. de integ. restitui. mi. l. si curatorem. de filiofam. dic vt. §. j. §. proximi. dices.

t scit. aliàs sit: quia pupillus tutorem, filius patrem habet. aliàs scit, scilicet delatam bono. pos. filio & pupillo: & quod dicit, cedere, scilicet quod ad patris & pupilli commodum, scilicet vt possit peti: non incommodum vt excludatur si non petierit: vt. §. tit. ij. l. j. §. j. & j. quis ord. in bo. pos. serue. l. circa. & l. cum filiofam. & C. de iure de lib. l. si infanti. Vel dic mero iure cedit in præiudicium patris & pupilli: sed pupillus ipso iure, scilicet sine restitutione admittitur. sic & dicitur. §. de acqui. here. l. impuberibus. & l. necessariis. secundum Io. & Az. & adde quod not. C. eo. l. j.

u Tutor. Non potest. sic. §. de suc. edic. l. j. §. tutor. & C. de pac. l. pactum. Sed contra. §. de auth. tu. l. si ad pupillum. vbi repudiat tutor. Sed dic cum pupilli consensu. arg. C. de iure delib. l. potuit. secundum H. sed Azo etiam amicis eius & iudice scientibus, non solus tutor, vt hic. Item sunt arg. contra. §. de reg. iur. l. ij. & l. qui potest. §. quisquis. & §. de acqui. here. l. is potest. sed illæ regulæ fallunt in his administratoribus, quia non videntur tutores quando pupillum spoliant: vt. §. pro empt. l. qui fundum. §. si tutor.

Si plures. Ad euentiam huius. l. no. quod successio fit quandoque de capite in caput, quandoque de gradu in gradum. Est autem successio de capite in caput, cum deficiente primo capite liberorum vocatur secundum caput agnatorum: & cognatis deficientibus succeditur quarto ordine per vnde vir & vxor. vt. §. si tabule te ta. nullæ exta. l. j. Successio autem de gradu in gradum est, quando plures personæ sunt in eodem capite in diuersis gradibus, vna,

agnoscere bonorum possessionem. Bonorum possessionis beneficium multiplex est. Nam quædam bonorum possessiones competunt contra voluntatem, quædam secundum voluntatem defunctorum: necnon ab intestato habentibus ius legitimum, vel non habentibus propter capitis deminutionem. Quamuis enim iure civili deficient liberi, qui propter capitis deminutionem deserunt sui heredes esse: propter æquitatem tamen rescindi eorum capitis deminutionem prætor. legum quoque tuendarum causa dat bonorum possessionem. Notis scriptæ tabulæ non continentur edicto: quia notas, literas non esse Pedius libro vicenimo quinto ad edictum scribit.

II. VLPPIANVS libro primo ad Sabinum.

Seruus bonorum possessionem recte admittere potest.

II. VLPPIANVS libro primo ad Sabinum.

Seruus bonorum possessionem recte admittere potest.

Seruus bonorum possessionem recte admittere potest.

Seruus bonorum possessionem recte admittere potest.

Seruus bonorum possessionem recte admittere potest.

Seruus bonorum possessionem recte admittere potest.

Seruus bonorum possessionem recte admittere potest.

Seruus bonorum possessionem recte admittere potest.

a] Propter capitis deminutionem: sed an viuente patre legitima filij debeat confiscari ob delictum eius filij: vide in l. i. C. de bo. quæ libe. in l. si qua pecna. C. de his qui sunt sui vel alie. iuris possessionem petendo recte admitti.

b] Sic per procuratorem agnoscitur. not. in l. §. acquirere. j. de acqui. vel amitten. pos. sels. quod verum est etiã si non habeat speciale mandatum. gloss. & Bal. in l. si maritus C. man.

prior, altera posterior. nam prima repulsa tempore vel repudiatione, sequens succedit: vt. j. de suc. edi. l. j. §. quibus. Pone ergo quod plures gradus sunt admittendæ bonorum poss. puta quia plures personæ sunt in eodem capite: puta liberorum vel agnatorum vel cognatorum in diuersis gradibus. certè quamdiu incertum sit petierit, necne, scilicet bonorū posses. ille qui est in primo gradu existens intra tempora præstituta ad bono pos. petendam, constat non procedere posteriori, id est ei qui est post eum diē, scilicet petendæ bono. pos. & ita non currit interim tempus petendæ bono. posses. ei qui est post eum in gradu. & scias quia liberis & parentibus tam naturalibus quàm adoptiuis in petenda bono. poss. anni spatium, cæteris autem agnatis vel cognatis datum est ceterum dierum: quod dic vt instit. eo. §. cum igitur. & §. liberis. & j. de suc. edi. l. j. §. largius. & §. si intra. & §. quod dicimus. & C. eo. l. bonorum. & est vtile tempus bonorum possessionum admittendarum: quod dic vt. j. quis ordo in bonorum posses. seruetur. l. ij. in princip. Viuianus.

^a Necne. prior gradus: vt. C. eod. l. quamdiu. & l. pe. & fin. & instit. eo. §. fi.

Diuisio.

In bonorum. Diuiditur in tres partes. Primo ponit dictum in genere. Secundo ponit exemplum in bonorum possessione ex testamento. Tertio in bonorum possessione ab intestato. Secunda ibi, Et ideo. Tertia ibi, Satis. Bart. **CASVS.** Liberis & parentibus tam naturalibus quàm adoptiuis in petenda bonorum poss. anni spatium, cæteris autem agnatis vel cognatis datum est. c. dierum: vt dixi. §. l. proximi. Sed quid si per ignorantiam iuris permisit labi tempus petendæ bono. posses. ille cui bono. pos. deferebatur: certè cedit ei dies siue tempus, vt scilicet amodo nō possit petere bono. pos. & ideo cedit scilicet dies siue tempus petendæ bono. pos. secundum tabu. heredi instituto etiam ante apertas tabu. in quibus fuit institutus, si sciat mortuum esse testatorem, & tabulas esse in quibus institutus fuit, & habeat copiam eorū quos consulat, cum non putet se bono. pos. petere posse ante apertas tabu. sicque in iure erret. & idē est si ille cui deferebatur bono. pos. ab intestato proximi sui cognati, sciat mortuum esse dictum suum proximum cognatum, & sciat se fuisse proximum cognatum eius: copiamque eorum quos consulat habeat: & antequā petat bono. pos. permittat labi diem siue tempus petendæ bono. pos. nam cedit dies ei, siue tempus bono. pos. petendæ, ita scilicet quod non possit eam amodo petere, quamuis nesciat proximitatis nomine bono. pos. ibi deferri, sicque in iure erret. scientiam enim illius cui defertur bono. pos. ex testamento vel ab intestato, quæ quidem scientia præiudicat ei si permittat labi tempus bono. pos. petendæ: non illam accipere debemus, quæ insit prudentibus iuris, sed eam quam habeat per se ille cui defertur bono. pos. aut eam quam assequi potest consulendo prudentiores: & ita si erret in iure, vt dictum est, & possit consulere prudentiores, non prodest ei iuris ignorantia: cum tractetur hic de lucro captando. in damno enim quamuis copiam iuriscōsulti habeat, tamē sibi subuenitur: vt supra de iuris & fa. igno. l. iuris ignorantia. & l. error facti. in fi. Viuianus.

^b *Instituto.* scilicet in assem, nisi sit suus? quia tunc non requiritur sit ex asse, vel ex parte: vt. §. de iur. & fac. igno. l. j. in fi. Sed hodie est ius commune vt etiam ex parte heres possit adire ante apertas tabu. vt. C. de cadu. tollen. §. j.

^c *Prudentiores.* hæc distinctio, potuit aut non potuit cōsulere peritiores, raro fit: quia tantū hoc casu quādo tractamus de lucro: vt. §. de iur. & fac. igno. l. regula. §. sed iuris. & facit. j. quis or. in bono. poss. ser. l. ij. in fi. & §. de instit. l. sed & si pupillus. §. proscribere.

Si pupillo. **CASVS.** Dictum est. §. eo. l. seruus. §. impubes. & l. tutor. quod tutor potest petere pupillo bonorum poss. scilicet eidem pupillo competentem. nunc autem dicit quod si tutor petierit pupillo bonorum possessio. & hæc bonorum possessio habeat plus incommodi quàm commodi: tenetur tutor iudicio tutelæ, scilicet pupillo si fuit in culpa tutor. Viuianus.

^d *Tenetur.* si fuit in culpa: vt supra de auct. præ. l. si ad pupillum. **N**on est. **CASVS.** Ponamus quod Titius ab intestato decessit, cum non haberet liberos natos, nec haberet agnatos vel cognatos, sed habebat vxorem prægnantem. quis præfertur inter fiscum vel rempublicam & ventrem? & certè non est ambigendū

quod venter contra fiscum & contra rempublicam admitti debet, scilicet ex edicto de ventre in pos. mittendo. Itē natus poterit petere bonorum poss. vt. j. ad Ter. l. ij. §. si quis ex liberis. sed & si dict⁹ Titius qui ab intestato decessit reliquit filiū furiosum, admittetur hic furiosus contra fiscum & contra rempublicam. sed & si dictus Titius fuit captus ab hostibus, & ibi decessit ab intestato, & filius suus nō furiosus qui remansit in ciuitate, petat bonorū possessionem, admitti debet contra fiscum & contra rempublicam. & recorderis de eo quod dicitur. §. eo. l. ij. §. sed eius qui apud

prudentiores. ^e adsequi potest. **†**

XI. GAIVS libro quartodecimo ad Edictum Prouinciale.

Si pupillo tutor bonorū possessionem petierit, & plus incommodi quàm commodi hæc bonorum possessio habeat, tutor tutelæ iudicio tenetur. ^d

XII. VLPPIANVS libro quadragesimo octauo ad Edictum.

Non est ambigendum, quod plerumque & contra fiscum, & contra rempublicam admitti debeant quidam, vt puta venter, ^g item furiosus, ^h item is qui captiui bonorum possessionem petit. Vbicumque lex vel senatus vel constitutio capere hereditatem prohibet &

hostes & c. licet autem dicatur hic de ventre & furioso, & eo qui captiui bonorum possessionem petit: idem tamen est de omnibus institutis, & ab intestato venientibus: nam fiscus vltimus est successor: vt. C. de cadu. tollen. §. fi. & ad hoc. C. vnde vir & vxor. l. vnica. & quod ibi notatur, sed de his magis dubitabatur. [VBI CVM QVE.] Vbicumque lex prohibet capere hereditatem, scilicet de iure ciuili, & bonorū possessio cessat. ecce enim si patronus non aluerit libertum, lex Ælia Sentia adimit ipsi, scilicet patrono & liberis eius hereditatem, scilicet liberti, nisi sit heres institutus: & adimit bonorum possessionem præterquā secundum tabulas: vt. j. de bonis libertorum. l. si patronus non aluerit. Item heres institutus si putet testatorem viuere, quāuis defunctus iam sit, adire hereditatem nō potest. sed si scit se heredem institutum, sed ignorat vtrum purè an sub conditione sit institutus, non poterit adire hereditatem, licet purè heres institutus sit: & si fuerit sub conditione institutus, licet euenerit conditio. Sed & si de conditione testatoris incertus sit, paterfam. sit, an filiusfam. non poterit adire hereditatem, etsi, id est quamuis eius conditionis sit in veritate scilicet testator, vt testari potuerit: vt. §. de acqui. heredi. l. heres institutus si pubes. sicut autem in dictis casibus non potest adire hereditatem, sic & bonorum poss. cessat per hunc. §. Itē vbiicumque senatusconsulto prohibet capere hereditatem, & bono. posses. cessat. vnde sicut ille qui rei capitalis damnatus neque restitutus est, ex senatusconsulto Orficiano ad matris hereditatem non admittitur: vt infra ad Tert. l. j. §. qui operas. & §. capitis. in fi. ita & cessat bonorum poss. quo ad eum per hunc. §. ad quod facit. j. l. proximi. Item pone exemplum in senatusconsulto. Liboniano: vt. §. de iis quæ pro non scriptis ha. l. j. Item vbiicumque constitutio prohibet capere hereditatem, & bono. posses. cessat. & de hoc da exemplum vt. C. de hæreti. & Ma. l. Manicheos. & §. si quis aliquē testari prohibi. l. j. in prin. Viuia.

^e *Fiscum.* fiscus & respublici. Romanorum idem est. Accursius. ^f *Quidam.* licet de quibusdam dicat, idem tamen de omnibus institutis, & ab intestato venientibus. nam fiscus vltimus est successor: vt. C. de cadu. tol. §. fi. sed de his magis dubitatur.

^g *Venter.* ex edicto de ven. in posses. mit. Item natus petit bono. posses. vt. j. ad senatuscon. Tertul. l. j. §. si quis ex liberis. Item impubes cui mouetur quæstio status, per Car. vt. j. de Carbo. edi. l. j. §. sed & si quis. in fi. §. Accursius.

^h *Furiosus.* huic dixit Ioan. dari bono. posses. quæ facti est, non iuris: vt hic, & C. de cura. fur. l. fi. §. tali. & pro eo infra ad Tertul. l. j. §. si quis ex lib. alij etiam eam quæ iuris est: arg. §. de leg. ij. l. Licinius. §. fi. & no. C. de cura. fur. l. fi. §. j.

ⁱ *Vbicumque.* de lege da exemplum. j. de bono. lib. l. si patronus nō aluerit. & supra de acqui. here. l. heres institutus. & ad senatusconsulto. Tertullia. l. j. §. qui operas. & supra de iis quæ pro non scriptis leg. j. de constitutione dic supra si quis ali. re. prohibi. l. j. in princ. & Cod. de hære. l. Manicheos. & facit supra de contra tabu. l. ij. §. liberi. & supra de secun. tabu. l. hi. Sed contra videtur in emancipato qui repellitur à iure ciuili, sed admittitur per prætorem: vt supra eod. l. sed cum patrono. §. j. sed dic quod ius ciuile non asistebat

[†] Pulchre in hanc sententiam Erasmus Chilia dis secundæ prouer. 454. Nec sibi nec aliis.

a) non sic emendamus ex glossis manu scriptis cum antea mendo-
sissime abesse negatio.
Contius.

sistebat, sed a non resistebat. Itē idē erat in posthumo alieno q̄ a iure civili repellebatur, sed per prætorē admittebat: vt insti. eo. in prin. sed dic vt dixi in alio. Itē illud ibidē statū corrigitur. itē facit. j. l. px. **Dicto.] CASVS.** Si aliqui sunt damnati capitalis rei, i. alicuius delicti siue criminis capitalis, vel alicuius accusationis capita-

lis, neq; sunt in integrū restituti: denegatur eis bonorū poss. edicto prætoris. is autē intelligitur dānatus rei capitalis, cui sit pœna mors, aut interdictio ignis & aquæ. cū autē in relegatiōe quis erit, admittitur ad bonorū possessionē. Viuius. **a Qui rei.** id est delicti. **b Restituti.** q̄a tūc esset sec̄: vt. j. de iure pa. l. filij s. j. & insti. quib. mod. ius pa. po. sol. s. cū autē. **c Interdictio.** in cui⁹ locum hodie successit deportatio: vt. j. ad le. Iul. pecul. l. iij. & facit. j. de verb. signi. l. licet capitalis. & j. de iure pa. l. cū patronus. s. j.

d Quis erit. nam hic retinet ciuitatē & libertatem: vt. j. de publi. iud. l. ij. & facit. s. l. proximi.

Cvm quidam.] CASVS. Ponamus q̄

Titius ab intestato decessit, cui erat propinquus Seius, & in eiusdē Titij bonis petere poterat bon. poss. intra centum dies, vt dixi. s. eo. si plures. apparet nunc vnū testamentū in quo cōtinetur q̄ dictus Titius instituit sibi heredē Gaiū. dictus autē Seius propinquus incepit accusare falsum dictū testamentū, scilicet intra tēpus petēdæ bon. possessionis, & post lōgum spatiū tēporis probauit falsum dictū testamentū, & obtinuit, & in dicto lōgo spatio tēporis cucurrerunt. centū dies intra quos poterat petere bono. poss. si nō apparuisset aliquod testamentum. nunquid est excelsus dictus Seius a bonorū posses. Et dico q̄ non. nam licet dies petēdæ bono. poss. quam bono. poss. forte petere debuerit certus accusationis: si certus esset q̄ esset falsum testamentum, esset cœpta accusatio falsi vel nō, cessisse videtur: attamen quia hoc proposito accusationē instituit vt seruet sibi suū ius, nō immerito videbitur agnouisse successionem, scilicet hoc ipso q̄ falsi accusationē cœpit: & sic prouidēdo sibi in vno, & in alio sibi prouidere videtur. Viuius.

c Cum quidam propinquus. scilicet defuncti.

f Accusaret. & incepit accusare intra tēpus petēdæ bon. poss. quod est annus vel centū dies: vt insti. eo. in fi. Sed quid si post finitū tēpus incepit, & ad finē perduxit, quia hucusque fuit incertus, & vincit in falso: Respō. idē: quia dies petēdæ bo. pos. vtiles sunt: vt insti. eo. s. fi. ergo nō currit antequam cōstet falsum: vt. C. eo. l. quamdiu.

g Quam. scilicet bono. posses.

h Certus. i. si certus esset q̄ esset falsum, statim petere poterat bon. poss. sit cœpta accusatio vel nō. sed vbi incert⁹, nō potest cū effectu antequā fiat certū p sententiā: vt. s. de acqui. here. l. cū falsum. & hic. **i Cessisse.** non tamē cessit, quia nō potuit repetere. ad quod. C. de an. excep. l. j. in fi. & C. de inoffi. testa. l. cōtra maiores. & no. q̄ prouidēdo in vno, & in alio sibi prouidere videtur: vt. C. de iis q̄ a nō do. l. fi. Sed arg. cōtra. j. vi bo. rap. l. si seruus. Sed videtur etiā accusatione pendente tempus bonorū poss. cedere, sicut tutori currit tēpus excusationum dum vnā exercet: vt insti. de excu. tu. s. qui autē. sed ibi omnes simul statim poterant proponere sine obstaculo: vt supra de exc. tu. l. scire. s. scire. hic non. vel quia non erat certus in sua conscientia, tamen ei resistitur in dicta accusatione: & sic non bene poterat simul vtrumque auxilium implorare.

k Videbitur. hoc ipso q̄ falsum accusat: vt. C. de repu. her. l. suus. & hoc verū si incepit accusare intra tēpus. Sed quid si post tēpus, q̄a fuit certus de falso: dicam q̄ nec videtur eam agnouisse, nec petere posse: vt hic colligitur.

Paulus.] **CASVS.** Mater ponamus petiit pro filia impubere bonorū poss. eidē filia cōpetentē. nunquid acquisiuit filia bono. poss. Et dicitur q̄ sola petitio matris non acquisiuit filia impuberi bono. poss. nisi is qui dederit eā, scilicet bon. poss. euidenter voluit dari eam scilicet bo. poss. impuberi, scilicet filia prædicta. Viuius. **l Non acquisiisse.** Sed cur dominiū rei singularis accipiēdo ei acquirit: vt. s. depoli. l. die? Respon. hic maior requiritur solennitas. quia-

maius commodum: imō quia & incommoda affert: vt supra eod. l. j. Vel ibi extra ius: hic in iure, vbi non admittitur pro alio nisi in certis casibus: vt not. supra eo. l. seruus. ij. respon. & not. quod idem dicā in qualibet fœmina, & etiā in mare: nec exigo rati habitioē, quia prætor supplet.

basser: licet dies ei petēdæ possessionis, quam forte certus h̄ accusationis petere debuit, cessisse videatur: attamē quia hoc proposito accusationē instruit, * vt suū ius sibi seruet, adgnouisse successionem nō immeritō videbitur. *

xv. PAVLVS libro vndecimo Responsorum.

Paulus respondit, solā petitionē matris nō adquisisse filia impuberi bonorū possessionem, nisi si is qui eam dedit, euidenter voluit eam impuberi dari.

xvi. IDEM libro tertio Sententiarum.

Quotiens m̄ is cui bonorum possessio ab altero postulata est, furere cœperit: magis probatur ratū eum videri habuisse. Rati enim habitio ad confirmationē prioris postulati pertinet.

Crata petitio antequam decerneretur bon. poss. & cœpit furere Titius ante eam decretam. Vel dic q̄ Gaius postulauit Titio bon. poss. præcedente Titij mandato, & postea furere cœpit Titius. perinde est ac si petiisset Gaius Titij nomine nullo mandato præcedente, & ipse Titius ratū habuisset. ante furorem suum. rati enim habitio scilicet Titij quæ esset facta non præcedente mandato Titij, quāuis non fuerit in hoc casu, imō præcessit mandatum, pertinet ad confirmationem prioris postulati. Viuius.

m Quotiens. pone quod petita est cū mandato: & quod subiicit, magis & c. mutat casum quando sine mandato. q. d. perinde est ac si petita esset sine mandato, & dominus habuerit ratum ante furorem. nam isti duo casus pares sunt. vel secundo totam intellege sine mandato, & fuit habita rata petitio antequam decerneretur, & cœpit furere ante decretam. quem casum habes. s. de acqui. here. l. si quis alicui. & facit. j. rem ra. habe. l. bonorum.

D SI TABULÆ TESTAMENTI EXTABUNT.

Nota quod differt hic tit. ab illo. j. si tabu. testa. nul. ex. quia hic dicit, extabunt: ibi, nō extabunt. Itē nō. quod hic titu. cōmunis est bono. poss. secundū tab. & cōtra tab. superior vero generalis omnium bono. poss. dic ergo cōmunia vtriusque, scilicet secundū tab. & cōtra tab. & primo casu cui cōpetat vtraque: & quidem capacibus nō: vt. j. de cōtra tab. l. 3. s. liberi. secundo ex cuius tabulis. & dic eius qui potuit testari: vt. j. de secun. tab. l. 1. s. exegit. cū sequentibus. Tertio ex quibus. & certe quacumque materia scriptis: vt. j. de secun. tab. l. 1. in prin. & s. i. Quarto ex quo testamento: & dic scripto: & tunc dicatur secundū nūcupationē, vel cōtra nūcupationē: vt. C. de secun. tab. l. 1. & de bo. poss. cōtra tab. liberi. l. 1. Itē quinto quādo detur: & certe cū tabulæ sunt tēpore mortis, licet postea intereat: vt. j. de secū. tab. l. 1. s. sufficit. & j. hac. l. in multis autē differunt: vt ecce. j. de cōtra tab. l. illud. s. ad testam. & multis aliis cōueniunt & differunt: vt patebit. j. in specialib. tit. & de cōtra tab. & secū. tab.

Nullus, vt opinor, fuit in edicto perpetuo titulus generalis, quā h̄ primus qui cōficitur ex primis verbis edicti, si tabulæ testamēti extabunt. est enim generalis ad successiones testati. Olim edicebatur, si tabulæ testamēti profererentur. Hoc die, si extabunt, quia sufficit extare, licet nō proferantur. l. 1. s. sufficit. De bon. poss. sec. tab. sequitur autē prætor ordinē legū. nam exēplo. 12. tabul. proponit prius bon. possessiones ex testamēto, cōtra tabulas & secundū tabulas, ab his verbis, si tabulæ testamēti extabunt, deinde bonorū possessiones ab intestato sub cōtrariis verbis, si tabulæ testamēti nullæ extabunt, lib. sequētis tit. 6. & vt speciē aliquā edicti preponam, ita perscripisse prætor videtur, si tabulæ testamēti extabunt, liberis præteritis potissimū bono. possessionē cōtra tabulas dabo, mox si ex ea parte bon. possessio occupata non esset scriptis heredibus secundum tabulas bon. possessionem pollicetur. At. l. 1. huius tituli non pertinet nisi ad bonorū possessionem secundum tabulas. Cuiac.

Eredi.] CASVS. Ponamus igitur quod Titius in testamento suo instituit sibi heredem Seium, & ante mortem Titij prædicti nomen dicti Seij ita deletum fuit in cōstituto, id est non ex voluntate dicti Titij, vt Titius legi nō possit. nunquid potest dari bono. posses. dicto Seio heredi: & certe minime:

Quotiens.] **CASVS.**

Ponam q̄ Titio cōpetebat bon. poss. in bonis Seij. Gaius autē nullo præcedente mādato Titij postulauit Titio prædictorū bo. poss. postea idē Titius cœpit furere ante dationem bo. poss. & antequā haberet ratā petitionē. certe magis probatur, s. q̄ cōtrariū, videri eum, s. Titij habuisset ratū, scilicet quod fecit Gaius in petēdo ei bon. poss. scilicet propter furore Titio superuenientem. rati enim habitio, s. tacita propter furorem, pertinet ad cōfirmationem prioris postulati, s. facta per Gaiū pro Titio de bon. poss. ad quā positionē est arg. s. fol. matri. l. ij. circa fin. Vel intellige q̄ nō præcessit mandatum, & fuit habita

* instituit.

quia ex coniectura, id est ex præsumptione non proprie scriptus videtur. præsumitur enim non scriptus, cum legi non possit, quâuis competat bono. poss. si testamentum sit deletum post tabulas prolatas, scilicet in publicum apud iudicem, vel etiam quenlibet priuatum, mortuo tamen testatore. & vere competit bonorū poss.

si testamentum sit deletum post tabulas prolatas, scilicet in publicum apud iudicem, vel etiâ quenlibet priuatum, mortuo tamen testatore. nâ & si mortis, s. testatoris tēpore tabulæ fuerint subaudi, quâuis nō prolatae apud iudicem vel alium, competet bonorū poss. licet postea interierint, scilicet dictæ tabulæ: quia verum fuit tabulas extare, scilicet tempore mortis testatoris. semel enim extitisse tabulas mortuo testatore desideratur. nam & si extare desierūt, quamuis postea interciderūt, bonorum poss. poterit peti. vt. j. de bono. poss. secundum tabulas. l. j. §. semel. Viuian.

a Inconsulto. id est non ex voluntate testatoris. sed quid si cōsulto? Respō. idem multo magis, vt non detur bono. possess. vel si detur, aufertur vt indigno: vt not. C. de testa. l. nostram.

b Deletum sit. s. ante mortem. nam post deletū nō nocet: vt. j. de secun. tab. l. j. §. sufficit. sed secus quo ad petitionē legatorū, quæ durat licet sit deletū in vita inconsulte, & ita q̄ non potest legi: vt. s. de his quæ in testa. delen. l. j. §. sed & si legi. & §. seq.

c Legi. id est oculis perspicere, non dico non intelligi: vt. s. de his quæ in testa. delen. l. j. §. j.

d Bonorum possessio. secundum tabu. vel contra tabu.

e Ex coniectura. id est præsumptione. præsumitur enim nō scriptus, cum legi non possit. arg. contra. s. de codicil. l. fi. **a** & C. de testa. l. errore. Accursius. **ADDITIO.** Dic quod ibi fuit nomen heredis scriptum: hic fuit omissum, heres esto. Vel ibi quantum ad additionē de iure civili: hic quantum ad bonorum possess. secundum tabu. secundum Bartol.

f Prolatas. id est publicatas in publicum apud iudicem: vt. C. de testa. l. publicati. vel etiam quemlibet priuatum, mortuo tamen testatore.

g Nam & si. vere post prolatum & mortem. nam & idem si non prolatum. & facit. j. de secun. tab. l. j. §. si linum. & §. si rosæ. & s. de mili. testa. l. in fraudem. §. j. & C. de testa. l. si vnus.

DE BONORVM POSSESSIONE FVRIOSO, INFANTI, MUTO, SURDO, CÆCO COMPETENTE.

Not. quinque personas. de primis duabus tractat prima. l. scilicet de furioso, de quo dic vt. s. titu. 2. l. non est ambigendum. & de infante, de quo dic vt. s. titu. 2. l. seruus. in fi. alie vero tres procedunt iure communi in petenda bonorū possess. & in die cedente: vt infra eo. l. 2. Accur.

Sequebatur hic titulus quo de certis personis agitur de quibus ambigi poterat an admitti possint ad bonorum possessionem & quemadmodū. Cuiac.

Furioso. Primo ponit edictum. Secundo respondet tacitæ obiectioni. Tertio format vnam quæstionē, & eam determinat. Secunda ibi, Nec si curator. Tertia ibi, Quid ergo si curator. ratio primi dicti est, quod furioso non cedit tempus nisi quia non potest agnoscere. Item instituto non currit donec excludatur substitutus. & ad hæc rationem opponit hic iuriconsultus in secunda parte legis. Bart. **C A S V S.** Ponamus quod Gaius instituit sibi heredem Seium furiosum, & substituit eidem furioso Titium, & decessit dictus Gaius. nunquid tempus bonorū possessionis, scilicet petendæ in bonis Gaij: (de quo tempore dixi supra titu. ij. si plures) cedit furioso prædicto instituto, vel Titio ei substituto quamdiu est furiosus in eadem conditione, id est in furore: & certe non: neque spatium temporis, scilicet prædicti quod præfinitum est scientibus, scilicet illis quibus competit bono. possess. idcirco videbitur cedere, si, id est quia curator, scilicet furiosus potest accipere bonorum possess. nomine furiosi. nam & pater accipit bono. possess. filio infanti: quo scilicet patre tamen cessan-

te, scilicet in petenda bonorum possess. filio suo infanti intra dictum tempus, non excluditur infans, scilicet filius eius. Quid ergo si curator furiosus accipere nolit: est ne iustius atque vtilius dari possess. proximo cuique, id est dicto substituto quicumque sit ipse substitutus, ad eundem modum, id est sicut daretur curator furioso si si curator furiosus nomine potest accipere possessionem ad hoc scilicet vt bona dicti testatoris non iaceat subaudi: & certe sic. quo scilicet substituto proximo admissio, scilicet ad bonorum possessio. substitutus, id est ipse substitutus proximus admissus cogitur præstare cautionem omnibus his quibus bona dicti testatoris restitui debent: puta quia fuit hic substitutus admissus: quia vt dictum est, rogatus à testatore prædicto vt restitueret bona testatoris quibusdam, & forte vt quasdam res testatoris daret aliquibus nomine legati, scilicet si ipse substitutus ex substitutione succederet. deberent autē restitui bona fidei commissariis vniuersalibus legatariis præ-

I. PAPIANVS libro quinto decimo Quæstionum.

Furioso Titius substitutus est. bonorum possessionis tempus, quandiu furiosus in eadem conditione est, neque instituto, neque substituto cedit. Nec si i curator furiosus nomine possessionem accipere potest, idcirco spatium temporis quod scientibus præfinitum est, videbitur cedere. Nam & pater infanti filio possessionem accipit: quo tamen cessante infans nō excluditur. Quid ergo si curator accipere nolit: nonne iustius atque vtilius erit ad eundem modum proximo cuique possessionē dari, ne bona iaceant: Quo admissio, substitutus cautionē præstare cogitur omnibus his quibus bona re-

C dictis per substitutum: si forte furiosus institutus in eodem furore decesserit superstitite dicto substituto, aut compos mentis factus dictus furiosus ante mortem obierit, quam hereditatem agnosceret superstitite eodem substituto. quibus duobus casibus habet locum substitutio. Item cogitur dictus substitutus, id est ipse substitutus proximus admissus ad bonorum possess. vt dictum est, præstare cautionem venientibus ab intestato. nam & fieri potest vt viuo furioso instituto substitutus idemque admissus (vt dictum est) decedat, & sic non possit amodo vindicare sibi locum substitutio, nec restituito bonorum per substitutum faciendā, nec legatorum solutio per eundem substitutum faciendā, nec tamen furiosus obstat ceteris, scilicet ab intestato venientibus si prius & ipse scilicet furiosus decesserit quam hereditatem acciperet: puta quia decessit in eodem furore, aut compos mentis effectus autē mortem obiit quam hereditatem agnosceret: quo casu vindicant sibi locum venientes ab intestato, & agerent ex cautione facta per substitutum contra heredes substituti: vt heredes substituti restituant eis bona dicti Gaij, ad quorum bonorum possessionem admissus fuerat dictus substitutus viuente dicto furioso, vt dictum est. Viuianus.

h Neque instituto. scilicet furioso.

i Nec si. id est quamuis, vel quia.

k Possessionem accipere potest. cōtra. j. de suc. edi. l. j. §. furiosi. sed quātum ad commodum delata est furioso, & ei potest peti, scilicet vt habeat fructus, non quantum ad ius vt habeat dominium: vt ibi, & C. de cura. fur. l. fi. §. tali. & statim dicam.

l scientibus. scilicet tātum, subaudi: vt. j. quis or. in bonorum poss. ser. l. ij. in princ.

m Accipit. vt & s. titu. ij. l. seruus. §. impubes. Sed nūquid eam quæ iuris est? Respō. sic: vt. C. de iure delibe. l. si infanti. §. j. & ij. secus secundum has leges: quia nil quæritur filio nisi castrense vel quasi: & si quærat, nec momento apud eum stat: vt. s. de acquiren. here. l. placet. Item quæritur de ea quæ furioso est delata: sed ibi facti tātum vt fructus capiat. vnde factus sanæ mentis repudiat. Item decedens non transmittit ad suos heredes: vt. C. de cura. furio. l. fin. §. tali. alij contra, vt ibi not. Item legata bene quærentur: vt eadem. l. §. legatis. quia tantum commodum: sed bonorum poss. etiam onus: vt. s. mand. l. si hereditatem.

n Excluditur. vel ipso iure, vel per in integrum restitutionem: vt not. s. titu. ij. l. seruus. §. dies.

o Proximo. vt substituto.

p substitutus cautionem. id est ipse admissus cautionem præstare cogitur. nec ob. C. de cura. fur. l. fi. §. omni satisfactione. quia ibi tollit eam quam curator præstabat aliis.

q Omnibus. his. id est venientibus ab intestato, si substitutus decedat non dominus factus delata hereditate, hoc est ante furiosum: vt in

a] Dic quod imò cōcordat secundum Bart.

Diuisio.

vt in fine huius.l. dicitur. Item ex testamēto venientibus cauet, si defertur eis hereditas prius moriente furioso: vt statim subiicit. Azo.

- a Decefferit. ante substitutum.
- b Agnosceret. furiosus factus sanæ mentis: & sic ante substitutum: quo casu cum habeat locū substitutio, caueat fideicommissario vniuersali & legatariis qui veniunt ex testamento.
- c Nam & fieri. mutat casum quādo substituitur ante decedit: quo casu venientibus ab intestato est cautū ipsis stipulātib; vel seruo publico: arg. supra de adop. l. nō aliter.

Mutus.] CASVS. Dicitur est. s. l. pxi. de furioso infante: nūc autem dicit de mutō & furdo & cæco, de quib; omnib; fit mētio in rubrica. dicit ergo qd mutus, surdus, cæc; possunt admittere bo. poss. si intelligant qd agitur. Viu. d. intelligat. nā & adire possunt: vt instit. de here. qual. & diff. s. fi.

† Mutus autem id est non surdus, potest contra here & testari nūc ad pias causas, non alias. Bald. l. pe. C. qui test. fa. poss. & an & quando mutus potest cōtrahere, vide plenē per Bar. in. l. i. in fi. & ibidem Alex. j. de verbor. oblig.

stitui debent, si forte institutus in eodē furore decefferit, aut cōpos mētis effectus ante mortem obierit, quā hereditatem agnosceret. b Nā & fieri c potest, vt viuo furioso substitutus decedat, nec tamen furiosus obstet cæteris, si pri; & ipse decefferit quā hereditatem adquireret.

II. VLP IANVS libro trigesimo nono ad Edictum.

Mutus, † surdus, cæcus, bonorum possessionem admittere possunt, si quod agatur, intellegant. d

DE BONORVM POSSESSIONE CONTRA TABULAS. TITVLVS IIII.

DE BONORVM POSSESSIONE CONTRA TABULAS.

Quare in. C. primo posuit de secun. tab. & hic primo de contra tabulas: Respon. vt not. C. de bono. posses. contra tabu. in rubrica. Accursius.

Quo explicito, institutum agit ordinē, vt primo liberis deferat bono. possessionē cōtra tabulas, quem esse acquisitū Vlpian. ait. l. 2. De bono. posses. tab. & hac de causa de successione testari primum edictum siue prima pars edicti accipitur frequētissime pro hac parte qua liberis præteritis id est neque institutis neque vti oportet exheredatis defertur bono. possessio contra tabulas. & similiter libro sequenti de successione intestati generali capite proposito. Si tabule testamenti nullæ extabunt, subiicitur prima pars edicti, qua liberi vocantur. l. i. §. recte eo. titu. l. i. §. sed videndum. De suc. edict. Cuiac.

N contra tabulas.] CASVS. Quia liberi quandoq; prætereuntur à parētibus, & opus est subueniri eis per prætorē: ideo ponitur de bonorū possessione cōtra tab. No. ergo qd hæc bonorū possessio defertur liberis naturalibus & legitimis, vel legitimis tantū, puta adoptiuis. Itē natis & nascituris. Itē emancipatis præcipue, & etiā his qui erāt in potestate defuncti: vt hic, & C. de liberis præteritis. l. maximū. dati autē in adoptionem à patre naturali nō habent hæc bono. poss. cōtra testamentū patris naturalis, nisi instituātur ab eo heredes, & alius ei cōmittat edictū: vt. j. e. nō putauit. §. in adoptionē datos. & §. vt autē. & l. si in adoptionem. & l. si post mortē. §. j. Item in liberis omnibus distingue si possunt institui heredes, aut non. si enim nō possunt institui, denegatur eis bono. poss. cōtra tab. quod mortis tēpore debet spectari. vt. j. e. l. iij. §. liberi. Si autē possunt institui, si quidē instituti sunt heredes, denegatur eis cōtra tab. quod enim bonū est eis cōtra tabulas dari, cum secun. tab. possint habere? hoc, nisi alius præteritus cōmittat edictū cōtra tab. instituto. alius enim potest ei cōmittere edictum, siue ille qui præteritus est, sit natus, siue nasciturus, vt etiā antequā nascatur, cōmittatur edictū instituto. vt. j. e. l. iij. §. si quis ex liberis. & l. illud. §. fi. & adeo proficit præteritus instituto, vt & si institutus erat in minori parte quā virili, per beneficiū cōtra tabulas habeat virilē. Si autē ex maiori quā virili esset heres institut; redigeretur ad virilē. vt. j. e. nō putauit. §. fi. vbi autem liberi exheredati sunt, nō habēt bono. poss. hanc: vt. C. eo. l. ij. & hic. & hoc si exheredati sunt ab omnibus gradibus testamēti. Nā si exheredati sunt ab vno, & instituti in eo nō extiterint heredes: cōtra gradū aliū à quo præteritus est, petet bono. poss. Item hæc vera sunt quādo exhereditatio facta est pure, nō sub cōditione, nisi in casu cum institutus sub cōditione casuali, & in defectū eius exheredatur. Itē debet fieri nō à re vna vel ab herede vno, licet possit fieri ab vno gradu, sed ab hereditate tota: vt. j. e. nō putauit. j. respon. & §. j. & ij. & iij. & s. de libe. & postu. l. si pepercerit. §. pure. & C. de lib. præteri. si pater. Quod autē dictum est in exheredatis, serua in præteritis, si eorum præteritio habeatur pro exheredatione: quod est in eo casu. Quādoque prætereuntur à matre, vel ab ascendētibus per matrem: vt insti. de exhere. li. §. mater. & ideo dicit lex non habere locum hanc bono. poss. in testamēto fœminarū: vt. j. e. l. illud. §. ad testamenta. His visis dicas qd in petenda cōtra tab. bono. poss. debemus accipere liberos siue naturales, subaudi & legitimos, siue adoptiuos, scilicet vt possint petere eam bono. poss. si neq; instituti neque exhereditati. Infort.

dati sunt. liberi autē vocantur ad bono. poss. contra tabulas eo iure quo vocātur ad successionē de iure ciuili, id est vt qui repelluntur iure ciuili, repellātur & isto, & eo ordine quo vocantur ad successionē de iure ciuili, scilicet vt prior in gradu prius habeat. hæc autem clausula, scilicet qd liberi qui sunt naturales & legitimi, possint petere bonorū possessionem cōtra tabulas si nō sunt instituti neque exheredati, sed præteriti, & eo iure eōq; ordine vocētur ad cōtra tab. bono. poss. quo vocātur ad successionē de iure ciuili: hæc clausula dico videtur pertinere etiam ad postu. scilicet præteritos, vt cum erāt nati, possint petere contra tabulas bono. poss. nā licet sit rescissum testamentū iure ciuili: vt. C. eo. l. ij. in prin. æquitate tamen prætoria est aliquod: vnde infirmatur eo iure quo subsistere fingitur. sed & si filij, s. præteriti qui erāt apud hostes tēpore testamēti patris, redierint ab hostibus postliminio: putat Pomponius eos admitti ad bono. poss. cōtra tab. Sed quid si ex tribus filiis præteritis à patre vnus sit captus ab hostibus? certē duobus qui sunt in ciuitate, competit bono. poss. scilicet cōtra tab. b. s. i. id est pro b. s. i. pro octo vnciis, siue pro duabus partibus: & ita captus ab hostibus fecit partē duobus in ciuitate existentibus. & idē quod dictū est in capto, est & in postumo, scilicet vt faciat partem duobus fratribus suis natis etiā antequā ipse postumus nascatur, si erant nati duo: si cut. s. duo erāt in ciuitate. nam quamdiu postumus speratur, in ea causa est, vt partē faciat. & ita faciet partē in hoc casu, id est faciet quod duo fratres sui nō habeant in totum bonorū poss. cōtra tab. sed pro parte, cum ipse postumus & duo sui fratres nati fuerūt præteriti à patre: nō tamen habebunt duo fratres pro b. s. i. bono. poss. cōtra tab. interim, cum possint nasci tres: vt. s. si pars here. pe. antiqui. in fi. imō forte pro duabus partibus, posito quod diuidatur hereditas in quinque partes, arg. dictæ. l. antiqui. in fine. Sumus autē in hoc versic. idem & in postumo & c. Si autē esset postumus, & vnus tantummodo natus, & postumus & natus essent præteriti: posset natus interim petere bono. poss. contra tab. pro quarta parte, cum possint nasci tres: vt. d. l. antiqui. & ita secundum hoc est idem in postumo quod in capto: sed non per omnia idem. nam vnus & alter facit interim partem, sed non eandem. Viuianus.

Primo ponit mentem edicti prætoris de contra tabulas. Secundo exponit edictum. Secūda ibi, Hæc autem clausula. Bartol.

I. VLP IANVS libro trigesimo nono ad Edictum.

N contra tabulas bonorū possessione c liberos f accipere debemus siue naturales, § siue adoptiuos, h si neq; instituti i neq; exheredati k sunt. Vocātur autē ad contra tabulas bonorū possessionē liberi eo iure l eōq; ordine, m quo vocātur ad successionē ex iure ciuile. Hęc autem clausula n etiam ad postu-

patris, redierint ab hostibus postliminio: putat Pomponius eos admitti ad bono. poss. cōtra tab. Sed quid si ex tribus filiis præteritis à patre vnus sit captus ab hostibus? certē duobus qui sunt in ciuitate, competit bono. poss. scilicet cōtra tab. b. s. i. id est pro b. s. i. pro octo vnciis, siue pro duabus partibus: & ita captus ab hostibus fecit partē duobus in ciuitate existentibus. & idē quod dictū est in capto, est & in postumo, scilicet vt faciat partem duobus fratribus suis natis etiā antequā ipse postumus nascatur, si erant nati duo: si cut. s. duo erāt in ciuitate. nam quamdiu postumus speratur, in ea causa est, vt partē faciat. & ita faciet partē in hoc casu, id est faciet quod duo fratres sui nō habeant in totum bonorū poss. cōtra tab. sed pro parte, cum ipse postumus & duo sui fratres nati fuerūt præteriti à patre: nō tamen habebunt duo fratres pro b. s. i. bono. poss. cōtra tab. interim, cum possint nasci tres: vt. s. si pars here. pe. antiqui. in fi. imō forte pro duabus partibus, posito quod diuidatur hereditas in quinque partes, arg. dictæ. l. antiqui. in fine. Sumus autē in hoc versic. idem & in postumo & c. Si autē esset postumus, & vnus tantummodo natus, & postumus & natus essent præteriti: posset natus interim petere bono. poss. contra tab. pro quarta parte, cum possint nasci tres: vt. d. l. antiqui. & ita secundum hoc est idem in postumo quod in capto: sed non per omnia idem. nam vnus & alter facit interim partem, sed non eandem. Viuianus.

- c Possessione. petenda, quam prætor defert liberis: vt. j. e. l. nō putauit. §. vt autem.
- f Liberos. nunc exponit liberos.
- g Naturales. subaudi & legitimi. item subaudi, sui, vel emancipati: vt C. de libe. præ. l. si. §. sancimus itaque. & insti. de here. quæ ab intest. §. eadem. at naturalis tantum licet succedat ex voluntate, quandoq; tamen non edmittitur contra voluntatem: vt. C. de natu. lib. l. humanitatis. & authen. licet.
- h Adoptiuos. vt. j. e. l. iij. §. filium. sed contra testamentum patris naturalis nō habet, nisi instituatur heres, & per alium aperiatur ei edictū: vt. j. e. l. non putauit. §. in adoptionē. & facit. j. si tabu. test. nul. ex. l. j. §. liberos. sed hodie contra in vtroque. nam contra testamentū adoptiuo extranei nō habent, sed cōtra testamētū naturalis sic: vt. C. de adop. l. pe. §. sed ne articulum.
- i Instituti. pure, siue sub conditione potestatiua, nisi alius committat edictū: vt. j. e. l. iij. §. si quis ex liberis. secus si sub casuali vel mixta, nisi sit in defectum eius exheredatus. nam habetur pro non instituto: vt. C. de insti. & sub. l. iij.
- k Neque exheredati. scilicet rite. nam tunc habent querelam inof sic testa. vt infra eo. l. non putauit. §. non quæuis. & l. si post. §. exheredati.
- l Eo iure. nam non eodem iure, quia illi ciuili, isti prætorio. sed dic, id est vt qui repelluntur illo iure, repellantur & isto, vt. s. de bono. possess. l. non est. §. fina.
- m Ordine. vt prior in gradu prius habeat: vt. j. e. l. iij. §. filium. & l. illud. §. j. item in stirpen. vt & ibi. & infra eod. l. si in adoptionem. §. fi. Sed contra infra ea. l. §. qui habebat filium. & infra eod. l. iij. §. j. sed ibi dices.
- n Hęc autem clausula. ad omnia supradicta potest referri. & dic quod ad postumos præteritos cum erunt nati, non ante. sed quo

modo, cū ipso iure rumpant: Respon. vt no. C. e. l. j. item antequam nascatur, habet locū. j. de v. in pos. mit. l. j. in prin. & facit. j. de ver. sig. l. nomē filiarū. & insti. qui da. tu. pos. §. fi. & j. de affig. li. l. fi. §. j.

a Redierint. f. quocunque modo: vt. j. de capti. l. nihil.

b Bonorum. quia tempus non currit: vt infra de secund. tabu. l. qui ex liberis §. j.

c si ex tribus filiis. emancipatis & prateritis: vt faciat ad titulum.

d Idem. imò nō idē vt. s. si pars here. petal. antiqui. in fin. & ideo quod dicit in fine, partē, scilicet quartam si vnus erat natus. vel vt sit per omnia idē, pone casum vt infra de cōiun. lib. l. j. §. sed & si postumus. & §. si postliminio.

e speratur. facit. j. de secund. tab. l. ij. §. quādiu, & quis or. in bo. posses. ser. l. ij. §. penul. & vnde legi. l. penul. in fin. & vnde cog. l. j. §. si quis. sic & s. familiæ erciscun. l. si heres vnus.

f Partem. id est natū admitti ad partē, nō ad totū. sic. s. de inoffi. testa. l. qui repudiatis. in princ.

Et sui iuris.] CASVS.

Prætor inducit in possessionem etiam liberos factos sui iuris siue ergo emancipati sunt, scilicet liberi, siue aliās exierūt de potestate patris, vt per dignitatem, admittuntur ad bonorū posses. scilicet cōtra tabulas, si prateriti sunt. sed adoptiui patris, subaudi ad bonorum posses. nō potest subaudi admitti filius adoptiui emancipatus. vt enī admitti possit aliquis ad bono. posses. contra tabu. oportet eū esse ex liberis. iste autem adoptiui non est ex liberis ex quo est emancipatus à patre adoptiui: vt. j. vnde lib. l. liberi capite minuti. Viuianus.

g siue exierunt. vt per dignitatem: vt insti. quibus mo. ius pa. po. sol. §. sed ex constitutione.

h Non potest. ab eo emancipatus: vt hic, & j. si ta. test. nul. ex. l. j. §. liberos. & vnde li. l. j. & insti. de exhere. li. §. adoptiui.

i Ex liberis. suis emancipatis. licet enim emancipati desinat esse sui: non tamen desinunt esse liberi: vt insti. de here. ab intesta. §. eadē.

Qui habebat.] CASVS. Ponamus quod Titius habebat filium Seium, & ex eo filio habebat nepotem Gaium. emancipauit dictus Titius dictū suum filium Seium, & adoptauit idē Titius dictū suū filium in locū nepotis. deinde emancipauit dictum suum filium, & ita bis emancipauit eum. quæritur, an nepoti scilicet prædicto Gaio obstat scilicet dictus Seius filius in petenda bono. pos. contra tabu. si dictus Titius eos præteriuuit, vt excludatur prædictus nepos scilicet Gaius à dicta bono. pos. & admittatur solus filius? & magis videtur hunc nepotem. l. Gaium nō excludi scilicet à dicta bo. pos. siue pater eius scilicet nepotis, id est dictus Seius in adoptione mansisset quasi nepos, ita quod Titius pater eiusdem Seij non emancipasset eum Seiu postquā eundem Seium adoptauit in locum nepotis: siue emancipatus est. f. dictus Seius à patre suo postquā ab eo fuit adoptatus in locū nepotis: sicut in veritate in nostro casu fuit emancipatus à patre suo postquā ab eo fuit in locū nepotis adoptatus. puto enim emancipato patre. f. nepotis, sicut in veritate fuit emancipatus pater nepotis antequā idem pater nepotis adoptaretur in locū nepotis, puto dico nepotem quoque cum patre suo ex edicto. f. de coniungendis cum emancipato liberis, admitti. f. ad bono. pos. contra tab. quicquid ex prædictis contingat in patre nepotis post emancipationem ipsius patris nepotis primo de eo factā. bis enim fuit emancipatus in nostro casu. Viuianus.

a] Tamē hoc die quātum ad multa, emancipat, etiam sui, aequatur. Bart. in l. j. §. de le. tut. & hoc in tutelis idem in collatione. Bal. in. l. si emancipati. 4 op. C. de colla. bo. dicit tamen idē Bal. in. l. meminimus C. de legit. hered. quod est tantū similibus suo.

mos videtur pertinere. Sed & si ab hostibus postliminio redierint filij, Pomponius putat ad contra tabulas bonorum possessionem eos admitti.

Facit partem ille qui speratur admitti ad partem. Bart.

Si ex tribus filiis vnus ab hostibus captus sit, duobus qui sunt in ciuitate, bellis bonorū possessio cōpetit. Idē & in postumo. Nam quamdiu postumus speratur, in ea causa est, vt partē faciat. Et sui iuris factos liberos inducit in bonorū possessionē prætor. Siue igitur emancipati sunt, siue aliās exierūt de patris potestate, admittuntur ad bonorum possessionem. sed adoptiui patris nō potest. vt enim admitti possit, ex liberis esse eum oportet.

Filius nō capax sicut mortuus, non obstat sequentibus in gradu. Bartolus.

Qui habebat filiū, habebat & nepotem ex eo. filium emancipauit, & adoptauit in locum nepotis: deinde emancipauit. quæritur, an nepoti obstat. Et mihi magis videtur hunc nepotem nō excludi: siue pater eius in adoptione mansisset quasi nepos, siue emancipatus est. * puto enim & emancipato patre nepotem quoque cum patre suo ex edicto

k Ex edicto. de coniung. lib. vt. j. de coniung. lib. l. j. in princ. & facit infra si tab. testa. nul. ex. l. j. §. antepenul. Sed arg. contra. s. ea. l. §. vocantur. Solu. vt. j. l. iij. §. j.

Quidam filium.] CASVS. Ponamus quod Titius habuit filium Seium, & ex eo habuit nepotē Gaium. dictus filius emancipatus vel

admitti. Filium * habuit, & ex eo nepotem. filius emancipatus, vel in potestate manens, deportatus est. quæritur an nepoti noceat. Et verius est, in vtroque casu nepotem admittendū. **1** Deportatos enim mortuorū loco habēdos. **m** Si & **n** pater & filius deportati sint, & ambo restituti, dicemus ad bonorū possessionem admitti filiū. Sed & si filius in metallum dānatus, vel alia pœna quæ seruuum efficit, restitutus sit, nihilo minus admittetur. **p** aliter non.

II. HERMOGENIANVS libro tertio Iuris Epitomarum.

I Dēque est & si pater pœnæ & seruus efficiatur, & postea restituatur.

III. VLPIANVS libro trigentesimo nono ad Edictum.

N On tantū autem ipsi emancipati admittuntur ad bonorum possessionē, verū etiam hi quoque qui ex his nati sunt.

Si aliquis ex liberis adoptetur, durate adoptione succedit prout adoptatus est: ea finita succedit prout naturaliter vocatus est. Bartolus.

Si duos habens nepotes, alterum emancipatum loco filij adoptauerit, videndum [est] an solus ille quasi filius admittatur. Quod ita scilicet

D ber. l. fi. §. pe. Ioan.

m Habēdos. vt. s. pro soc. l. actione. §. publicatione. Argu. contra. j. de verb. oblig. l. ex parte. §. in insulam, & s. de leg. ij. l. cū pater. §. hereditatem, & s. ad Trebel. l. ex facto. §. ex facto.

n Si. pone in duobus personis. f. patre & filio, & tūc dic patre fecisse testamentū, & præteritionē post restitutionem in integrum. aliās autē testamentū factum esset irritū capitis deminutione testatis: vt insti. qui. mo. test. infr. §. alio. Sed nōne conualesceret: vt. s. de iniust. te. l. si quis ex. §. pe. & secundū hoc loquitur sequēs. §. & lex. Vel melius pone in tribus personis. f. auo & patre nepotis, & ipso nepote. & pater semp stetit in ciuitate: & tūc dic admitti, filiū. f. solū, & sic sequētia intelliges. & cōtinuatur cum superioribus.

o Efficit. sed deportatio tantū ciuitatem auferit: vt insti. quib. mod. ius pat. po. sol. §. cū autem, & §. serui. sed hodie nemo bene natus ex supplicio fit seruus: vt in authen. de nupt. §. quod autem prius.

p Admittitur. simpliciter accipe si ponas in duabus personis. si autem in tribus, subau. solum: vt supra prox. dixi.

q I Dēque est. Vel pone in duabus personis, & dic post restitutionem factum testamentum: vel pone in tribus: vt. s. l. prox. no. §. penul. Sed huic legi & fini superioris. l. est contra. inst. de capi. de. §. quod autem, & j. vnde cog. l. is qui. vbi non restituitur cognatio per seruitutem amissa. Solu. ibi manumissio, hic fuit in integ. resti. per quā omnia pristina iura restituuntur: vt. C. de sen. pas. l. j. & l. fi. Arg. contra. insti. de serui. cog. vbi etiam manumissio prodest ad ius cognationis. Sed ibi de nouo acquiritur, non vetus restauratur. Item arg. cōtra infra de pœ. l. aut damna. §. fi. Sed ibi fuit indulgentia, non restitutio in integrum.

r Non tantum. Verum etiam hi. ordine seruato: vt supra. l. j. §. vocantur. Azo.

s Nati. Not. ex his, quia secus si ex filiabus vel neptibus etiam ex filio

in potestate manens deportatus est, & sic amisit ciuitatem, & nō libertatem. quæritur, an nepoti noceat scilicet dictus filius deportatus, ita quā admittatur ad bono. posses. contra tabu. ante nepotem, cū ambo sint prateriti à dicto Titio? & verius est nepotē admittendū scilicet ad bono. posses. cōtra tabulas in vtroque casu, id est siue erat in potestate, siue emancipatus filius qui fuit deportatus, subaudi. & no. filiū deportatū admittendum. deportatos enim mortuorum loco habēdos, repete verius est. Sed & si pater dicti nepotis & filius, id est dictus nepos deportati sunt, & ambo restituti. f. sunt: dicemus ad bonorū posses. admitti filium scilicet solū. Sed & si filius Titij, id est pater nepotis dānatus in metallum vel damnatus alia pœna quæ seruuum efficit, restitutus sit: nihilo minus admittetur scilicet ipse solus, ita quod non filius eius. Seq. vide per te vsque ad. l. illud, quia sunt clara. Viuius.

1 Admittendum. & nihil seruatur filio. Sed cur se cus in capto: & s. eo. §. si ex tribus? Respō. ppter spē postliminij: vt. j. de bo. li. l. si neceffe. §. si deportatus. & j. de affig. li.

* Quidam filium.

ex filio natis. & est ratio, quia pro exheredatis habentur: vt dices. j. eo. l. illud. §. ad testamenta.

a Procedit. vt quasi solus filius admittatur.

b Melius est autem. autem, pro quia: aliàs pro sed. vt corrigatur distinctio superior, scilicet adoptauerit in patrem huius nepotis, an simpliciter. sed secū-

dum hoc non ita vocatur vt de iure ciuili: quia eo iure cum filio vocatur alterius fratris filius: vt instituitur. de here. quæ ab intest. def. §. cum filius. & in authen. vt fra. fi. §. j. & sic est contra supra eod. l. j. §. vocatur. Sol. potest dici quod ibi in cōtrario loquitur de liberis qui sunt in potestate, & qui veniunt ad contra tabulas. nam & in illis idē habet seruari ac si de iure ciuili succederent: vt infra titu. j. l. is qui. in princip. & sic nō remanet ibi aliquod contrarium.

quia.

c Quasi filius. sed quasi nepos. Azo. & dic vt supra. l. j. §. qui filium.

d Finita sint. vt. C. de adopt. l. pe. §. sed hoc.

e Filium habens. scilicet ego.

f Admittentur. tanquam filij.

g Non admittentur. nam per emancipationem distoluitur adoptio: vt supra prox. §.

h Quæsitum. sed superiori casu ante fuit quæsitus: & facit supra eod. l. j. §. qui filium. & infra de coniun. lib. l. j. §. si pater ita.

† Vide quæ ad huius. §. interpretationem scripsit Vigilius in cōmē. ad tit. de inof. testa. circa princip. Infti. lib. 2. * Capitis diminutionis filij emancipati. sic Alcia. lib. 4. par. c. 22. nā per hanc rescissionem videbatur redire in potestatem.

i Ducta. quod fieri potuit: vt supra de ritu nuptia. l. filius. sed non impune, vt quando ignominiosam: quia poterit exheredari secundum hæc iura: vt statim dicet. Accursius.

k Mortuo. secus si viueret, quia præcederet: vt §. ea. l. §. filium.

l Per rescissionem. auiti testamenti. & dic quod respon. tacitæ obiectio- ni hoc modo: Filius emancipatus testamen-

procedit, si quasi patrem eius nepotis quem retinuerat, sic adoptauerit. Melius est autem **b** dicere, posse eum solum ad bonorum possessionē peruenire. Sed si sit hic nepos emancipatus, verum est dicere non admitti eum quasi filiū. hic enim quasi filius **c** non est ex liberis, cum iura adoptionis emancipatione finita sint. **d** Si filium habens, **e** & ex eo nepotem, in locum filij nepotem adoptauero: ambo admittentur. **f** Planē si fuerit emancipatus nepos, non admittetur, **g** quia ***** pater eum præcedit. Si quis post emancipationem quæsitum **h** sibi filium, patri suo in adoptionem dederit in locū filij, æquissimum est ei præstari quod cuius adrogato filio: idcircoque patri suo iungendus est. Sed si emancipatus hic nepos post adoptionem proponatur, æquissimū erit eū abstinere. recipit enim locū suū, nec debet patri suo iungi.

Nepos potest venire contra testamentum aui, non obstante quod filius fuerit iustè exheredatus, vel iustè potuerit exheredari. Bartolus.

Si **†** emancipatus filius vxore non ex voluntate patris ducta **i** filium fuerit fortitus, dein nepos patre iam mortuo **k** ad bonorum possessionem aui velit venire, admittendus est ad eam. Non enim per rescissionem ***** **l** is qui filius iustus est, efficietur nō filius: cum rescissio, **m** quo magis admittantur, non quo minus, adhibeatur. Nam & si tam **n** ignominiosam duxerit vxorem filius, vt dedecori sit tam ipsi quam patri mulierem talem habere: dicemus & ex

contra tabulas hic defertur non simpliciter filio, sed emancipato. cum ergo non remaneat emancipatus, amittit contra tabulas. **r** si quis filio suo. datiuu casus. **†** Potuit. & quia in aliena familia non fuit: vt. j. eo. l. fina. §. penul. **E** & facit. j. eo. l. si emancipatus. & j. §. prox. **c** Idemque est. econuerlo. **u** Nam & hic. id est hoc casu. **x** Patris sui. naturalis. & facit supra prox. & infra eo. l. si retentus. Sed huic & superiori respon. videtur contra. infra eod. l. si emancipatus. §. fina. ibi. tandiu & c. & instituitur. de hered. ab intesta. §. eadem. & §. at hi. & infra vnde lib. l. j. vbi dicitur quod dum est in adoptiua familia, non succedit patri naturali. Solu. dixit Guil. & Ioan. quod hic non tenuit adoptio, sed remansit in potestate cuius erat ante. Vel distingue sit datus extraneo, vel non extraneo. vt infra eo. l. fin. §. penul. sed secundum hoc si est datus non extraneo, corrigitur: quia adoptiuum tunc respicit: vt infra de adop. l. penul. §. si vero pater. **y** Filius non. quia ante erat emancipatus: vt. j. eo. l. si pater se. **z** Bonorum possessionem. contra tab. de qua loquimur. Accursius.

non quo minus admittatur. ff. Infort.

n Nam & si tam. opponitur secundo, quia ignominiosam duxit vxorem, & contra velle patris. sed nō nocet. nā & si tam & c. vel non mirum. nam. si ita est, quando duxit honestam, idem si inhonestā. **o** Exheredare. f. filium. sed ista hodie non est de causis ingratitudinis quæ sunt in authen. vt cum de ap. co. §. causas. cum seq. §. Alij dicunt nepotem quasi cō-

trahat originem ex delicto patris, quod non placet. vt. C. de inoff. testa. l. si quis in suo. §. fin. & j. de bo. dam. l. fina. in princip. & §. de in ius vocan. l. adoptiuum. §. fina. Sed arg. contra. Cod. de quæsti. l. diuo. sed dic vt ibi. Accursius.

† Sicut ille qui non adit hereditatem, perdit ius successionis: ita si efficiatur non capax ante petitam bonorum possessionē. Bar.

Si emancipatus filius præteritus ante petitam ^q bonorū possessio nē adrogādum se dederit, amittit contra tab. bonorum possessionē.

Datus in adoptionem alicui de familia, non repellitur à contra tabulas si eum alius non præcedebat. Bartolus.

Si quis filio **r** suo emancipato nepotem quem ex eo retinuerat, dederit in adoptionem: nepos iste ad contra tabulas bonorum possessionem aui sui admittitur, patre eius antè defuncto: quia in eius est familia: quia & ipse admitti potuit **†** ad bonorum possessionem contra tabulas. Idemque est **†** & si emancipatus filium quē post emancipationem quæsierat, patri suo in adoptionem dederit, & decesserit. nam & hic **u** nepos iste ad bonorum possessionem patris sui **x** admitti debet, quasi non sit in alia familia.

Licet mutetur familia facta patris, nihilo minus filius habet cōtra tab. secus si per adoptionem ipsius filij mutetur familia. Bart.

Si pater alicuius peruenerit in adoptiuam familiam, filius **y** non: an patris sui in adoptiua familia mortui bonorum possessionem **z** accipere possit: Et arbitrator humaniorem esse hanc sen-

contra tabulas hic defertur non simpliciter filio, sed emancipato. cum ergo non remaneat emancipatus, amittit contra tabulas.

r si quis filio suo. datiuu casus.

† Potuit. & quia in aliena familia non fuit: vt. j. eo. l. fina. §. penul. **E** & facit. j. eo. l. si emancipatus. & j. §. prox.

c Idemque est. econuerlo.

u Nam & hic. id est hoc casu.

x Patris sui. naturalis. & facit supra prox. & infra eo. l. si retentus. Sed huic & superiori respon. videtur contra. infra eod. l. si emancipatus. §. fina. ibi. tandiu & c. & instituitur. de hered. ab intesta. §. eadem. & §. at hi. & infra vnde lib. l. j. vbi dicitur quod dum est in adoptiua familia, non succedit patri naturali. Solu. dixit Guil. & Ioan. quod hic non tenuit adoptio, sed remansit in potestate cuius erat ante. Vel distingue sit datus extraneo, vel non extraneo. vt infra eo. l. fin. §. penul. sed secundum hoc si est datus non extraneo, corrigitur: quia adoptiuum tunc respicit: vt infra de adop. l. penul. §. si vero pater.

y Filius non. quia ante erat emancipatus: vt. j. eo. l. si pater se.

z Bonorum possessionem. contra tab. de qua loquimur. Accursius.

† Cic. tamē in lib. epist.

ad Brutum acerbum esse cenfer, pamentum sceleratorū pennis lūi.

† Cic. tamē in lib. epist.

ad Brutum acerbum esse cenfer, pamentum sceleratorū pennis lūi.

a Admittatur. sed quo modo, cum non potuit testari, ut pote in potestate arrogatoris: vt. s. de adop. l. si pater? Respon. adoptiuus pater erat mortuus, & tamen dicitur adhuc in eius familia: vt. j. e. l. vtrum. Vel dic quod dicit in quasi castrensi: in quo licet quibusdam permissum erat testari, non tamen cessabat querela, vel contra tabu. licet hodie semper cesset: vt. C. de inoffic. testa. l. fina. Vel dic quod hic non tenuit adoptio, & sepe dices adoptiua familia, scilicet putatiua. nam pro vero plerumque ponitur quod est in opinione: vt. s. de peti. here. l. pro herede. in castrensi vero non potest dicere, quia tunc cessaret contra tabu. vt. s. de mili. test. l. si a milite. §. fin. & l. seq.

b Non possunt. vt de portati: vt. C. de hered. instit. l. j. & s. eo. l. j. §. de portatos. idem multo magis dānati in metallum: vt. j. de pœ. l. quidā. itē hæretici: vt. C. de hæreti. l. iij. Item mulier nubens intra tēpora luctus: vt. C. de secū. nup. l. j. & facit supra de bono. poss. l. non est. §. fina.

c Mortis. si dicas de suis, planum est: quia vnum tempus tantum inspiciatur, scilicet mortis: vt. instit. de hered. qua. & disse. §. sui. si de emancipatis, tunc tria tempora debent inspicere: vt. instit. de hered. quali. & differren. §. in extraneis. sed ibi instituti, hic præteriti. & facit infra de lega. præstan. l. interuenit.

d Quo bonum. id est dicere, satis est si habet secundum tabu. non autem intelligas simpliciter. nam utilitas esset quod non teneretur præstare legata nisi certis personis: vt. j. de leg. præst. l. j. Item & alia posset esse utilitas: vt. j. eo. ti. l. si ex duobus. §. sed illud sed intellige quod hic dicit, cum ipse solus est institutus, quando nihil ei prodesset petere contra tabulas: vt. j. tit. j. l. is qui. §. sed si solus. no. simile verbum huic. s. ad Velleia. l. aliquando. §. fina.

e Committat edictum. i. aperiat edictum de contra tabu. instituto: quod facit petendo præteritus, licet non prosequatur: vt. j. eo. l. si post mortem. §. si. sic & stipulatio conditionalis committitur. i. incipit ex ea agi posse cum conditio existit.

f Et ipse. scilicet institutus, & sic habet per alium, quod per se non potest. & plene dic vt. s. quæ res pigno. obli. pos. l. Aristo.

g Sed si sub conditione. loquitur hic. §. in filio in potestate constituto, & instituto sub potestatiua conditione, quæ potest impleri ultimo vitæ spiritu, & sic valet testamentum: vt. s. de heredi. instit. l. suus. §. j. qualiter ergo potest deficere conditio? dic, in illo. §. quid ergo. loquitur in emancipato. vel totus loquitur in emancipato instituto sub conditione casuali. & dic quod habebat coheredem: alioquin deficiente conditione rediret ad causam intestati. & facit bene ad hunc. §. seq. j. e. l. sub conditione. j. respon. & l. filium. H.

h Non potest. an hic potest alij committere edictum? Respon. potest: vt. j. eo. l. si in adoptionem.

i Accipere posse. scilicet si pendente conditione non accepit secundum tabulas: vt. j. ea. l. §. & si forte.

k Emancipatus. secus in suo: quia non valeret testamentum: vt. s. de hered. instit. l. suus. §. j. & C. de insti. & substi. l. si pater.

l Potestate non est. idem si in potestate: vt. j. de secun. tabu. l. j. §. si sub conditione. & ideo subaudi hic, maxime. arg. contra infra de cura. bon. dan. l. j. **ADDITIO.** Dic quod in alio casu loquitur secundum Dy. & Barto.

m Potest. quid si institutus filius repudiet ex testamento? an quasi præteritus petet contra tabu? videtur quod sic possit eligere: vt. j. tit. j. l. filium. §. omnibus. sed H. contra per. l. s. eo. l. j. in princ. ibi, si neque insti. & c. & C. de postu. here. insti. l. si. in fi. Item quod dicit non posse peti contra tabulas, verum est, nisi ab alio commisso edi-

cto: vt. j. eo. l. si in adoptionem. & s. de leg. iij. l. si. §. fina. Item hic sub conditione institutus non potest adire de iure ciuili ea pendente: vt. s. de acquirend. hered. l. is qui. in prin. ergo nec secundum tabu. debet dari: vt supra de bono. possess. l. non est. §. fina. sed ibi de alio impedimento ratione suæ personæ, vel alio: non de impedimento conditionis. Itē

contra. s. de acquir. hered. l. Clodius. Solu. ibi. **ADDITIO.** Dic quod ibi nihil dicitur de hac. l. & ideo dic quod hic petitio bonorū possessionis secundum tabu. fuit utilis: vt. l. ij. §. si sub conditione. j. de bono. possel. secundum tabu. & sic potest in aliū conuerti, vt hic: ibi autem prima conditio fuit utilis: vnde non conuertitur in aliam vtilem secundum Bart. hic. **n** Nec contra tabu. potest. sed secundum tabu. sic: vt infra de secun. tabu. l. ij. §. si sub conditione. **o** Accepisset. vt infra de secun. tabu. l. ij. §. si sub conditione. & l. si sub conditione. sed nunquid iure bonorum possel. contra tabu. Item facit. s. de inoffic. testa. l. mater. & de leg. iij. l. fina. §. fina. & infra de bo. liber. l. cum duos. & j. de col. do. l. iij. Accursius. **p** sed & si nepos. siue suus, siue emancipatus: vt supra de he. insti. l. suus. & l. sed & si in conditione. §. nepotes. H. **q** Iusserit. idem si non iusserit: quia non videtur sibi posse committere edictum: vt. j. e. l. non putauit. §. sed si ipse. & facit. s. de inoffic. test. l. nihil. & j. e. l. si post. §. si in adoptione. & j. de bo. lib. l. si vero. §. si seruo. Accursius. **r** Nam & hic. vt. j. tit. j. l. filium. §. in omnibus.

ILLUD NOTANDUM EST, QUOD BONORUM POSSESSIO CONTRA TABULAS QUÆ LIBERIS PROMITTITUR, LOCUM HABET SIUE QUIS HERES EXTITERIT, SIUE NON: & HOC EST QUOD DI-

ILLUD NOTANDUM EST, QUOD BONORUM POSSESSIO CONTRA TABULAS QUÆ LIBERIS PROMITTITUR, LOCUM HABET SIUE QUIS HERES EXTITERIT, SIUE NON: & HOC EST QUOD DI-

ILLUD NOTANDUM EST, QUOD BONORUM POSSESSIO CONTRA TABULAS QUÆ LIBERIS PROMITTITUR, LOCUM HABET SIUE QUIS HERES EXTITERIT, SIUE NON: & HOC EST QUOD DI-

ILLUD NOTANDUM EST, QUOD BONORUM POSSESSIO CONTRA TABULAS QUÆ LIBERIS PROMITTITUR, LOCUM HABET SIUE QUIS HERES EXTITERIT, SIUE NON: & HOC EST QUOD DI-

Opinio plerumque ponitur pro vero.

† Adde etiā sub impossibili conditione institutum posse testamentū approbare. Bar. in. l. i. vlt. col. s. de condi. insti. & in. l. si quis testamenti. eo. tit.

possit existere: vt. j. eod. l. quod vulgo. sed cum instituti expectant præteritos: vt infra de secun. tab. l. ij. §. expectandi. ergo semper ante aditam hereditatem. sed dic quod expectant vt non petant secundum tab. adire tamen possunt de iure ciuili, & sunt heredes, arg. contra. j. eo. l. j. in fin. vbi etiam iure ciuili prohibetur. **ADDITIONE.**

Dic secundum Bart. hic quod ibi erat duplex impedimentum, quia expectabatur contra tabulas, & impedimentum erat de iure ciuili: hic vnum tantum.

a Contra ipsum testamentum. sic. §. vt in poss. leg. l. j. §. non exigit. in fi.

b Contra est. quia oportet esse aditam: vt infra de bo. lib. l. etiam si. §. vt patronus.

c Non est. nunquid ergo erit locus edicto successorio in hac bonorum possessione contra tab. si filius repudiavit? Respon. est arg. contra supra de inoff. testa. l. si is qui. Azo. & facit supra eod. l. j. §. vocantur.

d Non habent. id est habere non possunt: vt institui. de hered. quali. & diff. §. ceteri. in fin. Vel dic suos large, scilicet tales quibus datur hæc bonorum possessio. quos dic vt. §. eod. l. j. in princ. & sic tollitur oppositio de emancipatis. Est & alia ratio, quia præteritio fœminarum habetur pro exheredatione: vt institui. de exhere. lib. §. mariter. sed exheredatis non datur hæc contra tab. vt j. eod. l. non putauit. in princ. & s. l. j. in princ. ibi, sed neque & c.

e Neque quasi scriptum. quod videbatur: vt. j. de secun. tab. l. ij. §. expectandi. & dic bono. poss. secundum tab. sed cur hic non datur secundum tab. vt. j. de secun. tab. l. ij. §. si sub conditione? Respon. quia in dubio benignius præsumitur: vt. j. de reg. iur. l. semper. id est quod nascatur postumus: & ideo quasi eo nato datur contra tab. sic ergo aperitur edictum instituto per natum & nasciturum. sic non est contra. §. eo. titu. l. j. in princ. vbi non datur instituto. Item & secundum tab. videtur dari quæ dari consuevit pendente condit. quæ creditur extitura: vt di. §. si sub conditione. secundum Azo. Item non obstat. j. de bo. lib. l. si filius. §. cum filius: vbi expectat patronus alios. sed verum est priores: hic autem erant eodem gradu natus & nasciturus. vnde non est ibi iniquitas. hic esset expectare tantum.

f Moriatur. quam petat bono. poss. contra tab. vel secundum tab. & facit. j. l. proxi. apparet ergo quod potest petere de æquitate. & si differt volens iuri communi deseruire, transmittit.

g Quod maxime. electiue ponitur. nam aliud est in suo: vt. §. de acquir. hered. l. ventre. H.

h Adire. propter postumum præteritum, vt dicunt. sed certe hoc non impedit: quia in pari gradu est cum postumo: vt. §. de acquir. hered. l. eum qui. §. j. imò quia aditio est de iure ciuili, cui emancipatus erat incognitus. Azo.

i Sed & si decesserint. iniquum imò videtur iniquum, cum poterat petere contra tab. sed non est: quia iuri communi voluit deseruire.

k Vel contra tabulas. hæc disiunctiua pro altera parte vera est, scilicet quia habet contra tab. non autem secundum tab. vt supra l. proxi. §. fina. sed Azo dixit ibi etiam secundum tab. dari. Et not. ff. Infort.

quod regulariter bonorum possess. vel hereditas non adita vel nõ agnita non transmittitur: vt. §. de bono. poss. titu. general. l. iij. §. acquirere. sed fallit hic, si distulit deseruendo iuri communi. Item fallit in liberis. Item intra annum deliberationis: vt. C. de cadu. toll. §. in nouissimo. & in alio: vt supra ad Silla. l. si quis in graui. §. eleganter. Item. C. de inofficio fo testamen. l. si quis filium. Item. §. de acquir. hered. l. Pantonius. Sed ibi propter restitutionem in integrum. Item fallit. j. de Carbo. edict. l. scriptus. in fi.

nem, non est iniquum, præteritorem decernere, heredibus eorum saluum fore commodum bonorum possessionis secundum tabulas, vel contra tabulas. **k**

VI. PAVLVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

SI emancipatus filius nepotem procreauerit, & ita decesserit, deinde auus eius: nepos ad aui bonorum possessionem venire potest. **n** Quod si & filium & nepotem emancipauerit, viuentem quidem filio nepos non veniet: post mortem autem eius ad bonorum possessionem aui veniet. Nepote quoque solo emancipato, & auo mortuo, deinde patre eius, nepos præteritus accipiet patris bonorum possessionem: quia suus **p** heres esset futurus **q** patri, **r** si potestate aui non exisset. Filio emancipato si nepos retentus sit, & vtrique præteriti: vtrique accipient bonorum possessionem. Si filius emancipatus in adoptiua familia nepotem sustulerit, ne nepos quidem ad bonorum possessionem aui naturalis veniet. **u** Sed & si emancipatus **x** filius procreatis nepotibus in adoptionem se dederit, vt eum filij sequantur: **y** idem erit. Planè si is qui apud adoptiuum auum procreatus est, emancipatus sit, veniet ad bonorum possessionem aui naturalis. Adoptio

trem adoptiuum. nunquid iste nepos vocabitur ad contra tab. aui naturalis: sic: & si est præteritus ab eo non durante adoptiua familia. quod intelligendum est, si iste nepos est natus viuo auo. secus si post mortem eius.

l Procreauerit. secus si adoptauerit: vt insti. de here. ab intesta. §. cū quæritur. in fi. & s. de in ius vo. l. sed si hac. §. si filius. Azo. & s. de in ius vocan. l. quæsitum.

m Auus eius. scilicet decesserit.

n Potest. ex lege Velleia non: quia neque filius neque nepos erant in potestate. quod est opus vt illa lex locum haberet: vt institui. de exhereda. lib. §. postumorum.

o Nepotem. sed quæ erat hic dubitatio? Respon. quod hoc edictum maxime propter emancipatos est inductum: sed certe idem & si alio modo sint sui iuris: vt. §. l. j. §. & sui iuris. in fi.

p Quia suus. respondet tacite obiectioni quæ fieri potest ex eo quod est. §. eo. l. illud. §. testamenta.

q Futurus. sic. §. eo. l. illud. §. si quis.

r Patri. nunquid auo? respon. vt. C. vnde libe. l. qui se. Azo.

s Vtrique. vt. j. de coniung. lib. l. j. in princ. & s. de inoff. testa. l. si proponas. & j. de col. bo. l. filius emancipatus.

t si filius. extranei.

u Veniet. vt. §. eo. l. iij. §. si quis filio. sed hic extraneo fuit datus.

x sed & si emancipatus. à patre naturali.

y sequantur. vel sequuntur: vt. §. de adopt. l. si pater. sed contra. hinc respon. §. eo. l. iij. §. idem que. sed hic extraneo se dedit.

LL L iij

fo testamen. l. si quis filium. Item. §. de acquir. hered. l. Pantonius. Sed ibi propter restitutionem in integrum. Item fallit. j. de Carbo. edict. l. scriptus. in fi.

SI emancipatus.] C A -

S V S. In principio

huius legis dicit: Filius

emancipatus post emā-

ipationem procreauit

nepotem: tādē deces-

sit filius. decessit auus,

nepos inuenitur præte-

ritus. nunquid vocabi-

tur ad cōtra tab. in bo-

nis aui? Respond. quod

sic. Sed quid erit? filium

& nepotem emancipa-

uit. viuo filio decessit

auus, nepote præterito.

nunquid nepos vocabi-

tur ad contra tabulas vi

uo filio? non. Sed quid

erit? mortuus est. filius

bono. poss. contra tabu-

las nõ petit. nõquid ne-

pos poterit petere con-

tra tabulas? Certe sic.

Sed si solus nepos emā-

cipatus est, & præterit,

& ipse vocabitur: quid

erit? filium emācipauit,

nepotē in potestate re-

tinuit: nõquid filius vo-

cabitur ad contra tabu-

las? sic: & nepos similiter

ex alterius persona. Sed

quid? filius est datus al-

teri in adopt. nunquid

venit ad contra tabulas?

sic, si definit esse in alte-

rius familia. similiter &

nepos admittetur. [PLA

NE.] In. §. isto dicitur: Fil-

lius emancipatus dedit

se alicui in arrog. nepos

ex eo nat^o est apud pa-

* & si de po
test.

* A. Ioptia
enim.

* In arch.
erat. Dato,
min^o rectè.
Taur. in ad-
not.

a] Sed qua-
re dicitur
potius in fœ-
mina exhe-
redatio, quā
in masculo:
dic, quia nõ
dicitur con-
tinuari do-
minium in
bonis ma-
tris, vt in bo-
nis patris.
Baro in l.
pater filii.
l. col. vers.
sicut dicim^o
§. de inoffic.
testamento.
& l. in suis.
§. de liberis
& postu.

^a *Tamdiu*. vt insti. de exhered. lib. §. qua ratione, & .j. de ven. in pos. mit. l. j. §. si filius. & .j. eo. l. si ex duobus. §. filius. & .C. de adopti. l. penul. §. si vero pater. & §. si hoc. & ex hoc collige idem esse in proximo superiori casu. Accursius.

^b *Viuis*. facit institutu. de hered. ab intesta. §. at hi. & §. eadem, & §. admonendi.

^c *Emancipatum*. nepotem ab auo adoptiuo.

S *I retentus.*] **CASVS.**

Si pater habens filium, & ex eo nepotem, filium emancipauit, nepotem in potestate retinuit, filius emancipatus præterit suum filium: & viuo auo nepos vocatur ad contra tabulas patris sui. Ex lege ista colligitis arg. pro sententia Accur. & Azo. qui dixerunt: si habeo filium, & ex eo nepotem eo ipso quod emancipauit filium, non video nepotem emancipare: vt hic, & supra de adop. l. liberum. licet quidam contradixit, argu. eius quod legitur. §. de adop. l. si pater. sed illud debet intelligi, si pater emancipauit filium cum nepotibus.

^d *Si retentus*. facit infra de ven. in pos. mit. l. j. §. j. & de col. bon. l. si quis filium, & si ta. testa. nul. ex. l. si pater.

N *On putauit.*] **CASVS.** Si pater vel auus paternus vel proauus liberos suos præterit, liberi præteriti non veniunt ad contra tab. sed possunt dicere testamentum inofficiosum liberi præteriti. Sed vnū sciat, quia ad hoc vt filius repellatur à contra tab. non sufficit aliā partem testamenti scribi, sed debet exheredari ab eo gradu quo petitur bonorum possessio. [**NON QVÆVIS.**] Habuisti

supra quod exhereditatio habet repellere liberos à contra tabulas. quod est intelligendum de rite facta, non de rite non facta non enim quæuis exhereditatio repellit filium à contra tabulas. Si ab vno ex heredibus est facta, non rite facta, non repellit à contra tabulas. Si ab omni gradu rite facta est, repellit à contra tabulas. Sed quid? filius est exheredatus à primo gradu: est institutus in secundo gradu. nūquid poterit petere cōtra tabulas? si ex persona fratris committentis edictum, potest à primo gradu præteriti à secundo exheredari, & econtra: & vbi præteritur, contra illum gradum petit contra tabulas vbi exheredatur: non potest contra illum gradum bonorum possessionem petere. [**SI QVÆVIS.**] Pater familias filium emancipatum exheredauit, eundem arrogauit. nūquid repellitur à contra tabulas? sic, quia iura naturalia in eo prævalent. secus in extraneo. Quid erit? filium dedi in adoptio. deinde eum exheredauit: postea emancipatus est. nūquid nocebit ei exhereditatio? sic. Vnum sciatis. Si dedi filium in adoptionem, tenet si eum exheredo, quamdiu est in adoptiuā familia: quia non videtur esse filius. aliās sic: Sed quid si institutus est per quem quæritur hereditas: nūquid admittitur ad contra tabulas? sic, si sit præteritus.

[**VT AVTEM.**] Præteriti qui volunt admitti ad contra tabulas, debent esse de liberis. si dati sunt in adoptio. non admittuntur ad contra tabulas patris naturalis, nisi sint scripti, & alius committat edictum. [**NON EST NOVVM.**] In §. isto ponitur casus in quo aliquando expedit instituto peti bonorum possessio. contra tabulas. & est talis: Ponamus, testator te filium suum instituit ex vna vnciam: me filium emancipatum præterit. si ego non pe-

tamdiu nocet, quamdiu quis in familia aliena sit. Cæterū emancipatus ad bonorum possessionem parentium naturalium venit: sed emancipatus viuis eis, non etiam post mortem eorum. Hoc enim verius est, post mortem eorum emancipatum non admitti.

VII. GAIVS libro quartodecimo ad Edictum Prouinciale.

S *I retentus* fuerit in potestate nepos, filio emancipato: admittitur nepos viuo auo ad patris bonorum possessionem.

VIII. VLPIANVS libro quadragensimo ad Edictum.

N *On putauit* prætor exheredatione notatos & remotos ad contra tabulas bonorum possessionem admittendos: sicuti nec iure ciuili testamenta parentum turbant. ^f Sanè si velint inofficiosi querelam instituere, est in ipsorum arbitrio. Aliqua parte tabularum exheredem scribi non sufficit, ^h sed eo gradu contra quem petitur bonorum possessio. ⁱ Vnde si à primo gradu exheredatus sit filius, à secundo præteritus, & primo gradu scripti non petierint bonorum possessionem, poterit ^k contra tabulas accipere bonorum possessionem. Non quæuis exhereditatio summouet filium à contra tabulas bonorum possessione, sed quæ rite ^l facta est.

A terem contra tabulas, tu haberes vnā vnciam. si peto contra tabulas, rescindo testamentum, & res reducitur ad causam intestati: tu institutus habebis partem virilem. si alius institutus heres erat de liberis, habebit quatuor vncias, & ita profuit tibi quod petij contra tabulas. sed si alius institutus esset extraneus: tu haberes semissem, & ego semissem. nam sicut expedit instituto petere contra tabulas, ita contra damnosum est. præterea si filius in potestate est institutus in solidum, ego filius emancipatus sum præteritus: si peto contra tabulas vel econtra, hic deterior causa est sua: quia si non petij, institutus peteret secundum tabulas, & haberet totum: quia petij contra tabulas, ipse habebit semissem, & ego semissem. Viuiantus.

^c *Non putauit*. vt supra l. j. in princi.

^f *Turbant*. scilicet alio modo quam qui sequitur: vel non turbat ipso iure, vt non contradicat sibi ipsi. & facit supra de liberis & postu. leg. filio.

^g *Exheredem*. scilicet filium suum.

^h *Non sufficit*. vt hæc bonorum possessio cesset. Azo.

ⁱ *Bonorum possessio*. secundum tabulas.

^k *Poterit*. scilicet filius. Sed quid econtra si filius à primo gradu præteritus est, à secundo exheredatus, institutus tempore mortis existētibus, & postea repudiātibus: nunquid sufficit peti cōtra tabulas: vt etiā substitutio rūpatur? quod videtur: vt supra de libe. & postu. l. si postumus. & §. de iniusto testa. l. nā & si sub conditione. item certū est dari contra

Si ab vno ex heredibus sit filius exheredatus: Marcellus libro nono Digestorum scribit, filium non videri exheredatum: ^m idcirco contra tabulas bonorum possessionem peti posse contra vtrumque heredem. Si exheredatus sit ⁿ filius, & institutus, obtinente eo gradu in quo institutus ^o est, puto commisso edicto ab alio filio contra tabulas eum bonorum possessionem petere posse. ^p A primo gradu præteritus est filius: à secundo exheredatus. Si in primo gradu scripti non sint in rebus humanis mortis tempore testatoris: dicendum est contra tabulas bonorum possessionem præteritum petere non posse. Hereditas enim in secundo gradu versatur, non in primo, ex quo neque adiri hereditas, neque bonorum possessio peti potest. ^q Sed si post mortem testatoris decesserint heredes scripti, idem Marcellus putat contra tabulas bonorum possessionem semel natam competere. Sed & si defecerit conditio ^r institutionis, adhuc tantundem dicit præteritum ab eo gradu filium contra tabulas bonorum possessionem petiturum. Item scribit & si postumus qui institutus fuit, non fuerit natus. ^s nam adhuc cōtra tabulas bonorum possessionem competere ^t filio Marcellus ait. Si quis sua manu se exheredem scripsit, an

tabu. vt. §. eo. l. illud. in princ. & .j. eo. l. filium. ergo contra substitutos non potest dari querela, si adiissent ex substitutione: quia illa datur deficiente alio auxilio: vt insti. de inoffic. testa. §. cum autem. Sed videtur contra, scilicet quod substitutio teneat etiam pupillaris, licet vitietur institutio per contra tabulas: vt. j. de leg. præstan. l. ij. certè pro parte instituti ibi tenere videtur testamentū, licet ipse pupillus institutus accepit contra tabu. quia haber ibi cōtra tabu. iure secun. tabu. vt. j. de leg. præstan. l. nonnunquam. secundum Azo. & facit. C. de lib. præteritis. l. j.

^l *Rite*. id est solenniter, licet non rectè, quia non meruit exheredari. quandoque tamen vnum pro altero ponitur: vt. §. de inoffic. testa. l. ij. & §. de libe. & postu. l. & si pepercerit. secundum Azo. sed in solennitate refert, deficiat vitio testatoris: vt. j. eo. l. sub conditione. an heredis: vt. j. ea. l. §. si quis sua. Hug.

^m *Exheredatum*. vt. §. de lib. & postu. l. & si pepercerit. §. filius.

ⁿ *Si exheredatus sit*. à secundo gradu. Azo.

^o *Institutus*. scilicet in primo. Azo.

^p *Posse*. contra videbatur propter duo: & quia institutus, & quia exheredatus erat, & facit. j. eo. l. si post. §. penul.

^q *Peti potest*. facit. j. de ventre in possessio. mit. l. j. §. si venter. & §. seq. & .j. de Carbo. edict. l. si impubes. §. interdum.

^r *Conditio*. nunquid & si nullus alius sit institutus? quod videtur: vt. j. eo. l. filium. Azo. & facit. j. eo. l. quod vulgo. & .j. tit. j. l. sed & si §. non omnia. & §. de iniusto testa. l. nam & si.

^t *Competere*. sed nunquid admittetur vt præteritus, vel vt exheredatus? Respond. vt præteritus. Item contra quos? Respond. contra

contra institutos in secundo gradu: nec tamen repellent eum, quia dicant exheredatum: vel potest dici contra ipsum testamentum: vt. 3. eo. l. illud. in fine.

a Nocere. quia rite facta est. nec ob. senatusconsult. Libonianum quod dicit non valere quando aliquis sibi adscribit aliquid: quia hic contra se, non pro se. ad quod. 3. de inter. roga. act. l. de arate. §. j. & j. de fal. l. vxori. §. j. Sed an possit agere de inofficio? dic quod non: vt infra de bo. lib. l. queritur. & j. de interd. & releg. l. relegatorum. in fin. & C. de decur. l. ne quis. & C. de hare. l. curiales. Sed argu. contra. 3. de iis quib. vt indig. l. j. & nor. de hoc. C. de inoffi. testa. l. si quando. in fin.

* extraneo adoptato.

b Iura naturalia. quia filius erat, nec rumpitur testamentum per arrogationem quo ad hoc: licet secus sit in extraneo alio, vt subiicit, quia rumpitur testamentum per arrogationem puta fratris: qui potest exheredari, & agere querela turpi persona instituta: vt Cod. de inofficio. testamen. l. fratres. vel dic: quod prorsus extraneus fuerit, & fuit adoptatus & exheredatus, & tandem emancipatus, & iterum adoptatus. & secundum hoc non ob. j. de verb. obli. ga. l. quidam cum filiu. vbi dicit quod exheredatio res est inepta in extraneis: quia predicti non sunt extranei prorsus. sed cum hoc secundo casu sit ruptum, vt dicit, quomodo petitur iterum rumpi per ruptum est de iure civili, non pratorio: vt. C. eodem. l. ij. sic ergo hoc casu petitur contra tab. sed superiori querela inoffi. testa.

† Sic recte edidit. Taur. cu in archet. esset, nocuit & c.

c Nocere. vt non habeat contra tabul. & facit. 3. de libe. & postu. l. filio. & C. de iis qui ve. eta. l. fin. Accursius.

d Postliminio. facit supra de iniusto testam. l. nec.

e Nocebit. vt non habeat contra tabu. nec enim omnino extraneus est: vt. j. proxi. §. & instit. de here. ab intesta. §. eadem. in fi.

f Extranei. extraneis ergo heredibus institutis non committitur edictum: vt. j. ea. l. §. vt autem. & facit. j. de ven. in posses. mit. l. i. §. si filius. ij. Sed certe & non instituti videntur habere contra tabu. vt. j. de colla. bo. l. j. §. is quoque. Solu. ibi erat institutus, vt & hic. nec dicas, ergo non conferet: vt. j. eo. l. filium. §. & hoc sit consequens. quia illud de rigore, secus de aequitate: vt infra de col. do. l. si filia. secundum Ioan. Vel ibi erat adoptatus ab auo materno: hic ab extraneo: vt dixi. 3. e. l. ij. §. si quis filio.

g Accipient. alio committente edictum: sed ipsi committent, vt subiicit. Accursius.

h Sed si ipse. scilicet datus in adoptionem.

i Contra tabulas. cur ergo adoptiuus filius scriptus heres patri ff. Infort.

contra tabulas bonorum possessionem possit accipere, videamus. Et Marcellus libro nono Digestorum nocere ei hanc exheredationem ait: quia senatus hoc pro non scripto non facit, quod contra eum est. Si quis emancipatum filium exheredaue- rit, eumque postea adrogauerit: Papinianus libro duodecimo que- stionum ait, iura naturalia in eo prauales: idcirco exheredationem nocere. sed in extraneo Marcelli sententiam probat, vt exheredatio ei adrogato postea non noceat. Postliminio autem reuerso filio, dicendum est exheredationem ante factam nocere. Si filium in adoptiuam familia constitutum pater naturalis exheredaue- rit, deinde sit filius emancipatus, nocebit ei exheredatio. In adoptionem datos filios non summoueri prator voluit, modo heredes instituti sint. & hoc iustissime eum fecisse La- beo ait. nec enim in totum extranei sunt. ergo si fuerunt heredes scripti, accipient contra tabulas bonorum possessionem, sed ipsi soli non committent edictum, nisi fuerit alius prateritus ex liberis qui solent committere edictum. Sed si ipse scriptus non sit, sed alius qui ei adquire- re hereditatem potest: non est in ea causa vt eum ad bonorum possessionem contra tabulas admittamus. Vt autem admittantur ad bonorum possessionem, ex liberis esse eos oportet. Caeterum si adoptiuum filium dedi- in adoptionem, & heredem scripsi: commisso per alios edicto, bonorum possessio contra tabulas ei non dabitur. Datur autem ei qui in adoptiuam familia est, contra tabulas bonorum possessio, si eo gradu heres

suo adoptiuo committit edictum, quod videtur: vt infra eod. l. si post. §. si in adoptione? Respon. in filio secus est: quia licet stricto iure committat edictum patri, tamen quantum ad effectum non patri, sed filio quaritur.

k Vt autem admittatur. dati in adoptionem alij.

scriptus sit, contra quem peti potest bonorum possessio. Non est nouum, vt emancipatus prateritus plus iuris scriptis heredi- bus fratribus suis tribuat, quam habituri essent si soli fuissent: quippe si filius qui in potestate patris est, ex duodecima parte heres scribatur emancipato praterito, dimidiam partem beneficio emancipati occupat: qui si emancipatum fratrem non haberet, duodecimam partem habiturus esset. Nam si ex parte minima sit heres institutus: non pro ea parte qua institutus est, tuendus est commissio edicto: sed amplius per bonorum possessionem habere potest. Pratori enim propositum est, cum contra tabulas bonorum possessionem dat, eas partes unicuique liberorum tribuere, quas intestato patre mortuo in hereditate habiturus esset, si in potestate mansisset: & ideo siue emancipatus, siue is qui in potestate mansit, siue in adoptionem datus ex minima parte heres scriptus sit, non redigitur ad eam portionem ex qua institutus est, sed virilem accipit.

IX. GAIUS libro quattuordecimo ad Edictum Provinciale.

Vtrum autem pater adoptiuus viuit, an defunctus est, nihil interest: nam hoc solum quaritur, an in adoptiuam familia sit.

Filius datus in adoptionem, potest vocari ad contra tabulas ex persona heredis committentis edictum. idem in filio dato in adoptionem auo materno, hoc dicit.

X. VLPPIANVS libro quadragensimo ad Edictum.

Respon. quod adoptio non nocet ei quin vocetur ad contra tabu. [SED ET SI FILIUS.] Pater filium suum dedit in adop. auo materno, filium suum instituit, alium praterit. nunquid ex persona fratris committentis edictum poterit accipere bonorum possessionem contra tabu? sic: vt potius habeat quam pater adoptiuus, cuius iussu adiuit hereditatem. [ALIAS AUTEM SI QVIS LEGATVM.] Si filius prateritus legatum sibi relictum agnouit, repellitur a contra tab. vnum sciatis, illi liberi vocantur ad contra tab. qui pro liberis habentur. vnde exheredati liberi vocantur ad contra tabu. cum habeant querelam, etiam si alius committat edictum. [HI QUI.] Si sum institutus heres, & frater meus emancipatus est prateritus: possum petere contra tabu. ex persona fratris committentis edictum, siue velit bo. pos. petere vt prateritus, siue non: quia ex quo sum admissus, debeo petere pos. eo iniuro. Viuia.

LLL. iij

l Bonorum possessio. alio committente edictum.

m Qui. datus a patre naturali.

n Bonorum possessio. alio committente edictum. & facit. 3. ea. l. §. si ab vno. Sed contra. j. eod. l. cum emancipatus. §. qui duos. Sed hic in filiis: ibi in nepotibus: quia est qui eos antecederat.

o Heres scribatur. & ex duodecim vnciis alius.

p Non haberet. scilicet iste testator, alius frater: & tunc melior.

q sed amplius. facit. j. eodem. l. cum emancipat. & supra de inoffi. testam. l. mater. in fin.

& supra de leg. iij. l. fin. & j. eo. l. filium. §. & hoc sit consequens. Sed contra. j. eo. l. si ex duobus.

§. sed & illud. & infra titu. j. l. filium. §. ad eum.

vbi non potest habere plus quam habeat ex institutione. Solu. ibi iam adiuerat ex institutione, quo calu non potest petere contra tabulas: & sic maiorem partem consequitur, quam ex institutione: vt infra eodem. l. si ex duobus. §. quod si is.

r Vtrum. Familia.

potest poni habito respectu ad patrem naturalem: id est quando de eius hereditate agitur. nam non habet filius contra tabu. contra testamentum patris naturalis, si est in familia adoptiuam tempore

mortis naturalis patris: siue viuat post cum petitur contra tabulas, siue non viuat pater adoptiuus: vt institu. de heredi. ab intestato. §. eodem. H.

Si post mortem.] CA.

SSVS. Paterfam. filium suum instituit. iste sed dedit alteri in adop. nunquid poterit vocari ad contra tab. Et Respon.

quod adoptio non nocet ei quin vocetur ad contra tabu. [SED ET SI FILIUS.] Pater filium suum dedit in adop. auo materno, filium suum instituit, alium praterit. nunquid ex persona fratris committentis edictum poterit accipere bonorum possessionem contra tabu? sic: vt potius habeat quam pater adoptiuus, cuius iussu adiuit hereditatem. [ALIAS AUTEM SI QVIS LEGATVM.] Si filius prateritus legatum sibi relictum agnouit, repellitur a contra tab. vnum sciatis, illi liberi vocantur ad contra tab. qui pro liberis habentur. vnde exheredati liberi vocantur ad contra tabu. cum habeant querelam, etiam si alius committat edictum. [HI QUI.] Si sum institutus heres, & frater meus emancipatus est prateritus: possum petere contra tabu. ex persona fratris committentis edictum, siue velit bo. pos. petere vt prateritus, siue non: quia ex quo sum admissus, debeo petere pos. eo iniuro. Viuia.

† Dic tamen remanere filium adoptiuum in potestate patris naturalis, nisi adoptetur ab auo. Bal in l. cum in adoptiuis. col. i. Cod. de adop.

* Sed si

† Dic tamen remanere filium adoptiuum in potestate patris naturalis, nisi adoptetur ab auo. Bal in l. cum in adoptiuis. col. i. Cod. de adop.

a *Filius. altero præterito.*

b *Potest. præterito committente edictum. aliàs contra. s. eo. l. iij. §. si emancipatus filius præteritus.*

c *Auo materno. idem & si extraneo, & multo magis. Sed hic contra videbatur quasi omnino adhuc patrem adoptiuum respiceret, nec in aliquo respiceret patrem naturalem.*

d *Magis. electiue ponitur.*

e *Exigimus vt adeat. aliàs habeat, id est adeat ex testamento. imò ecòtra exigimus vt non adeat. aliàs contra tab. ei non daretur: vt. j. eo. l. si ex duobus. in prin. Azo.*

f *Possit. aliàs non datur ei contra tabu. vt. j. eod. l. si in adoptionem.*

g *Hereditatem. patris naturalis qui eum instituit, alio præterito qui commisit edictum.*

h *Illud. repetit quod dixerat, vt denotet illud esse speciale.*

i *Hereditatem. patris naturalis qui eum instituit. & dic, iussu patris adoptiu. aliàs enim non potest: vt. s. de acquit. heredi. l. si quis mihi bona §. iussum.*

k *Ei datur. commissio edicto ab alio præterito, & sic excusat eum iussus patris. Arg. contra. j. de fal. l. si quis. j. respon. port.*

ADDITIO. *Dic secundum Bart. quòd ibi non debuit petere pater, cum esset illicitum: hic debuit, cum esset licitum.*

l *si quis. sui iuris scilicet.*

m *Legatum. accipe, agnouerit.*

n *Repellendus. sic. s. eo. l. iij. §. si. & j. eo. l. si duobus. in prin. & j. de bo. lib. l. & si ex modica. §. si. & s. de inoff. test. l. Papinianus. §. si conditioni.*

o *Non possunt. vt exheredati: vt. j. eod. l. proximi. & s. l. j. in prin.*

p *Habituri. vt. s. de inoffic. testa. l. qui repudiantis. in prin. quandoque qui non admittitur, alij nocet: vt. C. de na. li. in authen. licet. vt no. s. de le. j. huiusmodi. §. si Titio.*

q *Non committunt. scilicet per se: vt supra eo. l. iij. in prin.*

r *Possessionem. vt & s. proximi. & s. de libe. & post. l. si.*

s *Hi qui propter alios. vt instituti propter præteritos. nam instituti eo ipso quòd alij sunt præteriti, habent bonorum posses. contra tabu. Azo.*

t *Iam non curant. imò curant: quia nullo alio petente contra tabu. tenentur scripti ad integra legata, ac si adiuissent: vt. j. tit. j. l. nonnumquam. & l. is qui §. sed si solus. dic ergo, non curant quantum ad hoc quin eam possint petere. & facit infra de separa. l. j. §. sed & si quis. & C. de non nume. pecu. l. penul.*

U *in adoptionem.] CASVS. Filius datus in adop. scriptus est heres sub condit. a patre naturali. alius committit edictum. nunquid veniet ad contra tabu? sic. veruntamen si deficeret conditio, non veniet. [EXEMPLUM.] Sicut si habeo filium in potestate, &*

A *ex alio filio nepotem, nepos ex alio vocatur ad succes. ab intesta. ita est & in contra tab. si habeo duos filios, & ambos præteritos, ambo vocantur. sed si habeo duos filios, & ex altero præmortuo habeo nepotes, indubitanter sicut duo filij vocantur cum nepotibus ad suc. ab intesta. ita erit in contra tabu. nam quo iure liberi*

veniunt ad suc. ab intesta. eodem iure debent venire ad contra tabu. si sunt præteriti. h. d. cum princip. l. seq. Viuianus.

u *Veniet. ante conditionem: secus si alius non committat edictum: vt supra eo. l. iij. §. quid ergo. quæ est contra.*

x *Idem. scilicet vt non admittatur ad contra tabu. & sic ad proximum. vel dic vt admittatur. & sic ad primum. & pone eum emancipatum, & non in adoptionem datum. H.*

y *Legitimi. id est citilis. & facit. s. eo. l. j. §. vocatur. & in authen. de hered. ab intesta. §. si enim & §. si verò neque fratres. Sed arg. contra. instit. de legi. agna. suc. §. nos vero.*

z *Si duobus. Ex altero. id est alio tres enim erant. Accursius.*

a *Eius. quia cum vnus personæ vice fungitur, coniuncti sunt: vt supra de lega. j. l. planè. j. resp. Azo.*

b *Quam nepotibus. hoc tam variè, quia frater cum fratre: cum vterque suam portionem, & suo iure habeat, vice vnus vt coniuncti non funguntur. Azo.*

c *Duo semisses, partis accrescentis. & facit infra de coniug. li. l. j. §. si quis ex nepotibus. Accursius.*

d *Filius. Pater instituit extraneum sibi heredem, filium exheredauit in testamento perfecto. secundò, in testamento non perfecto filium præterit, & alium instituit. quæritur, an filius possit petere contra tabel. secunda? videtur quòd non: quia debet valere testamentum contra quod petitur contra tabu. saltem ab initio: vt. j. eo. l. quod vulgo. sed tamen distinguitur, an sunt instituti in secundo, qui aliàs poterant succedere ab intestato, vt alij filij quo casu licet non valeat vt testamentum, valet vt voluntas, & rumpit primum iure. C. & sic poterit peti contra tabu. nam filio præterito non petente scripti in secundo remanent: & hoc proba, vt. C. de testa. l. hac consultissima. an extranei, & sic filio præterito non petente scripti in primo sunt heredes. & tunc non petitur contra tabu. & secundum hoc improprie dicit contra tabu. vel dic quòd respexit ad ius authen. secundum quod valet etiam iure testamenti: vt. C. de testa. authen. hoc inter. alij dant hic vnde liberi: quòd non placet.*

e *Filio. præterito ab hereditate: quia non vult venire ad eam per contra tabulas.*

f *scripti heredes. in secundo, potiores dico scriptis in primo.*

u *Veniet. ante conditionem: secus si alius non committat edictum: vt supra eo. l. iij. §. quid ergo. quæ est contra.*

x *Idem. scilicet vt non admittatur ad contra tabu. & sic ad proximum. vel dic vt admittatur. & sic ad primum. & pone eum emancipatum, & non in adoptionem datum. H.*

y *Legitimi. id est citilis. & facit. s. eo. l. j. §. vocatur. & in authen. de hered. ab intesta. §. si enim & §. si verò neque fratres. Sed arg. contra. instit. de legi. agna. suc. §. nos vero.*

z *Si duobus. Ex altero. id est alio tres enim erant. Accursius.*

a *Eius. quia cum vnus personæ vice fungitur, coniuncti sunt: vt supra de lega. j. l. planè. j. resp. Azo.*

b *Quam nepotibus. hoc tam variè, quia frater cum fratre: cum vterque suam portionem, & suo iure habeat, vice vnus vt coniuncti non funguntur. Azo.*

c *Duo semisses, partis accrescentis. & facit infra de coniug. li. l. j. §. si quis ex nepotibus. Accursius.*

d *Filius. Pater instituit extraneum sibi heredem, filium exheredauit in testamento perfecto. secundò, in testamento non perfecto filium præterit, & alium instituit. quæritur, an filius possit petere contra tabel. secunda? videtur quòd non: quia debet valere testamentum contra quod petitur contra tabu. saltem ab initio: vt. j. eo. l. quod vulgo. sed tamen distinguitur, an sunt instituti in secundo, qui aliàs poterant succedere ab intestato, vt alij filij quo casu licet non valeat vt testamentum, valet vt voluntas, & rumpit primum iure. C. & sic poterit peti contra tabu. nam filio præterito non petente scripti in secundo remanent: & hoc proba, vt. C. de testa. l. hac consultissima. an extranei, & sic filio præterito non petente scripti in primo sunt heredes. & tunc non petitur contra tabu. & secundum hoc improprie dicit contra tabu. vel dic quòd respexit ad ius authen. secundum quod valet etiam iure testamenti: vt. C. de testa. authen. hoc inter. alij dant hic vnde liberi: quòd non placet.*

e *Filio. præterito ab hereditate: quia non vult venire ad eam per contra tabulas.*

f *scripti heredes. in secundo, potiores dico scriptis in primo.*

a Non possit. quia sit extraneus.

b Excludatur. scilicet à contra tabulas, quia exheredatus est.

Cum emancipatus.] **CASVS.** In principio huius legis tractatur quis sit effectus bonorum possessionis contra tabu. certè si pater instituit heredem, filium emancipatum præterit, & filius emancipatus cõtra tab.

petiit: hic est effectus bonorum poss. contra tabu. vt eadem omnia restituatur per heredem ei qui petiit cõtra tab. [QVI DVOS.] Paterfa. habebat duos filios in potestate: ex altero nepotem habebat: illum dedit in adopt. & eum heredem instituit, alterum filium præterit. quæritur, qualiter isti veniunt ad succ.

Respon. q. iste nepos in adop. datus si pater eius viuit, non admittitur ad contra tabu. cum pater eum præcedat. sed si pater eius antequam peteret bon. poss. decesserit: similiter nõ admittitur ad contra tab. [SI PATER.] Paterfamil. habebat tres filios, vnum emancipatum, & illum præterit. ceterorum vnũ dedit in adoptione, alterũ in potestate retinuit. ex illo dato i. ado. habebat duos nepotes quos præterit. qualiter vocantur ad contra tab. filius emancipatus pro tertia, alius pro tertia, à patre filius in adop. datus cum nepotibus pro alia tertia: & ipse habebit sextantem, alium sextantem habebunt nepotes.

[SI PATER EX DVOS.] Pater habebat duos filios, alterum filium habentem filios emancipauit, vnum ex nepotibus quem habebat antequam emanciparet, eum in locum filij adoptauit. postea emancipauit eum. eo emancipato decessit. qualiter veniunt isti ad cõtra tabulas? & certè veniunt: quia filius qui remansit in potestate, petet vnam tertiam. alteram petet qui est adoptatus in locum filij, alia petet emancipatus cũ filio suo. sed si filius mortuus sit, & alter ex nepotibus in locum filij adoptatus est, tres partes fient, & prædicto modo diuidetur. Viuia.

c Cum emancipatus. aliàs §. & aliàs lex.

d Transferri. nisi scriptus sit de liberis: vt. §. eo. l. non putauit §. fi.

e Loco. sic. §. de bonorum poss. l. ij. & ad Treb. l. si heres ab eo.

f Altero. filio scilicet, patre nepotis, & alio instituto cum nepote.

g Habebat. cum patre suo.

h Accipere. quia pater habebat dimidiã, & alter feater dimidiã. H. sed quid si post mortem patris bonorũ possessione acciperet? Azo.

i Decesserit. post mortem aui, tamen aliàs admittitur: vt infra de ven. in poss. mit. l. j. §. si filius. in fi.

k Non admittitur. quia nec per se, quia est institutus: nec per aliũ:

norum possessionem, amoto filio possit obtinere hereditatem: filius quoque rectè videatur petere bonorum possessionem. si verò ille non possit **a** obtinere hereditatem, filius quoque excludatur. **b**

Quæ heres acquirit iure ciuili effectus heres, ea ipsa acquirit bonorum possessor iure prætorio effectus.

XIII. IULIANVS libro vicen-
motertio Digestorum.

Cum emancipatus **c** bonorum possessionem cõtra tabulas accipit, scriptus heres ei hereditatem petenti cogendus est & prædia & seruos hereditarios præstare. Omne enim ius transferri **d** æquum est, quod per causam hereditariam scriptus heres nanciscitur, ad eum quem prætor heredis loco **e** constituit.

Qui duos filios, & ex altero **f** eorum nepotem habebat, **g** eum in adoptionem dedit, & heredem instituit præterito altero filio.

Quæritur quid in his seruari debeat: vtrum in partem patris sui admittatur, an virilem portio-
nem habeat. Respondi: In adoptionem datus nepos, & heres scriptus, quamdiu pater eius aut in potestate, aut emancipatus est, non potest contra tabulas bonorum possessionem accipere. **h**

Sed & si pater eius antequam bonorum possessionem acciperet, decesserit: **i** non admittitur **k** nepos ad bonorum possessionem. Si pater emancipato filio præterito heredes duos scripserit, filium quem in potestate habebat, & alterum quem in adoptionem dederat, ex quo duos nepotes in familia reliquerat, qui & ipsi testamento præteriti sint: bonorum possessionem pro parte tertia emancipatus, **l** pro parte tertia is qui in potestate remansit, **m** pro parte tertia qui in adoptionem datus est, & filij eius

quia nemo est qui possit committere edictum, cum alter esset institutus. & facit. §. eo. l. non putauit §. datur.

l Emancipatus. præteritus.

m Remansit. institutus commisso edicto per præteritum.

n Simul. per edictum de coniungen. & facit. §. tit. j. l. quia. & de coniungen. lib. l. j. §. si inter. & §. de inoffic. testa. l. si proponas. & §. proxi. §.

simul **n** habebunt: ita vt sextans patri, sextans nepotibus cedat.

Si pater ex duobus filiis alterum habentem filios emancipauerit, **o** & vnum ex nepotibus, quem ante emancipauerat, in locum filij adoptauerit, præterito deinde emancipato **p** decesserit: æquius erit, nepoti qui in locum filij venerit, succurri, & in tres partes **q** hereditatem diduci: vt vnam habeat qui in potestate remanserit, alteram nepos adoptatus in locum filij tertiam emancipatus cum filio suo **r** qui nepotis loco fuerit. Sed & si mortuo filio alter ex nepotibus in locum filij adoptatus fuerit, tres partes in bonis fient: cum sit æquius, eum qui in locum filij adoptatus est, non minus habere, quam si non ex numero nepotum, sed extraneus adoptatus esset.

Si institutus adit hereditatem beneficio præteriti committentis edictum, non potest per eum contra tabulas peti, vel eius portio augeri: sed legata omnibus debent præstari. Bartolus.

XIII. AFRICANVS libro
quarto Questionum.

Si duobus **s** filiis emancipatis, alter heres institutus sit, **t** alter præteritus: si institutus adierit, quamuis verbis edicti parum expressum sit, tamen non posse eum petere bonorum possessionem respondit: quia iudicium **u** patris secutus sit. nec enim emancipatum, si legatum acceperit, admitti ad bonorum possessionem: siue ab heredibus institutis, siue ab his qui contra tabulas petierint, acceperit.

Sed illud obseruandum, vt prætor eum qui heres institutus adierit, **v** in eam partem qua scriptus sit, tueri debeat: dum tamẽ non ampliorem quam habiturus esset si bonorũ possessionem **x** accepisset: vt hætenus deteriorẽ **y** causam suam fecerit. Quod si ex

bonorum posses. contra tabu. §. titu. j. l. j. ij. & iij. Viuiantus.

f Ex duobus. aliàs incipit, si ex duobus. aliàs ex duobus.

g Quia iudicium. bona ratio: vt subiicit. §. ibi, tunc enim & c. & §. eo. l. non tantum §. fi. & argu. §. de inoffic. testa. l. si proponas §. j.

u Adierit. vel bonorum posses. secundum tab. acceperit: vt arg. §. titu. j. l. nonnunquam. Azo.

x Bonorum possessionem. scilicet contra tabu. licet alter committat edictum.

y Deteriore. quia institutus in maiori redit ad virilem. sed certè

institutus. & facit. §. eo. l. non putauit §. datur.

o Emancipauerit. sed & alium post emancipauit.

p Emancipato. l. filio, & instituto eo qui in potestate remansit. item adoptato. H.

q Et in tres partes. vnam habebit filius in potestate cõstitutus, alterã nepos adoptatus, & tertiã alter nepos: & sic duo nepotes non habent solummodo partẽ sui patris: & est ratio, vt hic dicit. & §. l. ij. §. si quis post. & facit. §. proxi. §. eũ cõcor. & §. de adopt. l. si pater. §. qui duos.

r Cum filio suo. emancipato.

Ex duobus.] CASVS.

In principio huius l. dicitur, Pater habens duos filios emancipatos, alterũ instituit, alterum præterit. nõ quid si iste institutus adiuit, poterit petere cõtra tabu. ex persona fratris committentis edictum? certè nõ: quia videtur agnouisse iudicium defuncti petendo legatum, debet à contra tabu. repelli. [SEDI L. V. D.] Si testator vnum filium instituit, & alium præterit: sed institutus adit iure ciuili: prætor

debet tueri eum in ea portione quam esset habiturus si bo. posses. ab intestato petisset. verum si ex minori parte esset institutus, illa debet esse contentus & c. Sed quid erit si ille qui est institutus, & necessarius heres, petit contra tab. bo. poss. si immiscuit se: potest dici quod agnouit iudicium defuncti. si non, potest dici quod nõ repellitur à contra tabu.

Sed quid erit? filius emancipatus habebat filium, illũ emancipauit, & se dedit in adoptione. postea moritur pater adoptiuus. nunquid etiam iste admittetur ad cõtra tabul. patris & aui? certè sic, ne ab omnium & c. sed legata solum petita

Ex duobus. est.

tunc nec melior, nec deterior. sed infra proxi. respon. fit deterior: quia si non adisset, augetur ad virilem: vt. s. eo. l. non putauit. §. fina. quæ est contra. H. **ADDITIONE.** Dic quod ibi non adiuit, secus si adiuit: quia tunc eius portio potest deminui, non augeri secundum Barro. hic.

a *Eam.* partem scilicet tantum.

b *Et quod extraneis.* Not. tria incommoda sequi ad eum, scilicet quod contra tabu. denegatur. Item quod non augetur eius portio, sed minui potest. Item quod legata prestat omnibus: vt hic, & infra titu. j. l. si duo. in fine. Est & quartum, quia non fit collatio ei emancipato præterito de rigore: vt. j. de col. bo. l. j. §. ibidem. de æquitate secus: vt. j. de col. l. si filius. Sed ad illud quod hic dicit de legatis, est contra infra titu. j. l. filium. §. fina. & l. is qui. §. sed si scriptus. sed in vtraque earum solui.

c *Haberi debere.* contra supra eod. l. si post. §. si in adoptione. Solu. ibi coactus adiit. **ADDITIONE.** Dic secundum Bar. quod ibi adiuit iussu alterius ad alterius utilitatem, hic sua sponte, & ad suam utilitatem.

d *Sustulit.* id est procreauit ex ea. secus si aliquem adoptasset emancipatus: vt supra de in ius voca. l. sed si. §. sed si filius. ij. respon.

e *Post mortem.* siue ante mortem naturalis, siue post: quia pater adoptiuus non viuebat. tunc enim secus: vt. s. eod. l. si emancipatus. §. si. Azo.

f *Nepotem.* institutum heredem. alioquin absonum videtur.

g *Possesse.* per alium committentem edictum.

h *Mortuo.* idem & si viuentem: vt. s. eo. l. non tantum. §. si pater. Azo. alij, vt H. subaudiunt etiam isto filio adoptiuo in eius existente potestate.

i *Patris.* primo decedentis. idem fortè si post: vt supra de inoffic. testa. l. si is qui.

S *Præteritus.] CASVS.* In lege ista dicitur: Si pater meus me filium emancipatum præterit, & extraneum instituit, & mihi legauit liberationem debiti, quod debitum sibi debebam, si heres petit debitum, & repello eum excep. agnoui iudicium patris, & repellor à contra tabulas. sed si non agnoui iudicium, petam contra tabulas, & in modum agendi, si non possideo: & in modum excipiendi si possideo. Viuianus.

k *Si præteritus filius.* patris debitor, cui pater legauit liberationem. vnde si opponat exceptionem doli, ex dicta liberatione videtur approbare testamentum. Sed quid si ex causa pacti facti à patrefa. opponatur doli exceptio? Respon. nō per hoc approbat testamentum. nam non sequitur quod valeat testamentum.

l *Filius.* quod quilibet posset qui deberet institui, & est præteritus: vt. j. de excep. rei iudi. l. ij.

m *Vfus est.* sed non videtur posse opponi heredi patroni vel parentis: vt. j. de exce. do. l. apud. §. libertum. sed hic ex dolo ipsius heredis, scilicet quia non petiit: ibi defuncti. Et not. quod con-

tra tabulas potest opponi in modum exceptionis: vt infra de bo. lib. l. nihil. §. pen. & supra quibus ex cau. maio. l. ne non. §. quod eis. & de inoffic. testamen. l. Papinianus. §. si filius. Accursius.

S *Emancipatus.] CASVS.* Filius emancipatus instituit extraneum: rogauit eum restituere nepoti, si ab aui potestate esset liberatus. nunquid si auus est suspectus, poterit nomine nepotis petere bonorum possessionem? certe non. Viuianus.

n *Si emancipatus.* ab extraneo herede quem emancipatus instituit.

o *Bonorum possessionem.* scilicet contra tabu. quod videbatur, quia præteritus. sed certè hoc fuit pro commodo eius: vt C. de inoffic. testa. l. filius & facit supra de liberis & postu. l. multi. & infra de bon. liber. l. si patronus. §. si quis non mala. & supra de vulga. substitutu. le. cum ex filio. Accursius.

S *Pater.] CASVS.* Si paterfam. qui emancipauit filium, dat se in adoptionem, & filius qui est emancipatus, nō est secutus eum: nō debet bonorum possessionem contra tabulas vt sius accipere. hoc secundum rigorem iuris ciuili, & secundum sententiam Iuliani, sed secundum Marcelli sententiam potest dici non esse iniquum istum talem ad bonorum possessionem vocari hoc casu. Viuianus.

p *Familia.* scilicet adoptiuam.

q *In alia.* & non in illa. Accursius.

r *Contra tabulas.* scilicet patris in adoptiuam familia existentis.

s *Marcellus.* corrigit Iulianum.

t *In adoptionem.* sed quomodo potuit testari? Respon. vt supra eod. l. non tantum. §. si pater alicuius.

u *Vbi enim.* Respon. ei quod posset obici ex. l. supra eod. si emancipatus. §. si filius. Accursius.

v *Vb conditione.] CASVS.* In lege ista duo dicuntur. Primo dicitur, Si filius emancipatus exheredatur sub conditione, non rite exheredatur: & ideo potest vocari tanquam præteritus ad contra tabu. sed si rite esset exheredatus, vel heres institutus sub conditione, tunc excluditur à bonorum possessione. Sed & si petit bonorum possessionem, filius punitur in hoc, quia non poterat legatum sibi relictum vel fideicommissum petere. similiter si petat mortis causa donationem sibi factam, illi petitio denegatur. Viuianus.

x *Exheredatus.* quod fieri non potest: vt supra de libe. & posthu. l. iij. §. j. & ideo non excluditur à contra tabu. vt supra eod. l. non putauit. §. non quæuis.

y *Excludatur.* vt supra eo. l. iij. sed si sub conditione. & facit. s. eo. l. si in adoptionem. Accursius.

z *Denegatur.* scilicet substituto: vt. s. de vulga. substi. l. is qui. & facit. s. de inoffic. testamen. l. Papinianus. §. meminisse. & de iis quibus vt indig. l. post legatum. §. j. & j. de bo. lib. l. in seruitute. §. si quis bonorum. & §. nonnunquam. & §. præterea. Sed contra infra eo. l.

xvi. POMPONIUS libro quarto ad sabinum.

S *Emancipatus] CASVS.* Filius nepoti in potestate aui relicto ab extraneo herede fideicommissam hereditatem, si liberatus aui potestate fuisset, reliquisset: si suspectus auus sit quasi consumpturus bona nepotis, non esse ei dandam bonorum possessionem.

xvii. VIPIANUS libro trigesimo quinto ad sabinum.

S *Pater se dedit in adoptionem, nec sequatur eum filius, emancipatus ab eo antea factus: quia in alia familia sit pater, in alia filius, bonorum possessionem contra tabulas non potest filius eius habere. & ita Iulianus scripsit. Marcellus autem ait, iniquum sibi videri, excludi eos à bonorum possessione, cum pater se dedit in adoptionem. Vbi enim filius non datur in adoptionem, at pater se dat, nullum patrem filio adsignat. quæ sententia non est sine ratione.*

xviii. HERMOGENIANUS libro tertio iuris Epitomarum.

S *Ed sub conditione exheredatus, contra tabulas bonorum possessionem petet: licet sub conditione heres institutus, à contra tabulas bonorum possessione excludatur. Certo enim iudicio liberi à parentum successione remouendi sunt. Ei qui contra tabulas bonorum possessionem accepit, tam legati, quàm fideicommissi exactio, sed & mortis causa donationis retentio denegatur: nec*

l. i. C. vnde cogn. quod bono. poll. agēti datur rei vindicta. vide ibi.

Sub conditione.

a] Hic & nō alibi dicit Bal. & gl. in

eo. l. filium. circa prin. vbi veniens vno iure non perdit si veniat & alio; sed hic per contra tabu. irritatur testamentum, vt nec ipse nec alij ex eo petant. sed successio liberorum ex testamento non pendet: vt ibi. Accursius.

2 *Queratur.* id est debeat adquiri: vel dic, id est conqueratur.

Q *vod vulgo.] C A-*
S V S. Si liberi petant contra tabu.

bono. possessio. contra illud testamētum quod est nullum, possunt. sed si testamentum est solenniter factum, & accipiunt cum res est reducta ad causam intestati, contra legem est. quod debet ita legi. si enim ipso iure est nullum testamentum, & ex eo non potest adiri hereditas, vel peti secundum tabu. bo. poss. contra illud non debet peti contra tab. sed si testamentum est solenniter factū, & tale ex quo potest secundum tabu. peti: bene potest peti contra tabu. à filio præterito. Viuiantus.

b *Quod vulgo.* q. d. cōtra legem est indistinctè dari bonorum possessio. liberis. & hoc dicitur vulgo. nam debet distinguere, an à tempore mortis valuit testamentum, & tunc datur. an non: & tunc si diceret dari, esset contra legem, scilicet ipsius prætoris, qui viua lex est: vt supra de iustitia & iure. l. nam & ipsum. nam tunc demum datur, cum testamentum est perfectum & validū, vt hic. vel dic contra legem, id est præter. vel, id est contra voluntatem defuncti, quæ

est lex: vt in authen. de nup. §. disponat. Sed nōne testamento rupto datur contra tabu. vt. C. eod. l. ij. Respon. fauore posthumi ibi non valet: hic autem iure communi: quia non fuerunt testes. vij. vel alio modo: vt hic subiicit. vel ibi etiam iure ciuili est ruptū, non prætorio. & facit. j. de secun. tabu. l. j. §. semel.

F *ilium.]* Diuiditur hæc lex principaliter in quatuor partes. Primo ponitur thema & quæstio qualiter succedatur quando emancipatus est præteritus, suus exheredatus, & extraneus institutus. Secundo determinatio ponitur prædictæ quæstionis. Tertio ponitur alia quæstio, vtrum eo casu fiat collatio. Quarto ponitur vnica quæstionem quibus & à quo eo casu legata præstentur. Secunda ibi, Dixi. Tertia in. §. videamus. Quarta in. §. legata tamen. Secunda pars subdividitur in tres partes. Primo ponitur qualiter succedatur inspecto rigore iuris ciuilibus, & inspecto rigore iuris prætorij. Secundo, qualiter succedatur de æquitate quando hereditas non est adita. Tertio, qualiter succedatur de æquitate quādo hereditas est adita. Secunda ibi, Sed cum exheredatio. Tertia ibi, Sed quemadmodum. Barto. **C A S V S.** Pater habebat vnum filium in potestate, & illum exheredauit: alium emancipatum præterit. modo quæritur, in quantum emancipatus potest petere contra tabu? Et respon. si scriptus heres adiuit hereditatem, filius in potestate constitutus repellitur. si repudiat, iste filius patri suo succedit ab intestato. vnde indubitanter emancipatus poterit petere contra tabu. & si petat contra tabu. proficiet exheredato. nam illa exheredatio petita contra tabu. nullius momenti incipit esse. sic ergo si institutus adiuit, exheredatus potest mouere querelam contra tabu. si institutus non adiuit, exheredatus adibit ab intestato. veruntamen ex quo testamentum fuit solenne, præteritus petet contra tabu. siue sit hereditas, siue adiri potuit. Sed quid? institutus adiuit, exheredatus vicit. etiam querela proficiet præterito.

interest, per semetipsos, an per alium queratur.

XIX. TRYPHONINVS libro
quintodecimo Disputationum.

Q *vod vulgo b dicitur,* liberis datam bonorum possessionem contra lignū esse, sic intellegendum est, vt sufficiat extitisse tabulas mortis tempore patris, ex quibus vel adiri hereditas, vel secundum eas bonorum possessio peti potuit: quamuis neutrum eorum postea secutum sit, vel sequi potuit. Nam si vel omnes instituti substitutiq; ante testatorem decesserint, vel is scriptus heres fuit, cum quo testamenti factio non fuit: peti contra tabulas inane est, quæ sine effectu foret.

Si suus est exheredatus, emancipatus præteritus, & extraneus institutus: siue adeatur hereditas, siue non, vterque dimidiam aduocabit: licet vnus, scilicet emancipatus per contra tabulas, & alter ab intestato. Bart.

XX. IDEM libro nonodecimo
Disputationum.

F *ilium quem in potestate habebat, exheredauit: emancipatum præterit. Quæsitū est, quatenus d emancipatus bonorum possessionem habiturus sit. Dixi, si scripti heredes extranei*

sed si emancipatus petierit contra tabu. similiter res reducitur ad causam intestati. Sed nunquid locus est collationi? exheredato non est conferendum, sed præterito. Sed diceret aliquis: veniale est beneficium prætoris quod datur ex causa, & ita apparet, quia exheredato est vtile peti bonorum possessionem contra tabulas.

nam si aliquis accipit contra tabulas, legata non sunt præstanda nisi certis personis. sed si aliquis est exheredatus, & peteret vel moueret querelam, & rumperet testamentum, nullis personis præstabit legata. Viuiantus.
c *Exheredauit.* & extraneum instituit.
d *Quatenus.* id est quantum. sed vtrum in totum expugnet per contra tabulas, an pro semisse? Azo.
e *Repellendum.* à contra tabulas: vt infra eod. §. videamus. ibi, iste enim &c. non à querela inofficiosi testamenti. Azo.
f *Nihil latui.* etiam si adierit. ad quod est infra titu. j. l. iij. Accursius.
g *Filius.* non habeas hic. §. secundum Azo. sed videtur non competere ab intestato, dū habet locum contra tabulas: vt infra si tabu. testa. nul. exta. l. j. §. ita. Solu. ibi.
h *Suus heres.* scilicet in solidum de iure ciuili, sed per prætorem associatur ei emancipatus: vt in. §. redit.
i *Petens.* potest enim: licet desertum est testamentum, quia tempore mortis extiterunt tabulæ, & ex testamento

adiri potuit hereditas: vt. §. l. proximi. Azo. & dic. petens, pro semisse: vt. j. §. redit.

k *solus.* imò non solus, vt statim corrigit: imò non: vt infra. §. videamus. Azo.

l *Nullius sit momenti.* nec cætera ibi scripta valent: vt infra de bo. li. l. si patronus. §. ex testamento, & C. de fideicom. l. eam quam. & infra de reg. iur. l. si nemo.

m *Non obstat eam.* scilicet exheredato, dicendum est, nec quo minus &c. aliàs nihilominus &c. & verè non nocet filio patroni hereditate patroni non adita: vt. d. §. ex testamento. sed ea adita distinguitur, mala mente? vt tunc noceat. aliàs non: vt. d. l. si patronus. §. si quis. & §. filius. Accursius.

n *Videatur.* vt solum obsit, non proficiat: vt optimè exponitur. j. de bo. li. l. si patronus. ex testamento.

o *Redit.* suspensue cum superioribus legatur.

p *Exitum.* cum instituti repudiant assensum.

q *Intestato.* scilicet succedentem. Azo.

r *Veniale.* nam etiam pretio accepto poterit gratificari scriptus vel suus, vel emancipatus. sic supra de iure do. l. cum in fundo. §. j. in fi. Accursius.

s *Iure.* ciuili. quod emancipatus non cognoscit: vt institu. de heredi. ab intesta. §. emancipati. & §. itaque. Sed contra. j. eo. §. videamus. vbi in partem tantum paternorum proficiat repudiatio hereditatis, sed illud quo ad effectum.

t *Consecutus.* quia emancipatus per cōtra tabulas testamentum expugnabit, & res habebit.

u *Filius.* scilicet si intentatur contra tabulas: vel etiam à querela, si tamen iam soluit assensum emancipato: sed emancipatum non excludit à querela: vt. j. ea. l. §. ij. ibi, nec filius. &c.

x *Assensum.* id est totam hereditatem.

* Contra lignum. i. contra testamētum, quod lignis scribi solebat. nam lignū in ea significatio ne usurpatur ab Apuleio. Duar. 2. dispu. ca. 30.

Prætoris vox, viua lex est.

Diuisio.

a] Emancipatio enim est voluntaria jurisdictionis. Spec. titu. de feri. §. i. verfic. porro.

a Omiserit. extraneus institutus.

b In portionem bonorum. aliàs in possessionem bonorū. aliàs in portionem bonorum. & dic admittet, scilicet emancipatus exhereditatum dico iurē factum, scilicet hereditate non adita.

c Tuetur. per contra tabulas: vt. s. §. redit. Accursius.

d Aditione. ab extraneo instituto facta.

e Contra emancipatum. patet ergo quod tenet testamentum de iure civili, licet sit data contra tabulas emancipato: vt C. eo. l. ij. & secundum hoc nō est hic. §. ex causa. Accursius.

e Emancipatum. quia hereditatem sibi adscripto restitutam habet: vt supra dixit in illo. §. erit. Azo.

f Isto casu. quo institutus nō adit: vt. s. §. si autem omiserit.

g An hi. adinuicem. & dicit quod non: quia diuerso iure veniunt, scilicet emancipatus per cōtra tab. alter ab intestato. at collatio vel cautio de collatione tunc deum habet locū, quando omnes eodem iure per contra tab. veniunt: vt hic subiicit, & .j. de col. bo. l. j. in princ. & §. quamuis.

h Ex hac parte. præmittit verbum edicti ex hac parte, scilicet quam dicit contra tabu. & indicat collationem.

i Vnde. id est ex qua parte.

k Quæ. scilicet pars edicti.

l Ita bonorum. scilicet sicut emancipato. Acc.

m Iste enim. bene dico quia per edictum nō fit collatio, vt dictum est, nisi his qui habent bonorum possess. cōtra tabu. hic autem nō habet, & hoc est, iste &c. & p. batur. j. eodē ibi, multo magis &c. Azo.

n Neque ex illa. q. d. nec etiam &c. & facit. j. eo. l. j. §. j. Azo.

o Parte. qua vocabatur ad bonorū possessionem cōtra tab. Azo.

p Intestato. quia non est adita hereditas. Azo.

q Admissus. quod esse potest: vt. s. l. prox.

r Compellitur. id est petitur compelli. quia ergo suus non eo iure quo emancipatus vocatur, collatio. cessat. nam nec emancipatus vocatur eo iure quo suus, scilicet ab intestato, vt subiicit, quia & si frater &c.

s Et vereor. nunc soluit.

t A patre heres. scilicet esset.

u Consequatur. scilicet scriptus heres: vt. s. eo. l. non putauit. §. si. & hoc si non adit institutus. aliàs non accrescit: vt. s. eod. l. si ex duobus. §. sed illud.

x Verbis. quæ dicunt vt inter eos quibus data est bonorum possessio, conferatur, sed ex mente distinguitur an læditur suus, & confertur ei. aliàs non: vt hic, & infra de colla. do. l. si filia. & l. nec ipsa. & vtrumque dic de rigore. sed de æquitate secus: vt infra de colla. bo. l. si filius. secundum Ioan. & no. s. l. si ex duobus. §. sed illud. vel dic mentem, id est æquitatem prætoris. & in. l. si filius. est æquitas Scævola contraria æquitati prætoris secundum Azo. Vel in. l. si filius. institutus adit: hic non. Accursius.

y Non vocatur. subaudi, qui. & accipe, nomen sui heredis &c. oc-

casione &c. & hoc dico, nihil habituro &c. Item contra. huic. §. C. eo. l. si emancipati. Sed ibi nullum fuit testamentum: hic sic. & ita distinguitur, vt dixi, læditur alius, vel non.

z Non solida. quod videbatur, quia in affem accepit contra tabu. Azo.

admitteret bonorum paterno- rum, non etiam eorū quæ emancipatus propria habuit. Et hoc sit consequens illi, quod cum ex minore parte scriptus à patre heres relictus in potestate, admisso fratre emancipato ad contra tabulas bonorum possessionem, eius beneficio plus cōsequatur: quamuis edicti verbis collatio inducatur, ex mente prætoris denegandam eam respōdetur. multo magis autem huic conferri nō oportet: quia & à patre exhereditatus, à prætoris ad bonorū possessionem contra tabulas nō vocatus, occasione omisissæ hereditatis à scripto herede nihil habituro propter delatam emancipato à prætoris cōtra tabulas bonorum possessionem, nomen sui heredis adeptus est.

C Legata pro dimidia præstat emancipatus, coniunctis personis suis nullo modo. Bartolus.

Legata tamen ex parte sua iste emancipatus liberis & parentibus præstare cogetur, non solida, sed deminuta in dimidium quod relinquitur manenti in potestate. Sed nec aduersus eū constituendæ actionis legatorū ratio est, qui merito iure intestato heres extitit. Sed qui accepit contra tabulas bonorū possessionem: etiam si non fuerit adita hereditas à scripto, præstat legata ea parte testamenti data, contra quam bonorum possessio accepta est. erit ergo melior hoc casu conditio in familia relicti filij, quàm foret si exhereditatus non esset.

rat: quod fieri potuit: vt supra eod. l. quod vulgo. nam præstat legata ab illo relicta: vt infra titu. j. l. sed & si pro dote. §. non omnia. quæ non præstaret si esset præteritus: vt infra titu. j. l. is qui in principio, & §. vbi. & secundum hoc est melior conditio exhereditati: quia nulla præstat scriptis non adeuntibus, vt supra prox. quàm instituti. & secundum hoc dic, in familia relicti: & sub. & exhereditati: vt ex sequen. litera colligitur, quàm si exhereditatus non esset, subau. sed institutus. Accursius.

e Hoc casu. improprie dicitur, cum alium adiciat casum. vel dic hoc casu scilicet cum non est adita hereditas à scripto, & sic proprie. Accursius.

S I is.] CASVS. In lege ista dicitur: Quidam habebat filium, & ex eo nepotem. filium suum dedit in adoptionem, nepote in potestate retento. tandem est emancipatus à patre adoptiuo, & decessit relictis heredibus. nunquid nepos poterit perere contra tabulas? Respon. quod sic: ne si aliter diceremus, haberemus necesse dicere, si filius haberet nepotem in potestate, quod possit impune præterire. nam indubitanter si filius emancipatus præterit nepotem, vocatur ad contra tabu. si fuit in locum filij: quia vocatur ad successionem aui si fuit in locum nepotis: non aliàs. Viuianus.

a Quod. scilicet dimidiam. & facit supra ad legem Falci. l. in ratione §. heredes. & de lega. iij. l. si. Accursius.

b Eum. qui mansit in potestate.

c Extitit. repudiantibus scriptis: vt supra ea. l. §. j.

d Sed qui. Pone quod suus est præteritus, & duo extranei instituti qui non adierunt. si suus petat contra tabulas cōtra vnum eorum, quod potest: vt supra eodē. l. quod vulgo. præstat legata ab eo relicta. secus si esset exhereditatus, & scripti non adirent: quia nulla præstarent: vt supra proximo. §. & sic est conditio melior exhereditati quàm præteriti. posset etiam dicere nullum ipso iure: nam habet duplex auxilium suus præteritus: vt. C. de lib. præte. l. fin. §. fin. hoc non placet: vt infra titu. j. l. is qui in princip. Vel pone in emancipato præterito duobus extraneis institutis contra vnum qui petiit contra tabu. nam dabit legata quæ non præstaret si in potestate mansisset: cum tunc non adeunte herede ipso iure civili sit heres: sed iste non nisi per contra tabu. & in fi. expone exhereditatus, id est emancipatus: sed tunc abundaret dictio non, quæ est in fine. Vel pone suum cū duobus extraneis institutis, & emancipatum præteritū: & suus petiit contra tabu. contra vnum de coheredibus commisso edicto, qui tamē nō adie-

Casus Accursij.

mero

† Sunt qui legant effectū, vt iuri opponatur. Sanè ita scriptū disertè reperi in vno fidelissimo exemplari.

* hi conferre debeant. emancipatus nāque.

a Nec debuisse. scilicet quia fuit præteritus.
b petere poterit. bonorum possessionem, scilicet sui patris. quod falsum est: vt. s. eo. l. si retentus. Accursius.
c In adoptionem datus. secus si alij in adoptionem datus est: vt. s. eodem. l. si in adoptionem. quanquam filius ad patris sui hereditatem per cõtra tabu. vocatur, cuiuscunq; pater detur in adoptione: vt. s. eo. l. iij. §. si pater alicuius. Azo.
d In aliena. id est in extranea vel extranei: fuit tamẽ aliena, id est in alterius. & est bona ratio: quia si extraneo dat^o esset in adoptionem, nunquam haberet cõtra tabu. vt instit. de here. ab intesta. §. at hic. & §. eadem. Azo. & facit. s. eodem. l. iij. §. si quis filio suo emancipato. & §. idẽmq; & instit. de here. ab intest. §. cum queritur. & §. sed & si cõceptus. Accursius.
e Quia nunquam. facit. s. de in ius vocan. l. sed si hac. §. si filius.

DE LEGATIS præstandis, &c.

ADDITIO. superiori rubrica de bonorũ possess. contra tabu. liberis præteritis danda vel denegãda dictũ est. verum quia contra tabu. bo. possess. petita legata præstatur certis personis, adicitur rubrica de leg. præstan. bono. possess. petita. Et nota hic regulariter: Petita bonorũ possess. contra tabu. non præstatur legata. C. de contra tab. l. i. speciale est in certis personis, puta liberis & parentibus, & in vxore & nuru. vt. infra. l. i. & 2. & 3.

Bonorum possessio cõtra tabulas rescindit tabulas pateras nõ pupillares, & pateras, etiã si in eis alij filij, præteritorũ fratres instituti sunt quorũ tamen institutione deducta in irritũ, perinde ac si instituti non essent cũ præteritis veniunt ad bonorũ possessionẽ contra tabulas. institutis enim liberis præteriti, vt dicitur, cõmittunt siue patefaciunt edictũ contra tabulas. Rescindit etiã hæc bon. possessio, hæc actio præteriti, vt Valẽtina nus Imp. loquitur, legata & fideicõmissa nisi parentibus aut liberis relicta sint vel vxori aut nuru dotis nomine. his enim personis cõseruatur ex hoc edicto, & præstantur vel à præteritis ipsis si sui non sint vtilibus actionibus vel ab institutis etiã suis quibus cõmissum est edictum, salua Falcidia. Non probo opinione Orientaliũ qui hoc edictum hodie sublatũ putant quasi legata sint præstanda omnibus, & edictum nouum quod est tit. 8. quasi emancipatus pater præferatur filiis suis. Cuiac.

IC titulus.] **CASVS.** Tractaturus iurifcon. quibus personis præstentur legata petita possess. cõtra tabu. dicit quod præstentur legatis naturalẽ æquitatẽ, & aliquod nouũ. naturalẽ æquitatẽ, quia tuetur voluntatem defuncti legatis relictis certis personis. Nouũ continet. quia vult præstare certis personis legata petita cõtra tabu. bono. possess. sunt autẽ personæ liberi & parentes accipiuntur vsque in infinitũ, & liberi intantũ quod si filius emancipatus decessit relicta vxore prægnãte, filio etiã nato postea debentur legata. & sicut legata debentur, ita mortis causa donationes. Vnũ sciatis, si seruo liberorũ vel parentum est legatũ, non de-

XXI. MODESTINVS. libro sexto Pandectarum.

Sis qui filium, & ex eo nepotẽ in potestatem habebat, filiũ in adoptionẽ dedit, nepote retẽto in potestate, postea filius emancipatus à patre adoptiuo decessit extraneis heredibus institutis: filius huius qui in potestate aui remansit, contra tabulas patris sui bonorum possessionẽ petere poterit, quamuis numquam in potestate huius fuerit. ideo nec debuisse in potestate esse videtur. nã si aliter obseruatur: nec si emancipat^o filius fuerit, nepos ex eo qui in potestate aui remansit, bonorũ possessionẽ contra tabulas petere poterit. Idẽmque iuris est si emancipato filio nepos ex eo in potestate aui remanserit, & postea patri suo in adoptionem datus fuerit: id est cõtra tabulas aui bonorum possessionẽ petere poterit, quia per adoptionẽ aliena familia non fuerit. Sed si emancipatus filius meus adoptauerit extraneũ filium: is qui adoptatus est filius, contra tabulas meas bonorum possessionem petere nõ poterit: quia numquam nepotis loco apud me fuit.

DE LEGATIS PRÆSTANDIS contra tabulas bonorum possessione petita. TITVLVS V.

Primo commendat edictum, & ponit mentem edicti. secundo incipit illud exponere. secunda ibi, Generaliter. vsque ad finẽ. Bart.

I. VLP IANVS libro quadragesimo ad Edictum.

HIC titulus æquitatem quandam habet naturalem, & ad aliquid nouam: vt qui iudicia patris rescindunt per contra tabulas bonorum possessionẽ, ex iu-

betur: sed si legatum est liberis vt præstetur extraneo, non debetur: sed si extraneo relictum est vt liberis debeatur, bene debetur. Cætera sunt plana vsque ad. l. filium. Viuianus.

f Naturalem. id est rationem homini à natura insitam. non enim naturalis sed prætoria est æquitas. sic. s. de mino. l. j. in prin. Azo.

dicio eius quibusdam personis legata & fideicommissa præstarent: hoc est, liberis & parentibus, vxori, nuruque dotis nomine legatum. Generaliter autem parẽtes & liberos prætor excepit, nec gradus liberorum parẽtiumve enumerauit. In infinitũ igitur eis præstabitur. Sed nec personas profecutus est, vtrum ex virili sexu, an ex fœminino descendẽt. Quisquis igitur ex liberis parentibusque fuerit, ad legati petitionẽ admittetur, sed ita demum, si iura cognationis sunt inter eos. Liberos autem etiã eos ad legatorum petitionem admittimus, qui in adoptionẽ dati sunt, vel etiã adoptiui, dummodo maneat liberi. Postumis liberis legata relicta vtiq; præstabitur.

II. IULIANVS libro vicesimo tertio Digestorum.

ET ideo si prægnante vxore filius emancipatus fuerit, & bonorũ possessionem contra tabulas acceperit: legatum nepoti præstare debet.

V. VLP IANVS libro quadragesimo ad Edictum.

Sed & si mortis causa donationes collatae, credo, tuenda sunt. Si autem excepti nõ sunt, auferendas eis puto mortis causa donationes. Liberis autem tantũ & parẽtibus prætor prospexit: nõ etiã fratri & sorori cõseruauit legatum. Hoc autẽ solum debetur, quod ipsis parentibus relictu est, & liberis. Cæterum si seruo eorũ fuerit adscriptũ, vel subiecta iuri eorũ personæ, nõ debetur. Nec enim quærimus: cui acquiratur, sed cui honor habitus sit. Sed & si coniunctum ei fuerit legatũ relictu cum eo cui non præstatur, sua tantũ portio ei cõserua-

p Adoptiui. id est eos qui sunt adoptiui.

q Remaneat liberi. quod non est si emancipati sunt à patre adoptiuo, nisi fili^o adoptiuus sit de liberis. vel dic nõ est cũ desinunt esse ciues.

r Præstabitur. quia pro natis habetur: vt instit. de tut. §. cum autẽ.

s ET ideo si prægnante. quid si ante: Respon. idem propter superioris respon.

t Acceperit. emancipatus.

u Debetur. amplius etiam hic nepos post petere bonorũ possessionem contra tabulas: vt. j. eo. l. i. j. & ij. respon.

x Sed & mortis. sunt collatae. hominibus.

y Non sunt. id est si non sunt de personis exceptis.

z Nec enim quærimus. f. tantũ. nã & id quãdoq; quærimus: vt. j. ea. l. §. itẽ si quis. & facit. j. de iur. fisc. l. edi. §. ad eos. & s. ritu. j. l. nõ putauit. §. in adoptionem. Sed ar. contra instit. per quas perso. nõ. acquir. §. sed in adoptionem.

a Portio. nisi forte sint socij. nã tũc totũ quæritur exceptato: vt. s. de lib. leg. l. si is qui & nisi sit relictu indiuiduũ: quia totũ tũc quæritur

g Rescindunt. per ius prætorium. mero tamẽ iure ciuili tenet. & dic qui cunque sint qui rescindunt: vt. j. de coniung. lib. l. nihil.

h Eius. scilicet patris.

i Quibusdam. non ergo omnibus: vt. j. eodem. l. sed & si mortis. in prin. & §. liberis. sic. s. de mino. l. pater. in princip. & facit. s. de vsufu. l. si extraneo. & s. ritu. j. l. penul. §. legata.

k Præstarent. quo iure? forte officio iudicis, cũ rescissum sit testamẽtũ. vel actione vtili ex testamẽto. Arg. j. eo. l. si emãcipato. quæ est prætoria, sicut aliq; vt. s. si quis omis. causa testa. l. j. nam & quanto minoris quãdoque prætoria est: vt no. s. de act. emp. & vendi. l. Iulianus. in prin.

l Dotis nomine. hoc refertur ad vxorem & nurum. & dic si & dos fuerit, non aliã: vt. j. eo. l. is qui. §. penul.

m In infinitũ igitur. Not. ergo dictũ generaliter intelligi generaliter. a) Dictũ generale generaliter intelligitur, restringitur tamen per rationẽ exprefsam sub sequẽtem vel tacitẽ inhærentem. Bal. in. l. si quis seruo C. de fur.

n Iura cognationis. quod dic vt instit. de capi. de mi. §. quod autem. & §. sed si in insulam. & de leg. agna. tu. §. fina.

o Ad legatorum. relictorum à naturalibus parentibus. Azo.

* in aliena.

Nou. ij. c. sanẽ igitur. producti sãtentia huius tituli & ad alia permul. ta.
 i. contra reg. iuris l. si nemo. de reg. iuris l. si nemo. s. de testamẽt. tutel.

exceptato, Arg. j. quibus ad lib. pro. non licet. l. fi. & secundum hoc non obstat. j. eo. l. filium. in fin. & facit. C. famil. eriscun. l. fin. & j. eo. l. filius. & l. filium. §. si legata. & j. de coniungen. lib. l. si nepos. & instit. de lega. §. si eadem. & supra de leg. j. l. huiusmodi. §. si Titio. Accursius.

a Item si quis. facit. s. de inoffi. testa. l. Papinian. §. meminisse. & de excusa. tut. l. legatarius. & s. si quis aliquem testa. prohi. l. j. §. j. & s. quod cum eo. l. si filius. §. j. & s. ad Trebel. l. cogi. §. hi qui.

b Hoc modo. l. superior. i casu simpliciter.

c Alicui. scilicet certo vel incerto: vt instit. de leg. §. incertis. & §. sub incerta.

d Non debere. parēs vel liber hoc consequitur voluntate expressa, & sic eis habetur honor. at cum seruo, tunc magis per aliā quam per voluntatē defuncti cōsequitur: vt. s. §. hoc autem solum.

e Vtiliter. id est vtiliter dari poterunt propter conditionem legatarij: non tamen quia ipso iure nullū esset testamentum tunc enim nec cōtra tab. locum habet. & facit. s. ad Sila. l. si quis in graui. §. fin. & l. qui postumos.

f Non debentur. iure cōmuni, sed per dispensationē huius edicti debentur: vt. s. eo. l. j. in prin.

g Vm propter. bene dico vtiliter daturū, cū & c. & aliās. §. est.

h Cum scirēt. sic. s. tit. j. l. filium. §. quod si hi.

i Casus. Pa-
terfam. filium suum impuberem in potestate cōstitutum instituit, eidem substituit, filium emancipatum prateriit: liberis, parētibus, extraneis legata reliquit, vterque filius petiit contra tab. ex persona fratris, & ipse emancipatus. nunquid legata debentur omnibus? Respon. si legata sunt relicta ab impubere, solis parentibus præstantur. si à substituto impuberis, præstantur omnibus habita ratione legis Falcidiae. Et quæ est ratio legis Falcid. quia quis vocatur in semissem, quæ est quarta pars scilicet fescuncia. si autem esset institutus ex vncia, portio eius debet augeri vsque ad semissem. vnde legata ab impubere liberis & parentibus debentur, relicta à substituto omnibus debentur. Ratio est illa: Si emancipatus petit contra tab. testamētum in quo pubes est institutus, rumpitur: & habet impubes partem non ex iudicio defuncti, sed beneficio fratris, & ex persona fratris. ideo nō est mirum si præstat: solis liberis & parentibus: quia est de liberis. C. de contra tab. l. j. sed substitutus impuberis non erat de liberis: vnde omnibus præstat. & quia habet hereditatē beneficio defuncti: accidit. j. eo. l. inutilis. §. fin. [O M N I B V S.] Bonorum poss. cōtra tab. petita facit quod legata non debeantur nisi certis personis. Or debentur ista legata omnibus liberis: sic qui non petierint contra tab. bon. poss. illi qui petierunt, non debentur. vnde est in electione filij prateriti, cui legatum est, vel vult petere contra tab. & legatum non debetur. vel petere legatum, & agnoscit iudicium defuncti, & non poterit petere contra tab. [S I Q V I S.] Quidam prateritus petiit contra tab. postea apparuit eum esse de iis qui non poterant petere contra tabulas, sed de iis quibus legata relicta præstantur. nunquid oberit ei quin legatum poterit assequi? non, siue ordi-

bitur. Item si quis ex his personis rogatus sit restituere extero quod sibi relictum est: dicendum non esse legatum præstandum, quia emolumentum ad eum nō respicit. Sed si proponas extero legatum, rogatumque eum præstare hoc alicui ex liberis parentibusque, consequenter dicemus præstari debere. Hoc amplius, & si extraneo relictum sit sub hoc modo, vt alicui ex liberis præstet: æquissimum erit dicere, non debere ei prætorem denegare actionem. Ea autem legata sola præstant qui contra tabulas bonorum possessionem accipiunt, quæ vtiliter data sunt. Verum idcirco non debentur, quod filius contra tabulas bonorū possessionem accipit.

III. IULIANVS libro vicensimo tertio Digestorum.

Cum propter hoc plerumque scripti heredes omittant hereditatem, cum scirent emancipatum aut petisse, aut petitorum contra tabulas bonorū possessionem.

Petita bonorum possessione contra tabulas relicta à pupillo debentur exceptis personis. relicta à substituto debentur omnibus salua ratione Falcidiae. Bar.

V. VLPIANVS libro quadragensimo ad Edictum.

Filium quis impuberem heredē scripsit, eiq; substituit: k

nariam bonorum possessionem petierit, siue extraordinariam, scilicet Carbonianam, quæ tribuit factum, nō ius. [NON SOLVM AVTEM.] Si quis petit bonorum possessionem cōtra tabulas, denegatur ei sui legati petitio. sed si aliquid ex voluntate defuncti affectus sit, illud denegatur ei: & ideo qui petiit cum substitutus erat

impuberi, mortuo impubere denegatur ei persecutio hereditatis. hoc dicit. [S I LEGATA.] Si in testamento cōtra quod petita est bonorū possessio contra tabulas aliqua legata sunt relicta liberis, illa debentur: & etiā relicta extraneis: & vtraq; inducunt legē Falcid. & tamen si legata aliqua causa nō præstantur extraneis, propter hoc non augentur legata liberorū. [S E D ET SI PORTIO.] Si legata relinquuntur liberis & parentibus, petita contra tabulas debentur eis: quibus si portio hereditatis est relicta liberis & parētibus, & petitur contra tabulas: nunquid illa portio seruatur liberis & parētibus? sic. & quatenus conseruatur? si sit amplior virili portione, cōseruatur vsque ad virilē si minor sit, cōseruatur quantacunque sit. idem dicimus in legatis & fideicommissis. [I S AVTEM.] Si alicui ex liberis conseruatur legitima portio, præstat legata liberis & parentibus, nō extraneis. hoc dicit. Is scilicet ex liberis vel parentibus, conseruatur secundum determinationem quam habuisti in præcedenti. §. Viuian. i scripsit. ex dimidia, & extraneum in alia dimidia. vel dic filium in solidum. Accur.

emancipatum autem filium prateriit: deinde vterque filius acceperunt bonorum possessionē. legata sunt etiam substituto impuberis relicta, non tantum liberis & parentibus, verumetiam extraneis. Quæritur, an mortuo impubere cogatur substitutus ea præstare. Et si quidem ab impubere relicta sunt, solis liberis parentibusque præstanda sunt. sin verò à substituto impuberis, omnibus eum præstare oportet habita ratione legis Falcidiae, scilicet vt partis dimidiæ quæ ad eum ex bonis patris peruenit, quartam, id est totius assis fescunciā retineat. Quod si impubes ex vncia dumtaxat institutus heres fuerit, magis est semissem vsque legata præstaturum, habita ratione legis Falcidiae. licet enim ex vncia fuerit impubes institutus: tamen quod accessit, augebit: legata à substituto relicta. Omnibus autem liberis præstari legata prætor voluit, exceptis his liberis quibus bonorum possessionem prætor dedit ex causis superscriptis. Nam si dedit bonorum possessionem, non putat legatorum eos persecutionem habere. Constituere igitur apud se debet, vtrum contra tabulas bonorum possessionem petat, an verò legatum persequatur. Si elegerit contra tabulas, non habebit

k substituit. pupillariter.

l Bonorum possessionem. scilicet pupillus commisso edicto per emancipatum: vt. s. de lega. j. l. ante penul.

m A substituto. non solum ab instituto.

n Præstanda sunt. sed nōne paternum est ruptum per contra tabulas, ergo nec pupillare tenet: vt instit. de pupil. substit. §. liberis: sed illud quando de iure ciuili esset ruptum, vt ibi notauit. Accursius.

o Omnibus. quia quicquid habet, ex defuncti iudicio habet: quia pars instituti nec creuit, nec etiam decreuit. si autem creuisset, tunc pro eo quod habet ex iudicio defuncti, omnibus pro augmento tantum coniunctis: vt. s. de leg. iij. l. fi. §. fin. & de vulga. substit. l. sed & si contra. & j. eo. l. si duo. §. proinde.

p Ad eum. scilicet substitutum.

q Peruenit. ex voluntate patris.

r Augebit. sic econtra: vt. s. titu. j. l. filium. §. legata. sed caue, quia ex vncia de omnibus iis quæ accreuerunt personis exceptis, præstabit: vt. s. de leg. iij. l. fin. §. fina. Vel potest dici quod illa distinctio locum habet in his legatis quæ fuerunt à pupillo relicta, & à substituto tacite repetita: vt ibi not. sed ibi loquitur de iis quæ fuerunt ab ipso substituto relicta.

s Supra scriptis. sic. s. titu. j.

t Elegerit. sciens, non ignorans: vt. s. de inoffi. testam. l. mater. & j. de bonis lib. l. si vero. circa prin. nisi per in integrum restitutionē, si esset minor: vt. j. de bo. lib. si vero. in fin. & facit. j. eo. l. bonorum. & s. de vulga. substit. l. is qui. & j. de bo. lib. l. in seruitute. §. si quis bonorum. & s. titu. j. l. iij. §. fina.

† Emancipatus ergo habet bon. poss. contra tab. dic. si ex causa præteritus. sed si sine causa, habet ius dandi nullū. Bald. in l. cer. tā. pen. col. C. vnde cogen. Dy. in l. Gallus. s. de libe. & postum.

etiam à substit.

a *Liberis*. puta nepos ex filia: vt. s. tit. j. l. illud. §. ad testamenta.

b *Carbonianam*. quæ dicitur extraordinaria, & quia uon tribuit ius in dominio: vt. j. de Carbo. edic. l. iij. §. missum. in fi. §. & not. s. de inoffi. test. l. Papinianus. §. j. & facit. C. si manci. ita fue. ali. l. ea quidē. & s. quod quisque iur. l. j. in fi. Arg. cōtra. s. de condi. insti. l. mulier. §. j.

ADDITIO. Dic secundum Bart. q. ibi fiebat secundum volūtatē testatoris: hic ecōtra. Item si sufficit ad cōmodum, non autem ad incommodum.

c *Ex voluntate*. defuncti. Accursius.

d *Accepit*. vt de fideicom. vel donatio. causa mor. & facit. s. tit. j. l. sub conditione. §. j. & s. de vulga. substi. l. is qui. & de acqui. here. l. quæsitum. & s. ca. l. §. omnib. & s. ad Treb. l. si patroni. §. sed nec illud.

e *Suo*. secus in alieno instituto: vt supra ea. l. in princi.

f *Extraneis*. à testatore qui instituto extraneo filium præteriuuit.

g *Faceret*. quod esset si institutus adiret, & præteritus contra tabu. non peteret. at vero præterito petente, & sic annihilatis legatis relictis extraneis, non habet locū Falcid. vt & supra ad leg. Falcid. l. in ratione. ij. respon.

h *Recideret*. præterito non petente.

i *Non præstantur*. quod est quando præteritus non petit contra tabu. Item est contra. j. ca. l. §. fina. Soluti. ibi.

k *Augentur*. & sic est lorum præteriti. & sic est contra. j. ca. l. §. fi.

l *Adscripta*. iure legati: qd potest: vt. s. ad Trebel. l. mulier. §. fin. & secundū hoc quod subiicit legata, scilicet singularū rerum. vel dic adscripta iure institutionis: vt & j. eo. l. nam secundum. & l. sed & si pro dote. in princi. & quod subiicit legata. s. quantitatis, vel singularia. & secundū hoc quod dicit hereditates relinquere honesto titu. i. legati. & honestiore: id est iure institutionis.

m *Plenior*. hac ratione iure institutionis est filio relinquendum: vt in auth. vt cum de ap. cog. §. aliud. & no. q. honor est cui datur: & dedecus cui aufertur. sic instit. per quas person. no. acqui. §. & hoc quoque. & s. mand. l. si remunerandi. in princ.

n *Personis*. id est liberis & parentibus scriptis heredibus. Azo.

o *In minorem*. scriptis his personis heredibus.

p *Scriptæ sunt*. huiusmodi personæ & dic, si iam adierunt. aliàs augentur: vt no. s. titu. j. l. non putauit. §. fina. & facit. j. de coniung. lib. l. qui duos. sed in eo. titu. l. fin. contra.

q *In donationibus*. vt si talibus titulis ei plus quàm virilis relinquatur, reducitur ad virilem, sed non augetur si minus: vt supra prox. §. & infra eo.

r *Cui portio legata*. vt. s. prox. §.

s *Solis præstanda*. & est ratio: vt. j. cod. l. is qui. §. sed si scriptus. Sed

contra. s. tit. j. l. si ex duobus. §. sed illud. vbi dicit quòd omnibus. Sed ibi præteritus & institutus erant emācipati: hic institutus erat in potestate.

t *Solius*. cui conseruatur virilis, & præterito petente contra tab.

u *Portio*. hereditatis legata.

x *Id*. aliàs hoc.

y *Pro futurum*. imò nō: vt. s. ca. l. §. si legata quæ est contra. Sol. nō proficit aliis iure accrescēdi, sed iure nō amissionis. Alij quòd hic coniunctim liberis & extraneis: ibi disiunctim. qd non placet: vt. s. eo. l. iij. §. sed & si coniunctim. Alij q. ibi sit quæstio, sed nō soluitur. sed soluetur vt hic. Vel dic q. hic socij, vel legatum indiuiduum: ibi secus: vt not. d. §. sed & si coniunctim.

z *Igitur*. infert ex omnibus prædictis. nam si quod extraneis subtrahitur, datur coniunctis, vt prox. dixi: itē & cōiuncti nō habent vltra virilem, igitur & c.

a *Dandum*. aliàs dandum aliàs datum, id est dandum.

tur: in minorem **o** autem eatenus actiones his tribuantur, quatenus scriptæ sint. **p** Idem obseruatur & circa legata fideiue commissa quæ his data fuerint, & in mortis causa donationibus. **q** Is autem cui portio **r** hereditatis cōseruatur, vtrum omnibus, an tantum exceptis personis legata cogatur præstare? Et magis probatur, exceptis personis solis **s** præstanda. nec tamen solius **t** commodo id cedit. Nam si legatis onerata sit portio **u** tam liberorum parentiumve, quàm extraneorum: id **x** quod extraneis non præstatur, liberis parentibusve profuturum **y** non dubitamus. Igitur **z** ita demum quod extraneis non præstatur, cōmunicatur cum eo qui contra tabulas petit, si nō legatariis liberis parentibusque dandum **a** sit.

Hi quibus legatum vel portio hereditatis conseruatur, vltra virilem non admittuntur. h. d. cum l. seq. Bartolus.

VI. IULIANVS libro vicesimotertio Digestorum.

S Aluius Aristo Iuliano salutem: Qui filium emancipatum habebat, præterito eo patre suum & extraneum heredem instituit, & patri legatum dedit. filius cōtra tabulas bonorum possessionem petit. **b** Quæro, si aut vterque **c** hereditatem adisset, aut alter ex his, aut neuter: **d** an, & quantum legatorum nomine patri debeatur. Respondit, Sæpe animaduerti hanc partem edicti qua emancipatus **e** accepta cōtra tabulas bonorum possessione, liberis & parentibus legata præstare iubetur, habere nonnullas reprehensiones. Nam si dodrans legatus **f** fuerit, plus habiturus est is cui legatū erit, quàm emancipatus. Decreto **g** itaque ista

e quisque habebit tertiam. Sed quid erit ponamus: vnus est de liberis qui accepit contra tab. plures alij sunt quibus legata sunt relicta nunquid legata debentur? Certe sic. hoc dicit cum duabus. ll. seq. vsque ad. §. si quis ex. Viuianus.

b *Bonorum possessionem petit*. & in totum rumpit testamētum, quia præcedit patrem: vt. s. de inoffi. test. l. pater. Accur.

c *Vterque*. pater & extraneus.

d *Neuter*. quia & tunc datur contra tab. vt. s. titu. j. l. illud. in princ. & l. quod vulgo.

e *Quæ emancipatus*. præteritus qui per contra tab. rumpit in totū: & hoc inspectis verbis edicti.

f *Legatus sit*. alicui de liberis.

g *Decreto*. scilicet facto, non faciendo: vt supra eo. l. filium. §. ad eū. Accursius.

* onere. quia tutela & alia onera sequuntur hereditatē, nō legatum. Cicero tamen pro Quintio, Heredem inquit, testamento hūc reliquit, vt ad quē summus moror morte sua veniebat, ad eundē summus honos quoque perueniret. Et in Pandect. Flo. sæpe honere pro onere, & honor pro onere scriptū est.

a Præter. legatario coniuncto fratri instituto: vt. j. patet.

b Legatorum. relictorum coniunctis personis.

c Am secundum. continuatur cum præcedenti. Accursius

V Irilis. Casum in hoc prin. vide supra in casu proxi. [S I Q V I S
EX LIBERIS.] Testator aliquem ex liberis instituit, & ei

aliquid prælegavit, filium emancipatum præterit, & petita est contra tabu. bono. possess. nunquid illi ex liberis legati portio conseruatur? non vtrumque, sed datur electio sibi quod velit: vel vtrumque conseruatur vique ad virile portionē Sed quid? heres institutus adiuit: heres præteritus petiit contra tabu. legata debentur certis personis. nunquid libertates cōpetunt? Dicitur quod sic. sed si fuit denuntiarum heredi, noli adire: & ipse adiuit dolo, act. de dolo poterit conueniri ad interesse. [S I Q V I D V X O R I.] Hucusque tractatum est de legatis relictis liberis & parētibus & extraneis, incipit tractare de legatis relictis vxori vel nurui dotis causa: & dicitur, sicut debetur liberis, ita vxori & nurui. vnum sciatis, nurus appellacione pronurū cōtineri. & debentur legata solida, non pro virili portione: quia dos debetur vt æs alienum debetur ergo vxori & nurui dotis causa: siue dos prælegatur, siue res pro dote, siue pecunia: siue tantū legatur quātū est dos, siue vltra. sed si pro dote relinquatur certa portio, similiter in illa portione debet tueri. & consideranda sit nurus vel vxor tempore mortis. si ergo aliquis legat vxori constante matrimonio, non valet: quia non potest petere dote constanti matrimonio. sed quibus casibus potest petere dote constante matrimonio, ita legatum relictum vxori & nurui. h. d. cum. ll. seq. vsque ad. §. non omnia. Viuiam.

d Virilis. Continuatur cum præcedenti. & facit. j. c. verb. signi. l. virilis. & C. de cadu. tollen. §. sin autem. Accursius.

e Vnum. cui sit legatum. Accursius.

f Ceteri omnes. sic ergo fiat ex omnibus portionibus parentum vel liberorum vna coaceruatio: vt. §. de iurif. om. iu. l. si idem. §. fin. Azo. & arg. §. de pact. l. si plures. & insti. de excu. tu. §. itē tria. & in auth. de sanc. episc. §. sportularum.

g Acceperit. à coherede.

h Vt vtrumque. contra. j. eo. l. bono. poss. in fi. Solu. potest dici q̄ hic loquitur in liberis & parētibus qui bono. poss. cōtra tab. petere nō possunt: ibi de iis qui possunt: quod verum est. nam nec dicit ibi de parētibus. Sed quare deterioris conditionis esset filius qui contra tabu. petere potest posset tamen illud tolerari si petat contra tabu. vt. §. eo. l. filium. §. omnibus. Sed vbi adiit hereditatē, cur legatū non habet præcipuum? Azo. dic ergo vt ibi.

i Competent. & directē & pure datā, licet vnus heres tātum adeat: vt infra de fideicommissar. lib. l. cum vero. §. apparet. & de manu.

temperari debebunt, vt & hereditatis partem emancipatus præstet, ita, ne scriptus heres amplius habeat quàm emancipatus & legatorum modus temperetur, vt nihil plus ex legatis ad aliquem perueniat, quàm apud emancipatum bonorum possessionis nomine remansurum est.

VII. TRYPHONINVS libro sex-
todecimo Disputationum.

N Am secundum cōstitutionē diui Pij ad Tusciū Fuscianū Numidiæ legatum, placuit parentes & liberos heredes quoque institutos tueri vsq; ad partem virilem, exemplo legatorum: ne plus haberent ex institutione tales persone, quàm ad eum peruenturum esset, qui contra tabulas bonorum possessionē accepit.

VIII. VLPPIANVS libro qua-
dragesimo ad Edictum.

V Irilis d portio quemadmodum accipienda sit, videamus. Pone duos esse qui contra tabulas bonorum possessionem accipiunt: vnum esse ex liberis parentibusque. virilis tertia erit portio. Sed si tres sunt qui contra tabulas acceperunt, quarta erit virilis. Hoc idem & in legatis obseruabitur. Sed si vnus sit ex liberis qui accepit contra tabulas bonorum possessionem, plures sint qui ex liberis parentibusque legata acceperunt: sic hoc accipiendum est, vt filius præteritus semissem habeat: ceteri omnes qui sunt ex liberis parentibusve, semissem. Si quis ex liberis parentibusque & heres institutus sit, & legatum acceperit: vtrum tantum portionem ei coferuamus, an verò & lega-

testa. l. testamento. §. testamento. & de sta. lib. l. ij. respō. Sed quomodo valent rupto testamento per contra tab. vt supra de inoffi. testament. l. Papinianus. §. si ex causa. quæ est contra? Solu. ibi. **ADDITIO.** Dic quod ibi rumpitur per querelam: hic per contra tabul. & sic remanet testamentum validum de iure ciuili secundum Bartol.

tum, an alterutrum quod elegerit? Et magis est, vtrumque conferuetur: sed sic, ne amplius in vtroque quàm virilem habeat. Si adierit hereditatem is cui virilis conseruatur: libertates competent ex necessitate per aditionem. Veruntamen videndum est, an de dolo actione teneatur qui adit. Et magis est, vt si denuntiante eo qui præteritus accepit contra tabulas bonorum possessionem, hic adiit hereditatem pollicente eo portionem virilem: sit quod ei imputetur, & de dolo actione teneatur. damno enim adficit hereditatem, dum competunt libertates. Si quid vxori nuruique fuerit legatum præter dotem: accepta contra tabulas bonorum possessione non præ-

B stabitur. Nurus autem appellatione, & pronurus, ceterasque contineri, nulla dubitatio est. Cum autem dotis nomine legatur, non puto ad virilem vxorem nurumve reducendam, cum mulier ista ad æs alienum veniat. Non solum autem dotem prælegatam prætor complectitur, verum etiam si pro dote aliquid fuerit relictum: vt puta si dos in rebus sit, & pro rebus ei quantitas relinquatur, vel contra: dum tamen hoc nominetur quod pro dote relinquatur.

IX. PAVLVS libro quadragen-
simoprmo ad Edictum.

S Ed & si plus sit in legato quam in dote, dabitur illis actio.

X. VLPPIANVS libro quadra-
gesimo ad Edictum.

S Ed & si plus illis, vxori & nurui: sed non plus quàm dos facit. & sic non obstat. l. proxi. §. si quid vxori. & §. cum autem. & §. eo. l. j. circa princi. ibi, vxoribus & c. Accur.

S Ed & si. Casus in principio huius. l. continuatus est casui præcedenti. [NON OMNIA.] In. §. isto determinantur multa quæ dicta sunt in superioribus. dictum est enim quod petita bono. possess. contra tabu. debentur legata certis personis. determinat: si ergo ab vno gradu est legatum relictum, ab alio petita bono. poss. legatum non debetur. verbi gratia, testator fecit duos gradus, primum heredis instituti, secundum substituti. si est præteritus à primo gradu, petit bonorum possess. legata non debentur. si ab vtroque gradu, si viuit aliquis de institutis, legata debentur certis personis. si autem nullus viuit, res reducitur ad causam intestati. Sed quid erit? post mortem testatoris ante aditam hereditatem instituti decesserunt. nunquid legata debentur? Non, sed relictā à substitutis. Sed quid erit? aliqui sunt instituti, & aliqui substituti. nemo adiuit. nunquid legata debentur. Non, nisi relictā ex testamento. Sed quid erit? aliqui plures instituit. quidā adierunt: quidam non.

k De dolo. sed nonne licuit ei suo iure vt i: vt j. de regu. iur. l. nullus? Respon. non: cum sibi non prodest, & alij nocet: vt. j. de aqua plu. ar. cen. l. j. §. denique. & no. de vi. denuntiationis: vt j. quæ in frau. cre. l. ait prætor. §. si quis particeps. & §. de rei vin. l. si fundum.

l Adit. scilicet institutus.

m Virilem. præterito.

n Præter dotem. inclusiue ponitur istud præter. nam & dotem & aliud legauit. sic supra de pigno. act. l. j. in fin. Accursius.

o Non præstabitur. contra. j. l. proxi. Solu. ibi.

p Nurus. sic. j. de verb. signifi. l. si nurus. & supra qui satisda. cog. l. ij. §. nurum.

q Legatur. vt fundus valens. c. pro dote quæ erat centum, vt & infra proxi. §. & hoc casu habet locum edictum de alterutro, nisi aliud senserit testator: vt. §. de dote præleg. l. cum quis. & C. de rei vxor. act. §. sciendum.

r Reducendam. aliàs redigendam. Accur.

f Cum. pro quando: vt quia concurrat legatum cum dote. secus ergo est si plus est in legato. nec obstat. j. l. proxi. vt ibi not.

c Aes alienum. sic. §. ad legem Falcidiā. si vsum fructus. §. dos. & §. ad Trebel. l. cum heredes. Accursius.

u Nominetur. aliàs vtrumque deberetur: vt. C. de rei vxor. act. §. sciendum. nec ob. j. eod. l. is qui. §. ei qui. sed ibi nulla erat dos.

a Cum, pro si: cum, pro quia Bar. in. l. i. C. in qui. cau. cel. lon. tēp. præscri. gl. & Card. in Cle. testibus. in prin. de testi. & quo modo differat, vide omnino per Alex. in. l. stipu. j. de verb. obli.

legata debentur ab iis qui adierunt. Sed quid erit? legatum est ab instituto sub conditione, & à substituto pure. deficitur conditione institutus. si non fuit conditio in ipsius potestate, legata relicta ab instituto debentur. si autem voluit adire, nullum emolumentum sibi debetur. hoc dicit cum tribus. l. sequen. vsque ad l. nonnunquam. Viuianus.

a Sed et si pro dote. facit s. eod. l. filium. §. sed & si portio. Accursius.

b Mortis. adeo ut nec aliter relictum valeat. vel si valeat, non præstetur petita bonorum possess. contra tabulas: vt supra de auro & argen. lega. l. iij. & de lega iij. item legato. §. penul. Azo. & facit. j. co. l. interuenit.

c Prælegauerit. focer.

d Nupta sit. scilicet filio adhuc. Accursius.

e Nullum legatum est. scilicet interim. Sed nunquid erit cum poterit? Respon. erit. Argu. infra de solu. l. sub conditione. Hu. & facit supra de dote præleg. l. si focer. in princip.

f Dabitur actio. quod est si vir sit exheredatus: vt supra solu. matrimo. l. si constante. §. j.

g Gradibus. institutorum & substitutorum.

h Relicta sunt. liberis & parentibus: aliis autem relicta nunquam præstantur. Azo.

i Gradu. secus in querela: quia illa omnes gradus rumpit ipso iure: vn de ex nullo gradu præstantur legata: vt supra de inoffic. testa. Papiniana. §. sed nec. & §. si ex causa. & l. Titia. hic vero non ipso iure nisi ante aditam hereditatē de tur contra tabulas vt. C. de coll. l. liberis. & l. filia. do. Azo. & infra de manu. testa. l. testamento liberi.

k Petita. non dicit data: quod cautē notandū est. Azo.

l Ait Iulianus. respondendo, & plures casus apponendo & præmittendo. Azo. & in fine. l. soluet.

m Viuit. tempore mortis testatoris: & qui repudiavit hereditatē, præstabit præteritus accipiens contra tabulas.

n Eorum. qui sunt instituti in primo gradu.

o A sequenti. scilicet relicta sunt, præstabit hic præteritus qui petet contra tabulas.

p Ab intestato. sed quo modo hoc casu, cum tempore mortis extiterint tabulæ: vt s. tit. j. l. quod vulgo: sed hic nullo tempore adire potuit: nec viuo testatore: vt s. de acqui. here. l. neminem. nec post mortem: quia nō supersunt instituti vel substituti. Sed quid si transfertur ad heredem: vt s. tit. j. sed & si decesserit? Respon. idem quod in defuncto: vt j. de reg. i. l. in omnibus. §. non debeo. Azo.

q Bonorum possessionem. vnde liberi.

r Quod si post mortem. ecce casus quos prædixit supra ibi, sed nonnunquam & c.

s ff. Infort.

Sed & si pro dote ex parte aliqua eandem heredem scripserit, tuendam esse puto. Esse autem vxorem mortis tempore exigemus. Si nurui dotem prælegauerit, eaque mortis tempore nupta sit, nullum legatum est: quia dos nondum debeat. Sed cum & constante matrimonio aduersus heredes socii dabitur actio, dicendum est etiam prælegatæ dotis petitionem dari debere.

Ea legata debentur ex hoc edito quæ sunt relicta ab eo gradu contra quem petita est bonorum possessio, si propter timorem bonorum possessionis contra tabulas nulla efficiantur. sed si aliàs de iure communi, debentur etiã legata ab alio capite. h. d. vsque ad l. nonnunquam. Bartolus.

Non omnia quæ ab omnibus gradibus relicta sunt, legata præstare eum oportet qui contra tabulas petit: sed ea sola quæ in eo gradu data sunt contra quem bonorum possessionem accepit. Sed nonnunquam contra alium quidem gradum petita est bonorum possessio: ex alio verò legata præstanda sunt: vt ecce duo gradus heredum fecit: emancipatum præterit: ab utroque tamen gradu liberis & parentibus legata adscripsit. ait Iulianus, si quidem aliquis ex primo gradu viuit: ea legata præstabit, quæ liberis & parentibus à primo gradu data sunt. sin verò nemo viuit eorum, ea quæ à sequenti. Quod si neque ex primo gradu, neque ex secundo quisquam in rebus fuerit humanis, cum testator moritur: tunc ab intestato magis bonorum possessionem præterito filio competere, nec legata cuiquam præstanda. Quod si post mortem testatoris ante aditam hereditatem instituti decesserint, contra ipsos quidem videri petitum: veruntamen ab eis

f sed quæ à substitutis. sed cur tam variè? Respo. propter præteritum qui habuit contra tab. non potuerunt substituti adire: & sic legatarij per præteritum amiserunt. det ergo præteritus hæc legata. sed institutus non adiuit morte præuentus, non timore præteriti: & ideo ea nō soluit præteritus. Quid autē si repudiat institutus? Respo. timore præteriti facere videtur: vt s. co. l. cū propter. ideo præterit° soluet, vt ibi: Iulian° ait & c. Sed nōne relicta ab instituto videntur repetita à substituto: vt s. de leg. j. l. licet. & sic semper præstada? Respo. hic voluit esse repetita, qd ex multis cōiecturis potest apparere: vt in ea. l. licet. & facit. s. titu. j. l. quod vulgo. & l. illud.

relicta legata non esse præstanda, sed quæ à substitutis relicta sint.

XI. PAVLVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

A tibi institutus & substitutus viuant: licet nemo adeat hereditatem, ea tamen legata deberi dicimus, quæ ab instituto data sunt.

XII. VLPPIANVS libro quadragesimo ad Edictum.

S iue autem omiserint instituti, siue non omiserint: dicendum est legata quæ ab ipsis relicta sunt, præstanda, quamuis secundo gradu instituti omittentibus eis adierint hereditatem.

XIII. TRYPHONINVS libro secundo Disputationum.

Item à substituto legata deberi dicimus, si institutus conditione defectus esset, quæ in ipsius potestate non fuit. Nam si eam quæ in ipsius potestate fuit, nō impleuit: pro eo habendus est, qui noluit adire hereditatem: quando nihil habiturus emolumentum, conditioni meritò non paruerit.

XIII. VLPPIANVS libro quadragesimo ad Edictum.

Nonnunquam contra tabulas bonorum possessionem quis habet iure secundum tabulas bonorum possessionis: vt puta heres institutus est emancipatus filius, alius emancipatus præteritus. institutus accepit contra tabulas bonorum possessionem, præteritus omisit. Apertissimum est, vt cogatur omnibus perinde legata præstare, atque si commissum editum non fuisset. Nec enim occasio emancipati præteriti debet institutum lucro adficere, cum præteritus iure suo non vitatur. Si ab vno ex filiis herede instituto nominatim alicui ex liberis parentibusque legatum datum sit, & acceperit bonorum possessionem contra tabulas cum aliis: melius est probare, om-

cepisset bonorum possess. secundum tabulas. Azo.

b Accepit. contra tabu. quod potuit beneficio præteriti si adhuc non audiuerat: vt s. titu. j. l. si post mortem. §. fina. aliàs secus: vt supra tit. j. l. si ex duobus. §. sed illud.

c Apertissimum. vt. j. l. proxi. §. sed si solus.

d Lucro. vt exoneretur à legatis nisi coniunctis: vt s. co. l. filium in princ. & §. si. & facit. j. de colla. do. l. si fuerit.

e Cum aliis. scilicet præteritis, quod potest. vt supra titu. j. l. si post mortem. §. si.

f melius est. imo contra. cum enim relicta præstari debeant, cur

more præteriti facere videtur: vt s. co. l. cū propter. ideo præterit° soluet, vt ibi: Iulian° ait & c. Sed nōne relicta ab instituto videntur repetita à substituto: vt s. de leg. j. l. licet. & sic semper præstada? Respo. hic voluit esse repetita, qd ex multis cōiecturis potest apparere: vt in ea. l. licet. & facit. s. titu. j. l. quod vulgo. & l. illud.

A tibi. Ab instituto. Aliàs ab instituto: & tunc facit. s. l. proxi. ibi, Iulianus ait. & aliàs ab intestato.

S iue autem. Omiserint. Scū anteq̄ omittent, & petita & data esset bo. pos. secus si tantū est petita: vt s. de hered. instit. l. seruus. Azo.

E is. scilicet institutis in primo gradu.

Item à substituto. Dicim°. petita cōtra tabu. pendente conditione: vt supra titu. j. l. si in adoptionem. Azo.

Noluit adire. vt quia ab instituto legata debentur: vt s. eod. l. siue. Azo. & facit. s. de hered. instit. l. in suis. Accur.

Nonnunquam. CASVS. In prin. huius. l. ponitur casus in quo qui petit cōtra tab. habet eā iure bonorū pos. secundū tab. verbi gratia: Quidā filius emancipatus fuit institutus, alius filius emancipatus præteritus. modo quæritur, si vnus emancipatus est institutus, alter præteritus: institutus potest petere cōtra tab. ex persona præteriti. petit eā emancipatus. qui petit, retinebit nō iure contra tab. sed secundum tabu.

[SI AB VNO & C.] Cū testator plures filios instituit, & ab vno nominatim aliqua legata legitur paritibus: postmodū accepta bono. possess. cōtra tab. nūquid debentur legata parentibus: & respon. q. sic. Viuianus.

a iure. id est effectu: quia idem est effectus ac si ac-

a Voluntas ergo testatoris ex coniecturis colligitur. sic alibi ex eius vsu & cōsuetudine. glo. & doc. in. l. legata. §. si. in ver. voluntatem. s. de supel. l. si seruus. §. si. de leg. i.

***** Perperam hanc negationē tollebat Hal. Ioā. Ant. Aug. lib. 4. c. 17.

non sic præstantur vt testator voluit? Respon. quia per bono. poss. fit detractio partis: vt supra tit. j. l. filium. §. legata. & l. non putauit. §. fin. Sed quid si ei non detrahatur, sed addatur per bonorum possessionem? Respon. tunc secus: vt infra de colla. do. l. si fuerit. Azo. Item contra infra eo. l. nepos. Solu. hic etiam institutus petiit contra tabulas, ibi non. sed hoc non placet: quia tunc magis deberet teneri institutus. Hug. dic ergo vt ibi.

Accursius.

Is qui.] **CASVS.** In princip. huius. l. ponitur casus in quo petita bo. poss. cōtra tabu. personis exceptis in edicto non præstantur legata. verbi gratia, pater filiū in potestate cōstitutum præterit: aliis liberis legata reliquit. filius vult dicere aliquid, & rūpere per contra tabu. nunquid legata p̄stabit? nō, quia non videtur per contra tab. rūpere, cum possit dicere nullū. Sed quid erit? pater filium in potestate cōstitutū præterit, emancipatum præterit: in potestate cōstitutus petiit cōtra tabu. debetur legata. & certe legata quæ relicta parentibus à filio in potestate cōstituto nō debentur, ab emancipato videntur deberi. sed si emancipatus petat contra tabulas, non videtur petere in solidū: sed pro dimidia debet legata. Sed quid si institutus adiuit, emancipatus petiit contra tabulas? non est dubium quod debet legata liberis & parentibus nō in solidū, sed pro dimidia. [EI QVÆ.] Si vxor vel nurus non habuit dotem, & ei legatur dotis causa, illud legatum nō debetur ei. h. d. petita bonorum poss. contra tabu. secus si dotē habuit, & sub nomine dotis plus legatū est. §. eo. l. ij. §. fi. [SI EXTRANEQ.] Si heres instituitur extraneus, & exceptis personis legatur si heredi decem dedit, legatum debetur exceptis personis si dedit decem præterito qui petit contra tabulas. Viuianus.

^a Petierit. quid & potest. vt. C. de l. præteri. & exher. l. fi. §. fi. Acc.

^b Exceptio. id est replicatio. Accursius.

^c Quia bonorum possessionem. sic econtra. §. tit. j. l. si filius. Sed quomodo competit contra tabu. cum testamentum ipso iure sit nullum? vt insti. de exher. lib. in princ. & oportebat tales esse tabu. ex quibus adiri potuit hereditas: vt. §. tit. j. l. quod vulgo: Respo. secundum R. est nullum, si hoc vult dicere: vt. §. de iniust. te. l. filio. x. & sic etiam fit repletio ipso iure de quarta: & tamen per filium debet peti & fieri prout conuenit: vt. C. de inoffic. test. l. sancimus. §. repletionem. & l. si quando. §. illud. Item & ipso iure fit compensatio: si tamen ab homine petatur: vt no. insti. de ac. §. in bonæ fidei & facit. §. tit. j. l. filium. §. sed cum. & de libe. & postu. l. fi.

^d Existimant. sed male: vt. §. eo. l. si duo.

^e Effectu. aliàs effectus, scilicet emancipatus, patris sub. quadam iniuria: quia scilicet præteritus aufert suo dimidiam, quam suus libere habiturus erat cum testamentum non valet: vt infra eo. l. si duo. & §. proximi. aliàs est effectus: & tunc sub patris successor, per contra tabulas aufert & c.

nes qui contra tabulas bonorum possessionem acceperunt, cogendos id legatum præstare.

xv. PAVLVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

Is qui in potestate est, præteritus legata non debet præstare, etsi contra tabulas bonorum possessionem petierit: quia & non petita bonorum possessione intestati hereditatem obtineret. nec enim exceptio doli mali huic noceat: & absurdum est eum cogi legata præstare, quia bonorum possessionem petierit: cum & sine hac hereditatem habiturus sit suo iure. Vnde si duo præteriti sunt, emancipatus, & is qui in potestate est: quidam nec emancipatum præstare debere legata existimant, quia effectu fratris aufert partem dimidiam: cum & si hic non peteret, suus solus rem habiturus esset. Quid ergo est vbi præteritus sit suus? Verius est quod dictum est. Vbi verò scriptus est, & voluntatem patris habet: debet teneri legatariis, etiam si omiserit bonorum possessionem. Sed si vnus emancipatus heres scriptus sit, alter præteritus, & vtrique contra tabulas bonorum possessionem acceperint: & institutus eadem præstat, quæ præteritus. Sed si solus heres institutus contra tabulas bonorum possessionem acceperit, omnibus debet legata præstare, perinde atque si adisset hereditatem. Sed si scriptus quidem adierit hereditatem, præteritus autem bono-

^f Verius est. vt testamento ipso iure non valente nil soluat de legatis: vt. §. in princ. huius. l.

^g Scriptus est. heres scilicet suus.

^h Etiam si omiserit. siue acceperit bono. poss. beneficio præteriti, præstat legata: vt. §. in hoc eo. tit. l. filium. in princ. siue omiserit,

& acceperit ex institutione, idem est, vt hic. & facit. §. si quis omis. cau. testa. l. si filius. & l. quia autem. §. hoc edictum. Eadem sola, quia coniunctis tantum: vt. §. ca. l. §. de scripto. sed si solus. pone casum vt. §. eo. l. nonnunquam. in princ. Certis personis. videbatur enim eū teneri etiā extraneis, quia secus erat voluntatē defuncti, quia adierat hereditatē: itē & quia præteritus petita contra tabu. præstat certis personis tantū. & concordat. §. eo. l. filiū. §. is autē. Sed cōtra. §. tit. j. l. si ex duobus. §. sed illud. & §. eo. l. si duo. in fi. vbi dicit teneri omnibus. Solu. illa. l. si ex duobus. corrigitur per hanc. l. & hæc per illā, si duo. Alij q̄ illa in emancipato, hæc in suo. hæc nō placet: vt in d. l. si ex duobus. §. si is. & §. vbi. Vel die quod in illa sunt liberi, & tales qui habet cōtra tab. hic autem ex liberis ducit originē: nō tamen possunt petere cōtra tab. quia ex filia: vt. §. de cōiung. lib. l. qui duos. in fi. & §. eo. l. filiū. §. si quis. Vel dic: quod in contrariis dicitur, est opinio aliquorū, vt hic dicit. Itē quod ex liberis, ideo dicit, quia si de liberis non esset, auferretur hereditas petita cōtra tabulas ab aliquo ex liberis. Accur.

Conditio debet impleri in persona eius qui petit contra tabulas. Bartolus.

Si extraneo herede instituto, sub hac conditione exceptæ personæ legatum sit, si heredi dedit: ita ei legatorum actio dabitur, si ei qui contra tabulas bonorum possessionem accepit, dedit: non si heredi instituto: quia absurdum est, illum commoda hereditatis habere, alium onera sustinere in præstando legato. Sed & si Titio iussus fuerit dare non illi, sed filio dare debet.

§. tit. j. l. si ex duobus. §. sed illud. secus si non adisset, sed contra tab. petisset institutus beneficio præteriti: vt supra tit. j. l. non putauit. §. fi. Item hoc si est vnus tantum præteritus: aliàs conseruatur virilis: vt. §. eo. l. virilis. & l. filium. §. ad eum.

ⁿ Accepit. nec potuit ex quo adiuit: vt. d. §. illud.

^o Sub prætextu. quantitate non adiecta. aliàs secus: vt. C. de fal. cau. adiect. l. si non. quæ est contra secundum quosdam. sed dic contra: quia tunc ad æs alienum non veniret: vt. §. eo. l. virilis. §. cum autem. Azo. hic ergo loquitur cum testamentum rumpitur per contra tabu. sed in contraria validum est.

^p Quia absurdum est. bona ratio: vt. C. de fur. l. fina. §. sed cum in secunda. Est & alia, quia in effectu est heres præteritus: vt argu. supra quod cum eo. l. si filius. §. j. & supra ne quis eum qui in ius vo. l. penul. §. j. licet huic sit argu. contra supra de vulga. subst. l. qui liberis. §. hæc verba. patet ergo quod hæc conditio transfertur. sic. §. de fideicommiss. lib. ergo. §. si sub conditione. & supra de condi. & demon. l. iij. j. respon. Accursius.

^q Sed & si Titio extraneo non instituto. Azo.

^r Filio. præterito.

^f Debet. vt conditio sit impleta. non autem est debitum: vt supra si quis omis. cau. test. l. si sub conditione. in fi.

SI duo.] **CASVS.** In lege ista dicitur: Testator habebat duos filios, vnum in potestate, illum præterit: alium emancipatum instituit. commissum est edictum per eum qui est in potestate. ponamus ergo: ambo petierunt contra tabulas bonorum poss. ille qui remanlit in potestate, non præstabit legatum liberis & parentibus: qui ab intestato dimidiã erat habiturus. Sed nunquid emancipatus præstabit? & certe si solus esset heres, & petat contra tabulas, præstabit. verumtamen quia petiit cõtra tabulas, tunc emancipatus præstat pro sua parte: in potestate constitutus nõ præstat. Viuianus.

a Ambo petissent. sed quo modo suus præteritus petit, cum sit ipso iure nullum: vt instituit. de exhereda. li. in princ. & oportet tales esse tabulas vt ex eis possit adiri hereditas? vt supra titu. j. l. quod vulgo? Respõ. dicit nullum, si hoc vult: vt. s. de inoffic. testa. l. filio.

b Ab intestato. facit supra eo. l. is qui. in princ. & s. penul.

c sed verius. supra eo. l. is qui. s. vnde si duo. cõtra. Solu. ibi. Itẽ contra infra de regu. iuris. l. qui in ius alterius succedit, debet vt iure eius. sed certe licet emancipatus auferat suo, non tamen dicitur ei succedere. Accur.

d Non acceperit. institutus. Azo sed adiuit, vel secundum tabulas petiit ex institutione. Accursius.

e Tamen quia. nunc respondet.

f Plenum etiam obsequiũ. & sic præstat omnibus. Sed contra supra eod. l. is qui. s. vnde. Solu. ibi. Item contra infra de secun. tabu. l. si sub conditione. in fin. vbi tantum exceptis personis. Solu. hoc verbum, plenum, quod est hic, tollit contrarium. nam & hic & ibi emancipatus fuit institutus, & hic & ibi secundum tabulas voluit succedere. sed hic potuit, ibi non potuit defectu conditionis: vnde venit ibi iure contra tab. & facit ad. l. C. de inoffic. testa. l. cum duobus. & supra titu. j. l. si ex duobus. in princ.

SI emancipato.] **CASVS.** Pater familias extraneum instituit: filium emancipatum præterit: ab instituto extraneo rem aliquã legauit. adita est hereditas, & res legata perit dolo scripti heredis. nunquid aduersum emancipatum debet dari actio de isto legato? Et respon. propositum est prætoris, cui ita legatum est, facere q̄ emancipatus præstet si petiit contra tabulas, & est relictum personis exceptis in edicto prætoris. Viuianus.

g scripti heredis. petita iam contra tabulas vt dicunt, argumen. infra de noua. l. quoties. imò & non petita, quia postea petita à die mortis petita videtur: vt supra de acquirend. hered. l. heres quandoque. Sed videtur præteritum liberari: vt supra de dolo. l. arbitrio. s. fin. & supra de lega. j. si heredis. s. j. & l. filiusfamilias. in fin. quæ sunt contra. Solu. hic filius fuerat in mora. nec obstat quod dicit, utilis: quia in omnibus casibus datur utilis petita contra tabulas. vel dic quod hic fauor personarum facit vt non liberetur filius. Sed an hic scriptus heres tenebitur filio? Videtur quod non, argu. supra soluto matrimo. l. etiam. s. licet. & supra de ff. Infort.

XVI. VLP IANVS libro quarto Disputationum.

SI duo proponantur esse, vnus in potestate præteritus, alius emancipatus institutus: apparet commissum esse edictum per eum qui in potestate est. & si ambo petissent contra tabulas bonorum possessionem, is quidem qui in potestate mansit, cum rem ab intestato habeat, non præstabit liberis & parentibus legata. emancipatus vero nunquid nec ipse præstat, quia ei rem auferret qui præstaturus non erat si solus esset? Sed verius est, vel hunc saltem debere liberis & parentibus præstare legata. Proinde si contra tabulas non accepit, dendum est tuendum eum in partem, & vtique liberis parentibusque legata præstaturum. Sed an & omnibus, dubito. Tamẽ quia plena fruatur voluntate, plenum & obsequium præstare testatoris iudicio pro sua parte debet.

XVII. IULIANVS libro trigentesimo sexto Digestorum.

SI emancipato filio præterito pater extraneum heredem instituisset, & ab eo rem legasset, eaque adita hereditate dolo scripti heredis perisset: aduersus emancipatum utilis actio dari debet, ei scilicet personæ cui filius legata præstare cogitur: quia prætori propositum est sine iniuria ceterarum personarum bonorum possessionem contra tabulas testamenti dari.

nam & hic & ibi emancipatus fuit institutus, & hic & ibi secundum tabulas voluit succedere. sed hic potuit, ibi non potuit defectu conditionis: vnde venit ibi iure contra tab. & facit ad. l. C. de inoffic. testa. l. cum duobus. & supra titu. j. l. si ex duobus. in princ.

SI emancipato.] **CASVS.** Pater familias extraneum instituit: filium emancipatum præterit: ab instituto extraneo rem aliquã legauit. adita est hereditas, & res legata perit dolo scripti heredis. nunquid aduersum emancipatum debet dari actio de isto legato? Et respon. propositum est prætoris, cui ita legatum est, facere q̄ emancipatus præstet si petiit contra tabulas, & est relictum personis exceptis in edicto prætoris. Viuianus.

g scripti heredis. petita iam contra tabulas vt dicunt, argumen. infra de noua. l. quoties. imò & non petita, quia postea petita à die mortis petita videtur: vt supra de acquirend. hered. l. heres quandoque. Sed videtur præteritum liberari: vt supra de dolo. l. arbitrio. s. fin. & supra de lega. j. si heredis. s. j. & l. filiusfamilias. in fin. quæ sunt contra. Solu. hic filius fuerat in mora. nec obstat quod dicit, utilis: quia in omnibus casibus datur utilis petita contra tabulas. vel dic quod hic fauor personarum facit vt non liberetur filius. Sed an hic scriptus heres tenebitur filio? Videtur quod non, argu. supra soluto matrimo. l. etiam. s. licet. & supra de ff. Infort.

petitio. heredi. l. si quis. s. sicut. sed dic contra: vt. s. ad leg. Aquil. l. si dominus. s. j.

b Ceterarum personarum. scilicet parentum & liberorum. Accur.

NEpos qui.] **CASVS.** Testator instituit filium, & nepotem in potestate retentum. nepoti reliquit legatum. filius emancipatus præteritus petit cõtra tabulas. nõquid nepos debet legatum habere? Sic: & conueniens est q̄ emancipatus ei infolidum teneatur. verũ si nos inspiciamus illud correctum, de æquitate dici potest quod isti nepoti non vltra quadrantem debet dari petitio: idẽ quia pater eius in vnum semissem vocabatur, qui debet inter eum & patrem diuidi. Viuianus.

XVIII. AFRICANVS libro quarto Quæstionum.

NEpos qui in potestate mansit, & filius suus, heredes instituti sunt. nepoti legatum dedit. pater eius emancipatus petit bonorum possessionem. nepos legato contentus est. Quidam in eum solum qui in potestate esset, legati actionem nepoti dandam responderunt, quia ei nihil auferatur, & emancipatus partem filij sui occupet, in qua onus legatorum non consisteret. Sed rectius dicitur, in emancipatum solum dandam actionem nepoti, & quidẽ non vltra quadrantem: o

XIX. IDEM libro quinto Quæstionum.

Quia & si omnes petissent bonorum possessionem, semis nepotis inter eum & patrem eius diuideretur.

XX. MARCIAVVS libro quarto Regularum.

SI filius emancipatus contra tabulas bonorum possessionem petierit: tuendos quidem liberos & parẽtes constat. Sed si variẽ donatum fuerit exceptis personis à testatore mortis causa pro rata conferent ad virilem emancipato: sicut accidit in portionibus hereditariis & legatis. Intestato autem mortuo patre, super donationibus mortis causa factis nõ poterit filius queri: quoniam comparatio nulla legatorum occurrit.

XXI. PAPINIANVS libro tertio decimo Quæstionum.

quia commissio edicto per emancipatum cõtra tab. non petiit: quã si petisset, cum suo patre in dimidia concurrisset, vt hic dicitur, licet legatum tunc nõ haberet. vt. s. tit. j. l. filium. s. omnibus. & j. eo. l. bonorũ. hoc autem extraneo imputari non posset: quia & si voluisset petere, non potuisset, secundum Azo.

SI filius.] **CASVS.** Si filius emancipatus petit bonorum poss. cõtra tabulas, legata & causa mortis donationes debentur certis personis, etiam si variẽ in omnes data sunt. & si essent in aliquibus partibus instituti parentes, sunt tuendi. ita in legatis, & in mortis causa donationibus. Viuianus.

q Tuendos. in iis quæ sunt eis relictæ vsque ad virilem: vt. s. eo. l. nõ secundum. Accursius.

r sed si variẽ. quia alicui plus. & alicui minus: vel dic vni per legatum, alij per donationẽ causa mortis: vel alio modo ita q̄ emancipato nõ remanet virilis. & quod dicit exceptis, scilicet liberis & parentibus qui de extraneorum numero excipiuntur. Azo.

f Emancipato. ita quod habeat virilem.

t sicut. exemplificatiue ponitur sicut,

u queri. iure cõtra tabulas: sed per querelam inoffic. dona. Azo.

x Comparatio. q. d. nõ potest dici quod vsque ad virile tantummodum debeat donatio causa mortis ab intestato, sicut nec legata: quare non potest fieri talis comparatio: quia ab intestato nõ habet

locum contra tabulas: unde per eam non reuocantur legata vsque ad virilem: & ideo nec donationes causa mortis, secundum. Azo.

Si portio. **CASVS.** Sicut petita bonorum possessio contra tabulas, exceptis personis debetur legata: ita si aliqua portio est eis relicta, illa debetur. sed si repudiata est portio, pertinet ad filium emancipatum qui petit contra tabulas. & tenetur prestare legata exceptis personis. Viuianus.

a Legis. prætorie etiam & Imperatoris: vt supra eo. l. nam secundum.

b Repudietur. aliàs respuetur. Accursius.

c Prestabit. quia nec excepta persona aliis erat præstatura: vt supra eo. l. filium. §. fina.

Bonorum possessione.] **CASVS.** si filius emancipatus præteritus petit bonorum possessionem contra tabulas, indubitatè scriptus heres in illo testamento, qui forte bonorum possessio accepit, vel iure civili successit, legata sibi relicta non debet habere præcipua: quia ipsi emancipato legata relicta non debentur. Viuianus.

d Bonorum possessione contra tabulas. commisso edicto. vel dic corporaliter volens esse iure civili heres. vel sine possessione sola voluntate adiit, vt subiicit: quod fieri potest: vt institu. de hered. qualitat. & differen. §. fi.

e Non habebit. scilicet ultra portionem virilem, sed virilem sic: vt supra eo. l. virilis. §. si quis ex liberis. & l. filium. §. omnibus. quæ sunt contra.

f I quib. Constituit. vt supra eo. l. nam secundum.

g Acceptam. Testator filium emancipatum præterit, & duos instituit. vni seruos prælegauit: quos & manumitti ab eo voluit. hic commisso edicto petiit contra tab. & sic libertas non tenet. erit indignus vt partem habeat in seruis qui per eum libertatem perdidit. secundum hoc dic acceptam bonorum possessio. à seipsis liberis vel parentibus. Vel dic quod institutus non petit contra tab. sed præteritus: & tunc est ratio bona: quia hi serui inter cætera pecuniaria commoda relicti fuerunt parentibus vt eos manumitterent. petita contra tab. euanescent libertas, & remanet penes eos qui acceperant contra tab. non penes parentes quos de proprietate testator nil voluit habere. Accursius.

Interuenit.] **CASVS.** Petita bonorum possessio contra tab. debetur legata exceptis personis. sed quando debet esse in numero liberorum cui debetur legatum: certe quando dies legati cedit. hoc dicit. Cedit autem dies legati à morte testatoris. C. de cadu. tollen. §. cum igitur. & §. sin autem. Viuianus.

h Ferre. id est capere à filio. Accursius.

i Legati. quod est tempore mortis, nisi in casibus: vt no. institu. de leg. §. si peculium. & facit supra eo. l. sed & si pro dote §. esse autem & infra de iure fil. l. iij. §. quando. & forte etiam testamenti secundum quosdam: vt non obstat. §. de rebus dub. l. si cognatis. & de heredi. instit. l. si alienum. §. in extraneis.

Qui filium.] **CASVS.** In. l. ista dicitur, pater familias filium emancipauit, nepotem retinuit in potestate, filium exheredauit, nepotem instituit, quædam emancipatum præterit. nunquid iste nepos potest petere contra tabulas? Certe sic, quia non debet petere secundum tabulas, cui speratur moueri contra tab. Or ponamus: Filius est datus in adoptionem, nepos procreatus est scriptus heres. emancipatus est. præteritus. nunquid nepos est tuendus? Certe sic. sed quid? ex eodè filio nepotem retinuit in potestate: illi pro parte instituit: alios pro alia parte. reliquit legata nepotibus ex filia, vel matris. nu-

quid legata debentur personis exceptis? & certe sic. Viuianus.

k Parte. aliàs est pro ea parte qua quisque intestato, si suus heres non esset, id est emancipatus subau. succederet bono. possessio. & c. aliàs hoc plus intestato suus heres esset si pater suus heres non esset: quia esset: emancipatus. sic & supra de inoffi. testa. l. si proponas.

xxv. MARCELLVS libro nono Digestorum.

Qui filium emancipauerat, & nepotem ex eo retinuerat in potestate, testamento filium exheredauit, nepotem ex aliqua parte instituit heredem, & alium filium emancipatum præterit. Potest defendi, nepotem quoque bonorum possessionem contra tabulas petere posse. Nam pro ea parte **k** qua quisque intestato suus heres esset, si pater suus heres non esset, bonorum possessio defertur. Is cuius filius in adoptione erat, nepotem quem filius postea procreauerat, scripsit heredem: emancipatum **l** filium præterit. Nam habet ***** nepos ex edicto bonorum possessionem? tuendus tamen exemplo parentum & liberorum, quibus legata præstare coguntur qui bonorum possessionem contra tabulas acceperunt. Si fortè ex eodem filio retinuerat nepotem vnum plurè: vt: indubitatè pro ea parte tuendus est, pro qua parte tuetur ***** si ex filia nepos, aut mater defuncti **m** heredes instituti essent. nam his comparatur. **u**

DE COLLATIONE
[bonorum.]
TITVLVS VI.

est sibi commissum edictum: vt supra de optionem.

n Comparatur. non omnino: quia hic petit contra tabulas: non ibi.

DE COLLATIONE
[BONORVM.]

Id est communicatione, quasi in commune latio. nam quod erat proprium, confertur, id est communioni subiicitur. ADDITIO. Quia petitur bonorum possessio contra tabulas à filio emancipato præterito contra filium in potestate constitutum heredem institutum, de cuius petitione habuistis supra de contra contra tab. æquum est quod emancipatus conferat suo. unde dicit rubri. de colla. scilicet faciendis ab emancipatis præteritis qui petierunt contra tab. suis. & hic est dupliciter scripta rubri. vna dicit, de collatione, scilicet faciendis: alia dicit, de collatione bonorum: scilicet faciendis ab emancipatis præteritis. vel de omnibus bonis, vt colligitur infra tit. i. l. ij. §. si tres. & l. prætor. §. Iulianus. & infra eo. l. vlti. & vt vos loco cuiusdam summæ tenentis totum istum titulum menti, & intelligatis plura contraria argu. debetis ita dicere: Iste titulus vindicat sibi locum in casu tali: Pater instituit filium in potestate constitutum, emancipatum præterit. emancipatus petit contra tabulas. rumpit testamentum. C. eo. l. vt liberis. iste emancipatus omnia profectitia tenetur suo conferre quæ tempore mortis fuerint, & alia aduentitia secundum hæc tempora. C. eo. l. postumo. item castrensia vel quasi: vt not. infra. l. i. §. nec castrense. hoc est correctum in aliquo: quia hodie conferuntur sola profectitia, non aduentitia. C. eod. l. vlti. filius emancipatus non emancipato confert. Cod. eod. l. emancipati. Item not. olim erat locus collationi ab intestato, non à testamento: hodie secus. C. eod. authen. ex testamento. Viuianus.

Liberis emancipatis prætor promittit bonorum possessionem contra tabulas antequam eos inbeat suis bona propria conferre. quod iubet hoc edicto. itaque hic ordo demonstrat collationem fieri post petitionem bonorum possessionem contra tabulas. Collatio est confusio bonorum propriorum cum paternis. Conferunt propria vt ferant tam ex propriis quam ex paternis contingentem portionem. & locus est huic collationi etiam inter eos quibus data est bonorum possessio. Vnde liberi. Cuiacius.

Hic titulus.

* relictu in virilem portionem. ex l. 7. §. eo.

† Sic tempus mortis debet inspicere in qualitate filij cui est facta substitutio. Bald. in l. humanitas. ff. de impu. & aliis substi.

* non habet.

* tueretur.

In indice tit. Flo. & in vulga. edit. & manuscri. additur bonorum.

Hic titulus.] **CASVS.** Jurisconsultus cōmendat tractatum istum de collationibus de summa æquitate. dicit summè æquum esse si emancipatus petit contra tab. contra suum, & tē reducitur ad causam intestati, vt profectitia conferat. datur beneficium huius edicti suis. Sed quid erit? ponamus, minor emancipatus omisit petere bonorū posses. restituitur vt petat. nunquid bona debet conferre? sic. Sed quid? filiū in potestate constitutum instituit ex dodrāte, extraneum ex quadrante, emancipatū præterit. emancipatus auocauit ab extraneo quadrantem, à suo similit̄er quadrātem. similit̄er debet quadrantē de bonis patris quæ habebat conferre. Dicendum est ergo quod toties sit locus collationi, quoties in potestate constitutus incōmodo afficitur per emancipatum aliās cessabit collatio. si consequitur emancipatus per contra tabulas aliquando aliqua legata vel fidei cōmiss. tunc non debet conferre. h. d. vsque ad. §. ibidem. Vitiānus.

a Consequens. cum enim petendo contra tabulas petat pro se, & suo com modo, perinde haberi debet ac si non sit emancipatus. debet similit̄er & cōtra se quasi nō fuerit emancipatus, sua cōmunicare: quia quæ quisque iuris. l. j. in princ. & ad id supra quib. ex cau. ma. l. j. in princ. & l. si quis Titio. Rog.

b Conferant. nisi hi qui sunt in potestate, contra tabulas petere non possunt, vt pote exheredati scriptis non adeuntibus: vt supra tit. ij. l. filium. §. videamus. Azo.

c Possessio. id est bonorum possessio. sed non inter omnes, quia non emancipati inter se: vt. C. eo. l. si emancipati. in princ. vel diuerso iure petentibus: vt. §. eo. tit. prox. l. filium. §. non solum. ibi, cui consequens. & §. titu. j. l. nec ipsa. Item nec inter eos solos, scilicet bonorum possessores: vt. C. eo. l. illam. Azo. nam ibi non habet locum bono. possess. & tamen habet locum collatio. sed illud est ius nouum. Accursius.

d Data est. de quibus dixit, id est inter suos & emancipatos, & subaudi, vel de iure dari potuit: vt. §. eo. l. antepe. H.

e Planè si minorem. pone in minore instituto qui adiit: & sic perdit contra tabu. & læditur: vt supra titu. ij. l. si ex duobus. §. sed illud. vel minore vel maiore absentibus institutis, & anno tacentibus. nam ad bonorum posses. & ad collationē restituuntur: vt hic, & arg. §. de consti. princ. l. beneficium. si autem ponas emancipatum restitutum ad bonorum posses. & ipse debet conferre, per. l. C. si vt ab heredi. se absti. l. ij. sed tunc non est ei cōmodum conferre, sed fratri cui conferatur. & facit supra de acquiren. heredi. l. Pantonius. & §. ad Trebel. l. nam quod. §. ij.

f Accipientem. contra tabu. scilicet pro vno quadrante contra extraneum: pro alio contra fratrem.

g Pro quadrante. si dicas emancipatum cōmunicare quartam bonorum suorum, quia & quartam hereditatis aufert fratri, & residuum habet præcipuum, videtur contra. §. ea. l. §. si. & §. l. prox. §. si tres, & l. prætor. §. Iulianus. quibus colligitur & omnia communicari, & virilem sibi emancipato retineri, & aliam virilem dari ei qui est in potestate. non autem habet præcipuam emancipatus dimidiam. Solum. dic hic pro quadrante, id est propter quadrantem conferri bona scilicet omnia. Alij dicunt quod semper tantum cōfert quantum aufert. Et si dicant leges contrariæ quod. c. vel. cc. habet. Infort.

I. VLP IANVS libro quadragesimo ad Edictum.

Hic titulus manifestam habet æquitatem. Cū enim prætor ad bonorum possessionem cōtra tabulas emancipatos admittat, participesq; faciat cum his qui sunt in potestate, bonorum paternorum: consequens esse credit, vt sua quoq; bona in medium conferant, qui appetant paterna.

Collatio fit inter eos qui petūt contra tabulas de iure cōmuni, siue de iure speciali. Barto.

Inter eos dabitur collatio, quibus possessio data est. Planè si minorem, vel alium quē restituere in integrū solet prætor, restituerit ad bonorum possessionem cōtra tabulas petendam, quam omiserat: vtique etiā collationis cōmodum ei restituit.

Emancipatus veniens per contra tabulas cōfert suo pro ea parte quam sibi aufert: & si nihil aufert, collatio cessat. Bart.

Si ex dodrante fuit institutus filius qui erat in potestate, extraneus ex quadrante: emancipatum accipientem cōtra tabulas, pro quadrante tantū bona sua collaturum Iulianus ait: quia solum

beneficium conferenda sunt, quia & tantum auferunt. habent tamen plura quæ sibi retinent præcipua. hoc reprobo per. §. Iulianus. quia ibi emancipatus quartam aufert: quia quatuor erāt filij, & tamen confert plus quàm tertiam. Alij distinguunt, an succedat emancipatus ab intestato per vnde liberi: vt tunc totum quod habet, cōferat, vt in contrariis. an per contra tabulas, vt tunc pro ea parte quam aufert, conferat. sed hæc reprobatur per. §. Iulianus. nam ibi venit per contra tabulas, & tamē totum confert, non pro parte quam aufert. Tu dic, aut filius solus est institutus, & nullus extraneus: & tunc siue ab intestato, siue per contra tabulas veniet, in totum conferet, nisi in casu vbi sunt duæ hereditates: vt infra. l. ij. §. si ex emancipato. vbi vero extraneus & filius: quia emancipatus non facit iniuriam suo heredi, imò potius extraneus, non confert emancipatus suo heredi nisi pro ea parte quæ aufert. pro ea vero quæ nō aufert extraneo, nullo modo. nam & si suo heredi nil aufert, extraneo non cōferet: vt infra. l. ij. §. Alij vt Hug. dicunt quod semper nō totum conferat, sed tantum det quantum aufert: vt hic, nisi in casu vbi plus aufert: vt infra. l. ij. §. si ex emancipato. Alij econtra vbi plus cōfert: vt infra. l. ij. §. Iulianus. Accursius.

quadrantem fratri habstulit. Argumentum pro hac sententia adfert Pomponius, quod filius emancipatus nepotibus ex se natis solis conferre cogitur. Pater filium quem in potestate habebat, & extraneum heredem scripsit, emancipatum præterit. bonorum possessionem contra tabulas vterque filius accepit. Potest non incommodè dici, emancipatum ita demum cōferre fratri suo debere, si aliquid ei ex causa hereditaria abstulerit. Nam si minore ex parte quàm dimidia is qui in potestate erat, heres scriptus fuerit: iniquè videbitur collationem postulare ab eo propter quem amplius hereditate paterna habiturus est. Totiens igitur collationi locus est, quotiens aliquo incommodo affectus est is qui in potestate est, interuentu emancipati. Cæterum si non est, collatio cessabit. Vel maximè autem tunc emancipatum conferre non oportet, si etiam iudiciū patris meruit: nec quicquam amplius nanciscitur, quàm ei pater dedit. sed & si legatis meruit semissem, vel tantum quantum contra tabulas bonorum possessionem occupat, dicendum est non esse cogendum ad collationem.

i Argumentum. de toto ad partem, quasi dicat, sicut hic in nullo confert fratribus, quia eos non afficit iniuria: vt infra de coniung. libe. l. j. §. emancipatus. ita & hic pro ea parte qua afficit fratrem iniuria, conferre debet. & habes de hoc argumentum pro & contra supra de vsur. l. qui scit. & sic est probabile, & non necessarium: quia eis solum fecit iniuriam, cum soli sint instituti heredes: vt dicto. §. emancipatus. & §. eo. l. prætor. §. fina.

k Affectus. per bonorum posses. contra tab. Sed quid si ab intestato succedunt per vnde liberi? Respon. & tunc hæc ratio locum habet: quia suus tantum iure ciuili est heres: vnde iniuria per emancipatum afficitur: vt. §. titu. ij. l. filium. §. erit. Azo. & facit. §. titu. ij. l. non putauit. §. si. & §. tit. j. l. ij.

l Meruit. nūquid hoc ideo, quia factum est testamentum: vt. C. eo. l. j. Respon. non: quia & codicillis fieri potuit, quod non impedit collationem: vt. C. eo. l. filiam. sed quia suum nō afficit incōmodo. Azo. & pone institutum emancipatum in semissem, suum præteritū qui petit cōtra tab. & per eum emancipatus. sed cum veniens ab intestato habet tacitā voluntatem: vt. §. de codicil. l. conficiuntur. §. sed ideo. ergo non habet locum collatio etiam ab intestato. Respon. non dicitur succedere ex tacita voluntate, nisi qui de iure ciuili potest succedere: quod emancipatus non potest. Accursius.

m Nanciscitur. per contra tabulas.

n Dedit. in testamento iure institutionis. idem si iure legati, vt subiicit.

o Quantum. quod est quarta: vt. C. de inoff. testa. l. cū quæritur. sed hodie ex testamento locum habet: vt. C. eo. auth. ex testamento.

p Occupat. aliās occupat, & aliās occurrit, seu occurrat.

Ibidem Iulianus ait.] CASVS. Si suus cui est conferendum, decessit relicto herede: sicut ei erat conferendum, ita heredi suo. sed si decessit emancipatus ante petitionem bonorum posses. heres eius non debet vocari ad collationem. vnum sciatis, cum emancipatus

patus confert, aliquando cauere, ut si petij contra tabulas. dicit emancipatus suo, succedo tecum. verum est, sed caue mihi. dicit ille, paratus sum cauere de conferendo. satis est. quid si non vult dare fideiussores, sed pignora? mos est ei gerendus. Nota quod collatio habet fieri re ipsa, aliquando spe, id est cautione interueniente. re ipsa peti emancipatus contra tabulas, & euincit. dicit ille, confer bona libenter. re ipsa confert, & specificat de conferendo. vbi est certum quid est in bonis, res conferat. si incertum est, caueat de conferendo. vnum scias, si emancipatus non confert, datur curator partis sue qui debeat partem curare, ut in sequestro, ut cum cauerit, habeat suam portionem. sed si contumaciter cauere non vult, tunc ipsi emancipato denegantur actiones aduersus suum, & aduersus debitores hereditarios. h. d. vsq; ad. §. si cum duobus. Viuianus.

a *Accepta.* a suo instituto & emancipato committente edictum: & si a seipso cuius heredi petitur conferri. Alij dicunt ab emancipato praeterito. Accursius.

b *Quod si ante acceptam.* expone vt. s. proximi.

c *Non admittit.* de rigore. de aequitate secus: vt j. eo. l. si filius. in prin.

d *Casum.* quia non eodem iure succedunt: vt supra tit. ij. l. filium. §. videamus. secundum Ioan. & Azo.

e *Non est.* viuentis suo. & est ratio: quia ius conferendi quod non competit defuncto, nec ad heredem transit: quia viuentis defuncto non fuit petita contra tabulas. Azo. & facit ad praedicta, supra tit. j. l. is qui. & supra tit. ij. l. si ex duobus. §. sed illud.

f *Per satisfactionem.* C. de verb. signifi. l. ij. contra. sed ibi in dubio: hic autem certificat.

g *Pignoris.* si placet quod pignoris. nec enim cogitur: vt infra de praeto. stipula. l. praetoriae stipulationes. ij. & facit supra de constitu. pe. l. promissor. §. si.

h *Si frater.* qui debet conferre.

i *Non possit.* propter inopiam: vt infra ea. l. §. si cum duobus. ibi, qd si per inopiam & c.

k *Constituitur.* a praetore: vt infra de cura. bo. dan. l. ij. sed non statim: vt infra. l. ij. §. fina. & est speciale: regulariter contra: vt. C. de prohi. sequestra. l. j. **ADDITIONE.** Dic quod illud regulare, istud speciale. Item dicitur hic quod offerendo cautionem recuperat bona. sed quaeritur, vsque ad quod tempus potest offerre? Dic quod perpetuo, secundum Barto. hic.

l *Resecta.* ex rebus quae seruari non possunt: vt infra. l. ij. §. fina. Accursius.

m *Per contumaciam.* quid si non per contumaciam? Respon. idem:

Ius conferendi quæsitum transmittitur ad heredes: aliàs secus. Bartolus.

Ibidem Iulianus ait, si bonorum possessione accepta decesserit is qui in potestate est, ad collationem bonorum cogendum emancipatum, vt tantum heredi eius conferat, quantum conferret ipsi, si viueret. Quod si ante acceptam bonorum possessionem decesserit suus, heredem eius praetor ita tueri debet, inquit, pro ea parte qua heres scriptus fuit is qui in potestate erat, non tamen vltirilem. Ad collationem autem non admittit eum in hunc casum, quia bonorum possessio admissa non est.

Qui debet conferre, cogitur satisficere cum fideiussoribus vel pignoribus de conferendo, quod si recusat per contumaciam, denegatur sibi actiones. & si per inopiam, datur curator bonis: vel fiet collatio re ipsa, si certæ sunt res conferendæ, aliàs secus: vel fiet compensatio alterius rei loco collationis dimissæ. Bartolus.

Iubet autem praetor ita fieri collationem, vt recte caueatur. Caueri autem per satisfactionem oportere Pöponius ait. An pignoribus caueri possit videamus. Et Pöponius libro septuagesimo nono ad edictum scripsit, & reis & ignorantibus recte caueri de collatione. & ita ego quoque puto. Si frater caueri non possit, curator portionis eius constituitur, apud quem resecta pecunia collocatur: vt tunc demum recipiat quod redactum est, cum bona propria contulerit. Quod si per contumaciam actiones denegate sint oblata postea cautione recipit pristinum ius. Quauis autem edictum praetoris de cautione loquatur, tamen etiam re posse fieri collationem, Pöponius libro septuagesimo nono ad edictum scripsit. Aut enim re, inquit, aut cautione faciendæ collatio est. Igitur

vt infra. §. si cum duobus, & l. nonnunquam.

A *n* *Denegata sunt.* scilicet hereditariae nolenti conferre: quod debet fieri: vt. C. eo. l. postumo. & l. filia. & j. §. si cum duobus.

o *Oblata.* perpetuo etiam, vt diximus in eo contra quem facta est missio ex personali: licet in reali secus lata definitiua: vt. C. de iud. l. properandum. §. sin

autem reus. nisi iudex primo taxauerit. Arg. contra. C. qui accu. non possunt. l. si ea. alij intra annum: vt. C. de praescript. xxx. an. l. si quis empti. §. pe. & est arg. j. eo. l. nonnunquam. in fi. Accur.

p *Praetoris.* cuius verba non habemus, & fit mentio de his supra tit. ij. l. filium. §. videamus.

q *Dicimus.* male, vt statim dicit.

r *Dicuntur.* ab eo cui est conferendum, & facit C. de procura. l. j. & infra de statulibe. l. statuliber rationem.

f *Pro portione.* nota, fit compensatio speciei cum pecunia, & speciei cum specie: vt. §. de lega. ij. l. vnum. Hug.

si cum duobus.] **C A**

S V S. Emancipatus qui petit contra tab. contra duos suos fratres inuestitos, tenebatur eis conferre. vni confert, vel re ipsa vel etiam cauendo. alteri non vult conferre. denegatur act. pro sextante, an pro triente? & certe aut non vult conferre, quia non potest, & denegatur pro sextante. aut quia non vult, & denegatur pro triente. sed vbi non confert, datur curator bonis, & res erunt in sequestro donec satisfabit: sed pro eo emancipatus confert. nunquid datus in adoptiua familia debet conferre? sic. Et confert emancipatus suo aduentitia profectitia, non castrisia vel quasi. sed si aliqua dignitatis causa a patre data sunt, ista non confert. sed si captus postea rediit: licet tunc quando pater moritur, non haberet, quia tunc inuenitur heres, debet conferre: sed si quid pater in diem legasset, debet tunc conferre. hoc dicit vsq; ad. §. si ab ipso patre. Viuianus.

Cum adoptiuus admittitur ad contra tabulas patris naturalis, pater eius adoptiuus pro eo debet conferre, nisi eum ante sine fraude emancipauerit. Bart.

I S Q V O Q V E qui in adoptiua familia est, conferre cogitur, hoc est, non ipse, sed is qui eum habet, si maluerit

u *Totius trientis.* sic supra in ius vocati vt eant vel satisfident. le. qui duos. & supra soluto matrimonio. l. si constante. §. quoties. & infra eod. l. si filium. §. fina. & supra de lega. j. l. etiam.

x *supplere.* Habeas, supplere collationem vel stipulationem, vel cæteris modis quos diximus supra. §. an. & pignoribus, & §. sed & si tantum, & §. idem.

y *Habet.* nam omnia sunt patris adoptiui, cum per talem adoptionem transibat in potestatem adoptiui: vt institui. de adop. in princ. & facit. j. tit. j. l. ij.

z *si maluerit.* sed videtur quod nec filius in adoptiua familia constitutus, nec pater adoptiuus eius nomine habeant contra tabulas: vt

di. l. properandum. §. sin autem reus. nisi iudex primo taxauerit. Arg. contra. C. qui accu. non possunt. l. si ea. alij intra annum: vt. C. de praescript. xxx. an. l. si quis empti. §. pe. & est arg. j. eo. l. nonnunquam. in fi. Accur.

p *Praetoris.* cuius verba non habemus, & fit mentio de his supra tit. ij. l. filium. §. videamus.

q *Dicimus.* male, vt statim dicit.

r *Dicuntur.* ab eo cui est conferendum, & facit C. de procura. l. j. & infra de statulibe. l. statuliber rationem.

f *Pro portione.* nota, fit compensatio speciei cum pecunia, & speciei cum specie: vt. §. de lega. ij. l. vnum. Hug.

si cum duobus.] **C A**

S V S. Emancipatus qui petit contra tab. contra duos suos fratres inuestitos, tenebatur eis conferre. vni confert, vel re ipsa vel etiam cauendo. alteri non vult conferre. denegatur act. pro sextante, an pro triente? & certe aut non vult conferre, quia non potest, & denegatur pro sextante. aut quia non vult, & denegatur pro triente. sed vbi non confert, datur curator bonis, & res erunt in sequestro donec satisfabit: sed pro eo emancipatus confert. nunquid datus in adoptiua familia debet conferre? sic.

Et confert emancipatus suo aduentitia profectitia, non castrisia vel quasi. sed si aliqua dignitatis causa a patre data sunt, ista non confert. sed si captus postea rediit: licet tunc quando pater moritur, non haberet, quia tunc inuenitur heres, debet conferre: sed si quid pater in diem legasset, debet tunc conferre. hoc dicit vsq; ad. §. si ab ipso patre. Viuianus.

r *cauet.* scilicet alteri cauet, alteri non.

u *Totius trientis.* sic supra in ius vocati vt eant vel satisfident. le. qui duos. & supra soluto matrimonio. l. si constante. §. quoties. & infra eod. l. si filium. §. fina. & supra de lega. j. l. etiam.

x *supplere.* Habeas, supplere collationem vel stipulationem, vel cæteris modis quos diximus supra. §. an. & pignoribus, & §. sed & si tantum, & §. idem.

y *Habet.* nam omnia sunt patris adoptiui, cum per talem adoptionem transibat in potestatem adoptiui: vt institui. de adop. in princ. & facit. j. tit. j. l. ij.

z *si maluerit.* sed videtur quod nec filius in adoptiua familia constitutus, nec pater adoptiuus eius nomine habeant contra tabulas: vt

di. l. properandum. §. sin autem reus. nisi iudex primo taxauerit. Arg. contra. C. qui accu. non possunt. l. si ea. alij intra annum: vt. C. de praescript. xxx. an. l. si quis empti. §. pe. & est arg. j. eo. l. nonnunquam. in fi. Accur.

p *Praetoris.* cuius verba non habemus, & fit mentio de his supra tit. ij. l. filium. §. videamus.

q *Dicimus.* male, vt statim dicit.

r *Dicuntur.* ab eo cui est conferendum, & facit C. de procura. l. j. & infra de statulibe. l. statuliber rationem.

f *Pro portione.* nota, fit compensatio speciei cum pecunia, & speciei cum specie: vt. §. de lega. ij. l. vnum. Hug.

si cum duobus.] **C A**

S V S. Emancipatus qui petit contra tab. contra duos suos fratres inuestitos, tenebatur eis conferre. vni confert, vel re ipsa vel etiam cauendo. alteri non vult conferre. denegatur act. pro sextante, an pro triente? & certe aut non vult conferre, quia non potest, & denegatur pro sextante. aut quia non vult, & denegatur pro triente. sed vbi non confert, datur curator bonis, & res erunt in sequestro donec satisfabit: sed pro eo emancipatus confert. nunquid datus in adoptiua familia debet conferre? sic. Et confert emancipatus suo aduentitia profectitia, non castrisia vel quasi. sed si aliqua dignitatis causa a patre data sunt, ista non confert. sed si captus postea rediit: licet tunc quando pater moritur, non haberet, quia tunc inuenitur heres, debet conferre: sed si quid pater in diem legasset, debet tunc conferre. hoc dicit vsq; ad. §. si ab ipso patre. Viuianus.

r *cauet.* scilicet alteri cauet, alteri non.

* Obserua reos pro fi. de iussoribus viurpati.

* diuisio.

* Male hic detrahatur negatio. Anto. Aug. li. 4. c. 17.

las: vt insti. de hered. ab intesta. §. eadem. & §. tit. ij. si in adoptionem. ij. respon. & l. si emancipatus. §. si filius. j. respon. quæ sunt contra. Sol. hic auo fuit datus: ibi extraneo: vt. §. tit. ij. l. iij. §. idemque est. & l. ana. §. idemque iuris. Item contra supra titu. ij. l. non putauit. §. in adoptiuo. vbi non datur contra tabulas nisi sit institutus, & alius committat ei edictum. Sed illa subdistingtio fit cū extraneo est datus. Vel dic quod etiam hic fuit institutus, & ira augetur eius portio per præteritum committentem edictum: & sic tollitur vtrumque cōtrariū. quo casu aut per contra tab. augetur portio instituti, & confert institutus veniens per contra tabulas: & sic hic fuit. aut deminuitur: & tunc nō confert: vt. §. tit. j. l. si filia. quando autem augetur vel minuitur, habes §. de contra tabu. l. non putauit. §. fin. Si autē instituitur adeat ex institutione, & præteritus per contra tabulas: de rigore non confert: vt. §. tit. prox. l. filium. §. non solum. ibi, cui consequēs. quæ est contra. aliud de æquitate Scæuolæ: vt. §. eo. l. si filius. & similiter respondetur fini huius §. nam videtur quod sibi sua fraus nocere non debet: cum nec etiam ante conferret. Dic ergo quod conferebat de æquitate tantum, & punitur vt conferat. vel aliter dices ibi casu, quod melius est secundum Azonem.

a Accipere. quod potest alio committente edictum, non aliās: vt supra tit. ij. l. non putauit. §. in adoptionem.

b Emancipatus. si petat contra tabulas: quod potest: vt. §. titu. ij. l. si post mortem. §. si in adoptionem.

c Fraude. sua, scilicet collationis non faciendæ. alterius enim dolus sibi nocere non debet: vt. §. de dolo. l. & eleganter. circa princip. Sed quare priuatur? Respon. quia emancipati ea demum conferunt quæ tempore mortis patris habent: vt. C. eod. l. ea. demum. sed iste tempore mortis patris nihil habebat: quia erat in potestate patris adoptiuo, cuius omnia erant: sed tamen propter fraudem, scilicet si fecit se emancipari, vt nec à se, nec à patre adoptiuo conferatur, & ipse confert. Azo.

d Conferitur. ab emancipato: & sic improprie est peculium: vt. C. de inoffic. testa. l. fin. sed nec ab eo qui est in potestate: vt. C. eo. l. si. & supra pro socio. l. cum duobus. §. quamuis. nec aduentitium hodie: vt. C. eo. l. si. profectitium sic: vt. C. fami. ercisc. l. certum est. & facit. §. ad Trebel. l. Titius. §. cum enim.

e Dignitatis. emebat olim pater pro filio dignitatem: vt. C. de digni. l. si. quæ militia si non transibat ad heredes, non confertur. aliās æstimatur quantum valet tempore mortis patris deducto onere & illud quod est vltra, confertur: vt. C. de coll. l. illud. quæ est contra. quod vero pater dedit vsque ad æquivalentiam honoris. non confertur: vt hic subiicit. & secundum hoc intellige. C. de inof. testa. men. l. omnimodo. §. imputari. quia speciale est in silentariis vt nō conferant à patre datum: sed quod est vltra æstimationem honoris, sic. quod vero. §. est, nemo confert: vt hic.

f Conferre. primum ad commodum fratrum non confertur. secundum. §. quod debetur à patre, bene confertur quo ad onus: vt. §. j. §. prox. sed si adhuc & c. & facit. §. fami. ercisc. si filia. §. idem scribit.

g Debeatur. à patre qui promissit.

h Debitum. s. pretium militiae quod pater promissit.

contra tabulas bonorum possessionem accipere. **a** Planè si hic adoptiuus pater ante bonorum possessionem petitam emancipauerit eum, non cogetur ad collationem: & ita rescripto diuorum fratrum expressum est. Sed ita demum adoptiuus emancipat **b** collatione fratres priuabit, si sine fraude **c** hoc factum sit.

Castrense peculium, vel quasi, & quod dignitatis filij nomine à patre datur, vel debetur, in collationem non venit. Bartolus.

Nec castrense, nec quasi castrense peculium fratribus confertur. **d** Hoc enim præcipuum esse oportere, multis constitutionibus continetur. Sed an id quod dignitatis **e** nomine à patre datum est vel debetur, conferre **f** quis in commune cogatur, videamus. Et ait Papinianus libro tertio decimo questionum, non esse cogendum. hoc enim propter onera dignitatis præcipuum haberi oportere. Sed si adhuc debeatur: **g** hoc sic interpretandum est, vt non solum oneretur is qui dignitatem meruit: sed commune sit omnium heredum onus hoc debitum, **h**

Quod quis habet post mortem patris, vere venit in collatione: & retro habitum fingitur. Bartolus.

Qui ab hostibus captus, post mortem patris redit, licet mori-

i inueniatur. apud aliquem constitutus loco pignoris: vt supra de lega. j. l. senatus. §. fina. Accursius.

k Legatum fuerit. ab extraneo cum pater morietur, id est mori incipiet. item supra prox. §. contra. Solu. ibi.

l Conferre. cum enim emancipati omnia

conferre debeant quæ eis acquiruntur in vita patris: vt. C. eod. l. ea. ergo & hoc legatum. cum enim sit relictum cum pater morietur, & pater viuens moritur: ergo viuo patre videtur quæsiuuisse. Azo. sic. C. de hered. instit. l. extraneum. Nam futurum indicatiui hoc patitur. secus si esset futurum subiunctiu: quia post mortem debere inciperet: quia formatur à præterito indicatiui. sic & aliās infra de verbo oblig. l. si quis stipulatus.

si ab ipso patre.] C. A. S. V. S. Pater instituit filium, & ab ipso filio relictum fideicommissum. cum moreretur. nunquid illud fideicommissum conferendum est: certe sic: licet mortis tempore patris non haberet, sed fingitur habuisse. nunquid emancipatus confert dotem vxoris suæ: nō. Sed quid erit? impubes arrogatus habet quartam in bonis patris adoptiuo. nunquid debet conferre si venit ad successione patris naturalis? certe sic. Sed quid erit? filius qui vocatur, habet filium qui habet castrense peculium: nunquid tenetur conferre? certe non, scilicet viuo filio: eo mortuo sic. hoc dicit. Viuanus.

m Instituo. ab extraneo. Azo.

te patre nihil habuit, cum apud hostes fuerit: tamè & ad bonorum possessionem admittetur, & conferet scilicet ea quæ moriente patre haberet si ab hostibus captus nō fuisset. Sed & si redemptus ab hostibus mortis tempore patris inueniatur, **i** equè collatio erit facienda.

Quod quis habet tempore mortis patris, venit in collationem: secus in eo quod quaeritur post mortem patris. hoc dicit cum. §. sequenti. Bartolus.

Si emancipato legatum fuerit **k** cum pater morietur: etiam hoc conferre **l** debet. Si ab ipso patre herede instituto **m** filio **n** eius fideicommissum fuerit relictum, cum morietur: **o** an id conferendum **p** est, quoniam utile est hoc fideicommissum? Et eueniet vt pro eo habeatur, atq; si post mortem patris relictum **q** fuisset: **r** nec cogetur hic conferre, **f** quia moriente **e** eo eius **u** non fuisset. Emancipatus filius si dotem habeat ab vxore **x** accepta: hoc **y** min **z** confert, et si ante **a** vxor decesserit, **b**

Quæ non transmittuntur ad heredem, non conferuntur. Bart.

Si impubere adrogato secundum diui Pij rescriptum quarta debetur: **c** videndum est, an si patris naturalis bonorum possessionem petat, **d** conferre quartam debeat. **Quæstio** in eo est,

n Filio. in potestate constituto: sed Ioan. dicit in emancipato loqui. Azo.

o Cum morietur. scilicet patrem.

p Conferendum. i. restituendum in commune. nec enim proprie potest dici conferre qui est in potestate. Azo. vt. C. eo. l. filia licet.

q Relictum. alioquin nullum diceretur quod filio in potestate degenti relictum diceretur à suo patre: vt insti. de lega. §. an seruo. Sed si diceres huius legati diem cedere viuenti patre: sed quia dilatum videtur in tempus quo futurus sit sui iuris: vt. §. de auro & argenti. leg. l. filia. & legatum est utile: & cessat collatio: vt pote in acquisitione post mortem patris. si verò alij non tali filio relictum esset, dic vt diximus. §. de condit. & demon. l. heres meus. Azo.

r Fuisset. scilicet filio.

s Conferre. §. prox. §. cōtra. Sol. hoc ita tā varie, quia verisimile videtur quod patre filio sicut extraneum non voluerit obligare, secū. Io.

t Moriente. id est incipiente mori.

u Eius. s. filij nisi post mortem. & nō. quod refert cum morietur, an postquam morietur. & facit. C. eo. l. si donatione.

x Ab vxore. scilicet sua.

y Hoc. scilicet dotem. Azo.

z Minus. id est non.

a Ante. scilicet quam collatio debeat fieri.

b Decesserit. nam tenetur reddere. Azo. & facit. C. fami. ercisc. l. ij. & §. fami. erciscun. l. si filia. §. hoc amplius. & infra eo. l. prætor. §. emancipati.

c Debetur. quod est quando nihil eis testamento reliquit prius eo emancipato vel exheredato sine causa: vt insti. de adoptio. §. cum autem.

d Petat. impubes cum aliis filiis naturalis patris.

a An heredi. duobus modis legitur. Primo, an pater adoptiuus relinquat quartæ actiones suo heredi, id est contra suum heredem. & ita quod subiicit, ut ad heredem .i. contra heredem transferat, scilicet pater adoptiuus. Secundo sic, an filius impubes relinquat actionem suo heredi. & ponet impuberem decessisse, & est plana.

nam si non relinqueret, non conferret: vt in actione iniuriarum: vt infra. l. proximi. §. emancipatus.

b Transferat. pater adoptiuus secundum primum, vel impubes secundum alium. & certè vterque transfert: vt. §. de adopt. l. si arrogator.

c Personalis. s. condi. ex constitutione diui Pij: & dic personalissima: aliàs non esset bona ratio: quia infinitæ sunt personales quæ in heredes non dantur.

d Nata est. si mortuus est pater adoptiuus.

e Eum. scilicet impuberem.

f Emancipauit. sine causa.

g Cautionem. scilicet de conferendo.

h spes. aliàs species: & aliàs spes. & facit supra de vulg. sub. l. ij. §. inter. Sed arg. contra. §. vt leg. no. ca. l. hæc stipulatio. & C. ad Treb. authen. contra qui rogatus. Sed hic contra voluntatem testatoris debetur quarta.

i Debetur. licet statim peti non possit: quia ad hoc tantum tenetur pater adoptiuus, vt in suo testamento quartam reliquat: vt in l. de adop. §. item nõ aliter. Sed videtur non deberi: vt infra eo. l. proximi. §. id quod. ibi, diuersum & c.

quæ est contra. Solu. licet huius legati dies sicut & illius conditionalis non cedat dies nisi post mortem patris, in hoc tamen legato secus: quia quasi æs alienum petitur: vt. §. de inoffic. testa. l. Papi- nianus. §. si quis. Sed pone quod hic pater reliquit hanc quartam filio adoptiuo: nunquid poterit peti ex causa legati? videtur quod non, quasi creditori relictum: vt. §. de leg. ij. l. vnum ex familia. §. ij. respon. & .ij. Sed contra videtur. nam tunc demum datur actio ex constitutione, cum non reliquit quartam. Sed si reliquit quartam, nullo modo debet dari: quia paruit constitutioni: sicut si per stipulationem tibi promississem & soluissem, a modo me conuenire non potes ex illa stipulatione. vel vt expeditius dicam, non inspicio quo iure petat, sed hoc tantum, quia æs alienum petere potuit: vt. §. tit. l. j. & l. is qui in princi. Azo.

k Conferre. quia non est suum, sed filij: vt. §. ad Macedo. l. ij.

l Iam tunc. id est antequam arctaretur ad collationem, id est ante mortem aui: ne sit contra. C. eo. l. ea demum. Azo.

m Habuit. pater nepotis: quia occupauit. habuit dico cum moritur, scilicet pater communis: auus scilicet nepotis: cuius .i. ex cuius aui bonis petitur bono. pos. vel dic, habuit. s. nepos: & tunc puncta post dictionem, peculium.

n Cum autem. nunc soluit, & dic, non est necesse patri vindicare, scilicet iure hereditario quasi nunc de nouo factus dominus, & ideo confert quasi tempore mortis sui patris habuerit: vt. d. l. ea demum. sed quare, cum sit castrense: vt. §. ea. l. §. nec castrense? Respõ. amisit nomen castrensis mutatione personæ: vt supra de acquir. here. l. si pupillus. in fin.

o Institutus. scilicet pater nepotis, quod potuit fieri in eo peculio, aliàs pater occupat: vt. §. de castren. pecu. l. ij.

p Adierit. aliàs si adiuisset: vt nunc hereditario iure quæsitum, post

mortem aui non conferret: vt. §. de acquir. re. do. l. in eo iure. sed quare de substituto, dicit: & facit. §. de procu. l. per procuratorem.

q Adquireret. de hoc dic, vt. §. de reg. iur. l. non fraudantur.

r Etiam sibi. non solum alij: quasi superiori casu tantum alij.

f Sibi centum. scilicet retinet.

si quid eius non fuerit, dolo malo autem factum sit quo minus esset. Sed hoc sic accipiendum est, vt hoc demum conferatur, quod eius esse desiit dolo malo. Cæterum si id egit, ne adquireret, non venit in collationem. nam hic & sibi insidiatus est. Portiones collationum ita erunt faciendæ: vtputa duo sunt filij in potestate. vnus emancipatus habens trecenta, ducenta fratribus confert, sibi centum. facit enim eis partem, quæuis is sit, cui conferri non solet.

q Quod si duo sint filij emancipati habentes trecenta, & duo in potestate: æquè dicendum est, singulos singulis qui sunt in potestate, centena conferre, centena retinere, sed ipsos inuicem nihil conferre. Dotis quoque collatio in eundem modum fiet, vt quicunque confert, etiam suam personam numeret in partibus faciendis.

Cū nepos ex filio natus est post mortem, iste poterit petere contra tabulas aui sui: quia inuenitur præteritus: & debet conferre, licet tempore mortis aui in rerum natura non sit.

II. PAVLVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

Cum emancipati filij nomine nepotem postumum post aui mortem editum dicimus

§. isto dicitur: Paterfam. habeat tres emancipatos, duos in potestate: & emancipati habebant in bonis. ccc. quilibet: eos præterit: in potestate constitutos instituit: petierunt contra tabu. quid debent conferre? certè sicut si vnus solus esset emancipatus, & haberet nongenta, cuiuslibet fratrum deberet. ccc. conferre: ita isti tres habebunt loco vnus: vnde ita debent conferre vt vnus: ita tamen, quod inuicem conferre non tenentur. [SI EX EMANCIPATO FILIO.] Vide per te. [SI DVO.] Si ex filio mortuo extant duo nepotes emancipati & præteriti, si petant contra tab. in bonis aui, debent conferre semidias partes, an quartam? & respon. quod debent conferre semissem: & ideo si auus iste in cuius potestate erant, habebat. ccc. in bonis: si isti. cc. acquisierunt, quilibet debet centena conferre. [SI DVO.] Duo erant fratres emancipati præteriti, petierunt contra tabulas: vnus contulit, alter non. quid erit de portione illius qui conferre non vult? prodest ei qui est in potestate, non emancipato: nam actio debet denegari ei qui conferre non vult. [SI PROPTER INOPIAM.] Si emancipatus præteritus qui petiit contra tabu. non cauet, quia fideiussores inuenire non potest, interim dabitur curator bonis: qui potest alienare mora futura deteriora: vt si vult cauere suos, ipse illarum rerum quæ seruando seruari non possunt, habebit alienationem. Datur simile infra ad Carbo. l. sed & si is. §. quoties. Viuianus.

x Editum. sed conceptum ante mortem secundum quosdam. nam aliter non admitteretur vt suus: quia non tetigit animum aliquo iure cognationis: vt instit. de here. ab intesta. §. cum autem. sed nec vt bonorum posses. quia non fuit animal eo viuo de cuius bonis agitur: vt. §. vnde cog. l. j. §. si quis proximior. licet ad bona libertorum aui debeat admitti: vt infra de bonis liber. l. Paulus. §. Paulus. sed hæc

t Habentes trecenta. scilicet, vnusquisque.

u Retinere. i vnus emancipatus habens. ccc. sibi c. retinebit, & vna. c. dabit vni ex filiis qui in potestate remanserunt: & alia alteri: & sic de alio emancipato. Azo. Sed contra. §. ea. l. §. si ex do. drante. Solu. vt ibi. & not. q. emancipati secundum prædicta inter se conferunt: vt. §. l. proximi. §. Iulianus. Accursius.

Cum emancipati.]

CASVS. in hoc princi. est facilis vsque ad. §. illud. vbi confert emancipatus suis quod habet in bonis deducto ære alieno. quod si emancipatus est grauatus ære alieno sub conditione, non deducit statim, sed euertit conditionis. Quid si perit post mortem suam sine culpa? non tenetur conferre: quia faciendæ est collatio boni viri arbitrio. sed quod debetur emancipato sub conditione, illud debet conferre. secus in legato relicto sub conditione, quod non debet conferre. confert ergo emancipatus bona sua: & si quam habet actionem, debet conferre. siue sint rei persecutoria, vel pœnales. Iniuriarum act. quæ non est in bonis, non tenetur conferre. [SI TRES EMANCIPATI.] In

trecenta.

* morere. iur.

hæc positio non valet: quia si sic esset vt dicunt, nepos non peteret nomine filij, immo suo. hic autem loquitur cum filij nomine petit. Pone ergo casum vbi potest emancipatus transmittre contra tabulas: vt. s. tit. ij. l. sed & si decesserit. Azo. petit ergo nepos nomine filij, id est ex persona filij, & idem esset in quolibet herede filij, secundum Azonem.

a Aere. hoc dic vt infra de verb. signi. l. sub signatum. §. j. Azo. & facit. C. eod. l. ea. & supra de iure do. l. mulier. & infra de iure fisc. l. non possunt.

b Debebit. nisi in casu propter onus matrimonij: vt. j. l. proximi. §. emancipati. Azo.

c Caueri. facit. s. de peculio. l. sed & si damnus. §. pen. Azo.

d Culpa. colligitur ergo de perditis post mortem culpam præstari & dolum: vt hic, & supra l. proximi. §. confertur. secus in perditis ante, vel alienatis vel euctis: vt supra de euct. l. pater. vel quia pater idemque filius pro sua filia dotē dedisset: vt supra titu. j. l. j. in fin. Sed quæ culpa præstabitur? puto leuis: vt supra de lega. j. l. cum res. §. sed si culpa. & maxime quia gratia sua & suorum fratrum sit collatio sua, vt habeat partem paternorum fratrum: vt habeat partem bonorum istius: argu. institui. qui. mo. re. contrahi. ob lig. §. fina.

e Debet. ab eo emancipato: & est ratio diuersitatis inter hunc & sequentem casum, vt. j. de ver. obligat. l. si filius. & de reg. iur. l. quæ legata. Itē confert non re ipsa, sed per cautionem: vt infra tit. j. l. j. §. si sub conditione. nisi in dote quā statim sibi cōputat: vt. C. eo. l. dotis. quia videtur eam habere & possidere etiā dum est apud virum. vt. C. qui potio. in pigno. habe. l. assiduis. Item contra infra eo. l. penult. Solu. vt ibi.

f Fuisse. filius emancipatus eo tempore quo legabatur. Item contra supra. l. j. §. si impuberi. Solu. ibi. & facit. C. de condit. infer. l. si vxor. Accursius.

g Magis enim. ^a electiue ponitur. non enim in condemnatione iniuriarum habetur respectus ad rem vel pecuniā: sed ad ipsam contumeliam: vt hic, & infra de iniur. l. item apud. §. si quis seruo. licet sit arg. contra. C. de iniur. l. dominum. sed dic vt ibi. sed in actione furti secus: quia ibi ipsa res æstimatur, vt dupletur. Sed quid de popu. actio. vt de albo corrupto, & alijs quibus non prosequitur quis priuatum damnum si fuerit iam lis contestata. nam ante non sunt in bonis: vt. j. de verb. signifi. l. si cui: Respon. si ratio legis spectetur: quia ad vindictam idem est quod in act. iniur. sed forte est & alia ratio quā in actio. iniur. quia etiam si esset in potestate, sibi competere: vt. j. de actio. & oblig. l. filius. Accursius.

h Si tres emancipati. quorum quilibet habet. ccc.

i Tertias. scilicet partes: ita quod quilibet emancipatorum cen-

tum vni, & centum alteri det, & sibi centum teneat: vt. j. l. proximi. §. Julianus. nec ob. s. eo. l. j. §. si ex dodrante. vt ibi not.

k Non conferunt. vt. C. eo. l. si emancipati.

l Vnius. vt enim si vnus esset emancipatus, & haberet nongenta, conferret cuique. ccc. & sibi vna. ccc. retineret: ita & quando sunt tres.

m Accipiant. s. quartam per contra tabulas bonorum. Accursius.

n Bonorum possessionem. contra tabulas.

o Suum heredem. puta quilibet filium suum in potestate.

p Conferre debet. sic ergo nihil sibi retinet, immo virilē debet sibi retinere: vt. s. eo. l. j. §. portiones. Respon. quia potest alia. l. habere: quod aperte est contra hunc §. dic ergo, quia aui dimidiam hereditatis aufert, & dimidiā de. c. ei conferat, id est communice: & sic fratri. remanet ergo sibi medietas: & sic non tantum confert quantum accipit. & sic est contra supra. l. j. §. si ex dodrante. Sol. hic propter duas hereditates. Sed adhuc ob. §. portiones. quia omnia paterna debent conferri. sed hoc facit hic duarū hereditatum necessitas, vt minus det in quantitate, & plus accipiat.

q Dimidias. scilicet vterque dimidiam.

r Quartas. i. vterque nepotum quartam eorum quæ habent: quia & talē partem sunt habituri in bonis aui: vt insti. de hered. ab intest. §. & quia placuit.

s Duo fratres. s. & hi nepotes in potestate retenti. Azo. not. quod plures cōfert quā aufert, & sic est argu. contra. s. e. l. j. §. si ex dodrante. Sed hoc ideo, quia hi duo nepotes sunt loco vni, scilicet sui patris, qui sic conferet.

t Huius. non conferentis.

u Eius causa. sic. C. qui. ad lib. procla. non licet. l. ij.

x Si per inopiam. secus si per contumaciam.

y Statim. scilicet trans-

actio tempore nec modico, nec maximo. sic. j. de sol. ratum. vtroque tamen casu constituetur curator bonis: vt. s. eo. titu. l. j. §. si frater. & §. si cum duobus. Azo.

Actio tempore nec modico, nec maximo. sic. j. de sol. ratum. vtroque tamen casu constituetur curator bonis: vt. s. eo. titu. l. j. §. si frater. & §. si cum duobus. Azo.

P Rator non.] CASVS. In prin. huius legis dicitur, si emancipatus præteritus petit contra tab. illa bono. pos. non defertur ei sub conditione si contulerit, sed pure. veruntamen denegatur act. nisi conferat: quia heredes possent pati damnum, si non datur bono. pos. sub conditione, si confert: quia si interim decederet, heredi suo nihil relinqueret. Item si frater eius decessisset, non admitteretur ad eius bonorum possess. & ideo dicendum est quod vocatur statim ad contra tabulas sed debet offerre vel cauere: aliā denegatur act. [EMANCIPATVS.] Si filius emancipatus facit controuersiam impuberi, qui dicit se filium fuisse in potestate: nūquid debet conferre? certe sic, vel cauere debet de conferendo: quia contra si

P Rator non.] CASVS. In prin. huius legis dicitur, si emancipatus præteritus petit contra tab. illa bono. pos. non defertur ei sub conditione si contulerit, sed pure. veruntamen denegatur act. nisi conferat: quia heredes possent pati damnum, si non datur bono. pos. sub conditione, si confert: quia si interim decederet, heredi suo nihil relinqueret. Item si frater eius decessisset, non admitteretur ad eius bonorum possess. & ideo dicendum est quod vocatur statim ad contra tabulas sed debet offerre vel cauere: aliā denegatur act. [EMANCIPATVS.] Si filius emancipatus facit controuersiam impuberi, qui dicit se filium fuisse in potestate: nūquid debet conferre? certe sic, vel cauere debet de conferendo: quia contra si

P Rator non.] CASVS. In prin. huius legis dicitur, si emancipatus præteritus petit contra tab. illa bono. pos. non defertur ei sub conditione si contulerit, sed pure. veruntamen denegatur act. nisi conferat: quia heredes possent pati damnum, si non datur bono. pos. sub conditione, si confert: quia si interim decederet, heredi suo nihil relinqueret. Item si frater eius decessisset, non admitteretur ad eius bonorum possess. & ideo dicendum est quod vocatur statim ad contra tabulas sed debet offerre vel cauere: aliā denegatur act. [EMANCIPATVS.] Si filius emancipatus facit controuersiam impuberi, qui dicit se filium fuisse in potestate: nūquid debet conferre? certe sic, vel cauere debet de conferendo: quia contra si

applicat bene
procedunt
non. c. 320
22

peteret se mitti in pot. tenetur de bonis restituendis. [I V L I A N V S .] Si emancipatus petiit contra tabu. debet conferre bona suis qui erant in potestate. sed si qua à patre fuerunt relicta, in medium debet conferre: & est conueniens vt conferant quæ habent. quod potest apparere exemplo tali: Pater habebat quadringenta, & habebat duos filios in potestate, & duos emā-

† Sūt qui pu-
tent legen-
dam auctio.
aut saltem si
hæc lectio
reueatur
actionē hic
idem esse
quod ex au-
ctionem.

cipatos præteritos. vni ex filiis emancipatis reliquit centum, alij sexaginta. ille debet conferre pro centum & triginta, & trientem ferre: ille alius debet cōferre pro centum & viginti. [E M A N C I P A T I .] Si emancipatus petit bonorum possessionem contra tabulas, debet suo cōferre. sed dum confert dotē vxoris suæ, potest detrahere: quia illa non est conferenda. s. eodem l. j. §. iubet. [E M A N C I P A T V S F I L I V S .] Frater emancipatus deliberabat velle petere contra tabulas, vel non: & intantū cavit de conferendo. postea non petit contra tabu, nunquid si à fratre conuenitur, poterit vti excep? non: sed videtur ipso iure tutus. sed si pecuniam soluisse, & petiisset contra tabu. pecuniā posset condicere. [Q V I D V O S .] Paterfamilias habebat duos filios in potestate, ex vno eorū nepotem. emancipauit filium ex quo habebat nepotem. filius emancipatus procreauit filiū. illum locū filij adoptauit auus, postea decessit emancipato præterito. nunquid potest peti cōtra tabu? certe sic à præterito, & est faciendā collatio in tres partes. vna pertinet ad filium qui est in potestate, altera ad nepotem quem loco filij adoptauit, tertia ad emancipatum filium & nepotem qui in potestate remanserat, vt pater ei soli conferat cū quo bonorum posses. accipit.

a Ipse decessisset. scilicet emancipatus.

b Nihil relinqueret. tum quia pendēte conditione decessit: vt. C. de cad. tollen. §. sin autem. tum quia nonaginta nō trāmittuntur: vt. s. de bono. posses. l. iij. §. denique. Accursius.

c Frater. qui est in potestate. & dic decessisset sine herede.

d Non admitteretur. s. emancipatus. alij dicunt emancipatum non admitti qui non contulit fratri viuenti: quod non placet: quia & eius h. redi potest caueri: vt. s. eo. l. j. §. ibidem.

e Accipere. scilicet posse.

f Non cauerit. scilicet postea.

g Remaneat. si possideat, denegatis actionibus ei qui non cavit: vt. Cod. eodem. l. posthumo. vel si non possideat, officio iudicis ei consulatur: vt. C. eodem. l. si soror. & facit quod conditio non intelligatur, infra de acquiren. posses. l. quod meo. §. si furioso.

Sed argu. contra. in eo. titu. l. si me in vacuam. & infra de no. ope. nun. l. stipulatio. §. habet.

h Impuberi. de statu & bonis. & sic habet locum Carbonianum: vt argu. infra de Carbo. edict. l. j. in princip.

i si. id est an.

quæ mora deteriora futura sunt, his qui in potestate sunt, † actio detur, ipsique caueant in mediū collaturos, si cautum eis fuerit.

Ius implendi conditionem, non transit ad heredem ex dispositione legis. Barto.

III. IULIANVS libro vicensi-
motertio Digestorum.

Prætor non sub conditione collationis bonorum possessionem contra tabulas promittit, sed demonstrat quid data bonorum possessione fieri oportet: alioquin magna captio erit emancipati, si non aliter bonorum possessionem accipere intellegeretur, nisi cauisset de collatione. Nam si interim ipse decessisset, heredi suo † nihil relinqueret. b Item si frater c eius decessisset, non admitteretur d ad bonorum possessionem. Quid ergo est? Intellegendum est bonorum possessionem accipere e & antè quàm caueat. Sed si non cauerit, f ita obseruabitur, vt tota hereditas apud eum qui in potestate fuerit, remaneat. g Emancipatus filius controuersiam facit impuberi, h qui se filium, & in potestate patris fuisse dicit. quæro, si i bona sua ei k emancipatus conferre debeat. Paulus notat: Puto conferendum l esse exacta cautione, vt victus, sicut hereditatem, ita & quæ collata sunt, præstet. Iulianus: Quotiens contra tabulas bonorum possessio datur, emancipati bona sua conferre debent his solis m qui in potestate patris fuerint. Hoc quemadmodum expediri oporteat, quæri solet. Nam si bona à patre relicta, & emancipatorum, in medium conferantur, & ita viriles n partes sumantur, eueniet vt & emancipatis o quoque collatio ab ipsis facta E

quartam partem ex bonis paternis ferre, ex suis tertiam. quod dico, exemplo manifestius fiet. Ponamus patrem quadringēta † reliquisse, & duos in potestate filios, duos emancipatos: ex quibus alterum p centum, alterum sexaginta in bonis habere. is qui centum habebit, centum triginta tria q & trientem feret: is verò qui sexaginta contulerit, centum viginti. r atque ita eueniet, vt collationis emolumentum ad solos qui in potestate remanserint, perueniat. Emancipati bona sua conferre cum his qui in potestate fuerunt, iubentur. Quare sicut is qui in potestate est, dotem vxoris præcipit, ita emancipatus quoque quasi præcipiat, t retinere debet. Emancipatus præteritus si dum deliberat, u cauerit de bonorum collatione, nec bonorum possessionem petierit: x agente fratre ex stipulatu, ipso iure tutus erit. Sed & si pecuniam contulerit, condictione y eam repetit. Omissa enim bonorum possessione incipit pecunia sine causa esse apud heredem. Qui duos filios in potestate habebat, & ex vno eorum nepotem, emancipauit filium ex quo nepotem habebat: deinde emancipatus factus procreauit filium, quem auus in locum filij adoptauit, & vel intestatus, z vel testamento facto præterito emancipato filio decessit. Quæsitum est, quid de bonorum possessione, quid de collatione iuris esset. Respondi: Bonorum de quibus quæritur, tres partes fieri debent: ex quibus vna pertinet ad filium qui in potestate remansit: altera ad nepotem qui in locum filij adoptatus est: tertia ad emancipatum filium & nepotem qui in potestate remanserit, ita vt pater soli ei a conferat, cum quo bonorum possessionem accipiat.

petat bono. pos. sed traditio dominij est de iure gentium: vt insti. de rerum diui. §. per traditionem. circa quod vt circa immutabile ius ciuile fingere non audeat: vt insti. de leg. ag. tu. §. si. & de here. ab intesta. §. minus. licet expressa possit apponi conditio etiam in dominio: vt. j. de solu. l. sub conditione. sed prima placet: quia & stipulatio valet, sed condicatur liberatio: vt supra de condic. sine causa. l. qui sine. & facit supra de condic. ob. causam. l. j. & l. si filius.

y Condictione. sine causa, vt subiicit. & etiā ob causam: vt. d. l. si fili.

z Intestatus. hoc casu habet locum vnde liberi.

a Ei. nepoti. & facit. s. de contra tabu. l. iij. §. si quis post emancipationem.

k Ei. impuberi.

l Conferendum. & sic apparet quid petat Carboni. & bono. posses. & collationem si satisderit: vt hic, & infra de Carboniano. edic. l. pen. l. & fin. Accursius.

m His solis. q. d. non aliis emancipatis: vt. C. eodem. l. si emancipati. Accursius.

n Viriles. de vtriusque bonis.

o Vt emancipatis. scilicet aliis. Accursius.

p Alterum. emancipatorum.

q Centum triginta tria. scilicet. c. de paternis, & xxxij. aureos, & tertiam alterius aurei, quod est tertia centum de suis.

r Centum viginti. scilicet centum de paternis, xx. de suis, id est tertiā, & sic plus cōfert quàm aufert. confert enim tertiam, & aufert quartam. sic. s. l. prox. §. si tres. nec ob. supra eod. l. j. §. si ex dodrante. vbi no.

s Præcipiat. etiam constāte matrimonio: quia sentit onera matrimonij: vt. s. fami. erciscun. l. si filia. §. hoc amplius. & supra de iure do. l. si is. §. ibi. & facit supra eod. l. j. §. emancipatus. aliās præcipiam.

t Dum deliberat. de accipiendā bono. possessio. vel non.

u Cauerit. sponte: nam inuitus antequam petat bono. posses. non cogitur cauere: vt supra ead. l. in princ. Hug.

x Petierit. sed omiserit. Sed quid est quod promissor non tenetur ipso iure, vt hic: sed tradendo trāsfert dominium, vt subiicit? Respon. dictum ipso iure: scilicet exceptionis. sic ponitur infra de solu. l. qui. x. ij. resp. & argu. infra de re. iu. l. nihil intelligitur. vel stipulatio est de iure ciuili: vnde per aliud ius ciuile potest intelligi tacita conditio, scilicet si

† In archetypō erat quadraginta, sed rectè Taurellus edidit quadringēta, vt ait in adnot.

pationem.&.l.fi duobus.in fin.&.s.titu.j.l. quia. &.s.e.l.j.s.j. &.s.fi ex dodrante.in fi.&.j.co.l.filius.in fin.

Filium.] **CASVS.** Si filius emancipatus præteritus petit contra tabulas dotem datam pro filia, non tenetur conferre: quia non intelligitur in bonis suis.

a *Matris familias.* quæ fratribus suis debet conferre. & facit ad.l.j.titu.j.l.j. §. fina. &.s. ad leg. Falcid.l.pater. & de iure do.l.pater:& ad Trebel.l.à filio.

Si quis.] **CASVS.** Quidam habebat filium sui iuris constitutum, & ex eo nepotem. ille nepos accipit contra tabulas. nunquid tenetur conferre sicut filius adoptiuus? dicit quod debet conferre si putat vile petere contra tab. sed si non velit, non debet conferre. nam ubi petit contra tabulas, debet conferre qui habet, vel dolo desit habere: sed alia conferre non tenetur. [**STIPVLATIO**] Promisit per stipulationem datis fideiussoribus emancipatus suo conferre. quando committeretur? Respōd. quod quando emancipatus interpellatus est, & elapsum tempus quo conferre potuit. si autem non conferat, vel dolo fecit quo minus conferat, committetur stipulatio ad interesse. Viuianus.

b *Si quis filium.* pone casum vt. j. vnde lib. l. si pater. Accursius.

c *Bonorum possessionem.* cum sorore & in potestate constituta, de qua lex dicit quod potest: vt supra de contra tab. l. si retentus.

d *Suis.* scilicet nepotis bonis.

e *Eum.* scilicet auum qui habet in potestate nepotem.

f *Similem.* hunc naturalem nepotem & auum vice naturalis nepotis ei qui adoptauit nepotem tãquam ex filio natum filio consentiente, & postea filiam generauit hic filius. ad quod. s. eo. l. j. §. is quoque. Acc.

g *vt ad emancipatum.* nepotem.

h *Patri* in cuius potestate est hæc filia: scilicet filij emancipati.

i *Inquit.* aliàs, in id. id est propter id Azo.

k *Cum auo.* ecce quare non debet conqueri. Azo.

l *Non potest.* imo maior, quia auo defuncto neptis in totum de iure civili, filius adoptiuus emancipatus in nihilum succedit. Azo.

m *Et tamen idem.* no. quod ubi non est eadem ratio, est tamen idem ius: arg. pro & contra. s. ad leg. Aquiliam. l. illud.

n *Spatio.* nec minimo, nec maximo: vt. j. de sol. l. ratum. & l. quod dicimus. & s. ad leg. Fal. l. j. §. item si ita. & §. & quod dixi. & j. ad Tertyllia. l. j. §. confestim.

o *Conferat.* quia res suas alienauit, quas conferre debebat. & facit. s. eo. l. j. §. si cum duobus. & l. j. §. de illis.

Dotem.] **CASVS.** Auus pro nepote dedit dotem: post mor-

Ius idem esse potest ubi diuersa est ratio

Dos profectitia non dicitur esse in bonis patris. Bartolus.

IIII. AFRICANVS libro quarto *Questionum.*

Filium emancipatum dotem quam filia suæ nomine dedit, conferre non debere: quia non sicut in matris familias a bonis esse dos intellegatur, ita & in patris, à quo sit profecta.

Si nepos in potestate retentus veniat ad successionem patris emancipati, auus pro eo cogitur conferre, nisi eum bona fide emancipet. Bartolus.

V. VLPIANVS libro septuagesimo nono ad *Edictum.*

Si quis filium b habeat sui iuris, & ex eo nepotem in potestate sua: consequenter erit dicendum, si nepos patris sui emancipati accipiat bonorum possessionem, c de conferendis suis d quoque bonis cauere eum e debere, & esse similem f ei qui adoptauit. hoc enim Diui fratres rescripserunt, vt ad collationem auus compellatur. Planè eodem rescripto adiectum est sic: Nisi fortè auus iste nullum ex his bonis fructum acquirere vult, paratúsque est de potestate nepotem dimittere, vt ad emancipatum g omne emolumentum bonorum possessionis perueniat. Nec idcirco ea filia quæ post emancipationem nata patri h heres extitit, iustè queri poterit, inquit, i quod eo facto collationis commodo excluditur, cum auo k quandoque defuncto ad bona eius simul cum fratre possit veniret. Hæc in patre adoptiuo ratio reddi non potest: l & tamen m & ibi idem dicemus, si sine dolo malo emancipauerit. Stipulatio autem collationis tunc committitur, cum interpellatus cum aliquo spatio n quo confer-

tem aui mortua est filia. nunquid patri ipsius filia dos debet reddi æquitate sua? dicitur quod sic. nam sicut tenetur donare si non esset in potestate, ita si pater donauit. Sed quid si filius est exheredatus ob eam causam, vt dos debeat ad eam redire? dicendum est quod habeat dotis petitionem. Viuianus.

re potuit, non facit: maxime cum boni viri arbitrato collationem fieri, edicto prætoris insertum est. Siue ergo in totum collatio facta non est, siue in partem facta: locum habebit hæc stipulatio. & siue quis non conferat o ex hac stipulatione, siue dolo fecerit quo minus conferat: quanti ea res erit, in tantam pecuniam condemnabitur.

Si auus dat dotem pro nepote ex filio: in ius quod habet auus in dote, succedit ille filius, siue institutus, siue exheredatus. Bart.

VI. CELSVS libro decimo *Digestorum*

Dotem quam dedit auus paternus, an post mortem aui mortua in matrimonio filia, patri reddi oporteat, queritur. Occurrit æquitas rei, vt quod pater meus propter me filia meæ nomine dedit, proinde sit, atque ipse p dederim: quippe officium aui circa neptem, ex officio q patris erga filium pendet: & quia pater filia, ideo auus propter filium nepti dotem dare debet. Quid si filius à patre exheredatus est? existimo non absurdè etiam in exheredato filio idem r posse defendi. Nec infauorabilis sententia est, vt hoc saltem habeat ex paternis, quod propter illum datum est.

VII. IDEM libro tertiodecimo *Digestorum.*

Si nepotes t in locum filij r successerunt: vna portio his conferri debet, u vt x bonorum possessionis vnã partem habeant. Sed & ipsi y ita conferre debent, quasi omnes vnus essent.

Circa hereditatem admittitur variatio vsque ad annum. Bart.

VIII. PAPIANVS libro tertio *Questionum.*

Nonnunquam prætor t variantem non repellit, & con filium mutantis z non aspernatur, † Vnde quidam filium emancipatum, qui de bonis conferendis

contra. Solu. ibi. & facit. j. de coniun. lib. l. j. §. antepenul.

Nonnunquam.] **CASVS.** Filius erat emancipatus: voluit cauere petita contra tabulas de conferendo. nunquid ei licebit postea sic: & ideo si forte emancipatus petiit contra tabulas, & noluit conferre, & postea vult, audietur. sed si primo dixit se velle conferre, postea repudiare, audietur: quia benigna est sententia vt liceat emancipatis variare, dum disputatur de bonis paternis inter eos. nam si primo dicunt, nolumus cauere, postea volunt, benignius est admitti cum cautione. Viuiantus.

z *Mutantis.* voluntatem. vnde dicitur, sapientis est mutare consilium in melius: vt arg. in auth. vt fra. fi. in princ. Sed contra. C. de modo mul. l. fi. in fi. & j. de bo. li. l. nam absurdum. & s. de leg. j. l. si ex toto. §. fin. & s. de instit. l. sed & si. §. item si plures. Solu. hic specialiter: quia de hereditate patris tractatur, quæ est quasi nobis debita:

p *si ipse.* scilicet ergo factus mei iuris.

q *Ex officio.* i. ex pietate quam quilibet pater debet filio: etiam nepti prouidere habet necessesse, scilicet propter filij personam mediã, vt subiicit. Azo. & facit supra de don. inter virum & vxor. l. iij. §. fin.

r *Idem.* vt debeat eis dos reddi. sed contra. s. de iure do. l. auus. Solu. hic æquitas, ibi rigor. Vel dic, propter filium dedit nomine neptis: ibi propter nepotem nomine neptis, vt hic colligitur. sed an debeat eam conferre, si vult succedere auo? Respon. si extat matrimonium tempore mortis aui, constat quod non. vt. s. eo. filium. & j. titu. j. l. j. §. fina. aliàs aut morte, & confertur: aut alio modo, & tunc non: vt arg. s. pro socio. l. si socius. §. cæterum. & s. eo. l. j. §. si is qui bona.

Si nepotes.] **CASVS.** Nepotes ex filio, putata duo vel tres in locum filij successerunt. nunquid illa portio quæ erant patri eorum conferenda petita bonorum posses. erit eis conferenda? sic. Viuianus.

t *Si nepotes.* in potestate constituti.

u *Filij.* emancipati, qui sunt eorum pater.

v *Conferri debet.* à patris scilicet.

x *Vti.* id est sicut bonorum & c. vt. s. eo. l. cum emancipati. §. si duo.

y *Sed & ipsi.* cum emancipati sunt. Io. vel non in potestate constituti, alioqui non conferent: vt. s. e. l. j. §. portiones. & dic patris retinendo sibi virilem pro numero patruorum: vt. s. eod. l. j. §. fin. sed videtur quod tantum inter se, & non patruis: vt. j. titu. j. l. j. §. si sit nepos. j. ij. & v. respō.

† De variatione quãlo admittatur, vide per do. Dy. in ca. quod semel. de regu. iur. lib. 6 in. c. bonæ. ad fi. de postu. prela. in. c. inter canonicos. in verb. subscrip. tum. de elec. li. 6.

† Sic M. Cicerone lib. i. Epist. p. epist. Nunquã præstabit. in re. pub. gubernanda viris laudata est in vna sententia perpetua permanens. & ibidè multa alia præclara in eandem sententiam.

vt. C. de codicil. l. fina. & dic similia. de procur. l. in causa. §. j. Acc. a Parentis. in primo gradu consistentis. nam idem esset si disceptaretur de bonis autis. Azo.

b Moram. admittam in primo anno. Azo. admittitur tamē perpetuo ad cauendum: vt no. s. eod. j. §. & puto si quidē per cōtumaciā. dummodo intra annū bono. pos. agnoscat: vt s. eo. l. prator. in prin.

Filius.] CASVS. Filius emancipatus petiit bonorū poss. vnde liberi. nūquid ei poterit dicere ille qui est in potestate, ex illa hereditate debeo habere emolumētum? sic: quia emancipatus vocatur in vnā dimidiā, & alius in aliā. Viui.

c Bonorum possessionem. vnde liberi. Accursius.

d Familia. l. aui.

e Semissem. i. dimidiā hereditatis auitā.

f Emolumēto. quia suus pater ei conferret: vt. s. eo. l. prator. in fi. & infra de coniung. lib. l. j. §. emancipatus.

g Fratri. suo. l. proprio.

h In familia. l. sui patris.

i Cogetur. patet ergo collationem fieri ab his qui quoquo modo sui iuris facti sunt. hic enī nepos per mortē aui sui iuris factus est. nec mirū qd cōtra tab. datur quocūque modo sui iuris factus: vt. s. de cōtra tabu. l. j. §. & sui. & l. si emancipatus. in princ. & per petitionem cōtra tabu. inducitur collatio. Azo. vt s. eo. l. j. in princ.

S i filius.] CASVS. Pater filium suum instituit: emancipatum prateriit: institutus adiuit emancipatus nō vult petere cōtra tabu. nūquid tenetur conferre suo? non. Viuianus.

k Heres institutus. infolidum, vel amplius quā in virili.

l Non petat. sed iure ciuili adeat & retineat.

m Edictum. sic ergo per edictum nō fit collatio nisi inter eos qui veniūt eodē iure, vt ambo per vnde liberi: vel ambo p contra tabu. licet vnus beneficio alterius: vt hic, & s. eo. l. j. & j. titu. j. l. nec ipsa, & s. titu. j. l. filium. §. & hoc sit consequens. quā est cōtra. sed per æquitatem Scæuolæ secus, vt hic subiicit: & etiā imperatoris, vt. j. tit. j. l. j. in princ. & C. eo. l. vt liberis. & hoc si minuitur portio instituti per contra tabu. prateriti, vt hic subiicit. augeri autem non posset cum adiit institutus: vt. s. de contra tabu. l. si ex duobus. §. sed illud. Item contra. huic. l. j. tit. j. pater. Solu. hic ex toto rumpitur per contra tabu. iure pratorio: vt. s. de cōtra tabu. l. filium §. videamus. sed per querelam, non: vt in contrario. Accursius.

P aulus respondit.] CASVS. Et si aliquid debetur filio emancipato, sed post mortē patris ei soluitur: si emancipatus prateritus petit contra tabulas, illa conferre nō debet. Et si habetis non debere, referatis ad ea quæ non intelliguntur deberi eo facto sui iuris, vt legata sub conditione relicta. si habetis conferre debere, intelligatis quando debeatur in diem: quia promissum est filio in diem: medio tēpore pater moritur, & ei soluitur. venit in col. j. de verb. oblig. l. si filius. Viuianus.

n Non debere. imò videtur quod sic inspecto initio, vt. s. eod. l. cum

cauere fratribus noluit, audientum postea putauerunt, si vellet oblata cautione beneficiū bonorum possessionis exercere: tamen si responderi potest, videri eum possessionē repudiāsse, qui formā possessionis conseruare noluit. Sed benignior est diuersa sententia, maximè cū de bonis parētis inter fratres disputetur: quem tamen facilius admittendū existimo, si intra tēpus delatæ possessionis cautionē offerat. nam post annū quā delata esset bonorū possessio, voluntariā morā cautionis admittere difficilior est.

IX. IDEM libro quinto Responsorum.

Filius emancipatus intestati patris bonorum possessionem accepit. nepos ex eodē in familia retentus, semissem hereditatis cū emolumento collationis habebit. Idē nepos si postea possessionem intestati patris accipiat, fratri post emancipationē patris quæsitō, & in familia retēto, bona sua cōferre cogetur.

In his qui succedunt diuerso iure, habet locum collatio. Bar.

X. SCÆVOLA libro quinto Questionum.

Si filius in potestate heres institutus adeat, & emancipato petente bonorum possessionem contra tabulas, ipse non petat, nec conferendū est ei: & ita edictum se habet. Sed magis sentio, vt quemadmodū pro parte hereditatem retinet iure, eo quod bonorū possessionem petere posset: ita & cōferri ei debeat, vtique cum iniuriam per bonorum possessionem patiatur.

XI. PAVLVS libro vndecimo Responsorum.

se bonis paternis. idēque seruetur in bon. possessione vnde liberi. Cuiacius.

emancipati. §. id quoque. in prin. quæ est cōtra. Sol. hic est debitum castrense. ad quod supra eodem. l. j. §. nec castrense. vel pater filio donauit causa mortis sub cōditione, & dedit ante mortē: sed post mortem extitit conditio. hoc enim casu non cōfertur, sicut nec legatum: vt. C. eodem. l. si emancipati. est enim similis legato, vt institutu. de dona. §. j. Vel verius ibi ab extraneo sub cōditione fuit filius stipulatus, hic à patre cōferente in eum supremū iudicium, quæ haberet præcipua & si esset in potestate: vt. C. famil. erciscun. l. filie, & facit. C. eodem. l. vt liberis. in fine. Accursius.

Paulus respōdit, ea quæ post mortem patris filio reddi debuerunt, emancipatū filiū, quāuis prius cōsecutus sit quā deberentur, fratri qui in potestate patris relictus est, cōferre non debere: cum post mortē patris non tam ex donatione quā ex causa debiti ea possidere videatur.

XII. IDEM libro quadragesimo primo ad Edictum.

Si pręnantem quis vxorem reliquerit, & ea ventris nomine in possessionem missa fuerit, interim cessat collatio. nam antequam nascatur, nō potest dici in potestate morientis fuisse, sed nato conferetur.

DE DOTIS COLLATIONE. TITVLVS VII.

Si filia emancipata petat cōtra tab. cogitur dotem conferre: siue succedat cum fratribus ab intestato: & si filia est stipulata dotē reddi, tunc locus est collationi. sed si pater est stipulatus nomine filie, tunc collationi nō est locus.

I. VLPIANVS libro quadragesimo ad Edictum.

Vamquam ita deum ad collationem dotis prætor cogat filiam, si petat bonorum possessionem: attamen & si non petat, conferre debet, si modo se bonis paternis miscet. & hoc diuus Pius Vlpio Hadriano rescripsit: etiam eam quæ non petierit bonorum possessionem, ad collationem dotis per arbitrum familiæ erciscudæ posse compelli. Si in stipulatum deducta sit dos: si quidem ipsa mulier stipulata sit, vel ipsi negotiū gestum, æquē cōferre

se bonis paternis. idēque seruetur in bon. possessione vnde liberi. Cuiacius.

Vamquam.] CASVS. Si filia emancipata præterita petat contra tabu. cogitur dotem conferre, siue succedat cum fratribus ab intestato. nam dum agetur in iudicio fami. erciscū. arbiter coget eam conferre. Vnum sciatis, si filia est stipulata dotem reddi, tunc locus est collationi. siue pater est stipulatus nomine filie, tunc collationi nō est locus. Item si sit nepos & neptis ex vno filio, & sint dotati: pater vero eorum non sit dotatus, conferent sibi inuicem, scilicet nepos & neptis, & non ipsi patri. Vnum sciatis, si sunt duæ neptes, inuicem conferunt, si sunt ex eodem patre. sed si petitur collatio dotis, debet conferre maritus in quantum facere potest. Cætera sunt plana vsque ad l. in adoptionem. Viuianus.

q Misceat. vt supra titu. j. l. antepe. & infra eo. l. pater. & argu. s. de lega. iij. l. xj. §. si cui. Accursius.

r Compelli. facit. C. eo. l. si foror.

s Gestum. facit supra de nego. gest. l. penul.

o Debiti. sic. s. de here. institu. l. iij. §. ij.

Si pręnantem.] CASVS. Pater suum instituit: emancipatū præterit: pręnantem vxorem reliquit. si venter mittitur in possess. cessat collatio: quia quanquā nascatur posthumus, nō potest dici res reduci ad causam intestati. Viuia.

p Si pręnantem. facit C. eo. l. posthumo.

DE DOTIS COLLATIONE.

In qua est aliquid speciale, vt not. s. ti. j. l. cum emancipati. §. id quoque.

ADDITIO. De collatione in genere dictum est, nūc in specie dicitur de dote, & ideo dicit rubrica de dotis collatione quando locū habeat, quādo cesset. & locū habet secundū hæc tēpora, quando locus est successioni ab intestato, siue filius præteritus petat contra tabu. siue ab intestato succedat: nisi testator viderit. C. eodem authen. ex testamēto. Viuia.

Separatim tractat de collatione dotis, quoniā quantum ad personas quæ conferunt attinet alio iure est bonorum, alio dotis collatio. Bona soli emancipati conferunt, Dotem etiam sue his quibuscum bon. possessionē cōtra tabulas accipiunt siue sint præterita siue instituti cōmissio edicto aucta sit earum portio siue miscuerint

In indice ti. De collatione dorts.

In vulga. edit. est l. Quāuis. & in plerisque manus.

Hodie autem secundum Bar. locum habet collatio inter succedentes quocumque iure. no. tavit in l. pater filium. j. tit. j. Bal. in rubr. de col. do. & c.

a Collationem. quod qualiter fiat, habes. *J. ea. l. §. pe. & C. eo. l. ij. & supra de admini. tuto. l. cum post. §. sed is.*

b *si sit.* hic agitur de successione aui mortui relicto nepote & nepte dotata ab auro vel à suo patre qui erat vel nō erat emancipatus: & quaritur, cui neptis conferat dotem constet matrimonium vel nō, utrum fratri, vel patruis.

& aut erat neptis in potestate aui, & confert fratri & nō patruis dotē. nam aliud habere non potest filia & filius nisi dotē & do. propter nu. hoc iure: vt. *s. fami. ercisc. l. Pōponius. §. si. si autē emācipata, tūc dotē & cætera bona fratri cōfert, nō patruis. si nō habet fratrem, tū patruis & filiis præmortuorū patruorū. sed videtur q̄ patruis & patruorū filiis indistinctē cōferat:*

† Hæc duo verba, vel nepti, quidā delent.

vt. *s. titu. j. l. si nepotes. quæ est cōtra. ad primū & secundū & quintum respō. huius. §. Sed dices in dote speciale. Cum enim loco sui patris est, qui nō cōferret suis fratribus: vt. *s. tit. j. l. filiū. ergo nec ipsa. sed hæc ratio nō est sufficiens. Ad secundū respō. vbi dicit de cæteris bonis. sed ibi erat neptis emancipata, & nepos in potestate. vnde ei soli facit iniuriā qui haberet totū quod habet ambo. nisi ipsa esset: vt. *s. titu. j. l. prætor. in fi. at in cōtrario neuter fuerat in potestate aui tēpore mortis. sed in dote videtur hæc lex corrigi: vt. C. de colla. l. illam. vel illam intellige quādo nō habet fratrem. Vel melius ibi confert nepos vel neptis dotem suæ matris: quia & mater contulisset. hic non cōfert suā propriā dotē suæ matris: quia & mater contulisset. hic nō cōfert suā propriā dotem patruis, quia nec mater nec pater contulisset: vt dixi. Alij quoddam hic de successione patris non nepotis dicat: & nil esset contra, sed contra legem istam est. Accursius.***

† Quid in eo quod de filia quæ ingressa est monasteriū: dic idē: quia etiā dicitur dos. Bart. in. l. Titio centum. §. Titio genero. in. fi. §. de cōdi. & demonst.

c Non pater eorum. sub. sit, id est non viuat: aliās quo modo neptis cōferret, cum nec succederet: Azo.

d Neptis. auro succedens. Accursius.

e Soli nepoti. in potestate aui cōstituto, cui soli fit iniuria cum hæc neptis contra ius civile cum eo admittatur: nō autē patruis fit iniuria, & ideo eis non confertur: vt. *s. titu. j. l. prætor. §. si. Accur.*

f Ex alio. patruo.

g Inuicem. quod vni eorum datum est à patre cōmuni. nam bona paterna quali omnes vnus essent, conferunt: vt. *s. tit. j. l. si nepotes.*

h Ex eodem patre. eodēque filio. nam. *s. posuit in nepotibus ex diuersis filiis.*

i Tantum inuicem. vt. *s. j. & ij. respon. huius. §. pen.*

k Necessariarum. idem in vtilibus quæ necessariæ quandoque dicuntur secundum Azo. sed secundum Hug. cōtra.

l Ceterarum. s. voluntariarū. cōputabit ergo in suam portionē dotem tanto minus quanto est hæc expensa: vt hic, & C. eo. l. dotis.

m Potest. sed hodie confert actionem, licet inanem, & integrā portionem percipit: vt. C. eo. ritu. authen. quod locum.

n Extraneus. contēplatione patris, aliās non: vt. *s. de iure do. l. profectitia. §. j. & hoc si quaratur de collatione faciēda emancipatis, vel his qui nō fuerunt in potestate. suis autem etiam aduentitiam*

cogetur. si verò alij quæsitā est stipulatio, dicēdum est cessare collationē. **a** & si tantum promissa sit dos, collatio eius fiet. Si sit **b** nepos & neptis ex eodē filio, & dotata sit neptis, sit & filius, non pater eorum: **c** neptis **d** omnē dotē soli fratri collatura est, emācipata autē neptis dotem & bona sua soli nepoti, **e** non etiā patruo cōferet. Sed si sit neptis sola, non etiā nepos ex eodē: tūc confertur patruo: itemq; nepoti vel nepti ex alio. **f** Sed & si duæ **†** neptes sint ex diuersis filiis, conferent & inuicem, **g** & patruo. si ex eodē **h** patre, tantum inuicem **i** cōferēt. Cum dos cōfertur: impensarum necessariarum **k** fit detractio, cæterarum **l** nō. Quod si iam factū diuortium est, & maritus non sit solūdo: nō debet integra dos cōputari mulieri, sed id quod ad mulierē potest peruenire: hoc est quod facere maritus potest. **m** Si sub conditione pater vel extraneus **n** dotē promiserit, cautione opus erit, vt tunc cōferat mulier dotem, cū dotata esse cœperit. Filia quæ ab intestato **o** patri heres sit, conferre quidē dotem oportet: **p** consequēs autem est, vt ex pollicitatione **q** dotis pro parte dimidia fratrem **r** suū liberet. æquius enim est insolidum de suo eam dotatā esse. Si emācipatus filius qui cōtra tabulas bonorum possessionē accepit, filiam dotatā habeat, nō debet dotē eius cōferre: **†** quia in bonis eius nō est.

II. GAIUS libro quartodecimo ad Edictum Prouinciale.

dotem confert: vt. C. eo. l. filia dotem. §. necdum. Azo.

A **o** Intestato. aliās non, nisi pater hoc cauit: vt. C. eod. l. filiam. hodie contra: vt in authen. de trien. & semis. §. illud. colla. iij.

p Oportet. hoc siue ipsa mulier dotem à viro stipulata si siue alius eius nomine: vt. *s. eo. l. j. §. j.*

q Ex pollicitatione. facta à patre mulieris.

r Fratrem. qui tenetur ex pollicitatione patris: vt. *s. de iure do. l. si pater ita. & facit. s. ea. l. §. j. in fin. §.*

* peruenire.

s Dotem eius cōferre. hoc si constat matrimoniu. Sed quid si est solutū Respon. vt. *s. titu. j. l. dedit. Accursius.*

t Eius. s. patris: vt. *s. tit. j. l. filiū. & de euc. l. pater. & ad legē Falcid. l. pater. & j. eo. l. fina.*

Filia, **]** CASVS. Si filia fuit data in adoptionē, & heres instituta: nunquid debet alia bona conferre? sic pater adoptiuus viuat adhuc, Viuianus.

* id est dotē non conferret Duar. i. disput. ca. 14.

u Instituta. dicūt quidā in duobus casibus fieri collationem iure veteri ex testamēto: vnus quādo pater cauit: vt. C. eo. l. filiam testamēto. alius in hac filia data in adoptionē. Sed tu dic q̄ hic fuit instituta ab extraneo, sed patri naturali successit ab intestato secundū Ioā. vel secundū Azo. à patre naturali & legitimo: & est ei commissum edictū per præteritum: & est aucta sua portio, & ideo cōfert: vt *s. de cōtra tabulas. l. nō putauit. §. in adoptionē. & s. titu. j. l. j. §. pater. & j. l. proximi. Accur.*

x Adhuc pater adoptiuus. vt. *s. titu. j. l. j. §. is quoq; superior ergo casu erat mortuus. Accur.*

Si filia. **]** CASVS. est q̄ filia dotata heres instituta nō tenetur cōferre. vnde si petit cōtra

tabulas ex persona fratris, non confert: non quia nisi ex iudicio defuncti petit contra tabulas, nisi vellet esse cōtenta portione ex qua esset instituta. Viuianus.

y Non fungetur. nisi vt statim distinguitur.

z Necessē. imò potest adire de iure ciuili, si vult: vt. *s. de contra tabulas. l. si ex duobus. §. sed illud. Respon. necessē, id est vile. sic. s. de offic. præfec. præto. l. vnica in prin. vel dic necessē, id est si voluerit eo iure succedere quo præteritus.*

a Ex iudicio. scilicet testatoris. sic. *s. de leg. præ. l. nonnunquam.*

b Eam fungi. contra. *s. de cōtra tab. l. filium. §. & hoc sit consequēs. vbi dicit q̄ cessat collatio. Solu. aliud est cum petit institutus collationē cui per alium est commissum edictum, quod non potest, vt ibi: nisi deminuatur portio instituti: vt. *s. titu. j. l. si filius. aliud est si petit præteritus ab instituto collationem fieri: vbi distinguitur vt Azo. & s. titu. j. l. j. §. pater filium.**

c I pater. **]** CASVS. Si pater pro filia promisit dotem, & exheredauit eam, & legatum dedit: filia habebit dotem, & legatū præcipuum etiam habebit: quia hæc filia vbicunq; emancipatur, dotem præcipuam habere debet. C. de rei vx. act. §. videamus. Viui.

c Dotem. quasi relictum: & hoc repudiata bono. poss. Hu. ad quod est. C. eo. l. à patre. & l. filiam. & de rei vx. act. §. videamus.

d Et legatum. nisi ab intestato: vel per contra tab. vel per quereclam velit succedere. Azo.

Filia in adoptionē data, & heres instituta, **u** debet sicut emācipata, nō solū bono sua sed & dotē quæ ad eā pertinere ***** poterit, cōferre. si adhuc pater adoptiuus **x** viuat, hic necessē habebit cōferre

Filia dotata heres instituta nō tenetur cōferre. vnde si petit cōtra tabulas ex persona fratris, nō confert: quia ex iudicio defuncti petit contra tabulas, nisi velit esse cōtenta portione ex qua esset instituta. h. d.

III. VLPIANVS libro quarto Disputationum.

Si filia fuerit heres instituta, collatiōe dotis nō fungetur. **y** ***** Vnde si commissio ab altero edicto, necessē **z** habuerit cōtra tabulas bonorū possessionem accipere: dicendū est, quoniā nullam iniuriā fratri facit, nō debere eam dotem conferre. nā quod habuit ex iudicio, **a** cōuertitur ad cōtra tabulas bonorū possessionē. Planē si ex minore parte fuit heres instituta, & alia quædā in eam cōtulit cōtra tabulas bonorū possessio, aucta portione eius dicendū erit collationis munere eā fungi: **b** nisi forte cōtenta fuerit portione ex qua instituta est. tunc enim dicendū est, ex iudicio parentis eam venientē non debere munus collationis sustinere.

C IIII. POMPONIVS libro tertio ad Quintum Mucium.

Si pater pro filia dotē promiserit, deinde exheredatæ, vel etiam emancipatæ & præteritæ legatū dederit, habebit filia etiā dotem **c** præcipuam, & legatū. **d**

D tabulas ex persona fratris, non confert: non quia nisi ex iudicio defuncti petit contra tabulas, nisi vellet esse cōtenta portione ex qua esset instituta. Viuianus.

y Non fungetur. nisi vt statim distinguitur.

z Necessē. imò potest adire de iure ciuili, si vult: vt. *s. de contra tabulas. l. si ex duobus. §. sed illud. Respon. necessē, id est vile. sic. s. de offic. præfec. præto. l. vnica in prin. vel dic necessē, id est si voluerit eo iure succedere quo præteritus.*

a Ex iudicio. scilicet testatoris. sic. *s. de leg. præ. l. nonnunquam.*

b Eam fungi. contra. *s. de cōtra tab. l. filium. §. & hoc sit consequēs. vbi dicit q̄ cessat collatio. Solu. aliud est cum petit institutus collationē cui per alium est commissum edictum, quod non potest, vt ibi: nisi deminuatur portio instituti: vt. *s. titu. j. l. si filius. aliud est si petit præteritus ab instituto collationem fieri: vbi distinguitur vt Azo. & s. titu. j. l. j. §. pater filium.**

c I pater. **]** CASVS. Si pater pro filia promisit dotem, & exheredauit eam, & legatum dedit: filia habebit dotem, & legatū præcipuum etiam habebit: quia hæc filia vbicunq; emancipatur, dotem præcipuam habere debet. C. de rei vx. act. §. videamus. Viui.

c Dotem. quasi relictum: & hoc repudiata bono. poss. Hu. ad quod est. C. eo. l. à patre. & l. filiam. & de rei vx. act. §. videamus.

d Et legatum. nisi ab intestato: vel per contra tab. vel per quereclam velit succedere. Azo.

E tabulas ex persona fratris, non confert: non quia nisi ex iudicio defuncti petit contra tabulas, nisi vellet esse cōtenta portione ex qua esset instituta. Viuianus.

y Non fungetur. nisi vt statim distinguitur.

z Necessē. imò potest adire de iure ciuili, si vult: vt. *s. de contra tabulas. l. si ex duobus. §. sed illud. Respon. necessē, id est vile. sic. s. de offic. præfec. præto. l. vnica in prin. vel dic necessē, id est si voluerit eo iure succedere quo præteritus.*

a Ex iudicio. scilicet testatoris. sic. *s. de leg. præ. l. nonnunquam.*

b Eam fungi. contra. *s. de cōtra tab. l. filium. §. & hoc sit consequēs. vbi dicit q̄ cessat collatio. Solu. aliud est cum petit institutus collationē cui per alium est commissum edictum, quod non potest, vt ibi: nisi deminuatur portio instituti: vt. *s. titu. j. l. si filius. aliud est si petit præteritus ab instituto collationem fieri: vbi distinguitur vt Azo. & s. titu. j. l. j. §. pater filium.**

c I pater. **]** CASVS. Si pater pro filia promisit dotem, & exheredauit eam, & legatum dedit: filia habebit dotem, & legatū præcipuum etiam habebit: quia hæc filia vbicunq; emancipatur, dotem præcipuam habere debet. C. de rei vx. act. §. videamus. Viui.

c Dotem. quasi relictum: & hoc repudiata bono. poss. Hu. ad quod est. C. eo. l. à patre. & l. filiam. & de rei vx. act. §. videamus.

d Et legatum. nisi ab intestato: vel per contra tab. vel per quereclam velit succedere. Azo.

Filius.] **CASVS.** Si filius emancipatus potest petere contra tabulas, quia præteritus, & non petit, sed quia reducitur ad causam intestati, accipit bono. poss. unde liberi si filia quæ remansit in potestate, & fuit instituta, sit secuta errorem fratris emancipati, & petit bonorum poss. ab intest. dotem non cogitur conferre. quare?

quia ex testamento poterat succedere, & error fratris nõ debet sibi obesse. unde cum res reducitur ad causam intestati, viriles habent partes. [F I L I A.] Si filia præterita fuit in mora cõferendi dotem, ad vsuras dotis tenetur: quia frater eius patria ad cuius successione vocatur, tenetur præstare fructus. Viu.

a Patris possessionem. unde liberi. Azo. & dic qd pater emancipatum præterit, & filium alium & filiam in potestate constitutos instituit, & sic quemlibet in sex vnciis.

b Possessionem. bonorum unde liberi.

c Errorem. erravit enim emancipatus cum deberet petere bono. poss. contra tab. & ipse petit unde liberi: & sic fecit errorem errare.

d Non cogitur. utpote instituta: vt. s. eo. l. si filia. in princi.

e Petita. sic. j. titu. j. l. j. §. j. in prin. & s. de tu. & cu. da. ab his. l. Seix.

f Patris. habeas patris. aliam fratris. & not. virile scilicet quatuor vncias, cum sint tres. sic ergo portio filie minuitur in quarta. merito ergo nõ confert: vt. s. eo. l. si filia. §. j.

g Fructus. quod de fructibus hic dicit, planum est. vt. s. de vsur. l. videamus. §. si actio. sed quod dicit de vsuris, est mirabile. nam dotis collatio aut petitur officio iudicis, quod potest: vt. s. eo. l. j. respon. aut stipulatione de conferendo interposita: & tunc cum actio sit stricti iuris, nõ recipit vsuram: vt. C. de condict. indebi. l. j. Azo. & facit. C. de act. empt. l. curabit. & s. de act. empt. l. Iulianus. §. ex vendito. & arg. C. de peti. heredit. l. fina. ibi, quod si non obtinuerit &c.

Pater filium.] **CASVS.** Si pater instituit filium heredem emancipatum, filiam dotatam exhereditat: si mouet querelam, & habet dimidiam hereditatis, frater non cogitur bona conferre ab intestato quia hoc casu bonorum possessione contra tabulas petita competunt libertates: ipsa dotem nõ tenetur conferre: quia diuerso iure veniunt ad successionem. hoc dicit cum. l. sequen. Viuianus.

h Abstulit. nec in plus debuit obtinere: vt supra de inofficio. testa. l. circa.

i Propria. quia pro parte tenet testamentum. Azo. & ex testameto hic frater succedit.

k Nam libertates. bene dico valere testameto pro parte. nam &c. & dic libertates valere in totum: vt. C. de inoffic. testamen. l. cõduobus. & j. de excep. rei iudi. l. iudicatæ. ij. respon. Item nõ cessare collationem cum agitur querela: vt hic, & s. de cõtra tabulas. l. filiũ. §. multo magis. hodie contra: vt. C. eo. l. vt liberis. **ADDITIO.** Dic secundum Bart. qd ibi loquitur quando testamentum per querelam in totum rescinditur. unde omnes ab intestato eodem iure succedunt. hoc autem testamentum pro parte rescinditur.

l Nec ipsa. Cum. bona ratio: vt supra de contra tab. l. filium. §. & hoc sit consequens. Item melior, quia pro parte tenet testamentum, vt. s. l. proximi. diximus.

m Diuerso. hic ab intestato: frater ex testamento: & subau. nec eo-

Erronea successio non inducit collationem. Bartolus.

V. P A P I N I A N V S libro quinto Responsorum.

Filius emancipatus qui possessione contra tabulas accipere potuit, intestati patris possessionem accepit: atque ita filia quæ mansit in potestate, cum eiusdem familie fratre heres instituta, possessionem intestati patris, errorem fratris emancipati secuta, accepit. Dotem scripto fratri conferre non cogitur: cum ea possessio frustra petita sit, & filia fratris voluntatem fini virilis partis retineat: id est vt omnes trientes habeat, & bonorum possessio unde liberi fingatur pro contra tabulas esse petita. Filia quæ soluto matrimonio dotem conferre debuit, mota collationi fecit. Viri boni arbitrato cogitur vsuras quoque dotis conferre: cum emancipatus frater etiam fructus conferat, & filia partis suæ fructus percipiat.

Si testamentum rumpitur per querelam pro parte, & pro parte non, cessat collatio. & similiter inter eos qui diuerso iure succedunt. Bartolus.

V I. I D E M libro sexto Responsorum.

Pater filium emancipatum heredem instituit, & filiam exhereditauit, quæ inofficiosi lite perlata partem dimidiam hereditatis abstulit. Non esse fratrem

dem iure possunt esse heredes: alioquin contra esset: vt. s. titu. j. l. si filius. & facit. s. de bono. poss. l. sed cum patrono.

Pater nubenti.] **CASVS.** Pater pro filia dedit dotem: & etiam quasdam res pro illa filia dedit ultra dotem. instituit eam sub conditione si dotem & alias res conferat. modo quaeritur, si abstin-

net ab hered. vtrum dotem tenetur conferre? respon. quod non: imò si frater ageret contra eam, repelleretur doli mali except. Viuian.

VII. P A V L V S libro vndecimo Responsorum.

Nec ipsa dotem fratribus suis conferet, cum diuerso iure fratres sunt heredes.

Verba enuntiativa per modum conditionis prolata exceptionem inducunt. Bartolus.

VIII. P A P I N I A N V S libro vndecimo Responsorum.

Pater nubenti filia quasdam res præter dotem dedit, eamque in familia retinuit: ac fratribus sub conditione, si dotem & cætera quæ nubenti tradidit, cõtulisset, coheredem adscripsit. cum filia se bonis abstinuisset, fratribus res non in dotem datas vindicantibus exceptionem doli placuit obstare: quoniam pater filiam alterutrum habere voluit.

Qui non vult hereditatem, nõ cogitur ad collationem. Bart.

IX. T R Y P H O N I N V S libro sexto Disputationum.

Fratris questionis, an si sua heres filia patri cum fratribus, contenta dote abstineat se bonis, compellatur eam conferre. & diuus Marcus rescripsit, nõ compelli abstinentem se ab hereditate patris. ergo non tantum data apud maritum remanebit, sed & promissa exigetur etiã fratribus, & est æris alieni loco. abscessit enim à bonis patris.

Superioribus titulis prospexit prætor natis, hoc titulo nondum natis, id est ventri, non data bonorum possessione contra tabulas, sed muliere prægnante ventris nomine missa in possessionem vice contra tabulas bonorum possessionis vel etiam vice secundum tabulas aut unde liberi. nam ex omnibus partibus edicti successori ventri in possessionem mittitur. Sed hic potissimum agitur de bonorum possessione contra tabulas ventre præterito, cui etiam missio in possessionem curator dari solet, qui ventris curam administret eodem modo quo curatores & tutores pupillorum solent. Dari etiam solet curator bonis, creditorum gratia, vt bona conseruet & disrhabat res quæ deteriores futurae sunt. nec enim plenam rerum administrationem habet, vt curator ventris. Cuiacius.

Icuti.] **CASVS.** Sicut prætor habet curam liberorum iam natorum dum eis ab intestato dat bonorum possessiones. unde liberi: ita habet curam postumorum. & ideo ex ista parte edicti petitur bonorum possessione & sicut præteritis datur contra tabulas, ita vice contra tabulas mulieri datur bonorum possessione. prægnantis ventris nomine. quando certum est quod nascatur suus. sed si esset incertum, non datur. quid si dicit testator, si quis erit mihi natus, exheres esto? mittitur venter in possessionem. vt alatur ex bonis: & mittitur prægnans mulier in fauorem amborum. quod si sub conditione venter est institutus vel exhereditatus, nunquid in possessionem debet mitti? certe vile est. quid si venter est ab institutis exhereditatus, à substitutis præteritis? Certe si viuunt instituti, non mittitur in possessionem venter, quia exhereditatus est. & pone casum per contrarium in sequentibus, scilicet quando est venter præteritus ab institutis, & exhereditatus à substitutis. vsque ad §. si filius,

* Vide Dna ren. lib. i. Di sputa. ca. 12.

llige, de ben
37 v. f. c. u.
ca. 11. m. k.
ij. de an. v. g.
ij. de p. o. k. e.
ij. de i. m. u.
ij. de s. e. d. e. t.
ij. de e. m. a. n.
ij. de f. e. r. a. t. d. l. l. y.
ij. de p. e. r. i. t. u. s.
ij. de s. u. c. c. e. d. e. n. t. i. o. n. e.

§. si filius. [SI FILIVS.] Filius captus est ab hostibus: vxor domi pragnans remansit. filius decessit in captiuit. hostium. nepos eius petit mitti in poss. quid erit? Respon. quod mitti debet in poss. Sed si aliquis exheredauit ventrem vxoris, nunquid si nascatur, in illum casum denegabitur bono. possessi: non. si aliqua est vxor tempore mortis mariti, mittetur in possess. etiam si emancipatus velit admitti. quid si emancipatus decessit? nunquid venter mittetur in poss? dicitur quod sic. quid si filius est datus in adop. & decessit vxore pragnante? venter mittetur in poss. quid si filius est datus in adop? ipsius bonorum mittetur venter in poss. sed si institutus esset, poterit petere mitti in possess. venter: cum posset petere bono. possessi. secundum tab. hoc dicit vsque ad §. si pater nuru. [SI PATER NVRV PRAGNANTE.] Habuistis quia mulier pragnans postulat mitti in possess. ventris nomine. circa hoc ponitur casus talis: Pater habebat filium, & nrum pragnantem. filiu emancipauit. nunquid venter repellitur in totum a bonorum possessione? nam in quantum admitteretur si esset natus, in tantum debet admitti. nam est generaliter dicendum, quo casu filius ia natus admittitur ex eodem edicto cum patre, eodem casu admittitur venter cum filio emancipato.

Vnum sciatis, si aliqua petit se mitti in possess. & aliquis negat pragnantem esse: si in euidenti non esse pragnantem, non admittitur. si dubium est, mittetur ad exemplum Carbon. edic. ex quibus causis indulgetur iam nato, & etiam quia fauorabilior est causa nascituri quam iam nati. vnde partus antequam nascatur alendus est, quia parenti nascitur & reipublice. Vnum sciatis, si habuit vxorem pragnantem, & secundam, & decedit eis relicis pragnantibus, vterque venter potest petere mitti in poss. si euidentis calumnia non appareat, hoc dicit vsque ad §. quoties autem. [QUOTIES AUTEM.] Si mulier pragnans petit mitti in possess. ventris nomine, & mittitur, potest postulare curatorem ventri dari. solet & bonis. sed si petit dari vtri tantum, creditores mittentur in possess. custodia causa. si petit dari ventri & bonis, creditores erunt securi. & est dandus curator idoneus cum inquisitione, & idem potest dari & bonis & ventri: & potest dari vnus: & si vtile esset bonis, plures poterunt dari. si vero mittitur in possess. mulier ventris nomine, a curatore debet percipere ea sine quibus se sustinere non potest. vnde potum & cibum debet prestare secundum facultatem defuncti, & dignitatem mulieris. & isti sumptus prastantur primo ex pecunia qua est in hereditate, postea ex fructibus. sed curator datur bonis, si dubium est ne res vsucapiantur, vel debitorum liberentur. istud debent curare tutores & curatores. & potest dari curator ex affinibus & amicis. Vnum sciatis, si de personis quaestio moueatur, idoneior eligendus est. verum quia talis curator aliquando non petitur, dicendum est. quod institutus & substitutus potest assignare bona. curator debet custodire bona, & alienare ea qua sine custodia esse non possunt: curator facere inuentarium bebet, in quo omnia bona scribantur. hoc dicit vsque ad §. tamdiu. [TAMDIV AUTEM.] Si venter mittitur in possess. ventris nomine debet esse in possess. quamdiu pariat, vel abortum faciat, vel certum sit non esse pragnantem. si putatur pragnans, & appareat non esse pragnantem, de suo videtur consumpsisse. si eum ediderit qui repulsus est, discedere debet mulier de possess. sed si mulier fecit

sumptus bona fide, illos restituere non tenetur: sed si pragnans sit mulier qua petit mitti in possess. & defunctus non habeat habitationem, est domus conducenda, & serui sunt prestandi qui sint in eius ministerio secundum dignitatem mulieris: hoc dicit vsque ad l. curator. Viuianus.

DE VENTRE IN
possessionem mittendo,
& curatore eius.
TITVLVS VIII.

I. VLPIANVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

Icuti liberorum eorum qui iam in rebus humanis sunt, curam praetor habuit: ita etiam eos qui nondum nati sunt, propter spem nascendi non neglexit. Nam & hac parte edicti eos tuitus est, dum ventrem mittit in possessionem vice contra tabulas bonorum possessionis. Pragnantem esse mulierem oportet omnimodo, nec dicere se pragnantem sufficit. quare nec tenet datio bonorum possessionis, nisi vere pragnans fuit & mortis tempore, & eo quo mitti in possessionem petit. Totiens autem mittitur in possessionem venter, si non est exheredatus, & id quod in vtero erit, inter suos heredes futurum erit. Sed & si incertum sit, aliquo tamen casu possit existere, quo qui editur, suus futurus sit: ventrem mittemus. aequius enim est vel frustra nonnunquam im-

pendia fieri, quam denegari aliquando alimenta ei qui dominus bonorum aliquo casu futurus est. Quare & si ita exheredatio facta sit, si mihi filius vnus nascetur, exheres esto: quia filia nasci potest, vel plures filij, vel filius & filia, venter in possessionem mittetur. Satius est enim sub incerto eius qui edetur, ali etiam eum qui exheredatus sit: quam eum qui non sit exheredatus, fame necari: ratumque esse debet quod deminutum est, quamuis is nascatur qui repellitur. Idem erit dicendum & si mulier qua fuit in possessione, abortum fecisset. Sed & si sub conditione postumus sit exheredatus, pendente conditione Pedij sententiam admittimus, existimantis posse ventrem in possessionem mitti, quia sub incerto vtilius est ventrem ali.

Si venter ab institutis exheredatus sit, a substitutis praeritus: Marcellus negat in possessionem eum mitti posse viuentibus institutis, quia exheredatus est. quod verum est. Per contrarium autem si ab institutis praeritus sit venter, a substitu-

nunquid admittetur in possess. ex hoc edicto? Respon. vt. j. eo. l. fin. qua est contra.

f Casu. vt in sequenti exemplo, quare & si & c.

g Aequius. id est minus inique: nam hoc non est aequitas, ali de alienis indebite: vt. C. de pac. l. fina.

h Aliquo casu. imò omni casu est futurus suus quando sub conditione exheredatur, de qua subiicit, cum non valeat: vt. s. de libe. & postu. l. iij. §. pure. sed dico quod inferior non est conditio, cum nihil suspēdat. nam aut nascetur suus & solus, & statim tenet exheredatio: vt. s. de iniusto testa. l. si ita. aut statim non tenet. Item dum speratur nasci, non differtur propter conditionem qua nondum est. nullo ergo tempore conditionalis est. Azo.

i Filia. non ergo masculinum concipit femininum propter odiū: vt aliās. s. de libe. & postu. l. cum quida. & propter hoc dicit plerumque. j. de verb. si. l. pronuntiatio. in prin.

k Plures. sicut hic odiū facit non comprehendit omnes: sic & aliās fauor facit comprehendit omnes: vt. C. de fideicom. liber. l. j.

l Satius. fa. j. de pœnis. l. absentem. & j. ea. l. §. sed & si quis. & j. de reg. iur. l. is apud. §. j. & C. de Carboni. edi. l. fin. in fi.

m Deminutum est. vt. j. eo. l. iij. nisi in casu: vt. j. ea. l. in fi.

n sed & si sub conditione. facta in defectum potestatiæ conditionis: aliās enim nulla esset: vt. s. de libe. & postu. l. iij. §. pure. & de here. instit. l. iam dubitari. & j. ea. l. §. sed & si quis. Azo.

o Viuentibus. & deliberantibus vel aduentibus hereditatem. sed nonne aliquo casu potest esse suus, puta si instituti repudient hereditatem, ergo mittendus est: vt supra proximi. Respon. non est illud sic extendendum: aliās etiam rite & pure exheredatus venter in possessionem mitteretur, quia aliquo casu potest fieri suus, vt perlata querela contra scriptum heredem: vt. s. de in officio. testamen. l. Papinianus. §. si ex causa. supra ergo fit suus ex defectu conditionis vel diei exheredationi appositæ. hic vtraque, scilicet institutio & exheredatio pure facta est. & facit. s. de contra tabulas. l. non putauit. §. j. & §. à primo.

a Praetor. dando Carbonianum contra tabu. & ceteras. sed certe & postumis datur contra tab. vt. s. de contra tab. l. j. §. hoc autem. sed illud cum essent nati, hoc autem ante. Accursius.

b Nec dicere. sic. C. quod me. cau. l. metum.

c Et mortis. ad hoc. j. eo. l. si. Item hic vere: ibi quo ad opinionem: vt. j. ea. l. §. si filius. & facit. s. de acquir. heredi. l. cum quidam.

d Exheredatus. rite: vt. s. de contra tabu. l. non putauit. §. non quauis.

e Inter suos. vt quia ex viro existente sui iuris & vxore conceptus sit: vt institu. de pa. pot. §. qui igitur. Idem si est loco sui heredis, qui & contra tabu. habet: vt. j. ea. l. §. etiam ex emancipato. & supra de contra tab. l. si retetus idem est in eo qui non habet per se contra tabul. sed per alium: vt infra eo. §. si filius. in fin. §. Idem de eo de quo est aliqua spes: vt infra. §. sed & si quis. Sed quid erit si venter non est pariturus suum vel quasi suū, sed agnatum vel cognatum qui sunt habituri bonorum possessi. vnde agnati, vel vnde cognati, vel aliā:

† Facit ad hunc text. glo. si. post me. in. c. cōtingit ibi, similitur cum veter. extra de do. & cōtuma.

a *soceri.* hoc ita si viuente focero sit conceptus: vt. s. de iniusto testa. l. si quis exheredatus. §. sed hoc ita. Azo.

b *Exheredasset.* his verbis. Accursius.

c *Natus.* repete, exheres esto. est enim ali^o casus.

d *In possessionem.* his enim casibus qui nascitur eo casu qui ommissus est, suus est: vt. s. de libe. & posth. l. commodissime. aliud in institutione, vbi per vnum videtur & aliud comprehendere: vt C. de posthu. hered. instit. l. fin. quæ est contra.

e *Benigniore.* id est benignum. & facit. j. ea. l. §. sed & si incertum. & §. sed & si sub cōditione.

f *Vxor.* scilicet prægnatis mulieris: vt. s. ea. l. §. prænantem. Azo.

g *Fuerit.* ab eo forte diuortio separata: tamen mittetur in possessionem. & sic non ob. j. eod. §. si ea. quia ibi negabatur vxor aliquo tempore. Itē cōtra. s. de lega. iij. l. item legato. §. si vxori. & §. sed vt legatū. Sed illud cum legatur vxori: hic autem propter ventrem tantum dicitur.

h *Etiam ex emancipato.* & post emancipationem concepto: vt differat à proximo sequē. casu. & dic possessionem bonorū, si aui: vt differat ab ultimo casu huius. §.

i *Iam.* ante emancipationem: & sic remansit in potestate aui: vt instit. quibus mo. ius pa. po. sol. §. fina.

k *Bonorum possessionem.* s. contra tabulas: vt. s. de contra tabu. l. si emancipatus. §. nepote.

l *Admitteremus.* quia & contra tabulas daretur: vt. s. de contra tabu. l. si retentus.

m *Secundum tabulas.* facit. s. de contra tab. l. nō putauit. §. in adoptionē. & §. datur. Sed cōtra in eo. tit. l. cum emancipatus. §. qui duos. Sol. ibi.

n *Repelli.* à bonorum possessione aui. Hugo.

o *Ex nouo.* l. de coniung. vt. j. titu. j. l. j. §. j.

p *Patri.* emancipato, vel quocūq; modo à patria potestate liberato. Acc.

q *In possessionem.* bonorū aui, s. pro parte & facit. s. tit. ij. l. filius.

r *Vxor.* legitima. & super hoc summam cognoscitur, vt subiicit. ceterum vxorem esse probari plene oportet. sed certe idem de legitima-

tis exhereditatus: viuis institutis mittendus est in possessionem. quod si non viuant, negat mittendum: quia ad eum gradum deuoluta hereditas est, à quo exheredatus est. Si filius ab hostibus captus sit: vxor eius prægnas in possessionem foceri bonorum mittenda est. nam aliquo casu spes est, id quod nascitur, inter suos heredes futurum: vt puta si pater eius apud hostes decedat. Sed & si quis ventrem exheredasset, **Qui mihi intra menses tres mortis meæ natus erit, exheres esto: vel, Qui post tres menses: venter in possessionem utique mittetur: quia aliquo casu suus heres futurus est. Et sanè benigniore esse prætorem in hac parte oportebit: ne qui speratur, ante vitam necetur. Rectissime autem prætor nusquam vxoris fecit mentionem: quia fieri potest, vt mortis tempore vxor non fuerit, quæ se ex eo prænantem dicit. Etiam ex emancipato venter ad possessionem admittitur. Vnde apud Iulianum libro vicensimo septimo Digestorum quæritur, si emancipatus quis sit vxore iam prægnate, deinde decesserit, & pater eius mortuus sit, an venter in possessionem emancipati patris mitti possit. & rectissime scripsit, rationem non esse cur venter quem edictum admittit, repelli debeat. Est enim æquissimum, partui consuli, qui natus bonorum possessionem accepturus est. Sed & si auus viueret, similiter ventrem admittemus. Si filius in adoptionem datus decesserit prægnate vxore, tunc deinde adoptator defunctus fuerit: mittetur venter in possessionem aui adoptiui. Sed an etiam in eius qui in adoptionem dederat filium, mittetur, videamus. Et si hic nepos postumus heres ab auo naturali institutus sit, mittetur in possessionem: quia & nato ei, si nemo ex liberis sit alius, bonorum possessio secundum tabulas dari potest: aut si sint liberi præteriti, etiam contra tabulas cum ipsis potest accipere. Si pater nuru prægnate filium emancipauerit: non in totum repelli vterus debet. namque natus solet patri ex nouo edicto iungi. Et generaliter quibus casibus patri iungitur natus, admittendus est venter in possessionem. Si ea quæ in possessionem vult ire, vxor**

negetur vel nurus vel esse vel fuisse, vel ex eo prægnas non esse contendatur: decretum interponit prætor, ad exemplum Carboniani edicti. & ita diuus Hadrianus Claudio Proculo prætori rescripsit, vt summam de re cognosceret: & si manifesta calumnia videbitur eius quæ ventris nomine in possessione mitti desiderat, nihil noui decerneret. si dubitari da re poterit, operam daret, ne præiudicium fiat ei quod in utero est: sed ventrem in possessionem mitti oportet. Apparet itaque, nisi manifesta sit calumniatrix mulier, debere eam decretum eligere: & vbi omnino iuste dubitari poterit an ex eo prægnas sit, decreto tuenda est, ne præiudiciū partui fiat. Idemque est & si status mulieri controuersia fiat. Ex generaliter ex quibus causis Carbonianam bonorum possessionem puero prætor dare solitus est, ex hisdem causis ventri quoque subuenire prætorem debere non dubitamus: eò facilius, quod fauorabilior est causa partus quàm pueri. partui enim in hoc fauetur, vt in lucem producat: puero, vt in familiam inducatur. partus enim iste alendus est: qui etsi non tantum parenti cuius esse dicitur, verum etiam reipublicæ nascitur. Si quis prima vxore prægnate facta mox aliam duxerit, eamque prægnatem fecerit, diemque suū obierit, edictum amobus sufficit: videlicet cū nemo contendit, nec calumniatricem dicit. Quotiens autem venter in possessionem mittitur, solet mulier curatorem ventri petere: solet & bonis. Sed si quidem tantum ventri curator datus sit, creditoribus permittendum in custodia bonorum esse. Si verò non tantum ventri, sed etiam bonis curator datus est, possunt esse securi creditores, cum periculum ad curatorem pertineat. idcirco curatorem bonis ex inquisitione dandum, idoneum scilicet, oportet creditores curare, vel si quis alius est, qui non edito partu successionem speret. Hoc autem iure vtimur, vt idem curator & bonis & ventri detur. Sed si creditores instent, vel qui sperat se successurum: diligentius atque circumspectius id fieri debet: & plures, si darentur,

tionem videtur, & talis debet esse quæ suū partura sit: vt. s. eo. §. toties. in prin. sed illud dicit præiudicium modico faciēte pro hoc & sit legitima.

f *Fuisse.* aliquo tempore. nec ob. s. §. rectissime.

g *Ad exemplum.* vbi summam cognoscitur, &

si modicum est pro puero fit missio: vt. j. de Carboniano edicto. l. iij. §. causæ. & j. ne vis fiat ei. l. fi. §. pen. Sed contra. j. eodem. l. vbi cumque. §. interdum. vbi dicit plene cognosci. Solu. ibi. not. similia de summam cognitione. s. ad exhi. l. iij. §. ibidem.

u *Nihil noui.* quia non mittit eam in possessionem.

x *Præiudicium.* quale. nam plenum nō fit: vt. s. de iureiuran. l. iij. §. penul. Accursius.

v *Ex quibus causis.* id est, cum de statu & bonis, vel de statu tantum quæritur: vt infra de Carbonia. edic. l. iij. §. quauis. Azo.

z *In lucem.* ne qui speretur, ante vitam necetur: vt. s. si filius. in fi. facit. s. ea. l. in princ.

a *In familiam.* i. agnationem quæ ei negabatur.

b *Reipublicæ.* No. quem nasei reip. sic. s. de vent. inspi. l. j. §. quāquam. magis quàm parentibus, vt j. de cap. & posth. l. postliminium. §. filius & facit. C. de sacrosan. eccl. l. sancimus. in fi. ibi, animæ hominum & c. & j. de munc. & hono. l. iij. §. filius. Accursius.

c *Mox.* dissoluto primo matrimonio diuortio. Azo. & sic prima nō est vxor tempore mortis: vt. s. e. l. §. rectissime.

d *Cum nemo.* maxime: vt. s. proxi. §.

e *Quotiens.* nunc transit ad secundam partem rubricæ.

f *Bonorū esse.* l. quia causa rei seruandæ mittetur in possessionem.

g *Periculum.* vt. j. ea. l. §. item periculum. & ideo satisfat, nisi sit ex inquisitione datus: vt. s. de cu. fu. l. bonorum. & facit inuentarium: vt. j. ea. l. §. curatore.

h *Creditorum.* eorū enim consensu constituendus est, si adesse volunt: vt. j. de cura. bon. dan. l. ij. in prin. & quod dicit oportet, non importat necessitatem: vt. s. de iusti. & iur. l. j. in prin.

i *Vtimur.* frequentius. Dandi

a *Quibus casibus summarie procedatur: vide ad longum in gl. ord. in verbo summam. l. j. §. sciendum. s. ad exhib.*

q *qui non tantum pa.*

† *Iuxta illud Cic. ins. Ver. Susceperas enim liberos non solum tibi, sed etiā patriæ, qui nō modo tibi voluntati, sed etiā aliquādo reipub. vsui esse possent. Quin & Plato dialog. 7. de legib. & Aristot. lib. 8. Polic. alendorū puorū curā non priuatā sed publicā esse censent.*

a Dandi sunt. & omnes agunt & conueniuntur in solidum: vt & .j. de cura. bo. dan. l. ij. §. si plures. & .l. si plures. & .s. de tuto. & cur. da. ab his. l. ventri.

b Produci. scilicet sine his.

c Constituentus. id est constitutus ventri & bonis facit hæc: vt infra eod. l. curator.

d Dignitate. sic. j. eod. l. habitatio. §. seruis. & .l. curator. & supra de lega. j. l. si seruis plurium. §. fina. & .j. de Carbonia. edicto. l. sed si is. §. an autem. & infra de mune. & hono. l. j. §. item ventris. Accursius.

e Consueuerit. tertio de mobilibus: quarto de im mobilibus: vt. C. de bo. quæ lib. l. si. §. fin autem æs alienum. & .§. fin autem nõ suf. Azo. & .s. de reli. l. si quis sepulchrũ. §. fin. & .l. seq.

f Idem. curator bonis datus: vt. j. de mune. & hono. l. j. §. sed & in bonis. & de bonis auct. iud. pos. l. creditore.

g Solent. hoc quoad hæc quæ ex necessitate sunt gerenda, vt hic, & infra de cura. bon. dan. l. j. in fine. cæterum alia non vendet. & in hoc differt à tutore pupillũ, & curatore adulti: vt. s. de admi. tuto. l. inter. Et not. quod quedam ex his faciunt curator bonorum, quædam vt curator ventris. Accursius.

h Curator. volens demum, non inuitus, nisi ex causa: vt. j. de cura. bo. dan. l. ij. §. quæritur.

i Dati sunt. hi tenentur vtili actione nego. gest. nisi nato posthumo: vt. s. de testa. tute. l. si nemo §. testamento.

k Ex substitutis. postponitur de substitutis propter spem successionis: vt. C. vbi pupil. edu. leg. fin. Azo.

l Defuncti. id est ad defunctum.

m Idoneus. rebus, & facilitate conueniendi: vt infra de verbo. oblig. l. si quis stip. in fin. pro qualitate etiam rerum: vt. j. de verb. sig. l. quos nos. §. locuples. Azo.

n Vir bonus. præfidi arbitrio: vt infra de cura. bo. dan. l. ij. in prin. & .s. de admi. tuto. l. iij. §. si non erit. Azo.

o Tardius. aliàs, serius datur: aliàs Seruius aiebat.

p Obfignare. id est ob hoc signare, ne quid inde minuat.

q Penummerare. id est omnes numerare. per enim totum significat: vt infra de verb. signifi. l. vrbana. §. fin. Azo.

r Facta sit. subaudi messi & vindemiæ custodem apponet.

s Deminui. propter ventrem vel pecora, vel messem, vel vindemiam: imò in ventre contra: vt. s. proxi. §. Azo.

t Curatore. constituendo. & dic conscribere, id est ei scribere debent omnes simul creditores, & alij quorum interest constitui: de quibus hic & superiori. §. dicitur. vel maior pars qui in eum consentiunt: vt. j. de cura. bo. dan. l. ij. in prin. Azo. & quod dixit vendenti: scilicet quæ possunt vendi. quod dixit. s. eo. §. mulier. nec obstat. ff. Infort.

dandi sunt. * Mulier autem in possessionem missa, ea sola sine quibus fœtus sustineri & ad partum vsque produci **b** non possit, sumere ex bonis debet: & in hæc rem curator constituendus **c** est, qui cibum, potum, vestitum, tectum mulieri præstet pro facultatibus defuncti, & pro dignitate **d** eius, atque mulieris. Deminutio autem ad hos sumptus fieri debet primùm ex pecunia numerata. si ea non fuerit: ex his rebus quæ patrimonia onerare magis impediō, quàm augere fructibus consueuerunt. * Item si periculum est ne interim res vsucapiantur, ne debitores tempore liberentur: idem **f** curare debet. Ita igitur curam hoc quoque officio administrabit, quo solent **g** curatores atque tutores pupillorũ. Eligitur autem curator **h** aut ex his qui tutores dati sunt **i** postumo, aut ex necessariis adfinibusque, aut ex substitutis, **k** aut ex amicis defuncti, **l** aut ex creditoribus: sed vtique, is qui idoneus **m** videbitur. aut si de personis eorum quæstio moueatur, vir bonus **n** eligitur. Quod si nõdum sit curator constitutus, quia plerũque aut non petitur, aut tardius **o** petitur, aut serius datur: Seruius aiebat res hereditarias heredem institutum vel substitutum obfignare **p** nõ debere, sed tantum pernumerare, **q** & mulieri adfignare. Idem ait ad custodienda ea quæ sine custodia salua esse non possunt, custodem ab herede ponendum, vt puta pecoris, & si nõdum messis vindemiæ facta sit, **r** & si fuerit cõtrouersia, quantum deminui **s** oporteat, arbitrium dandũ. Curatore **t** autem cõstituto hæc omnia **u** cessare puto: conscribere ***** tamen curator debent, & vendenti, & inuentarium rerum facienti. Tamdiu autem **z** ven-

j. de cura. bo. dan. l. j. quia ibi debet consentire si exigitur: licet quidam dicant aliud in illo curatore. Accursius.

u Hæc omnia. quæ sunt dicta. s. ea. l. §. quod si. & .§. idem ait. Azo.

x Tamdiu autem. tenetur enim actione in factũ ad interesse vsque ad annũ: vt. s. si mulier ven. no. l. j. §. cõpetit. & .§. per calumniam. & .§. hæc autẽ. & facit. s. de his qui no. infra. l. nota. & de iureiur. l. iij. §. pen.

y Pariat. futurũ agnatũ vel cognatũ: vt. j. c. l. vbi cumque. §. interdum.

z **S** Vmptus. Bona fide. quia se credebat prægnantem: & ex defuncto. & facit. s. eo. l. j. §. toties. ibi., ratumque. & .j. eo. l. pen.

a **H** Abitatio. facit. s. eo. l. j. §. mulier.

C Vrator.] **CASVS.** Vbi cũque curator datur ventri missõ in possess. ille debet ventri alimenta præstare, siue mulier habeat dotem siue non. nã qui est in vtero, pro iam nato debet haberi. Et curator datus ventri debita potest soluere sub pœna vel sub pignorbibus ne heres cõmittat in pœnam, vel pignora distrahat. Viui.

S Vmptus autẽ ab ea facti bona fide, **z** non repetuntur.

II. PAVLVVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

S Ed & si eum ediderit, qui repulsus est, discedere debet.

III. HERMOGENIANVS libro tertio Iuris Epitomarum.

S Vmptus autẽ ab ea facti bona fide, **z** non repetuntur.

IIII. PAVLVVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

H Abitatio **a** quoque, si domum defunctus nõ habuit, conducenda erit mulieri. Seruis quoque mulis, qui necessarij sunt ad ministerium eius, secundum dignitatem cibaria præstada sunt.

V. GAIVS libro quartodecimo ad Edictum Prouinciale.

C Vrator ventris alimenta mulieri statuere debet. nec ad rem pertinet, an dotem habeat vnde sustentare se possit: quia videntur quæ ita præstantur, ipsi præstari qui in vtero est. **b** Curator ventri datus, soluendi debitorum rationem habere debet, vtique eius quod sub pœna **c** aut pignorbibus pretiosis debetur.

VI. VLPPIANVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

E Xtraneo postumo **d** herede instituto, non aliter venter in possessionem mittitur, nisi **e** mater aliunde se alere non possit: ne fortè ei qui natus bonorum possessor futurus est, denegasse alimenta videamur.

VII. IDEM libro quadragesimo septimo ad Edictum.

V Bicumque ab intestato admittitur quis, illic & venter admittitur: scilicet si talis fuerit

dictio, nisi, ponit. **a** sic. s. si quis cau. l. si eum. in fin. & facit hæc lex ad solutionem quæstionis factæ. C. de rei vxõ. actio. §. exactio. in fi. magnæ gl. & facit. j. de Carbo. edic. l. sed si is. §. an autem.

V Bicumque.] **CASVS.** Si defunctus decessit intestatus, & venter velit ab intestato succedere: si venter est talis quod si natus esset, suus esset, debet mitti in poss. & pro iam nato haberi. [IN TERTIO V. M.] Venter nõ mittitur in posses. bonorum defuncti passim, sed cum causæ cognitione. si quis facit cõtrouersiam ventri, an est de liberis, cognoscetur summam. & bene debet alicuius causæ cognitio summam fieri: quia inconueniens est missum in posses. ventrem velci de alieno, si venter non est. Vnum sciatis: Si puero mouetur quæstio status, differtur in tempus pubertatis: sed interim non mittitur in posses. Mittit prætor ventrem in posses.

ex isto edicto, etiam si alijerunt in possessione. Viu.

a Bonorum possessionem. scilicet vnde lib. secundum quosdam. tu dic etiam vnde agnati: vt dices. j. l. fin. vbi expones hæc verba, in omnibus &c. Accursius.

b Pro superflite. quo ad commodum ventris.

c Interdum. differetiam facit. §. hic an mulier quæ petit mitti, sit paritura suum, vel quasi suum, & ei resistitur ab aliis liberis. quo casu sit plena causæ cognitio, cū debeat vsque ad pubertatem esse in possessione, & ali. licet in iā nato fieret summaria: vt. j. de Carb. edic. l. iij. §. causæ, an sit paritura agnatum vel cognatum defuncti, & resistitur ei ab aliis agnatis: & tunc citra causæ cognitione maximā mittitur: quia tunc non debet esse in possessione nec ali vsque dū nascetur. cæterū quæstio status semper differtur in tempus^a pubertatis, & secundum hoc non est contra. §. e. l. j. §. si ea. nā ibi vt agnatum erat paritura. Vel dic quod si suum, tamen non erant liberi qui resisterent: sed vel extranei, vel nulli: & ideo fit ibi summaria.

d Cum liberis. resistentibus.

e Vnde legitimi. id est, quasi legitimum, id est agnatum vel cognatum sit paritura: & hoc cum aliis agnatis vel cognatis resistentibus.

f cognitionem. plenam: & merito: quia non erit in possessione nisi vsquequo nascetur. nec enim &c.

g Ventrem. pariturum agnatum vel cognatum. Accursius.

h sed enim. pro certe. & hæc dictio, sed, aduersatur ad id quod dixerat, vsci. q. d. non vscitur post natiuitatem, sed quæstio status differtur. Accursius.

i Cum his. vt paritura suum cum aliis suis: paritura agnatum cum aliis agnatis.

k solus. si solus est. & facit. j. de manu. testamē. l. si ira fuerit. §. quæstio. & j. e. tit. l. j. §. si pater emancipatus. & §. de vsuf. leg. l. illi.

S I ventris nomine.] **CASVS.** Si mulier prægnans petit se mitti in posses. bonorum defuncti ventris nomine, & accusatur de adulterio, debet differri quæstio adulterij, ne fiat præiudicium nascituro vel iam nato. Viuianus.

l Differendam. imo contra: vt. j. de adul. l. miles. §. quæ propter. & C. de fal. l. j. & j. de Carbo. edic. l. j. in fine. & l. Titia. quæ dicunt non differri. Sed ibi propter natum, hic propter nasciturū. Vel dic, aut ideo accuso vt sic impediam partum in possessionem mitti, quasi ex adulterio conceptum: & differuntur, vt hic. aut etiam vt ipsa puniatur: quod possum, vt in contrariis, argu. j. titu. ij. l. Titia.

m Præiudicium. qualequale. non tamen cui steter: vt. §. de peti. heredi. l. si quis libertatem. j. resp. & sic sententia lata contra heredē dicitur non præiudicare: vt. C. res inter alios actas. l. j. & alibi quod præiudicat: vt infra de appel. l. a sentētia. & facit. j. de Carbo. edic. l. iij. §. ibidem.

C Vm venter.] **CASVS.** Si mulier mittitur in posses. ventris nomine: quod deminuit in alimento, debet detrahi de bonis tāquam æs alienum. Viuianus.

n Cum venter. facit. §. eo. l. sumptus.

P osthumus.] **CASVS.** Mulier missa est in poss. ventris nomine. iste post tempus mortis erat conceptus: nunquid videtur recte missa in poss. bo? Respon. quod sic, scilicet si iste erat talis qui iam natus defuncto suus futurus erat: aliās secus. Viu.

o Conceptus iam. alioquin non: vt. j. vnde cog. l. j. §. sed hoc ita.

p Bonorum possessionem. vnde liberi vel secundum tabulas vel cōtra tabulas si fuit institutus vel præteritus.

q Edicti partibus. Hic quæro, an venter pariturus agnatum vel cognatum possit mitti ex hoc edicto: dixit Azo. quod sic etiā in quar-

is qui in vtero est, vt si in rebus humanis esset, bonorum possessionem^a petere posset: vt in omnibus partibus edicti pro superflite^b habeatur is qui in vtero est. Interdum^c non passim, sed cum causæ cognitione mitti venter in possessionem debet, si quis sit qui controuersia referat. sed hoc tantum ad eum ventrem erit referendum, qui cum liberis^d admittitur. cæterum si mittatur vnde legitimi, ^e vel qua alia ex parte: dicendum est non esse causæ cognitionem^f necessariam. nec enim æquum est, in tempus pubertatis ventrem^g vsci de alieno, in tempus pubertatis dilata controuersia. Sed enim^h placet, omnes controuersias quæ quasi status controuersiam continent, in tempus pubertatis differri: sed non vt in possessione sit, status controuersia dilata, sed sine possessione. Quamuis autem prætor vëtre in possessionem mittat cum hisⁱ quibus possessionem dederit: atta-

to gradu vel vltiori, dūmodo alius eum nō præcedat. nam lex dicit ex omnibus partibus &c. l. quæ multæ sunt, ex testamento, & ab intestato: vt institu. de bo. pos. §. sunt autem. liberorum. agnatorum, cognatorum. istæ enim sunt partes edicti: vt. j. si tab. test. nullæ ex. l. j. in prin. & pro hoc. j. ad Terry. l. j. §. sed si matris. & §. e. l. vbi cum-

men etiam solus^k vëter admittitur ad bonorum possessionem.

VIII. PAVLVS libro primo de Adulteris.

S I ventris nomine mulier missa sit in possessionem, diuus Hadrianus Calpurnio Flacco differendam^l accusationem adulterij rescripsit, ne quod præiudicium^m fieret nato.

IX. VLP IANVS libro quinto decimo ad Sabinum.

C Vm venterⁿ mittitur in possessionem: quod in ventris alimenta deminutum est, detrahitur velut æs alienum.

X. PAVLVS libro septimo Quæstionum.

P ostumus natus quocunque tempore, qui tamen testatoris morte conceptus^o iam erit, potest agnoscere bonorum possessionem, ^p nam & ventrem prætor ex omnibus edicti partibus^q mittit in possessionem bonorū, non missurus scilicet si ei nato daturus non esset bonorum possessionem.

DE CONIUNGENDIS

cum emancipato liberis eius.

ADDITIO. De bonorum possessione contra tabulas quæ datur liberis emancipatis præteritis, dictum est: & dictum est de collationibus, & bonorum possessionibus quæ dantur mulieri prægnanti. verum quia inter filium emancipatum & nepotem ex eo in potestate constitutum est discordia, & de hoc erat discordia inter ius civile & prætorium, prætor vult ad concordiam reuocare. nam ius civile vocat nepotem in potestate constitutum, quia suus. instituit. de hered. quali & dif. §. sui. ius prætorium vocat filium emancipatum, quia in primo gradu. instituit. de here. quæ ab intestato. §. emancipati. sed certe ex isto edicto fit concordia inter ius civile & prætorium. istud vocat quemlibet pro dimidia. & hoc dicit rubrica de coniungendis liberis: id est nepotibus. Verum quia secundum Pla. est correctum: quia cum sit sublata differentia emancipationis, & patriæ potestatis. vel dicatis quo ad quid est correctum: quia filius præcedat nepotem. sed si habeo filium emancipatum, ex alio nepotem in potestate: non est sublatum. in authen. de here. ab intestato §. consequens. Viuianus.

Huic etiam edicto locus est tam in bonorum possessione contra tabulas quam vnde liberi, vt scilicet patri emancipato iungatur in vnam eandemque partem filius natus ex eo & reuentus in potestate aui, vtque ei soli bona sua conferat pater, non fratribus. Filius dicitur coniungi patri, non pater filio. nam præuaret ius prætorium. sed ex hoc edicto iuri prætorio coniungitur ius civile. Edictum nouum dicitur & noua clausula. l. i. §. si pater nuru. tit. seq. l. qui duos hoc titul. & à Grecis ad l. §. Si tabulas test. nul. ext. quia in componendo edicto perpetuo auctoritate Adriani Imperatoris Iuliano vtile visum est hoc iuris introducere & inserere edicto prætoris. saluiannum edictum dicere soleo. Cuiacius.

S I quis.] **CASVS.** Si filius est emancipatus, & nepos in potestate, vocatur ex edicto in dimidiam quilibet si est nepos ex alio filio. si ex eodem, in partem vocatur pater, in aliam nepos. & istud edictum continet magnam æquitatem, ne emancipatus solus veniat, & excludantur nepotes. Vnum sciatis, si filius est datus in adop. institutus nepos debet sibi iungi, siue sit pater institutus vel præteritus. veruntamen differentia est inter adoptiuum & emancipatum, qui in adop. datus non iungitur nisi sit institutus, & alio committente edictum emancipatus iungitur, siue institutus sit, vel præteritus. [FILIO.] Testator vnum filium habebat in potestate, & illum ex besse instituit, filium emancipatum ex triente: nepotem ex filio emancipato præterit. præteritus iste nepos contra tabulas petit ex persona instituti, vel à filio

a] Vide ad lō gū in Spe. tu. de acti. in 31. col. ver. i. tē differtur. & per eundē titu. de procu §. i. 15. col. versi. itē excipitur contra procuratorem.

à filio emancipato. præteritus quid auocabit à patruo? auocabit sextantem, à suo patre vnciam. vocabitur itaque in quadrantem.

[SIPATER.] Pater ex quo nepos erat in potestate, fuit exheredatus, nepos præteritus. nunquid debet hic exheredatus cum præterito iungi? non. sed si vterque esset præteritus, sic. Sed quid erit? pater ex quo nepos erat in potestate, est institutus. nunquid nepos ad bona aui sui debet vocari: quia toties nepoti consulitur, quoties in potestate est pater eius emancipatus. Quid si postumus natus sit? nunquid admittetur cum patre suo? & certè sic. hoc dicit vsque ad §. liberos.

Vide in hoc locum Antonium Aug. lib. 1. emeda. ca. j. in pãdecis enim florentis hic titulus ante superiorè positus est.

DE CONIUNGEN- dis cum emancipato liberis eius. †

TITVLVS IX.

Primo ponit iurisconsultus mentem edicti. secundo illud exponit. secunda ibi, Hoc edictum. Bartolus.

i. VLPIANVS libro quadragensimo ad Edictum.

I quis ex his quibus bonorum possessione prætor pollicetur, in potestate parentis cum moritur, nõ fuerit: ei, liberisque quos in eiusdem familia habuit, si ad eos hereditas suo nomine pertinet, neque notam exheredationis meruerunt: bonorum possessio eius partis datur quæ ad

Ex isto edicto, vt in superioribus habuistis, coniunguntur liberi cum emancipatis: quod est ita intelligendum, si defunctus habet liberos emancipatos, præteritos nepotes: tunc veniunt nepotes cum emancipatis, & sic deinceps. Vnũ est, si pater habet nepotem ex filio emancipato, & ex nepote pronepotem: pronepos iungitur cum emancipato. sed si captus est ab hostibus, & redierit, similiter ipse iungitur. hoc dicit vsque ad §. si pater. [SIPATER.] Paterfamil. habebat duos filios in potestate, alterum emancipauit, & nepotem ex eo in locum filij adoptauit. decessit ipse pater, & filium præterit. iungetur ipse nepos filio supra in princ. huius. l. at iste nepos non est, sed filius adoptatus. certè ei succurritur succedenti, sicut si extraneus datus esset in adop. quia vocatur in vnam tertiam, pater eius in aliam tertiam. alter filius emancipatus cum nepote altero retento in potestate vocatur in reliquam tertiam quæ erat diuidenda.

[ILLVD.] Nepos suus iungitur emancipato præterito cum pater decedit intestatus, siue nepos fuit in nihilum institutus, vel in magna parte, vel modica portione. [INTERIPSVM.] Si aliquis decedit relicto filio emancipato, & nepote in potestate retento: si ipsi duo sint, non alij liberi, diuiditur hereditas in duas dimidias. sed si sunt plures nepotes, diuiditur si sunt ex eodem filio, pater vocatur in semissem, duo nepotes in alium semissem. sed si erat filius emancipatus, & nepos in potestate retentus, & alius filius in potestate retentus, tunc vocatur filius suus in semissem. & emancipatus cum nepote in alium. sed si duo sunt emancipati, & quilibet habet nepotem, diuiditur in duos semisses. sed si vnus emancipatus habet vnum filium, alius tres nepotes, diuiditur in duos semisses: & vnus semis diuiditur in tres quadrantes.

[SIVYS.] Defunctus habebat filium emancipatum, & nepotes ex eo. decessit intestatus. iunguntur nepotes emancipato. aliquis nepotum omittit partem suam. cui accrescit? frater accrescit fratri. Quid si omnes omittant? nunquid accrescit patri, an patruo? certè soli patri. sed si pater omitteret, soli patruo.

[EMANCIPATVS.] Filius emancipatus patri defuncto vult ab intest. succedere. ex isto filio non sunt nepotes. nunquid bona quæ habebat tempore mortis, debet fratribus conferre? sic. sed si essent nepotes, tunc prætor tueretur eum cum filiis suis, & eis debet conferre. Sed pro Deo, in quantum erit facienda collatio? an pro parte virili, an pro dimidia, an qualiter? & certè si conferat fratribus, viriliter. si filiis suis, detrahet pro eadem. & sic ad col. vocatur: & ideo si succedit cum filiis suis, habet dimidiam, filij aliam. Sed quid si emancipatus habet fratrem emancipatum, alium in potestate retentum? & nepos debet conferre fratri suo, & nepotibus: & erit locus collationi, hoc modo: si centum erant in bonis, habebit. l. residua conferet nepotibus. sed si erant duo nepotes & pronepotes, tunc. l. retinet: alia. l. diuidi debent, quia nepotes habent. xxv. alij nepotes habent alia. xxv. quia hoc modo vocantur ad successionem ab intestato. hoc dicit vsque ad §. si sit filius. [SITFILIVS.] Paterfamil. habebat duos filios, vnum in potestate, alium emancipatum: & ex alio defuncto nepotem in potestate, & alium emancipatum. qualiter vocabuntur isti? certè filius emancipatus debet suis nepotibus & fratribus conferre, & fiet ista coll. ipse habebit vnam patrem, aliam nepotes, aliam ff. Infort.

frater eius: & ita viriliter videtur venire ad successionem cum fratre & nepotibus. Quid si nepotes ex illo erant emancipati, ex altero in potestate retenti? similiter dicendum est quod viriliter fiet collatio. Vnum sciatis, quia nepos ex filio confert patri suo: non autem pater patruo maiori, id est fratri sui aui. hoc dicit tota lex.

Viuianus.

a Si quis. per. l. antiqua xij. tabu. soli sui succedunt: vt institui. de herede. ab intesta. §. j. & sunt sui etiam nepotes in potestate, si pater eorum est emancipatus: vt institui. de hered. qua. & diff. §. sui. sed per prætorum solus emancipatus, ac si in potestate mansisset: vt supra de contra tabu. l. j. §. vocantur. hanc discordiam sedat hic prætor, vt partem quam erat habiturus emancipatus si in potestate stetit, diuidat cum suis filiis: vt ipse dimidium, illi aliud dimidium habeant, & eis solum conferat, non aliis fratribus. Sed ad hoc vt fiat hæc cõiunctio, multa sunt necessaria. Primo vt pater sit emancipatus: aliàs ipse solus suc-

* dimidiam ipse. * eius habeant.

eum pertineret, si in potestate permansisset: ita, vt ex ea parte dimidiam, reliquam liberi eius, hisque dumtaxat bona sua conferat. Hoc edictum æquissimum est: vt neque emancipatus solus veniat, & excludat nepotes in potestate manentes: neque nepotes iure potestatis obiciantur patri suo. Et in adoptionem datus filius, & heres institutus ad hoc edictum pertinet, vt ei iungatur nepos qui in aui sui naturalis potestate est. Iungitur autem nepos patri suo emancipato, siue pater præteritus sit, siue institutus. Et hæc erit differentia inter in adoptionem datum, & emancipatum, quod in adoptionem quidem dato non aliàs iungitur,

cederet communi iure: vt. j. eo. l. j. in prin. & §. si pater. j. respon. Secundo quod liberi eius sint in familia, id est in potestate tempore mortis aui, vt hic, & dicit §. sui. Tertio quod hi nepotes sint naturales & legitimi, non legitimi tantum: vt. j. eod. l. si quis filium. Quarto quod hereditas pertineat ad eos, scilicet nepotes & filium, scilicet quod filius præteritus sit, & illi instituti, vel eõtra, vel omnes præteriti, & alius institutus: quibus casibus propter contra tabu. maximè locum habet concordia: vel prorsus intestatus decessit: vt hic. nam verbum, pertinere, late patet: vt infra de verbo. signifi. leg. verbum. Quinto quod suo nomine pertineat: aliàs secus: vt hic, & infra eod. l. si nepos ex here. & supra de contra tabu. l. non putauit. §. sed & si ipse. Sexto quod hereditas sit paterni generis, aut aui paterni: aliàs præteritio pro exheredatione habetur: vt. §. de contra tabu. l. illud. §. ad testamenta. Septimo quod nõ sint exheredati filius vel nepos: quia tunc in contra tabu. non iunguntur: quia omnino eis denegatur suo & alieno iure: vt hic, & §. de contra tabu. l. si post. §. exheredati. Octauo quod emancipatus non sit in adoptionem datus. nam tunc non fit eius coniunctio: quia nec habet contra tabu. nisi sit institutus, & alius committat edictum: vt supra de contra tabu. l. non putauit. §. in ado. nisi sit datus proprio suo patri in adop. vt. §. de contra tabu. l. iij. §. idem. sed hoc edictum hodie locum non habet: quia sublata est differentia pa. po. vt in authen. de hered. ab intest. §. j. col. ix. vnde solus filius non nepos ex eo succedit. sed nihilominus est legendum: quia & de collatione dicit: & quia bona argum. hic sunt: & quia aliàs leges reddit intelligibiles. dic ergo si quis &c. scilicet emancipatus ex iis quibus &c. & per hoc repellit succedentes per lineam femineam: quia eis non datur contra tabu. vt dixi. nec etiam vnde liberi: vt. C. de suis & leg. l. fina.

b Datur. ei quod est supra. Item ideo dicit eius partis: quia alios fortè fratres habebat. c Ex ea. scilicet sua parte, partem dimidiam subatu. habeat: reliquam scilicet dimidiam liberi &c. d Hisque. occasione prædictæ cõcordiæ oritur alia discordia inter hos nepotes, & eorum patros. nam patrum dicunt patrem nepotum præteritum, & nepotem petentem contra tabulas conferre debere eis fratribus, per. l. §. de col. l. j. in princ. at hi nepotes dicunt se solos pati iniuriam per contra tabulas sui patris: quia quod soli habitari erant de iure ciuili, aufert eis dimidiam. vnde cum prætor grauauerit in prima concordia nepotes, nunc fauet eis, vt solum eis conferat eorum patet: vt hic, & infra eod. §. sed & si sint nepotes, & facit supra de colla. l. filius. & supra de contra tabu. l. j. §. qui habebat.

e Hoc edictum. cuius mens est in principio huius. l. f Excludat. per ius prætorium, quod eum solum vocat. Azo. g Obiciantur. per. l. duodecim tabu. quæ solos nepotes vocat: vt institui. de ex here. libe. §. emancipatos. sed simul vocentur.

a] Dic etiã fiat præterito aui filio superstiti: quia nõ dicitur dominium cõtinuari in nepotem ex psona aui, cõ pater sit in medio. Bal. in. l. si quis posthumus §. si de libe. & posthu.

a *Committente.* hodie non iungitur si detur extraneo: quia remanet in potestate: vt. C. de adoptionibus. l. cum in adoptione. §. omnia igitur. sed & hodie iure veteri iungitur si detur auo in adoptionem, siue fuerit institutus, siue non: vt. §. de contra tabulas. l. fina. §. penul. & j. e. §. si pater. Azo.

b *Filio.* facit ad hoc. §. si pars here. pet. l. j. §. si ego. & §. de cōtra tabu. l. j. §. ij. & l. cum emancipatus. §. fina.

c *Præteritis.* extraneus igitur fuit institutus.

d *Admittuntur.* ad contra tabu. sed an iungantur exheredato, statim dicam. Accursius.

e *Admitti.* q. d. si admittatur cum alio, ergo & solus: vt. §. ti. j. l. vbicumque. in fin. quod tamen in exheredato dicit, idē in præterito: vt. §. ea. l. §. iungitur.

f *Nepotes admitti.* ad contra tabu. sed an iungitur nepos patri exheredato? Azo. dicit quōd nō. primo quia habetur pro mortuo, vt hic. secundo quia hoc dicitur. §. eadē. l. in princ. tertio nō habet cōtra tab. cuius causa hic titu. est inductus: vt supra de contra tabu. l. si post mortem. §. exheredatus. sed Io. dicit quōd sic: vt. §. de inoff. testa. l. si proponas. & j. §. si pater in potestate. sed potes dicere quōd perlata querela iungatur, nō prius: vel iungatur, nō per hoc edictum sed per nouam clausulam Iuliani: vt. j. eodem. l. qui duos.

g *Exheredatus.* scilicet rite. non aliās: vt. §. de contra tabulas. l. non putauit. §. non quāuis. Item hoc ita si exhereditatio non sit facta inuvalida: vt. j. de bo. lib. l. si patronus. §. ex testamento. sed fallit in hoc casu: vt supra de contra tabu. l. filium. §. sed cum exhereditatio. & j. de bon. lib. l. si patronus. §. si quis nō mala. Item quōd sequētes repelluntur, & filij in partem tantum admittuntur, etiam est de iure prætoris: vt. j. eodem. l. qui duos.

h *Liberos igitur.* id est nepotes, vel pronepotes, vel similes.

i *In familia.* id est in potestate.

k *Eius.* sub. oportet esse nepotes, puta auī.

nisi instituto, & alio committente^a edictum: emancipato autem, siue sit institutus emancipatus, siue sit præteritus. Filio^b in potestate ex bese, emancipato ex triente herede institutio: Iulianus ait nepotem præteritum petita cōtra tabulas bonorum possessione, patruo sextantem, patri vnciam ablaturam. Si pater emancipatus exheredatus sit, nepotibus ex eo præteritis, c qui erant in potestate retenti, nepotes admittuntur. d Absurdum enim est, cum patri præterito iungantur, instituto eo vel exheredato non admitti. e Sed & si patruus eorum qui erat in potestate, sit præteritus, pater exheredatus: debent nepotes f admitti. nam exheredatus pater eorum pro mortuo habetur. Si pater in potestate manens, exheredatus g vel institutus sit, nepotem ex eo, siue in potestate manentem, siue emancipatum, ad bona auī neque vocari, neque vocandum esse Scæuola ait. Totiens enim nepoti consulendum est, quotiens in potestate retentus est patre emancipato. Liberos igitur h in familia i esse oportet, vt huic edicto locus sit. eius k scilicet familia, cuius bonorum possessio petitur. Sed & si postumus natus sit ex emancipato, ante emancipationem conceptus: l idem erit dicendum. Liberos autem non omnes simul vocat prætor, sed gradatim, hoc est eos qui sui sunt, scilicet nepotes, si sunt. si minus, eos qui sunt inferioris gradus. nec eos miscebimus. Planē si sint ex emancipato nepos, & ex nepote eius alio m pronepos: dicendum erit vtrumque ei iungi. n ambo enim in suorum loco successerunt. Si postliminio o nepos redierit, dicendum est eum patri emancipato coniungi. Si pater ex duobus filiis quos in potestate habuit, alterum emancipauerit, & nepotem p ex in eo locum filij adoptauerit, & E præterito emancipato decesserit: Iulianus ait nepoti in locum filij adoptato succurri oportere, vt quasi filius portionem habeat, quam haberet & si extraneus adoptatus esset. Sic fiet, inquit, vt filius qui in potestate fuit, tertiam partem: nepos in locum filij adoptatus aliam tertiam: emancipatus filius cum nepote altero retento in potestate partiat. nec enim minus debet

ferre nepos in locum filij adoptatus, quam si ab extraneo q esset adoptatus. Illud non interest, r quota portio hereditatis ad nepotem pertineat, an perquam modica. nam etsi modica sit, atamen dicemus esse locum huic patri f edicti.

Primo ponit vnum dictum, secundo illud per exempla declarat. Bartolus.

Inter ipsum filium & liberos eius diuiditur hereditas, ita vt ipse dimidium, liberi dimidium habeant. Proinde pone solum esse filium emancipatum, & nepotes in potestate duos: neminem præterea ex liberis. t habeat emancipatus dimidiam partem hereditatis: & aliam dimidiam duo nepotes, vt quadrantes ferant. Sed si sit præterea alius filius, eueniet vt filius habeat dimidiam partem hereditatis, ex quo nepotes non sunt: alius filius semissem cum filiis suis, ita vt quadrantem hereditatis ipse ferat, quadrans inter liberos eius diuidatur. Sed si ambo filij sint emancipati, & habeant singuli nepotes: eueniet vt singuli singulos semisses cum nepotibus suis diuidant, ita vt ipsi quidem quadrantes ferant, nepotes autem residuos quadrantes. & si alter duos filios, alter tres habeat: quadrans vnus inter duos, alius inter tres diuiditur. Si quis ex nepotibus portionem suam omiserit, eueniet vt non ad patrem eius, sed magis ad fratrem pertineat. Sed & si omnes nepotes omittant, patruo nihil adcreset, sed soli patri. quōd & si pater omiserit, tunc patruo u adcreset.

Iurisconsultus vsque huc expediuit primam partem edicti, scilicet de coniungendis: hic incipit dicere de secunda, scilicet de collatione bonorum, quæ inducitur per hunc titulum. & durat vsque ad finem. l. Bartolus.

Emancipatus filius si quidem nepotes in auī potestate non habeat, fratribus suis conferet. x Sed si sint nepotes, voluit eum prætor filiis suis qui sunt in potestate, solis conferre. meritō: quia veniendo ad bonorum possessionem illis solis iniuriā y facit. Nunc videamus quantum eis conferat. Et quidem semper cum z fratribus emancipatus confert, virilem a sibi detrahit. Vtrum & in eo b casu virilem detrahat: an verō quia dimidiam partem habeat bonorum possessionis, c dimidiam partem etiam bonorū suorum conferat?

l *Conceptus.* sed quam partem petet interim emancipatus? Respon: vt supra de contra tabu. l. j. §. si ex tribus.

m *Alio.* cæterum si ex eodem nepote esset, excluderetur per suum patrem talis pronepos. Azo. vt supra de contra tabulas. l. iij. §. si post. Accursius.

n *Iungi.* vt. j. eo. §. eueniet. Sed argu. contra. §. de legi. tuto. l. tutela. §. proinde si alter. & j. de bo. lib. l. v. & l. ij. in fin.

o *Si postliminio.* sic. §. de contra tabu. l. j. §. ex tribus. Azo.

p *Nepotem.* scilicet vnū de duobus: vt statim patet. Accursius.

q *Ab extraneo.* id est hic nepos esset extraneus: vt. & §. de contra tabu. l. cum emancipati. §. fina. Accursius.

r *Illud non interest.* quō ad hoc edictum. Sed cōtra. §. de dolo. l. si oleum in fin.

s *Parti.* scilicet de coniungendis. habet enim & aliam partem, id est de collationibus.

t *Ex liberis.* ex se ponit. Azo.

u *Tunc patruo.* imō nepotibus, non patruo: vt infra vnde libe. l. si quis §. si contra. sed hic nepos omiserat: ibi non vel quod ibi dicit non reliquit, scilicet nepotibus ex alio filio, sed suis sic, & patruo, vt hic. prima placet & facit supra de vulga. substitui. l. coheredi. §. qui discretas. & de lega. j. l. plane. j. respon. & C. de cad. tollen. §. his ita.

x *Conferet.* etiam institutis, & etiam non petentibus contra tabulas quod non est per edictum de collatio. sed per Scæuolæ interpretationem: vt. §. de col. bo. l. si filius.

y *Iniuriam.* sed dic vt. §. ea. l. circa prin. notauit.

z *Cum fratribus.* eum, id est quando.

a *Virilem.* vt. §. de colla. bono. l. j. §. fina.

b *Et in eo.* eum vocatur cum suis liberis, & confert.

c *Bonorum possessionis.* vt §. §. cum inter.

- a Nam & si. à simili probat. Hug.
- b Alius emancipatus. qui nō habet filios in potestate aui retentos.
- c Retentus. sup. & alius emancipatus: ex quo duo remāserūt in potestate nepotes, & sic tres filij, duo emancipati. & tertio in potestate.
- d Filius emancipatus. ex quo nullus nepos est.
- e His duobus. natis ex altero emancipato. conferat? Et puto dimidiam tantum bonorum eis partem conferre. nam & si alius emancipatus sit filius, alius in potestate retentus: c filius emancipatus d his duobus e nepotibus vnam partem tantum conferet: & patruo eorum qui in potestate mansit, vnam partem dabit: tertiam ipse habebit: nec quod nepotibus confertur à patruo emancipato, ipsi f patri conferent. g hoc enim non de bonis aui, sed propter bona h postea eis accessit. Eueniet igitur i vt pater emancipatus si centum in bonis habeat, quinquaginta sibi detrahat, residua quinquaginta omnibus nepotibus, id est filiis k suis conferat: aut si vnum nepotem habeat, & duos ex alio pronepotes, ita diuidat quinquaginta, vt nepos habeat viginti quinque, pronepotes ex alio vno l viginti quinque. nam & bonorum possessionis ambo vnam partem habent. Si sit filius in potestate, alius emancipatus, ex defuncto m vnus n nepos in potestate, alius o nepos emancipatus: eleganter Scæuola tractat, o patruus emancipatus quantum * nepotibus, p quantum fratri suo q conferat. Et ait posse dici, tres eum partes facere: vnam sibi, vnam fratri, vnam istis collaturum, quam-

conferat? Et puto dimidiam tantum bonorum eis partem conferre. nam & si alius emancipatus sit filius, alius in potestate retentus: c filius emancipatus d his duobus e nepotibus vnam partem tantum conferet: & patruo eorum qui in potestate mansit, vnam partem dabit: tertiam ipse habebit: nec quod nepotibus confertur à patruo emancipato, ipsi f patri conferent. g hoc enim non de bonis aui, sed propter bona h postea eis accessit. Eueniet igitur i vt pater emancipatus si centum in bonis habeat, quinquaginta sibi detrahat, residua quinquaginta omnibus nepotibus, id est filiis k suis conferat: aut si vnum nepotem habeat, & duos ex alio pronepotes, ita diuidat quinquaginta, vt nepos habeat viginti quinque, pronepotes ex alio vno l viginti quinque. nam & bonorum possessionis ambo vnam partem habent. Si sit filius in potestate, alius emancipatus, ex defuncto m vnus n nepos in potestate, alius o nepos emancipatus: eleganter Scæuola tractat, o patruus emancipatus quantum * nepotibus, p quantum fratri suo q conferat. Et ait posse dici, tres eum partes facere: vnam sibi, vnam fratri, vnam istis collaturum, quam-

- etiam conferant nepotes.
- q Fratris suo. qui erat in potestate.
- r Ex eodem filio. mortuo.
- f Defuncti. proaui.
- t Filio. scilicet pronepote defuncti, videbatur q patruus emancipatus conferret soli pronepoti qui remansit in potestate. sed secus est, & habet hic locum eadem quaestio qua etiam habetur in superiori. §.

tuis hi minus quam patruus ex hereditate aui concurrente patre sint habituri. quæ sententia vera est. Sed & si sint duo nepotes ex eodem filio, r hi que emancipati sunt, & ex altero eorum pronepos in potestate defuncti: f partem habebit nepos vnus, aliam nepos cum filio suo. Sed & si u nepos, & ex alio nepote defuncto duo pronepotes: x vnus ex pronepotibus emancipatus soli fratri suo conferat: vel si frater non est, soli patruo: non etiam patruo maiori.

Clausula adiecta in lege interpretata, videtur repetita in lege interpretante. Bartolus.

II. PAVLVS libro quadragesimo primo ad Edictum.

Nihil in hac parte edicti y cauit prætor vt legata exceptis personis nepos præstet, sed potest superior sermo z & ad hunc casum referri. Nam absurdum est, patrem quidem eius legata præstare, ipsum a verò plus habere: cum eadem conditione in eandem partem vocantur. *

III. MARCELLVS libro nono Digestorum.

Qui duos filios habebat, alterum ex his emancipauit, b nepotem ex eo in potestate retinuit. emancipatus filium c sustulit, & à patre exheredatus d est.

ex isto edicto, præstabit legata exceptis personis? & de hoc non videtur caueri in isto edicto, sed dicendum est, sicut emancipatus præstat, ita nepos suus. Viuianus.

y Edicti. de coniungendis. Accursius.

z sermo. id est edictum de leg. præstan. quod est supra. & pone nepotem in potestate heredem institutum, & patrem eius emancipatum vel præteritum, vel ambos præteritos extraneo instituto, & petiisse contra tabulas rupto testamento, & iunguntur & ambo soluunt legata exceptis personis: quia cum nepos facit iniuriam emancipato, qui solus de iure prætorio succedit, & participat emolumentum, participet & onus. & facit supra de lega. præstan. l. nepos. & l. seq.

a Ipsum. nepotem: qui plus haberet quam pater si legata solueret pater, & non ipse.

Qui duos.] CASVS. Ista. l. aliquantulum est verborum: tamen intellectus eius breuiter notari potest. Pater habebat duos filios: alterum emancipatum. emancipatus filium procreauit. ille fuit à patre suo emancipatus. modo quaeritur, quo modo vocetur ad successionem? Et certe si emancipatus est præteritus ab auo: licet alij sint instituti, iungentur: sed exheredatus non vocatur ad contra tabul. quia exheredatus suis nepotibus non debet obstare: sicut præteritus non obstat quin ex isto edicto admittatur. quid dicemus? certe vt emancipatus cum suo nepote vocetur in partem virilem, alij vocentur in partem virilem. Viuianus.

b Emancipauit. scilicet primum & alium post: vt. j. innuit.

c Filium. scilicet alium: & sustulit, id est procreauit: scilicet post emancipationem.

d Exheredatus. filius primo emancipatus ex quo sunt nepotes.

† Sunt qui hic legant, duo nepotes, & dicant illa verba. alius nepos emancipatus, abundare. * Pro, quantum nepotibus, erat in archet. nepotum quantibus inuenit. Ant. Aug. lib. 4. c. 2.

a] Not. hic brocardum: quod nihil est, minus est in. l. i. §. hæc verba. j. si cui plus quam per le. Fal. Bal. in auth. contra rogatus. C. ad Treb. sic minus licet ei, cui plus. Spec. de. r. & decre. § 9. verific. sequitur.

* vocetur.

a Frater eius. ordo literæ est: Quæro, cum frater eius sit emancipatus, & ipse scilicet frater eius præteritus: & nepos &c.

b Instituti. scilicet sunt.

c Iuris sit. hoc casu & sequenti.

d Ponamus. & sic ambo filij erant præteriti.

e Exheredatus. s. fuit.

f solus. non exheredatus. illū enim excludit.

g Filius suis. i. filio, vt posuit in casu. Azo.

h Cum eo. s. patre.

i Possit. s. filius patre committente edictum.

k Propter id. ratio superioris proximi dicti. & dic quod magister Iulianus fuit auctor huius noui edicti de coniungendis: quod prætor proposuit: vel forte illius tantum clausulæ, vt nepos præteritus cum exheredato patre iungatur. Azo.

l Ei. id est nepoti etiam soli.

m Diuersa conditio. vt pote cum ei non detur contra tabu. Azo.

n Nepotis. instituti heredis. & facit. s. de inoffic. test. l. si proponas. & supra de lega. præstan. l. filium. §. ad eum. Sed contra. j. eo. l. fin.

E Mancipato.] **CASVS.** Pater emancipauit filiū: nepotē in potestate retinuit. filius liberus susceptus: tandem decessit. nūquid nepotes simul cū his qui nati fuerūt post emancipationē, ad bona aui vocantur? sic ad bo. poss. cōtra tabulas, & ab intestato: veruntamen emancipati debent conferre suis. Viuianus.

o Emancipato. bon. pos. vnde liberi in bonis patris emancipati. Sed quid ad hunc titu? Respon. & si nō directo, vtiliter tamen & in hoc casu locum habet. nam retentus in potestate aui quodammodo quātum ad suum patrem emancipatus videtur, cum nō iaceat sub potestate: cōiungitur tamē tanquā emancipatus cū his qui sunt in potestate, vt viriliter cum eis succedat. Azo.

p Manente eo. scilicet in sua firmitate. Azo. id est est saluo eo.

q Per nepotes. scilicet in potestate retentos.

r Bona sua. s. nepotum. ad quod. s. de colla. bo. l. si quis filium. & l. j. §. is quoque. & no. velit. nam non cogitur emancipare: vt. s. de lega. j. l. filiusfami. §. secundum vulgarem. nisi in casibus no. institu. qui. mo. ius pa. po. solui. §. fina.

f Emolumentum. nepotibus.

S I nepos.] **CASVS.** Si pater filium emancipatū præterit, nepotē ex eo exheredauit: si nepos succedit heredi instituti, & præteritus petit contra tab. iste nepos nō iungitur cum patre suo: quia non vocatur vt nepos, sed vt quilibet extraneus.

t Non poterit. quasi ipse sit institutus ab aui, & sic accipiet contra tabu. alio committente edictum.

Quæro, cum frater eius & ipse emancipatus præteritus sit, & nepotes ex emancipato filio ab aui heredes instituti, quid de bonorum possessione iuris sic: & quid intersit, si emancipatum quoque ex quo nepotes erant nati, præteritum esse ponamus. Respondi, Si filium retento ex eo nepote emancipauerit, & emancipatus procreauerit filium, & heres vterque nepos institutus fuerit, pater eorum exheredatus, alius filius præteritus: solus filius præteritus bonorum possessionem contra tabulas petere poterit. exheredatus enim obstat filiis suis. post emancipationem susceptis. nepoti tamen retento in potestate bonorum possessio dari debet: quoniam si pater eius emancipatus præteritus esset, simul cum eo bonorum possessionem accipere posset: propter id caput edicti quod à Iuliano introductum est, id est ex noua clausula. nec debet deterioris esse conditionis, quia pater eius exheredatus sit: idque ei præterito quoque præstari oportebit. Sed fratri eius qui post emancipationem natus est, diuersa conditio est. conseruanda est tamen & illi ad virilem partem hereditas, sicut etiam imperator Antoninus in persona neptis ex filia rescripsit.

III. MODESTINVS libro sexto Pandectarum.

E Mancipato quis filio retinuit ex eo nepotes in potestate. filius emancipatus susceptus postea liberis decessit. Placuit, in aui potestate manentes simul cum his qui post emancipationem nati sunt, decreto bonorum possessionem accipere: manente eo, vt si velit aui sibi per nepotes adquiri, bo-

u Non suo nomine. vt. s. e. l. j. in princ. & s. de contra tab. l. non putauit. §. sed & si ipse. & j. de ope. li. l. cum patronus. §. cum libertus. & supra de leg. præ. l. iij. §. hoc autem.

S I quis filium.] **CASVS.** Paterfamilias habebat filiū in potestate: quendam extraneum in locum nepotis adoptauit, filium emancipauit. nunquid nepos adoptatus iungetur filio emancipato: non quare? quia desit esse nepos ei cum emancipatus est filius. Viuianus.

na sua conferat, aut nepotes emancipet, vt sibi emolumentum paternæ hereditatis adquirent. idque ita diuus Marcus rescripsit.

Iurisconsul. exponit verba posita supra eo. l. j. quæ dicunt sub nomine. Bartolus.

V. IDEM libro sexto Differentiarum.

S I nepos exheredatus heres extiterit ei quem auus heredes fecerat, deinde pater eius emancipatus testamento præteritus accipiat contra tabulas patris bonorum possessionem: iungi patri suo nepos nō poterit, sed vt extraneus excludetur: quia nō suo nomine aui heres extiterit.

VI. SÆVOLA libro quinto Questionum.

S I quis filium habens in potestate, extraneū in nepotis locū quasi ex eo filium natū adoptet, mox filiū emancipet: nō iungetur hic nepos filio emancipato quia desit esse emancipato ex liberis.

VII. TRYPHONINVS libro sextodecimo Disputationum.

S I post emancipationem filij susceptus ex eo fuerit nepos, conseruanda illi erit portio. Sed quanta, videamus. finge enim patruo scripto heredi coheredem datum hunc nepotem, patrem autem eiusdem præteritum accepisse contra tabulas bonorum possessionem. Quod ad edictum prætoris attinet, semisses bonorum fient. Nunc verò post constitutionem diui Pij, si conseruatur pars nepoti, vtrum virilis, an quarta debeat seruari? Nam si in aui natus potestate fuisset, cōiungebatur in vnam partem cum patre suo. Et proponamus esse alium ex eodem nepotem in familia aui. Duo vnam quartam habituri erant, patre eorum accipiente contra tabulas bonorum posses-

seruatur portio: vt supra eo. l. qui duos. in fin.

b Virilis. id est tertia. duo enim sunt filij: & si hic nepos vocaretur in virilem, tertiam haberet: vt supra de leg. præstan. l. virilis. in princi. Azo.

c Quarta. scilicet totius hereditatis, id est dimidia dimidiæ: sicut si in potestate esset retentus. & hoc est, nam si &c.

d Coniungebatur. per verba edicti.

e Proponamus. aliam proponit quæstionem. Accursius.

f Ex eodem. scilicet filio. & sic duo nepotes: alter in potestate, alter non. & quod subiicit, duo, mutat casum: tandem redit ad istum ibi, an ergo &c.

g Quartam. totius hereditatis, id est dimidiam dimidiæ. Azo.

capuit. nunquid nepos adoptatus iungetur filio emancipato: non quare? quia desit esse nepos ei cum emancipatus est filius. Viuianus.

x Desit. aliàs deest nō: & secundum hoc istud quia, erit ratio quare videat admitti. & respō. detur, hac ratione non potest iungi, quia desit esse &c. vel si habeas nō, erit ratio quare non debeat admitti, non tamē sufficiens, sed subauditur, nec huius nepotis causa est naturalis. Azo. & secundum hoc non ob. j. de cap. l. si me. Accursius.

S I post emancipationem filij.] **CASVS.** Pater filium emancipauit, & ex eo susceptus est nepos. iste nepos iungitur patri suo ex isto edicto, & huic nepoti debet pars conseruari. si patruū nō habet, dimidia conseruatur. sed si haberet patruum, indubitātē si petitur contra tabulas, fiunt semisses, & emancipatus cum filio vocatur in semissem, patruus in alium. nam si ex filio in potestate constituto essent duo nepotes, vocaretur in vnam dimidiā: siue si petita contra tab. siue ab intestato locus sit successioni. sed debet aliquid conferre: quia pater suus cōfert: patruus suus nō. sed si peteret contra tabulas, patruo conferret: quia teneret præstare legatū patruo, cum sit de liberis. Viuianus.

y Conseruanda. ex interpretatione potius quam verbis edicti: cum edictum iungat nepotē in potestate retentum: vt s. eodem. l. j. in princip. Accursius.

z semisses. computato tali nepote.

a Diui Pij. Antonini. per cōstitutionē enim Antonini tali nepoti con-

* Sic Flo. inquit Aug. li. i. c. 2. id est desit esse ex liberis emancipati filij: itaque non est cum eo ex edicto cōiungendus. Haloā. hunc locum deprauarat.

a Ergo nunc. quādo alter de nepotibus est in potestate, alter non. **b** *sefciunciam*. i. vnciam & dimidiā, & sic inter ambos habeāt tres vncias. i. quartā totius hereditatis: vt instit. de hered. insti. §. heredi.

c Retentus. & hoc satis videtur, cū sint duo nepotes, alter in potestate, alter non. sed quæstioni. s. factæ ibi: nunc vero & c. nō respō.

& ideo dic virilem conseruandā: vt. s. eo. l. qui duos. in fin. quæ est cōtra. cum enim duo accipiāt cōtra tabulas pater & filius, virilis cōseruatur filio. i. nepoti: vt. s. de lega. præstan. l. virilis. in princ. Nec mirū si plus habeat nepote in potestate retentō qui solam quartā habet ex hoc edicto. hoc enim non suo iure, id est iure cōtra tabulas habet: sed quia institutus est. Alij dicūt & hunc in quartā vocari, & corrigi quod est in. l. qui duos. in fin. Alij q̄ ibi in virilē, id est in tantum quātum acciperet nepos in potestate: & sic illa secūdum istā non in virilē totius hereditatis.

d Et patruo. nō solum patri. Hug. **e** Præstaret. nō solum pater, sed etiā patruus: nec obstat supra de leg. præstan. l. nepos. in fine, quia ibi erat nepos in potestate: hic non.

d Et patruo. nō solum patri. Hug.

e Præstaret. nō solum pater, sed etiā patruus: nec obstat supra de leg. præstan. l. nepos. in fine, quia ibi erat nepos in potestate: hic non.

quia ibi erat nepos in potestate: hic non.

DE CARBONIANO EDICTO.

A Carbone prætor: sicut publiciana à publicio: vt instit. de act. §. alia. **ADDITIONIO.** Rubrica ista ita cōtinuatur ad præcedētia. Quædā bo. pos. de quib. habuistis: tribuunt ius etiā ei cui decernitur bo. pos. ab intestato: de quibus. j. habebitis: & ista dicuntur ordinariæ quæ sunt quæ tribuunt factū & faciunt detentatorē qualis est illa quæ datur ventri. s. de ven. in poss. mit. & qualis est carb. ideo ponit de carboniano edic. & potest exponi dupliciter. de carb. edic. & de beneficio carb. edicti quod est æquissimum. deus inspirauit homines ad inueniendum tale beneficium. Contingit aliquādo quod mortuo patre remanet impubes. ipsi mouetur quæstio status & bonorū: & vult carbonianum quod differatur in tēpus pubertatis, & sic in poss. bon. vel exponitur de carboniano edicto, id est de carb. bo. poss. quādo cōpetat, & quādo nō, & quod sit eius beneficium. quando cōpetat, dicitur in. l. i. quando non, dicitur in. §. pōponius. quod sit eius beneficium, dicitur infra eo. l. sed & si is. Viuianus.

Hoc quoq; edictū principaliter pertinet ad bonorū possessionē contra tabulas, sed porrigitur etiā ad bonorū possessiones ab intestato. Cōsultur eo liberis impuberibus, quib. sit cōtrouersia status & bonorū paternorū, data bonorum possessione quasi liberis p̄sumptione quadā, & quæstione status dilata in tēpus pubertatis, quorū vtrūq; sit causa cognita. & ex eo intelligitur decretalē hanc bonorū possessionē esse, nō edictalē vel ordinariā. Inuenias & edictū & decretū Carbonianū dici. l. 2. De ven. insp. vel quia ex hoc edicto decretū interponitur, vel quia ex decreto Carbonis prioris hæc res trāsit in edictū, sed ita tamen vt semp decretū interponi necesse sit, etiā si fortē liberi edictalē admiserūt, quia edictalis sine re cōstituitur, mota cōtrouersia status. Possis eandē pupillarē bonorū possessionem appellare quia solis pupillis datur, & finitur pubertate. Interim hunc effectū habet vt impubes solus possideat, nisi aduersarius sit etiā ex liberis, vt alatur, vt exerceat actiones tēpore perituras. hoc ita si satisdederit de restituendis bonis si iudicatū erit aduersus se. nam si non satisdederit nec solus possidet, nec alitur nisi causa cognita nec exercet actiones, & bonorū administratio cōmittitur aduersario satisdanti, neutro satisdante, custodiendis & administrandis bonis curator datur quoad iudicatū sit. Cuiacius.

I cui. **CASVS** vsq; ad. §. Pap. aliās Pōpo. dicitur. & debetis scire: iste titulus est leuis titulus. in libro isto fortiores sunt leges. Cōtingit aliquādo q̄ pater decedit intestatus relicto filio impubere. agnati impuberis incipiūt malē cogitare de eo. veniunt & dicunt: Tu nō fuisti eius filius, licet teneret tē p̄ filio: quia ista mulier decepit eū: non debes habere bona. mulier mater istius incipit flere: isti agnati sunt magni: loquūtur cū multis, & sua astutia ligāt sibi oēs agnatos iste puer remanet solus cum matre: ideo dñs Carbo interponit se. dicit q̄ si filio impuberi ab agnatis mouet quæstio status & bonorū, mittā eum in poss. omniū bonorum, & differā quæstionē status & bonorū donec erit pubes. tūc agnati dicunt. similitur patri. & recedūt ab illo: & iuuabunt puerū. Vnū sciat, si puer petit Carb. bo. pos. debet cauere de bonis nō deminuent. Infort.

dis: & adueniente pubertate si nō apparet filius, habeāt illi bona. si nō caueat, ceteri erunt cū eo in poss. Datur Carb. bono. poss. non tantū masculis, imō fœminis descendentibus per lineā masculinā. & est sciendū, quib. liberis datur Carb. bo. poss. ex testamento, & eis datur ab intestato. Sed quid erit si impubes patitur cōtrouersiam,

nō quod nō sit de liberis, sed quod nō sit post emancipationem à patre in potestate retētus: similitur differatur quæstio in tēpus pubertatis. Vnū sciat, si pater negauit filiū, datur bo. pos. carb. sed si nō negat filius, sed dicatur seruus, ei datur Carb. bo. pos. Sed si fiscus mouet alicui impuberi quæstionē status & bonorū, datur Carb. bo. pos. [S I Q V I S.] Hic est mirabilis casus, & est talis: Habeo filiū, & ex eo nepotē. filiū emancipo. de cedo intestatus. dicit nepos in potestate retētus, debeo ei succedere. tū vero dicis, nō: quia es in cognitus à iure ciuili. dicit filius, tu non es filius meus. dico, ego volo petere Carb. bo. poss. certē pmittitur. & quod dicitur esse locus hic, ita breuiter no. exēplū hoc modo: Pater aliquo tēpore

credidit puerū esse suū filiū. mutauit opinionē. tēpore mortis voluit facere testamētū. veniebat aliquis: quare nō instituis istū? scitis quare? quia nō credo meū filiū esse. moritur ipse. mater petit q̄ inducatur in poss. bonorū. ex Carb. edicto inducetur. secus si pater in testamēto diceret, talē institutū puerū exheredo, quia nego filiū. hoc casu excludet à Carboniano. sic soluitur cōtra arg. j. ead. l. §. Pōpo. Interdū maius periculū est dicere, tu es seruus: q̄ dicere, tu non es filius. & vbi maius periculum, maius cōsiliū. s. de ven. insp. l. j. in prin. [P O M P O N I V S.] Habuistis quādo locū habet Carb. modo ponit quādo cessat si impubes instituitur vel exheredatur: quia testator videtur eū exclusisse nisi in casu, si filius postumus heres est institutus. si ergo aliquis instituit filiū ex minima parte, Carbonianum debet cessare. sed si fortē aliquis instituit filiū, & rogauit restituere, Carbonianū cessat. Sed quid? filius non est institutus vel exheredatus, & mouetur quæstio matri. Et dicitur quod si subiecit partū, erit locus Carb. edicto. Vnū sciat, si matri & filio mouetur quæstio, mater defendet filium: & si fertur sentētia cōtra matrem, præiudicat filio. Sed si dicatur mater partū subiecis, agit cōtra matrem, & pronuntiat cōtra eam. h. d. cum. l. seq. Viuianus.

f si cui. non instituto vel exheredato: vt. j. ea. l. §. Pōponius. Azo. **g** Fiet. à possidente. nā & reus dicitur facere cōtrouersiam: vt. s. de p̄cura. l. nō solum. §. si status. hic enim filius agebat: vt statim pater. **h** sit. scilicet connumerandus. & ita de statu, id est de filiatione simul, & de bonis: alioquin locum nō habet: vt. j. eo. l. iij. §. quāuis. idem & si seruus dicatur: vt. j. ea. l. §. sed & si quis. **i** Et impubes. alij enim nō subuenitur: qd̄ dic vt. j. e. l. iij. §. puberi. **k** Causa cognita. quod dic vt. j. eo. l. iij. §. causæ. Azo. **l** Possessio. corporalis rerum hereditariarum. **m** Non datur. de bonis restituendis si appareat esse nō filiū: vt colligitur. j. eod. l. sed si is. §. pe. & dicitur. s. de col. bo. l. iij. §. j. Item imō quandoque & si satisfidetur: vt. j. eo. l. sed si. in princ. Azo. **n** Simil. sed dissimiliter: qd̄ dic vt. j. e. l. de bo. §. qui pup. & l. sed si is. **o** Ex virili. si tātum, nō ex fœmineo. nā cum eis cōtra tabu. denegetur: vt. s. de cōtra tabu. l. illud. §. ad testamēta. ergo & hoc edictū: vt. j. pxi. §. differatur tamē quæstio: vt. j. eo. l. de bonis. in princ. Azo. **p** Et generaliter dicimus. huic regulæ derogat & ex testamēto, quia cōtra tabulas nō datur instituto vel exheredato: vt. s. de cōtra tab. l. j. in prin. sed hoc quādoq; sic. j. ea. l. §. Pōponius. & l. si impubes. §. interdū. Itē ab intestato: quia cōtra tab nō habet locū ab intestato: vt instit. de bon. poss. §. sin autē. hoc sic, vt. j. eo. l. Carbonianū. j. resp. & l. de bonis. §. huic, quæ sunt cōtra. Azo. & facit. s. de inoffi. testa. l. qui de inoffi. testa. & qui sunt isti, habes. s. de cōtra tabu. l. j. in prin.

q Ab aliquo. extraneo. Azo. **r** Ab ipso patre. scilicet dicitur quod non sit de liberis. Azo. **s** Patre. repete, cōtrouersiam patitur,

q Ab aliquo. extraneo. Azo. **r** Ab ipso patre. scilicet dicitur quod non sit de liberis. Azo. **s** Patre. repete, cōtrouersiam patitur,

n Simil. sed dissimiliter: qd̄ dic vt. j. e. l. de bo. §. qui pup. & l. sed si is. **o** Ex virili. si tātum, nō ex fœmineo. nā cum eis cōtra tabu. denegetur: vt. s. de cōtra tabu. l. illud. §. ad testamēta. ergo & hoc edictū: vt. j. pxi. §. differatur tamē quæstio: vt. j. eo. l. de bonis. in princ. Azo. **p** Et generaliter dicimus. huic regulæ derogat & ex testamēto, quia cōtra tabulas nō datur instituto vel exheredato: vt. s. de cōtra tab. l. j. in prin. sed hoc quādoq; sic. j. ea. l. §. Pōponius. & l. si impubes. §. interdū. Itē ab intestato: quia cōtra tab nō habet locū ab intestato: vt instit. de bon. poss. §. sin autē. hoc sic, vt. j. eo. l. Carbonianū. j. resp. & l. de bonis. §. huic, quæ sunt cōtra. Azo. & facit. s. de inoffi. testa. l. qui de inoffi. testa. & qui sunt isti, habes. s. de cōtra tabu. l. j. in prin.

q Ab aliquo. extraneo. Azo. **r** Ab ipso patre. scilicet dicitur quod non sit de liberis. Azo. **s** Patre. repete, cōtrouersiam patitur,

q Ab aliquo. extraneo. Azo. **r** Ab ipso patre. scilicet dicitur quod non sit de liberis. Azo. **s** Patre. repete, cōtrouersiam patitur,

a Testator. id est auus prædicti patris pater.

b Carboniano. non ergo patris dictum filio præiudicat, vel etiam ignorantia: vt. j. de cap. l. si quis ingenua. nec in matris: vt. s. de proba. l. fina. in fine, & arg. s. ad Sila. l. iij. §. j. licet profit patris dictum: vt. s. de lib. agno. l. j. §. Iulianus. & supra de proba. l. fina. in princ.

c Nam vel. alias, nam & pro etiam.

d Inuenta erit. not. non aperiri via malitii. sic. s. de transact. l. cum hi. §. si cum lis, & de tribu. l. il. lud. §. sed si mercē. & C. de edic. diui Hadria. tol. l. quamuis.

e Quod si fiscus. facit. s. de bonorū poss. l. nō est.

f Cessare. ad scriptum. facit infra eo. l. iij. §. quamuis. & j. e. l. cum sine. & facit infra eo. l. si impubes. §. cum vero, & §. in terdū, & s. de inof. testa. l. qui de inofficio.

g Habet. bonorum poss. secundum tabu.

h Possessionem. scilicet secundum tabu.

i Videatur. id est presumatur: quia constante matrimonio est editus: vt supra de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filiū. §. non tamen. Azo.

k Bonorū possessio. Carboniana. Sed cur huic magis datur quam nato instituto? Respō. in iam nato non est dubitatio an sit institutus. constat enim. vnde sufficit ei secundum tabu. at hic nō est verisimile testatorē instituisse nisi eū qui ex se conciperetur: vt. s. de condit. & demonst. l. cū vir vxori. at hunc nō cōstat esse cōceptum ex eo propter negationem: vt C. qui. ad li. pro cla. l. fi. & ideo nō extraordinaria magis quā ordinaria bonorū posses. secundū tabu. competit. Idem si negaretur institutus: vt j. eo. l. iij. in princ. Azo.

l Idem ait. idem Pomponius, vel idem ius esse ait Pomponius.

m Quod diceret. scilicet pater: vel diceret ille qui facit controuersia. & sic legitur cum sequētib.

n Elogio. s. illo, qui ex adulterio nat⁹ est. Azo. & no. quod ratio huius edicti est, quia pater dicens eum spurium videtur exheredasse vt extraneum, & sic exheredatio non valet. & eadē est ratio in sequenti: quia cū imposui pœnam si diceret se filium, per cōsequens volui cum extraneum dici: vt arg. instir. de leg. §. fi. & sic vt extraneum exheredo, & sic non valet, vt pote res inepta in extraneo: vt. j. de verb. oblig. l. quidā cum filiū. §. in eo. & sic habes tres casus in quibus exheredatio habetur pro infecta: sed in eo casu cū dixi, exheredo, quia ex adulterio & c. videtur valere exheredatio: vt s. de libe. & postu. l. & si pepererit. in princ. Solu. quod hic dicit nullā exheredationem, dic si probeum filiū esse. pater enim eum ideo exheredauit, quia credebatur eū non esse filium. interim ergo donec probetur filius, exheredatio nocet: vt. s. de libe. & postu. l. si postumus. §. fi. secundum. Azo.

nim refert, quis ei cōtrouersiam faciat: cū etsi testator eum negauerit ex liberis, non tamen exheredem scripserit, Carboniano possit esse locus. Sed & si quis nō tātūm ex liberis negetur esse, verum seruus etiā esse dicatur, forte ex ancilla editus: Iulianus scripsit, adhuc Carboniano locū esse: quod & diuus Pius rescripsit. Nam vel magis cōsulendū est his quibus maius periculū intenditur. Nā si aliter obseruetur, inuenta erit ratio, quēadmodum audacissimus quisq; maiore iniuria impuberem adficiat, quod & plura & grauiora de eo mētiatur. Sed & si ipse defunctus seruus esse dicatur, idem erit dicendum. Sed & si fiscus facit impuberi controuersiam, Carbonianū edictum potest locum habere.

Ei qui habet bonorum possessionem secundum tabulas, non datur Carbonianum. Bartolus.

Pomponius libro septuagesimo nono ad edictū scripsit, cum filius heres vel exheres scriptus est, Carbonianū edictū cessare, quamuis filius esse negetur: quia vel quasi scriptus habet bonorū possessionem, etiā si filius non est: vel repellitur quasi exheredatus, etsi filius esse videatur: nisi forte postumus, inquit, est heres institutus, & natus negetur esse filius, sed subiectus esse dicitur: quo casu eius partis tantū danda est ei bonorū possessio, ex qua institutus est. Idem ait, cum quidā exheredem scripsisset filiū, quod diceret eum ex adulterio cōceptum: quia fieret ei hæc controuersia, an inter liberos sit, ex hac parte edicti ei bonorum possessionem cōpetere: cum si sine elogio exheres scriptus esset, nō haberet bonorum possessionem. Idēque & si ita sit scriptum: *Quisquis est qui filium meum se esse dicit, exheres esto*: quia non est fi-

o Non quasi filium. scilicet instituit.

p Decessisse. quasi se præterito, cum non sit institutus vt filius.

q Negent. ac per hoc testamentum respectu eius portionis in qua institutus est, non valere contendunt: vt. C. de here. instir. l. si pater: vt & hic, & infra exponitur. Azo.

lius exheredatus. Si quis filium suum heredem instituerit ex minima parte, sic: *Ille qui ex illa natus est, heres esto*, non quasi filium suum: deinde hic contendat patrem intestatum decessisse, & seque ei suum heredem esse: inter est, coheredes eius vtrum negent eum filium, an verò contendunt testamentum valere.

Si testamentum valere contendunt, controuersia non est differenda, & Carbonianum cessat.

Quod si filium eum negant, & ad ipsos potius quasi ad consanguineos hereditatem pertinere dicunt: data bonorum possessione impuberi, controuersia in tempus pubertatis differtur. Si mater subiecti partus arguatur, an differenda sit quæstio propter statum pueri, quæritur. Et si quidem pupilli status in dubium reuocatur, differri quæstio in tempus pubertatis debet, cum metus potest esse, ne minus idoneè defendatur. Cum verò mater rea postulatur, vtique integra fide & maiore cōstantia causam defensura recenti tempore, dubium non est cognitionem fieri oportere: & post euentum cognitionis, si suppositū partum apparuerit, actiones hereditariæ puero denegandæ sunt: omniaq; perinde habenda, atque si heres scriptus non fuisset.

Donec viuunt aliquis ex participibus criminis, non potest agi ciuilitate de crimine contra tertium. Bartolus.

II. MARCIANVS libro quartodecimo Institutionum.

Licet mulier quæ partum subiecisse dicitur, decesserit: tamen si participes maleficij sint, in præsentem cognoscendum est. Si autem nemo sit qui puniri possit, quia omnes participes facinoris fortè decesserint: secundum Carbonianum edictum

præiudicium partui futuro: sed hic fiebat præiudicium partui iam nato. & est ratio: sicut enim cū mater est minor, quæstio differtur: ita etiam quando est grauida, debet differri: quoniam non potest ita sufficienter defendere. Item ratio: quia magis fauemus partui nascituro, quam iam nato: vt. l. j. §. si ea. s. de ven. in posses. mit.

Licet Participes. contra videbatur: quia auctrice extincta nec ipsi teneri possunt.

Decesserint. hoc est contra nos qui dicimus quod viuente criminoso qui potest criminaliter accusari, potest etiam ciuilitate agi. Alij contra. quod dic vt. C. de fid. instir. l. fi. §. j. & hic etiam in vita mulieris potest exerceri Carbonianum.

præiudicium partui futuro: sed hic fiebat præiudicium partui iam nato. & est ratio: sicut enim cū mater est minor, quæstio differtur: ita etiam quando est grauida, debet differri: quoniam non potest ita sufficienter defendere. Item ratio: quia magis fauemus partui nascituro, quam iam nato: vt. l. j. §. si ea. s. de ven. in posses. mit.

Licet Participes. contra videbatur: quia auctrice extincta nec ipsi teneri possunt.

Decesserint. hoc est contra nos qui dicimus quod viuente criminoso qui potest criminaliter accusari, potest etiam ciuilitate agi. Alij contra. quod dic vt. C. de fid. instir. l. fi. §. j. & hic etiam in vita mulieris potest exerceri Carbonianum.

r Valere. solūmodo respectu partium omnium: nō etiā negat eum filiū: & ita de bonis tantū faciunt cōtrouersia: vnde nō debet differri: vt. j. eod. l. si impubes. §. cum vero.

s Cessat. vt. j. eo. l. si impubes. §. cū vero. Sed ar. cōtra. j. e. l. de bonis. in pri.

t Hereditatem. Nūquid hic hereditatem amitteret si probaretur non filius? Argu. quod sic. j. de iure fisci. l. aufertur. sed non est ita: quia hic non vt filius fuit institutus, vt hic dicitur: nec falsa demonstratio ei nocere debet: vt supra de cōditio, & demon. l. demonstratio, & C. de fal. cau. l. j. Accursius.

u Arguatur. id est accusetur. l. Cornelia de fal. vt. C. de fal. l. j. Azo.

x In dubium. facta controuersia ei puero de bonis, & de statu, vel de statu tantum: vt infra. l. iij. §. quamuis. H.

y Cum verò mater. scilicet tantum: alioquin si etiam puero fieret quæstio, differretur: vt. s. dictum est. vel vt dicunt. s. prox. puero tantū & nō matri fiebat quæstio: hic vtrique: quos & ratio huius. l. & sententia & hæc verba iuuare videntur. Azo. & facit. j. de adult. l. miles. §. defuncto.

z Cognitionis. habitæ cōtra puerum cōuentum vna cum matre.

a Apparuit. sententia lata contra puerū, nō contra matrem solam. illa enim puero nō præiudicat: vt supra de iureiurā. l. iij. §. penul. Sed arg. cōtra. s. de ven. in poss. mit. ten. l. si ventris. Solu. ibi facit. j. eod. l. iij. §. si mater, & l. si impubes. §. si mater. & l. Titia, & qd not. C. de fal. l. j. Item facit. j. de fal. l. j. & l. qui falsam. §. j. & l. lege. §. de partu. **ADDITIO.** Dic secundum Bart. quod in d. l. si vtrius. accusabatur mater sola, fiebat tamen

præiudicium partui futuro: sed hic fiebat præiudicium partui iam nato. & est ratio: sicut enim cū mater est minor, quæstio differtur: ita etiam quando est grauida, debet differri: quoniam non potest ita sufficienter defendere. Item ratio: quia magis fauemus partui nascituro, quam iam nato: vt. l. j. §. si ea. s. de ven. in posses. mit.

Licet Participes. contra videbatur: quia auctrice extincta nec ipsi teneri possunt.

Decesserint. hoc est contra nos qui dicimus quod viuente criminoso qui potest criminaliter accusari, potest etiam ciuilitate agi. Alij contra. quod dic vt. C. de fid. instir. l. fi. §. j. & hic etiam in vita mulieris potest exerceri Carbonianum.

præiudicium partui futuro: sed hic fiebat præiudicium partui iam nato. & est ratio: sicut enim cū mater est minor, quæstio differtur: ita etiam quando est grauida, debet differri: quoniam non potest ita sufficienter defendere. Item ratio: quia magis fauemus partui nascituro, quam iam nato: vt. l. j. §. si ea. s. de ven. in posses. mit.

Licet Participes. contra videbatur: quia auctrice extincta nec ipsi teneri possunt.

Decesserint. hoc est contra nos qui dicimus quod viuente criminoso qui potest criminaliter accusari, potest etiam ciuilitate agi. Alij contra. quod dic vt. C. de fid. instir. l. fi. §. j. & hic etiam in vita mulieris potest exerceri Carbonianum.

præiudicium partui futuro: sed hic fiebat præiudicium partui iam nato. & est ratio: sicut enim cū mater est minor, quæstio differtur: ita etiam quando est grauida, debet differri: quoniam non potest ita sufficienter defendere. Item ratio: quia magis fauemus partui nascituro, quam iam nato: vt. l. j. §. si ea. s. de ven. in posses. mit.

a *Cognitio. de statu & de bonis. Accursius.*

Carbonianum.] **CASVS.** Carbonianum edictum est æquiparatum in aliquibus bono. possess. contra tabulas, ut quibus datur illud, detur & istud: licet habeat peti. Carbo. bo. possess. ab intestato. si pater instituit postumum, & negatur filius, potest esse locus huic edicto: Carbo. edictum habet locum ab intestato, non quando scriptus est. Vnum sciat: si mouetur quæstio status & bonorum, differtur ex constitutione. pubes autem non habet beneficium Carbo. edicti si mouetur ei quæstio status & bonorum.

[**CAVSÆ COGNITIO.**] Habuistis, si cui mouetur cōtrouersia q̄ inter liberos defuncti nō sit, causa cognita bono. possess. Carbo. dabo. quid versatur in causæ cognitione? hoc, ut si in euidenti est non esse filium, denegetur ei. si autem certum est, vel dubium est, detur ei. ubi iudicium est pro eo, statim datur: sed summam cognoscitur si est filius. sed versatur aliud, ut si expediat impuberi differri, differatur, aliter non. ergo duæ sunt causæ cognitiones. non expedit differri si habet p̄bationes, vel per quos defendatur. Item si habet obstetricē per quam potest probare filiationē. istud est fauore impuberis introductum, ut non differatur in tempus pubertatis, & ideo si nō expedit ei, non debet differri. [**SIMATER.**] Mater accusatur quod filiū impuberem tēpore partus falso subiecit. fertur sententia contra matrē. obest filio? nō. Sed quid? aliquis faciebat quæstionem status & bonorum differtur? certe sic. Sed quid? decedit testator relicto puero anniculo, & alio qui habet. xiiij. an. & sex mēses. agnati mouēt quæstionem ambobus. nunquid differtur quæstio status ex persona sua qui habet. xiiij. ann. & dimidium? non, sed ex persona impuberis differtur quæstio status in tempus pubertatis: siue impubes possidet bona, siue non. Sed quid? duo sunt impuberes, faciūt adinuicem cōtrouersiam: vnus se dicit filium solum, alter dicit se & alium. ille qui dicit se filium solum, differtur. si autem alter adoleuit, finita est eius quæstio in tempore pubertatis: & non differtur plus. hoc dicit vsque ad. §. si quis liber. Viuianus.

b *Bonorum possessionem.* ut cui illa datur & denegatur, sic fiat de Carboniana bo. poss. vt. §. eo. l. j. §. & generaliter.

c *Intestati.* quia concurrunt cum vnde liberi: vt infra eod. l. de bonis §. huic.

d *In quibusdam.* bene dicit casibus: quia regulariter non habet locum secundum tabu. vt. §. eo. l. j. §. Pomponius.

e *Negetur.* à legitimis esse vetum, scilicet quod sit institutus aliquis postumus, & negatur etiam filius. aliàs non habet locum Carbo. bono. possess. quia de bonis tantum est cōtrouersia: vt. §. eo. l. j. §. si quis filium. Idem in quolibet impubere instituto vt habeat locum Car. bo. poss. si hæc duo negentur. secus si alterū tātum: vt. §. prox. §.

f *Et cum.* dic legata relicta filio vt filio, & heres dicit eum non esse filium. mittetur in possessionem legatorum: & differtur quæstio

in tempus pubertatis differenda cognitio^a est.

Postumo instituto, licet habeat secundum tabulas, potest etiam habere locum hoc edictū. Bartolus.

III. **VLPPIANVS** libro quadragensimo primo ad Edictum.

Carbonianum edictum aptatum est ad contra tabulas bonorum^b possessionem, & intestati: cum & in secundum tabulas in quibusdam^d casibus possit videri necessarium edictū: veluti si paterfamilias ita instituerit, *Postumus heres esto: vel, Postuma heres esto: & negetur* esse verum quod in testamento scriptum est. Et cum^f de fideicommissis vel de legatis quæritur, differri potest causa in tempus pubertatis, id enim diuus Pius Claudio Hadriano rescripsit. Quamuis scripto heredi non promitti bonorum possessionem ex edicto Carboniano certum sit: tamen quæstionem status in tempus pubertatis differri, procul dubio est. Ergo si quidem de parentis bonis simul & de statu cōtrouersia fiat, hoc edictum locum habebit. sin verò tantum status, differreturⁱ quæstio in tempus pubertatis: sed nō ex Carboniano, sed ex constitutionibus. **k** Puberi quamuis minori viginti quinque annis Carbonianum non succurrit: sed si cum esset pubes, quasi impubes obrepserit, bonorumque possessionem accepit, dicendum erit nihil eum egisse. Nam & si impubes esset, mox pubes factus:

status & legatorum, & secundum hoc est mirum quod legatario singulari datur Carbo. etiam facto testamento, secundum P. & quæritur secundum eum, an filius pro his legatis habeat secundum tab. sicut Carbo. quod videtur absurdū. Vel planius dicas postumum missum in poss. ex Carboniano, & legatarios legata petere.

certè differtur: quia speratur petitio hereditatis moueri p̄ legitimos contra filium quādo erit pubes: vt arg. C. de peti. he. red. l. fi. & secundum hoc dic causa scilicet legatorum. & potest, id est debet, & facit infra ea. l. §. si quis liber.

g *Heredi.* impuberi, quæ constat sine negatione scriptum. alioquin contra: vt supra prox. respōso. Azo.

h *Certum sit.* ipse tamen possessionem adipiscitur iure cōmuni sine auxilio Carb. vt. C. de ed. diui Hadria. tol. l. quamuis. & §. quorum bono. l. j. & l. ij. Azo.

i *Differtur quæstio.* sed nūquā fit missio: vt statū §. dixit. Azo. Item & hoc siue agat siue conueniat impubes: vt. §. e. l. §. parui.

k *Ex constitutionibus.* si vero tātū de bonis, nulla fit dilatio: vt. §. e. l. j. §. si quis filiū, & §. e. l. si impubes. §. cum vero. Azo. Item cōtra. §. eo. l. de bonis. §. ita demū. Solu. ibi. Accursius.

l *Possessionis.* petēdæ, nō petitæ: vt. §. eod. l. de bonis. §. post. Vel dic idem & si sit indulta à iudice, dū tamen re ipsa corporaliter non sit tradita. Azo. vt. §. e. l. antepenul.

m *Causæ.* dixit. §. eo. l. j. in princ. in duobus verti causæ cognitionem, & hic de primo, & §. j. proxi. dicitur de alio.

n *Summatim.* imò plenè: vt. C. eo. l. ij. sed exponē vt ibi.

o *Absolutam.* i. sine dubitatione. hoc enim euidēter & c. sic ergo illa regula, dolo facit qui petit

& c. vt. §. de excep. do. l. dolo. habet locum & in possessoriis, & sic est contra infra quorum le. l. j. §. rediguntur. sed dic vt no. in dicta. l. dolo. Item not. de summaria cognitione: vt supra ad exhi. l. ij. §. ibidem. Accursius.

p *Non esse.* quod duobus modis fit: vt supra de his qui sunt sui vel alic. iur. l. filium. §. sed & si sic, & §. sed mihi.

q *Vna.* de qua dixi. §. prox. §.

r *Diligentissimè.* hæc ergo causæ cognitio fit plene, sed. superior semiplene. Azo.

s *Non eandem fidem.* quia fierent infames. Et not. idem si de facto fiant infames: quia minus creditura in tempore redditi testimonij fides testis inspicitur: vt. §. de testi. l. ij. in princ. Vel dic non eadem fide, id est non ita creditur: quia non est verisimile quod de tam longo tempore sic recordentur, sicut de recenti. Accursius.

t *Annum.* i. ventulam. ad quod. §. de testi. l. inuiti, & l. ex eo. Accur.

u *Ancillas.* cautè hic in plurali: supra in singulari dixit: quia in quæstione vnus serui causa ponenda non est: vt infra de quæstio. l. j. §. idem Cornelio. plurium enim seruorum argumenta & indicia aliis præcedentibus sunt necessaria.

x *Veritatem.* etiam contra fratres huius qui negatur filius. quod dic, vt. §. de quæstio. l. extraneo. §. de quæstione. Azo.

† Similis quæstio sum maria habetur i. c. quoniam frequenter §. si vero post tēpus. cū glōf. sup verb. summatim. in prin. extra vt lit. nō cōtesta.

† Hæc verba recitantur in glo. in. c. quoniam frequenter. super verb. subtrahatur. extra vt lit. nō cōtesta.

a *Insinuare.* non est idonea hæc allegatio, cum possent hodie testimonio publicari: vt in authen. de testi. §. & hoc vero iubemus. A colla. vij. idem & in superioribus allegationibus, sed non sic in inferioribus. Azo.

b *Differitur.* hoc concedebat Bul. si filius peteret Carbonia. aliàs etiã si sibi expediret representari, tamen semper in pubertatem differtur: quod Ioan. non placet pro Bul. est. §. eo. l. j. §. quamuis. nam ibi dicit differendam, cum tantum status sit cõtrouersia. non ergo locum habet Carbo. Sed argu. contra eum est ratio huius respon.

c *Admissos.* ideo scilicet quia non satisfidatur: vt. §. e. l. j. §. j. Azo.

d *Hereditate.* & de statu. aliter enim locum non habet: vt. §. eod. l. j. §. si quis filium.

e *Moliri.* repete, posse illos missos. & sic vel est ibi copula, & nouare &c. vel punctum loco copulæ.

f *Experiri.* id est defendere. sic. j. de regu. iur. l. sæpe. §. sed sciētibus. vel dic agendo: vt infra eo. §. parui. & secundum primam no. cogi aduersarios agere ad tempus. sic. c. de inge. ma. l. diffamari. Azo.

g *Quod pro ipsis.* nam quod fauore &c. vt. C. de leg. & conl. quod fauore. & facit. §. de li. cau. l. diui. in prin.

h *Obtinuerit.* idem & si succubisset. Azo.

i *Quæstio.* contra impuberem, sed contra matrem de adulterio non tam facile. argu. j. de accu. l. si cui. §. eisdem. hic autem videbatur cõtra: quia absoluta adultera, & adulter videtur absolutus: vt. j. de adul. l. denuntiasse. §. quæritur. & facit. §. eo. l. j. in fi.

k *si is.* natus de secundo matrimonio.

l *Filio.* nato ex primo matrimonio, & eodem patre: licet non eadem matre. Accur.

m *Mater.* eius. f. filij secundi matrimonij.

n *Impuberi.* superstiti.

o *Quam.* cõtrouersia.

p *Eum filium.* scilicet superstitem.

q *Suo, an hereditario.* sic. §. ad Trebel. l. si res. in fi. Sed argu. contra in eo. titu. si patroni. §. qui fideicommissariam. ij. respon. & l. facta. §. si cum suspecta.

r *Negat.* aliàs nõ negat, hunc scilicet superstitem filium defuncti: sed etiã dicit de suo. & deinde nec idem superstes negat filium suum fratrem: sed dicit matrem nõ debere succedere. & hoc colligitur ibi, non enim, &c. Alij nõ habent non: & tunc dic secundum H. mater negat superstitem filium, scilicet solum filium: quia & suum similiter dicit: nec superstes negat. sed & si negaret superstes, idẽ, vt cesseret Carb. quia non patitur sed facit cõtrouersiam superstes: vt. j. ea. l. §. quod si ille. Accursus.

s *Paternis.* melior ratio: quia tantum de bonis & non de statu fit

cõtrouersia: vt. §. eo. l. si quis filium. Azo. & facit. j. eo. l. si impubes. §. si pupillus.

t *Alterius quoque.* sic. §. quæ res pig. oblig. poss. l. Aristo. & quemadmodum. ser. amitt. l. si cõmunem. & §. de vent. in poss. mit. l. antepe. Sed contra. j. e. l. Titia. sed dic vt. j. eo. l. si impubes. §. si mater.

u *Parui refert.* quantum ad differendam quæstionem status. nam utrobique differtur. Accur.

x *Patitur.* possessionis. Azo.

y *Status.* s. tantum, vel status & bonorum si velit in possessionem mitti.

z *Patitur.* not. patitur. secus enim si alij faciat: vt. j. ea. l. §. quod si ille.

a *Differitur.* quæstio status. sed possessionem vel retinet vel adipiscitur: vt. §. de inoffi. testi. l. qui de inofficio. Itẽ hæc vera sunt si agatur possessorio. si autẽ petitorio: distinguitur an agatur, & non differtur. an cõueniatur: & tunc sic, etiã si proprij status cõtrouersiam patitur: vt. j. eo. §. missum.

b *si duo.* ad euentiam huius. §. dic q. ille solus vel ille omnis impubes qui patitur cõtrouersiam status sui proprij, possit postulare differri quæstionem status. ille autẽ impubes qui facit alteri impuberi de statu eius impuberis quẽ cõuenit cõtrouersiam, nunquam potest postulare.

c *Ad petitionem impuberis inferentis causam status non debet in tempus pubertatis differri: sed ad petitionem impuberis patitis.* Bartolus.

Si duo impuberes inuicem faciant status cõtrouersiam: interest vtrum quisque se solum filium dicat, an & se. Nam si se solum dicat filium, dicendum est debere cõtrouersiam ad vtriusque pubertatem differre, siue petitor siue possessor sit. Si verò alter se solum, alter & se dicat: is quidem ille adoleuerit qui se solum dicat, adhuc differtur cõtrouersia propter pueritiam eius qui & se dicit: sed de parte, non de toto. de parte enim vtriusque nec litigatur. Quod si ille adoleuerit qui & se dicit, ille impubes sit qui se solum dicit: non differtur cõtrouersia. nec enim patitur impubes status cõtrouersiam, sed facit, cum hic pubes & se dicat, illum non neget filium. Si quis liber & heres esse iussus, status

quisquam eorum: & sic quilibet de altero negat.

e *Possessor sit.* scilicet quilibet eorum de quo quæris.

f *Et se.* scilicet & alium. Azo.

g *Status.* scilicet de filiatione.

h *Facit.* s. de statu alterius cõtrouersiam agendo, vel excipiendo de possessorio vel petitorio. Accursus.

i *si quis liber.* CASVS. Pater familias seruum suum iussit liberum & heredem esse: postea iste seruus facit impuberi status cõtrouersiam, cum iste impubes dicatur patris testamentum sui agnatione rupisse. nunquid iudicia libertatis & hereditatis sunt differenda? Et respon. quod sic. Viuianus.

j *Iussus.* aliquis maior.

k *An se.* s. & alium.

l *Dicat filium.* scilicet se

quisquam eorum: & sic quilibet de altero negat.

m *Possessor sit.* scilicet quilibet eorum de quo quæris.

n *Et se.* scilicet & alium. Azo.

o *Status.* scilicet de filiatione.

p *Facit.* s. de statu alterius cõtrouersiam agendo, vel excipiendo de possessorio vel petitorio. Accursus.

q *si quis liber.* CASVS. Pater familias seruum suum iussit liberum & heredem esse: postea iste seruus facit impuberi status cõtrouersiam, cum iste impubes dicatur patris testamentum sui agnatione rupisse. nunquid iudicia libertatis & hereditatis sunt differenda? Et respon. quod sic. Viuianus.

r *Iussus.* aliquis maior.

*Vide Ant. Aug. li. i. c. 3.

*differri.

*si quidem.

*vtriusque hic litig.

*& illum.

a Status controuersiam. quia seruū esse dicat : agit ergo institutus peti. here. & filius dicit testamentum ruptum. institutus replicat filium esse seruū. secus autem si ipse pupillus ageret petitorio contra institutum, quia tunc non differtur. sic infra eo. §. missum, & C. de ordi. iudi. l. j. & est ratio, quia primo casu retinet, secundo alij extraneo omnia auferri vult.

b Pendētes. id est si quis dicat ex testamento se esse liberū. ad quod. C. de peti. hered. l. fin. & s. de peti. here. l. si quis liber. in fin.

Cum extaret.] **CASVS.** Testator decessit intestatus relicto filio impubere. iste filius agit contra debitores. creditores dicunt ipsi, tu non es filius defuncti, non succedis ei ab intestato: sed agnati. nunquid debet petere Carbo. bon. possessi. sic: sed habet necesse cauere agnato. Viuianus.

c Pertinere. scilicet dicunt. Azo.

Missum autem.] **CASVS.** Impubes cui mouetur quæstio status & bonorum, petiit Carbo. bon. poss. & missus fuit. ipse vult agere peti. here. contra eum qui mouet quæstionem status: vel res singulas petere. nunquid potest facere? non: sed sufficit ei differre quæstionem in tēpus pubertatis. Et iste. §. est cum tali distinctione intelligendus. aut expedit impuberi differri quæstionem in tempus pubertatis: tunc non agit, nec conuenitur, siue sit petitor, vel possessor. s. ea. l. §. puberi. & in seq. §. aut expedit ei nō differri: tūc potest experiri contra debitores hereditarios.

Hæc autem pos. c.] si filius vult petere intra annū extraordinariā & ordinariā, cedit ei tempus ex quo sciuit aditā. ex quo mouetur quæstio status & bonorū, cum pater moritur, videtur incipere annus currere. sic ergo petiit filius duas Carb. bo. pos. Vnum sciatis, ad Carb. non admittetur nisi caueat de bonis restituendis si apparuerit non esse filiū. h. d. cum. l. seq. & cum prin alterius. Viuianus.

d Edictum. vt fiat missio. Accursius.

e Cautio. cum fideiussore: vt. C. eo. l. j. & fiet seruo publico: vt. j. rem pup. sal. fo. l. ij. Accursius.

f Constituire. videtur ergo quod prima a missio non faciat eum possessorem, sicut nec in damno infecto: nec etiam illa quæ sit de ventre, vel causa rei seruandæ: vt infra de dam. infec. si finita. §. Iulianus. & de acquir. pos. l. iij. in fi. sed debeat secundum decretum interponi, vt hic innuit. Sed dico cōtra, scilicet quod statim etiam possidet si fuit re ipsa facta missio. & aliud in damno infecto: quia ibi speratur dominium vel satisfactio: hic autem etiam inuito aduersario admittitur impubes satisfactans. Item & aliud in muliere & similibus: quia hic semper dicitur: datur ei Car. bo. pos. vel accipit bo. pos. vt. s. eo. §. duæ. in h. & §. causæ. sed in prædictis dicitur, mittitur in possessionem: & taliter possessio non quæritur: vt. j. de acquir. pos. l. si quis autem. §. j. & pro hoc quod iste possideat, est. j. l. pen. & s. de inoffi. testa. l. qui de inofficioso, quod ergo hic dicit, student prætores constituere possessorem, dic. i. possessorem constitutum tueri: arg. j. de verb. signi. l. lege. Vel dic quando est missus verbo iudicis tantum, constituetur possessor vt adipiscatur poss. contra extraneos: vt. j. eod. l. quæritur. & est vniuersalis. sed qua actione? Respon. in factum, quæ oritur ex hoc edicto, sicut ex

quolibet alio: vt. j. ne vis fiat ei. l. pen. §. cum prætor. & veniunt corporalia tantum: arg. j. quorum bo. l. ij.

g Aut hereditatem. quando verbo tantū erat missus. vt enim agnoscens quamlibet aliā bono. possel. vel etiam vnde liberi, vel etiam vnde agnati, statim potest agere peti. hered. bonorum poss. vt. s. de

bono. pos. here. pe. l. j. ita iste putabat. sed non est ita: quia aliæ tribuit ius in proprietate: hæc in possessione tantum, vt hic dicitur. vel si de facto erat missus, petet res aliquas quas non habet, peti. here. vel rei vindi. quasi heres, vel quasi ha beat ius in proprietate: hoc non potest. Sed cōtra. j. e. l. pe. Sol. ibi. Acc. **h** Exceptione. scilicet in factum: quia præiudicium hereditari fieri nō debet: vt. j. de except. l. si post. & s. de peti. hered. l. diuus. Sed nōne hodie contra: vt. C. de peti. here. l. fin? Respon. non: quia hic agere vult heres ad suum commodum, & alterius præiudicium qui moturus est litem: ibi vero cōuenitur. Item contra supra eo. §. parui. dic vt ibi.

i Iudicari possit. vt. C. de ordi. iudi. l. j. cōtra. Sol. ibi. Accursius.

k Ex liberis. id est dicere, si ipse vult vindicare res, dicat se heredem: vel quia sit de liberis vel alius.

l Heres sit. f. vt petat.

m Præsumptio Carbonianæ. id est filiationis summam cognita: vt. s. eo. §. summam. propter quod datur Carbo. bono. pos. Azo.

n Iniuriam. scilicet de reb. amittendis. si enim petitorium proponeretur, & propter præsumptionem qualem

† Quidā putant hoc loco negationem expungendam. & perperam.

cēfimoquarto Digestorū scribit, exceptione h eum summouendū. contentus enim esse debet hac prærogatiua, quod possessorem eum prætor tātisper constituerit. Si igitur vult hereditatē aut singulas res petere: petat, inquit, directa actione quasi heres: vt ea petitiōe iudicari possit, an quasi ex liberis k heres sit: l ne præsumptio Carbonianæ m bonorū possessionis iniuriā n aduersariis afferat. quæ sententia habet rationem & æquitatē. Hæc autem possessio intra annū datur, sicuti ordinariæ quoq; quæ liberis datur, o intra annū datur. sed oportebit hunc qui se filium dicit, nō solum Carbonianā p bonorum possessionē accipere, verū etiam ordinariā q agnoscere. Currunt autem tēpora ad vtrāque bonorum possessionē separatim. Ordinariæ r quidem ex quo patrem suum decessisse sit, s & facultatem t bonorum possessionis petendæ habuit: Carbonianæ vero ex eo tempore ex quo controuersiam sibi fieri cognouit.

IIII. IULIANVS libro vicensimo quarto Digestorum.

I Deo si ex prima parte u edicti bonorum possessionem non t petierit: aliās poterit ex sequenti r parte edicti ad exēplum Carboniani y accipere bonorū possessionē: z aliās nō poterit. Nam

res possessori auferretur, in perpetuum ius possidentium esset sopitum: vt. C. vt lite. pen. l. qui licitam. & ne inde iniuriarum & c. vt C. vnde vi. l. meminerint.

o Liberis dantur. ex quolibet capite: vt infra quis or. in bono. poss. fer. l. si coheredi. §. fina. Accursius.

p Carbonianam. hoc cum tantū bonorum sit controuersia, secundū Ro. Sed certè hoc falsum est: quia tunc non daretur: vt supra eo. l. j. §. si quis filium. quod hic procedit. Azo.

q Ordinariam. scilicet vnde liberi, vel vnde cognati, vel aliam quæ ei defertur. & hoc si voluerit actiones intentare. & ideo dicit, oportebit: quia bene hæc sine ordinaria competit: vt infra eo. l. si impubes. §. si licet actiones non exercent. Accursius.

r Ordinariæ. sic dicta, quia tribuit ius in proprietate. hæc autem tantum in possessione retinenda: vt. j. ne vis fiat ei. l. pe. §. pen. & §. si.

s Scit. & sic factum: vt supra de iur. & fac. igno. l. j.

t Facultatem. quod dic vt supra de bono. pos. l. in bonorum. & continua. l. seq.

u I Deo. Ex prima parte. dicunt quidam contra tabu. quia præcedit illam quæ datur secundum tabu. vt. j. de secun. tabu. l. ij. aliās incipit, æquissimum. tu dic vel illam contra tab. vel vnde liberi: vel aliam ordinariam ei competentem: quæ dicuntur competere ex prima parte: quia frequenter currit ei ante tempus quàm Carbo. vt statim patebit.

x Sequenti. scilicet Carboniani.

y Carboniani. b veteris & solennis, quæ solēnitas hodie est sublata: vt insti. de interd. §. fina.

z Bonorum possessionem. Carbonianam.

b) Carboniani edicti materia, vnde, à quo, & quādo procedat: supple in Spe. de. i. & 2. decre. §. 3. vers. hoc autē. & in §. 10. vers. ad quem.

a Mortem. scilicet statim.

b videbitur. & ideo nō petetur Carboniana finito tēpore primæ.

c Acceperat. id est accipere poterat. nec enim accepit: vt in princip. huius. l.

d Quam. scilicet Carbonianam.

e Vtetur. i. vt poterit. f.

act. in factum, quæ vniuersalis est ad corporalia solūmodo: vt. j. quorū bo. l. ij. Vel dic actionibus in factū, quæ defuncto cōpetebant pro possessionibus singularum rerum adipiscēdis, puta vti poss. & vnde vi. ex quibus & similibus datur in factū. has enim non prohibentur intēdere, cū ex hoc nulla fiat iniuria reo: vt. s. l. prox. §. misū. Azo. Vel dic, vtetur quando erit pubes, vel liquebat eū heredē: vt. j. statim colligitur. q. d. nō currunt tēpora actionum: vt. s. de inoffi. testa. l. qui de iofficio. an autē alias actiones possit intēdere: videtur q̄ non: vt. d. §. misū. ecōtra q̄ sic: vt. j. eo. l. pe. vbi dices.

In vulg. edi. est. l. Sed est.

f Inducatum fuerit. in petitione hereditatis: dum ipse agit vel cōcunetur quasi non sit filius.

g Denegabuntur. ipso iure. sic. s. de arbi. l. si cum dies. §. si quis.

h Actiones. omnes etiā possessoria.

i Ed si.] CASVS. In

§. si impubes. vsque in fi. dicitur, si impubes petit bonorū possessionē, & non cauet, vel nō defenditur, denegantur hereditaria actiones: & aduersarius erit simul in poss. & dabitur curator bonis. Vnum sciatis vbi impubes non satisfat, curator debet alienare res tēpore perituras, & à debitoribus exigere, qui tempore liberatur. Sed nunquid impubes debet vsci ex illis bonis? Sic, siue prætor decreuit, siue nō. ecce, si mulier mittitur in poss. vtrius causa, debet prouidere isti impuberi. Et vnū sciatis, si impubes satisfat, aduersarius nō mittitur in possessionem cum eo. Viu.

i Caueat. accipe, is cui &c secus in extraneo

qui nō admittitur in poss. nisi pupillo non cauet: vt. j. §. quoties. & est hæc ratio, ne quod vni datur, alteri denegetur: vt. C. qui po. in pig. ha. l. fi. §. exceptio. & fa. s. eo. l. j. §. j.

k Si impubes non defendatur. cum possideat.

l Aduersarius. qui non est ex liberis.

m Exerceat. tempore perituras. alias non: vt. s. de ven. in poss. mit. l. j. §. item si periculum. & de admi. tut. l. inter. & j. §. prox. ibi, aduersarius autem &c.

n Aduersus curatorem. in solidum: vt. j. de cura. bo. dam. l. si plures. & dic actiones non hereditarias: tunc enim fieret præiudicium peti. here. sed actiones ei competētes ex aliquo contractu quem ha-

si confestim post patris mortē controuersia ei facta fuerit, an inter liberos bonorum possessionem accipere possit, simul ad vtriusque edicti causam annucessisse videbitur. **b** Si verò interposito tempore scierit controuersiam sibi moueri, poterit etiam finito tempore intra quod ex prima parte bonorum possessionem acceperat, **c** ex sequenti bonorum possessionem petere: quam **d** cum acceperit, perpetuo possessoris actionibus vtetur. **c** Sed si post pubertatem contra eum iudicatum fuerit, **f** denegabuntur **e** ei actiones. **h**

Hic incipit exponere tertium caput edicti de satisfatione. Bartolus.

v. VLPIANVS libro quadragensimo primo ad Edictum.

S Ed si is qui controuersiam impuberi facit, ex liberis sit: eueniet vt siue caueat **i** hic cui status sit controuersia, siue non caueat: attamen simul sit in possessionem. Si impubes non defendatur, **k** idcircoque missus sit in possessionem etiam aduersarius **l** eius: actiones hereditarias quis exercebit? & Iulianus ait libro vicensimo quarto Digestorum, curatorem constitui debere, qui omnia curet, actiones exerceat. **m** Deniq; scribit etiam eum qui cum impubere missus est in possessionem, actiones posse aduersus curatorem **n** intendere: nec esse prohibendum. nullum enim per hoc præiudicium hereditati fieri. nam & aduersus ipsum pupillum si satisfat, **o** rectè experiretur. Quotiens impubes satis **p** non dat, mittitur in possessionem aduersarius eius, siue satisfat, **q** siue nō det. si velit aduersarius committi sibi administrationem: satisfat debet **r** pupillo. cæterum si satis non det, **s** debet curator cōstitui per quem bona admini-

buerit cum defuncto. & tunc fit præiudicium hereditati: quia sibi. **A** sed hoc conceditur: quia suo iuri & fauori licet ei renuntiare: vt. C. de pac. l. penult.

o si satisfat differ. si, pro quamuis. Azo.

p satis non dat. in casu: & si satisfat, mittitur aduersarius, puta si est de liberis: vt. s. eo. l. j. in princip.

strentur. Aduersarius autem si satisfat dedit: res quæ tempore periturae aut deteriores futurae sint, distrahere debet: item à debitoribus qui tempore liberabuntur, exigere **r** debet: cætera **u** cum pupillo possidebit. An autem vscendi causa deminuere possit is qui ex Carboniano missus **x** est, videamus. Et si quidem satis impubes dedit, siue decreuit præses, siue non: deminuet vscendi causa, & hoc minus restituet hereditatis petitori. quod si satisfat non potuit, & aliter alere se videtur non posse: **y** deminuendi causa vsque ad id quod alimentis eius necessarium est, mittendus est. **z** Nec mirum debet videri, hereditatem propter alimenta minui eius quem fortasse iudicabitur filium non esse: cum omnium **a** edictis venter in possessionem mittatur, & alimenta mulieri præstentur propter eum qui potest non nasci: maiorque cura debeat adhiberi ne fame pereat filius, quàm ne minor **b** hereditas ad petiorem perueniat, si apparuit filium non esse. Maxime **c** autem puto, si missus fuerit in possessionem aduersarius, desiderandum à prætore ne instrumenta in possessionem suam redigat. Cæterum decipietur pupillus dum vel instruitur aduersarius eius, vel etiam interciperet **d** ea potest. Cum autem in satisfatione & pupillus & aduersarius eius cessant: curator constituendus est qui bona **e** administret, & quandoque ei qui iudicio vicerit, restituat. Quid tamen si tutores pupilli velint administrare? Non erunt audiendi, nisi satisfat dederint nomine pupilli, aut curatores quoque iidem ipsi sint constituti.

vi. PAVLVS libro quadragensimo primo ad Edictum.

D E bonis **f** matris an decretum interponendū sit, quæ-

in poss. mit. l. j. §. mulier. Azo. & facit. s. vt le. no. ca. l. postquam. §. sed si nec. Accursius.

D E bonis matris.] CASVS Carbon. bo. poss. vindicat sibi locū in bonis patris, in bonis matris non. verum si mouetur quæstio status, debet differri in tēpus pubertatis: licet nō ex Carb. edi. & de bonis fraternalis mouetur. Et vnū sciatis, si quis facit pupillo cōtrouersia, debet esse simul in poss. si nō satisfat. sicut pupillo præstatur alimēta, ita alia necessaria. sed si filius mittitur in poss. & queritur de bonis & statu suo, non nocet, sed adueniente pubertate ipse solus erit in poss. si satisfat dedit. Viuianus.

t De bonis. & statu sui simul. f. an sit defunctæ filius, & quod dicitur ma-

de liberis: vt. s. eo. l. j. in princip.

q satisfat. f. pupillus, & sic aduersarius nō esset in possessione.

r Satisfat debet. vt instit. de satisfat. tut. §. j.

s Non det. aduersarius. & hoc quo ad missionem: sed quo ad administrationem nō habet nisi satisfat: vt. s. prox. §. & si velit &c.

t Exigere. sic. s. de ventre in poss. mit. l. j. §. item si periculum.

u Cætera. quidam habent, cæterum cum pupillus possideat an vscendi &c. & est versus ibi, cæterum. & non ibi, an autem. & deficit autem. & dic, cæterum, id est nisi satisfat, cum pupillo possideat, scilicet tantum. q. d. nō vendet. & erit. §. an autem. vel dic, cæterum &c. quasi dicat, licet vendat præstita satisfat. tamē omnia cū pupillo &c. & secūdū primos est, pupillus. & secundum alios, pupillo. & est. §. an autem. Accursius.

x Missus. f. pupillus. Ac.

y Non posse. sed superiori etiam si alium de possit ali. & facit. j. in. l. prox. §. nō solum. & C. de or. cog. l. fina. §. q̄ si egi. & s. de vent. in poss. mit. l. extraneo.

z Mittendus est. f. filius: alius autem nō: vt. s. de ven. in poss. mit. l. vbi cunque. §. interdum.

a Omnium. prætorum. & probat per simile, & expone hæc verba vt. s. de ven. in poss. mit. l. fi.

b Ne minor. vt. s. de v. in poss. mit. l. j. §. ij.

c Maxime. i. præcipue.

d Intercipere. sic in auth. vt hi qui ob. res mino. colla. vj. §. j. & C. de Lat. li. tol. §. sed nec furandi.

e Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

f Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

g Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

h Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

i Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

j Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

k Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

l Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

m Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

n Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

o Qui bona. pupillo, ppter alimenta remanente in possessione, vel alimentis à curatore administratis: vt. s. de ven.

† Et lucratur fructus quos vscendi causa cōsumit. & facit gl. fi. post med. in. c. cōtingit. ibi, si militer cum impubes. extra de dolo & cont.

cit matris, idem si de bonis cuiuscunque sui agnati vel cognati conueniretur, dummodo status fieret quaestio: vt. s. de ven. in posses. mit. vbi cunque. §. interdum. secus si ageret: vt. s. e. l. iij. §. missum. & j. eo. l. si impubes. §. si pupillus. Azo.

a Decretum. iudicis: vt. l. in bonis fiat missio ex Carbon. edic. & differatur quaestio status & bonorum: quia dicitur defunctæ filius non esse.

b Quidam non est. vt. s. eo. l. j. §. non tantum.

c Danda. ex constitutionibus: vt. s. eo. l. iij. §. quamuis. vel interpretatione prudentū. s. Pauli & aliorum, vt hic, & supra de ven. in pos. mit. l. vbi cunque. §. j.

d Negotium. i. quaestio nem status: quia dicitur non filius defunctæ, & de bonis per cōsequen tiam nam si de bonis rā rum fieret quaestio, non differretur: vt. s. e. l. j. §. si quis. Azo.

e Differendas. ex constitutionib: vt modo not. & dic quod volens succedere patri negatur filius. idē de matre: quia negatur filius. idē de fra tre: quia vult succedere fratri, & negatur frater. sed si simul agat cū fiat missio i patēnis ex Carbonia. an & in aliis. l. ma ternis & fraternis: quod videtur occasioe pater norum: argu. infra de vi & vi ar. l. j. §. si fundus. & j. eod. l. si impubes. §. sed & si pupillus. Sed di co contra: quia alia est ratio in vna q̄ in aliis. Vnde dicitur, secretorū secreta debet esse ratio: vt. C. de do. inter vir. & vxor. l. si maritus. nā potest esse filius Titij, & non Bertæ vxoris: & e contra. sed secus in bonis liberti: quia si filius defuncti est, ergo eius li bertis succedere debet: vt. d. §. si pupillus. secundum. Azo.

f Ab intestato. contra. s. eo. l. j. §. & generaliter. Sed illa regula locū habet factō testamēto: sed tamen fallit quādoque, vt ibi dixi. hic loquitur non factō testamento: & j. si tab. te. nul. ex. l. j. §. sed & si ex Carbo. & facit. j. quis or. in bono. poss. ser. l. si coheredes. §. si. & s. de ven. in poss. mit. l. fina.

g Partibus. scilicet vna qua & c.

h Hereditatis. paternæ vel alterius ascendētis per lineam masculinam: vt. s. eo. l. j. §. non tantum.

i Bonorum. s. paternorum. nam si pro aliis bonis, licet stipulatus sit, quaestio cessat Carbo. vt. j. l. prox. §. si pupillus.

k Explicandum. hoc ex Carbo. secus ex constitutionibus: vt. s. eo. l. iij. §. quamuis. vel dic si expedit pupillo non differri: vt. s. e. l. iij. §. duæ. Alij quod hic in causa liberali, ibi in filiatione est quaestio: quod non placet: vt. s. eo. l. j. §. sed & si quis non tantum.

l Debeat. nisi sit ex liberis: vt. s. eo. sed si is. in prin.

m De bonis. nisi in casu: vt. s. vt in pos. lega. l. penul.

n Non solum alimenta. vt. s. eo. l. sed si is. §. an autem. & facit. s. de ad minist. tuto. l. cum plures. §. j. Accursius.

o Offerente. quid si neuter caueat? Respon. vt supra. eo. l. sed & si is. §. quoties. & §. cum autem. & supra vt leg. no. ca. l. postquam. §.

sed si nec Item facit infra eo. l. postquam. §. imperator. in prin. & j. eo. l. antepe. Accursius.

S I impubes.] C A S V S. Mortuo patre si impubes negatur recte adoptatus; & ideo fit controuersia hereditatis paternæ, adhuc Carbon. edic. putō dari. Quid si fortē cum fit controuersia ei de

est. quod si nunc non caueat; possessio transfertur aduersario fati offerente, perinde atque si nunc primū ab eo peteretur hereditas.

VII. IULIANVS libro vicesimo quarto Digestorum.

S I impubes negetur iure adoptatus, & ideo paternæ hereditatis ei controuersia fiat: non erit iniquum, simile Carboniano decretum interponi. Item si impubes in adoptionem datus esse dicatur, & ideo negetur naturalis patris hereditas ad eum pertinet: quia & hoc casu quaeritur an iure filij hereditatem obtinere possit, locus erit Carboniano edicto. Cū verō proponitur exheredatus esse, non est necessarium controuersiam pubertatis differri: quia non de ipsius filij, sed de testamenti iure quaeritur. Si mater eius cui & de libertate & de hereditate paterna controuersia sit, in quaestione libertatis vocatur: iudicium de matre non semper in tempus pubertatis differendum erit. nam & ipsi qui subiectus esse dicitur, ex causa representari solet. Quotiens Carbonianum decretum interponitur: eodem loco rem haberi oportet, quō esset si nulla controuersia fieret ei qui bonorum possessionem acceperit. Cum autem ex duobus fratribus ex hoc decreto missis, alter pro parte sua paternam hereditatem non defendit: compellitur alter totam defendere, aut vniuersa creditōribus credere. Interdum etiam exheredatus filius ex Carboniano decreto bonorum pos-

statu, deliberat esse heres vel non mater pro eo: differtur in tempus pubertatis si ei expediat. vbi vnum sciatis: vbi petitur Carb. bonorum poss. si nulla controuersia moueatur, planū est. Quid si duo erant fratres: quid si filius est exheredatus? non habet Carbo. bono. posses. sed interdum accipiet, scilicet si non petit contra tab. Sed quid erit? pupillus erat in posses. bo. liberti paterni. ille negat filium paternū, hic non habet Car. edi. numquid ipse pupillus ex Carbo. edict. cum scripto herede qui petit secundum tabul. simul mittetur in poss? & certe qui est institutus, petet secundum tab. iste succedet ab intestato. vnde non admit tetur ad ordinariam, sed extraordinariā, scilicet in tempus pubertatis.

P Paternæ. adoptiue.

Q simile. quid est quod dicit simile?

R Pertinere. quod verum est si ita est: vt instituitur de hered. ab intesta. §. at hi. & §. eadem. & supra de contra tabul. l. si emancipatus. §. fina. nisi in casu: vt supra de contra tabulas l. iij. §. idemque est. sed ipse negat se in adoptionem datū. Accursius.

S Carboniano. vtili non directo, cūm conset filium: vt. j. eo. l. decessit.

T De iure. sit inofficiosum, vel non vt supra de inoffic. testa. l. filio. in fi. & facit in eo. tit. l. qui de inofficioso. & s. l. j. §. Pomponius. Sed

quid est quod dicit de iure testamenti & c. Accursius.

U Non semper. imō nunquam: vt. s. e. l. j. §. fina. & hoc maximē quia p̄tores fauent libertatibus: vt. s. de ali. iu. mu. l. quia. §. j. nec ob. s. e. l. iij. §. ibidem. quia verisimilius est matrem maiorem xxv. an. causam suam defenduram, vt hic: quā minorem, vt ibi. Aliquando tamen differtur causa liberalis: puta si ex testamento vindicetur quod dicitur impubes rupisse: vt. s. e. l. iij. §. si quis liber. Azo.

X Nam. argumentatur quasi non debeat plus concedi matri quā ipsi filio. quod tamen quandoque fallit: vt. j. de solu. l. Modestinus. facit. j. eo. l. Titia.

Y Solet. si expediat: vt. s. eo. l. iij. §. duæ.

Z Loco. quia eodem modo fit missio, & differtur quaestio ad pubertatem. fit ergo hæc fictio ad commodum impuberis, non ad incommo dum: quia si idem omnino esset, non daretur ei Carbo. cū a tempore controuersie competat: vt. s. e. l. iij. in fi. Nam non refert quid ex æquipollentibus dixerit. sic. s. de condit. & demon. l. non nunquam. Azo. sic ergo non est omnino simile.

a Totam. cur non pro parte: vt ar. s. communi diui. l. si quis putans,

Inconstantia
repellenda
est.

§. si damni? Respon. quia inspicitur persona defuncti cum quo contractum est: vt. §. qui. ex cau. in pos. l. apud Iulianum. & §. de exer. l. j. in fi. & l. ij. nec mirum: quia & sic est alibi. vt. §. si ex noxa. cau. aga. l. si cum vnus. & de pecul. l. si noxali. §. si. & l. ancillarum. §. fin. inconstantia enim repellitur: vt. §. de procu. l. in causae. & facit. §. de acqui. here. l. cum hereditate. & §. de procur. l. omnium.

a Si non contra tabulas. quid est quod dicit, si nō cōtra tabu. sed ab intestato, cum neutrū possit petere exheredat^o: vt. §. de contra tab. l. si post mortem. §. fin. & §. vnde lib. l. ij. in princ. Ad primū dico quod nō fuit rite exheredatus. vnde nō obstat quo minus detur contra tab. vt. §. de cōtra tab. l. non putauit. §. non quauis. puta sub conditione: vt. §. de lib. & postu. l. iij. §. pure. Ad secundum dic, quod fuit in potestate filius iste: & cum non rite exheredatus est, tāquam prateritus dicit nullum, & venit per vnde liberi: vt. §. de libe. & postu. l. fi. Alij dicunt rite exheredatū, sed errore admissum ab intestato per vnde liberi: vt supra de colla. do. l. filius.

b Tales esse. vt quia sub cōditione exheredauit: vel quia nō fuerunt ibi vij. testes. & facit supra ead. l. §. cum autem. & l. j. §. Pomponius.

c Peter. per vnde liberi: vt institui. de bo. poss. §. cumque. Accursius.

d Nulla. melius dixisset: quia agit, & non conuenitur. si enim cōueniretur, licet de paternis bonis non fieret ei controuersia, tamen differretur quæstio status in tēpus pubertatis, non tamē ex Carbo. vt supra eo. l. iij. §. quamuis. & §. missum.

& vt hic dicitur. Azo. & §. l. proximi. in princ. & facit. §. eo. l. cum sine. in fi. & §. eod. l. iij. §. plane si mater.

e Hæc quoque. No. vnum propter aliud: vt & no. §. l. proximi. §. plane si de paternis. Accursius.

f Quæstio. hic dicit impuberi dari Carbo. & nihilo minus in tribus casibus scripto heredi dari secundum tab. Primus est, si impubes vere non fuerit de filiis: licet prætor dando Carbo. qualitercunque habita modica præsumptione pro puero, præsumperit eū filium nam cum iste nō sit filius, etiam si petat bo. pos. cōtra tab. & Carb. quæ datur eidē: vt. §. eo. l. j. §. & generaliter. tamen non impedit scriptum heredem petere secundū tab. vt pote cū datio. bo. pos. contra tab. ipso iure sit nulla: vt. §. de præstā. l. filium. §. si quis contra tab. Item & in alio casu non impedit. s. cū vere filius est: sed non accipit bo. poss. contra tabu. vt pote tempore exclusus vel aliter. si enim eam petere secundum tab. locum non haberet. §. titu. j. l. ij. §. expectandi. Item in tertio casu non impedit. s. quādo vere est filius, & non petiit contra tab. pura tēpore exclusus, & cum posset ab intestato petere vnde liberi, dicendo nullum, quia filius in potestate est præteritus, non petiit. Nam scripti heredes possunt petere secundum tab. quasi voluntate filij teneat interim testamentum: vt. §. de iniust. testa. l. filio. licet postea filius possit restitui. si vero filius præteritus pereret vnde liberi, quia diceret nullum: tunc nec adiri ex testamento, nec secundum tab. peti potest: vt. §. tit. j. l. hi demum. & §. de bo. pos. l. non est. §. vbiunque. & ita ob id ipsum quod non petiit impubes vnde liberi, petiit scriptus heres secundum tab. &

seffionem accipiet, si non contra tabulas^a petit bonorum possessionem, sed ab intestato vnde liberi: quia neget tabulas testamenti patris tales esse, ^b vt secundum eas bonorum possessio dari possit, & dicatur non esse filius. Si pupillus liberti paterni bonorum possessionem petet, ^c negaretur autem filius patroni esse: quia de paternis bonis nulla ^d controuersia ei fieret, differendum hoc iudicium non est. Si verò post interpositum Carbonianum decretum hæc quoque ^e controuersia moueretur, hoc iudicium in id tempus differri debet. Quæsitum ^f est an simul & pupillus ex Carboniano, & scripti heredes secundum tabulas bonorum possessionem haberent. Respondi, si filius non ^{*} esset, aut non accepisset contra tabulas vel ab intestato bonorum possessionem: simul & ipsum ex Carboniano, & scriptos heredes secundum tabulas habituros bonorum possessionem. ^g

VIII. AFRICANVS libro quarto Quæstionum.

Decessit quem ego filium meum, & in mea potestate esse dico. existit impubes qui eū patremfamilias, & ad se hereditatem pertinere dicat. Decretum ^h necessarium esse respondit. Item emancipatus decessit intestato, superstiti filio impubere, qui se ei suum esse dicit.

A bene potest esse quod impubes non petiit contra tab. tempore exclusus: quia eam sibi competere sciebat, sed nesciebat de bo. pos. vnde liberi, nec copiam habebat consulendi peritiores: vt. §. de bo. pos. l. in bonorum. sed cum Car. datur vbi cōtra tab. & vbi cōtra tabu. datur, sed secundum tab. denegatur: ergo vbi est Carbo. cessat secundū tab. Sed respō. licet detur vbi illa, nō tamē sequitur, ergo habet eundem effectum. nam vna tribuit ius in proprietate, altera non.

ego contendo ante emancipationem conceptum, atque ideo in mea potestate esse, & bona emancipati ad me pertineret. Et quidem hunc filium esse constat: sed hætenus de statu eius quæritur, quod in potestate patris fuerit, necne. sententia tamen edicti proculdubio ex Carboniano admittitur.

IX. NERATIUS libro sexto Membranarum.

Quod Labeo scribit, quotiens suppositus esse dicitur pupillus cum quo de patris eius hereditate controuersia est, curare prætorem debere, vt is in possessione sit: de eo ⁱ puto eum velle intellegi, qui post mortem patrisfamilias qui se sine liberis decedere credidit, filius eius esse dici cœpit. nam eius qui agnitus ^k est ab eo de cui⁹ bonis quæritur, iustior ^l in ea re causa est, quàm postumi. ^m

X. MARCELLVS libro septimo Digestorum.

Cum mulier ^{*} deferente herede iurauerit se prægnatem esse, bonorum possessio ex edicto ⁿ Carboniano dari debet: ^o vel denegari, si illa heredi detulit iusiurandum: cum causa ^p cognita detur possessio: ne aut heredi bonorum possessio data ^q faciat præiudicium, aut denegata ^r ius ordinarium ^s eripiat pupillo.

XI. PAPINIANVS libro tertio decimo Quæstionum.

tritis: vnde debet esse locus huic edicto. Viuianus.

i De eo. l. tantum, licet in alio verum sit: non tamen ex verbis Labeonis. Et no. respon. datum intelligi in casu qui dubitabilis est, nō qui indubitabilis. sic. §. ad munici. l. j. in fi. Accursius.

k Agnitus. id est habitus à patre vt filius.

l Iustior. vt in poss. mittatur, si quæstio fiat de eius statu. & facit supra de libe. ag. l. j. §. Iulianus. Azo.

m Postumi. de quo dixit Labeo.

Cum mulier. **CASVS.** Si mulier mortuo marito deferente herede iurauit se prægnatē esse, sacramentū prodest impuberi. si autē fuit iuratū prægnatē nō esse, causa cognita debet ei denegari. nā in hoc casu mulier nō erit vtrius nomine in pos. mittēda. Viu. **n** Ex edicto Carbo. scilicet de ventre in pos. mittēda. inducto ad exemplum Carbo. vt. §. de ven. in posses. mit. l. j. §. si ea. nam hoc edictum non subuenit nascituris, sed natis, sicut & bo. posses. contra tab. vt. §. de ven. in pos. mit. l. j. in princ.

o Dari debet. mulier. Accursius.

p Cum causa. hoc est dicere, detur hic bo. posses. ventri cum causa cognita, scilicet hac tacita vel expressa. ne & c.

q Data. mulieri.

r Denegata. scilicet mulieri. Accursius.

s Ordinarium. sed non extraordinarium, puta Carbo. poss. quæ dicitur extraordinaria: quia non tribuit ius nisi circa possessionem. & facit. §. de iureiur. l. ij. §. pe. Sed contra. §. eo. l. j. in fin. Solu. ibi.

ADDITIONE. Dic secundum Bar. quod hoc bene est verum quod pupillo

g Bonorum possessionem. quæ facti est, nō iuris: vt. §. eo. l. scriptus. Hug.

Decessit. **CASVS.** Quidā decessit intestatus. dico filiū meū fuisse tēpore mortis, & in potestate mea existit quidā impubes cum patrefamilias decessisset, & ad eū hereditate pertinere dicit: nūquid erit necessaria Carbo. bo. pos. sic. sed si emancipatus decessit relicto filio impubere, ego dico ante emancipationem conceptum: similiter isto casu erit necessaria Carbo. bonorum pos. vt differatur in tempus pubertatis. Viuia.

h Decretum. scilicet prætoris inducētis impuberē in pos. Carbo. Cōtra videbatur: quia non de statu impuberis sed de defuncti erat quæstio. sed dic quod & de statu impuberis erat quæstio per cōsequentiā. nā dicebat impubes se fuisse in potestate defuncti, quid ego nego. & facit. C. ne de sta. defun. l. quod est constitutum.

Quod Labeo. **CASVS.** Si aliquis impubes dicitur suppositus, interim debet esse in possessione, & differri quæstio natus. quod est intelligēdum si dicitur natus post mortem patris: vnde debet esse locus huic edicto. Viuianus.

Hæc sententia referretur l. 3. §. vnde Marcellus. de iureiur. §.

Lex debet esse de dubitabili.

pupillo non aufertur nec ordinatum, nec extraordinarium: sed non præiudicat matri quando petit se mitti in possessionem nomine ventris: licet not. contra. s. de ven. in poss. mit. l. j. §. si cui.

C *Um sine beneficio.*] **CASVS.** Si impubes est heres scriptus, & sine beneficio prætoris ad paternam successionem vocatur, siue filius sit natus vel nasciturus, quia scriptus est, ex quo non exheredatus est, sed institutus, non indiget Carboniano edicto. Viuianus.

a *Locus.* & est ratio, vt supra de mino. l. in causa. j. respon. Sed arg. contra. j. vt ex leg. fenat. ve consul. l. j. §. nunquam.

b *Ex alia.* ad hoc. C. de legi. hered. l. emancipatus. in fine. & auth. cessante. & auth. post. & auth. fratres.

c *Iura.* subaudi, ppter. **d** *Libertorum.* ad hoc infra de oper. lib. l. si operari. & l. cum patronus §. cum libertus. & s. de reli. l. quod pater.

e *Carbonianum.* vt. s. eo. l. si impubes. §. si pupillus. est ergo intentio. l. q. institutus vel exheredatus non habet Carb. vt supra eod. l. j. §. Pomponius.

S *criptus heres.*] **CASVS.** Testator instituit aliquem filium impubes dicit se filium defuncti esse, & ei succedere debere: quia cum præteritus fuit, dicit nullum testamentum. nunquid scriptus heres poterit petere secundum tabulas? non: quia agnatus transuersalis non poterat petere: tamen si iste sublatus esset de medio, tunc posset petere heres. sed quamdiu existit impubes, non poterit secundum tabulas petere scriptus heres. Viuianus.

f *Possessionem.* contra tabulas, quæ datur ex edicto primo, id est quod præcedit secundum tabulas. vt. j. titu. j. l. ij. in princ. & aliis ab intestato: vt statim dicitur.

g *Legitimi.* qui non habent vnde agnati interim dum speratur contra tab. non autem repetas secundum tab. quia eam non habet legitimus.

h *Cessante.* id est auctoritatem non præstante ei qui legitimus est: vt. C. communia de suc. l. antequam scriptus. si certus est de viribus testamenti, bene adiret: vt. s. de contra tabu. l. illud. in princ. licet non petat secundum tabulas.

i *In dubio.* an valeat testamentum: vnde interim non adit: vt. s. de acquir. hered. l. sed & si. §. cur autem.

k *Constitui.* impuberis. & hac. l. not. hereditatem non aditam transmitti. sic. s. ad Sil. l. si quis in graui. §. si. & s. de contra tab. l. illud. §. si. & l. seq. & C. de his qui ante aper. tab. l. j. Sed regulariter contra: vt. C. de cadu. tol. l. vnica. §. in nouissimo. & facit. s. de acquir. hered. l. v. etre.

T *itia.*] **CASVS.** In. l. ista dicitur: quædam materfa. Titia nomine mortuo marito peperit postumam. accusatur de crimine adulterij commissi apud præsidem. nunquid differtur quæstio in tempus pubertatis ne postumæ generetur præiudicium? & certe si ipsi postumæ non mouetur quæstio bonorum, non differtur propter matrem: aliis sic. Viuianus.

l *sine causa.* contra. s. de ven. in poss. mit. l. si ventris. Solu. ibi. Item contra supra eo. l. iij. §. ibidem. Solu. vt dixi. s. eo. l. si impubes. §. si mater & facit supra eod. l. j. in fi.

Q *uarietur.*] **CASVS.** Impubes petit Carb. bo. posses. postea pubes effectus est antequam corporalem posses. adeptus esset. nunquid fungitur partibus possessoris? Et respon. in eo quod vult petere à possidētibus, sibi incūbit onus probandi. Viui.

m *probationem.* facit supra eo. l. de bonis. §. si.

H *ec bonorum.*] **CASVS.** Si impubes petit Carb. bonorum posses. non solum prodest Carb. bonorum posses. vt in poss. fit, sed vt possit exigere à debitoribus & à fratre emancipato & sorore collationem dotis, si satisfecit suo aduersario de bonis restituendis. Viuianus.

nus apud præsidem prouinciæ obiecit. Quæro, an in tempus pubertatis quæstio adulterij differri debeat, ne præiudicium postumæ fiat. Paulus respondit, si ei pupillæ de qua quæritur, bonorum paternorum quæstio non moueatur, sine causa tutores desiderare adulterij quoque quæstionem in tempus pubertatis pupillæ differri.

XIIII. *SCÆVOLA libro secundo Responsorum.*

Q *uarietur,* an impubes qui bonorum possessionem ex Carboniano accepit, si antequam possessio ad eum translata fuerit, pubes factus sit, petitoris partibus fungi debeat. Respondit, in eo quod à possessore petet, probationem ei incumbere.

XV. *HERMOGENIANVS libro tertio iuris Epitomarum.*

H *ec bonorum possessio,* si satisfecit sit, non tantum ad possessionem apiscendam, sed ad res etiã persequendas, & debitum exigendum, & collationem bonorum, & dotis, & omnium quæ conferri diximus, prodest.

XVI. *PAVLVS libro quadragensimo primo ad Edictum.*

S *ed sicuti de bonis pater-* nis emancipato cauetur: ita de istis quæ ipse confert, cauendum est.

q *Emancipato.* quia dicit eum non esse filium.

r *Ipsè.* si habes, ipse: scilicet emancipatus. si habes, ipsi, scilicet impuberi confert emancipatus. Accursius.

DE BONORVM POSSESSIONIBVS secundum tabulas.

primo dixit de contra tabulas secutus ordinem edicti, quod primo defert contra tabulas, quàm secundum tabu. vt supra titu. i. l. ideoque, sed. C. eo. est contra, considerando dignitatem, dignior enim est secundum tabulas: quia nititur ex voluntate defuncti.

Secunda pars edicti est de bonorum possessione secundum tabulas supremas, quæ omnibus heredibus scriptis datur si modo signate sint septem testium signis, & huius exemplo decernitur etiam heredibus institutis bon. possessio secundum nuncupationem. Cuiacius.

T *abulas.*] **CASVS.** Scriptus heres in testamento solemniter petere potest secundum tabu. si vult succedere iure prætorio. Appellatione autem tab. intelligimus omnem materiam, siue sint lignæ, siue in chartis, siue in corio, non refert in quo sunt scriptæ, ex quo solennes sunt & nouissimæ, Item requiritur quod certum sit extare eas. Quid si sunt apud furem, vel apud eum apud quem depositæ sunt? nunquid admittetur bonorum posses. Certè sic: & sufficit primo tabulas extitisse, licet desierunt. Vnū sciat, si in duobus exemplaribus scriptæ sunt tabulæ, ex quolibet potest peti. sed si scriptæ sint in vno originali, & in alio exēplo, petetur bo. pos. de originali. [E X I G I T P R A E T O R.] Ad hoc vt bonorum posses. secundum tab. possit peti, requiritur quod ille qui fecit testamentum, habuerit ius testandi tempore facti testamenti & tempore mortis. Quid si tempore testamenti est furiosus, tempore mortis non habet testamenti factionem: & ex illis non poterit peti. bo. pos.

n *Apiscendam.* ex Carboniano edicto.

o *persequendas.* huic est contra supra eod. l. iij. §. missum. vbi agēs excep. repellitur. Solu. hic vindicat res, vel debita ab extraneis: ibi vero ab aduersariis, vt ibi conuincitur: ibi, ne præsum. Carb. bo. & c. Vel hic loquitur cum satisfecit, quo casu non vt Carbonianus possessor, sed sicut bonorum curator agit: vt. s. e. l. sed si is qui. §. si impubes. & §. aduersarius, & probabit plene in quæstione proprietatis. quæ omnia hæc & illa lex videtur innuere. Azo. Vel dic vt not. supra eod. l. ideoq; & facit supra de inoffic. testa. l. qui de inofficioso. Accursius.

S *ed sicuti.*] **CASVS.**

H *abuitis proximè:* Prodest impuberi qui cauit de bonis restituendis, si apparuerit filius, quia in possessione mittitur, & quia confertur ei. sed certè sicut cauetur ei de conferendo, ita cauendum est ab eo si non apparuerit filius: qui debet cauere de bonis restituendis, & de collatis restituendis. Viui.

p *sed sicuti de bonis.* restituendis ab impubere, si apparuerit hunc non esse filium: vt. s. de colla. bo. l. iij. §. j. & arg. s. eo. l. sed si is. §. fina.